

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JOHANNES HAGE,

HANS LIV OG KARAKTER,

OG

ENKELTE AF HANS EFTERLADTE SKRIFTER,

AF

H. H A G E.

KJØBENHAVN.

C. A. REITZELS BO OG ARVINGER.

TRYKT HOS LOUIS KLEIN.

1854.

TILEGNET

MIN FADERS,

CHRISTOFFER FRIEDENREICH HAGES,

M I N · D E

og

MIN MODER

ANNETTE CHRISTIANE HAGE.

For flere Aar siden havde jeg besluttet at udgive en Skildring af min afdöde Broders Liv og Karakter, da jeg troede det af Nytte at skildre en Mands Liv, der havde lidt og stridt og paa samme Tid udfoldet en gavnlig, i flere Forhold indgribende Virksomhed. Der var imidlertid Huller i det Materiale, jeg samlede, og da jeg ikke kunde faae dem udfyldte, som jeg önskede, havde jeg tildels opgivet min Plan. Ved tilfældige Omstændigheder blev jeg imidlertid bekendt med Kilder, som tidligere vare mig ubekjendte, og jeg troede derefter ikke at burde tilbageholde, hvad jeg havde samlet.

Vel er der nu hengaaet saa lang Tid efter Johannes Hages Död, at en tildels ny Slægt aflöser den, der, medens Hage virkede, med störst Interesse fulgte vor politiske Udvikling; men dette, som i flere Henseender kunde tale imod den Beslutning, jeg er kommen til, kan i andre tale for den. Ved Udsættelsen ere nemlig flere Sider af den her skildrede Personligheds Karakter blevne mig klarere; jeg vil derhos især sætte Pris paa de Læsere, der, uden Hensyn til forandrede Forhold og Anskuelser, ville tage dette Skrift i Haanden. De Betæneligheder, jeg tidligere kunde have ved at omtale flere af Hages Nærmeste, forat forstaae hans Forhold til dem, ere nu ogsaa paa en sörgelig Maade fjernede, idet de, som jeg

var sært opfordret til at berøre, næsten Alle ere bortkaldte fra dette Liv.

Jeg har søgt at skildre, udenat udsmykke Billedet. Er det ikke lykkedes mig, haaber jeg dog ikke, at man vil skrive det paa Villiens Regning. Som oftest har jeg ladet Hages egne Ord, og navnlig hans Breve tale; selv mindre Nuancer i disse har jeg troet det nyttigt at fremdrage, hvor de kunde give Bidrag til at forstaae hans indre Liv. Brevene ere mig dels meddelte af Familien, dels af Hages Venner, blandt hvilke jeg tillader mig at nævne: Biskop Brammer, Præsterne S. Garde i Horslunde og Storck i Sæby, Provst Christensen paa Ærö, Etatsraaderne David og P. G. Bang, Hofjægmester Tutein, ligesom Executorerne i Prof. Schouws Bo have overladt mig de Breve, deri fandtes. — Desforuden har jeg modtaget dels mundtlige, dels skriftlige Meddelelser fra flere af de ovennævnte Mænd, navnlig fra Brammer, Storck og Christensen, ligesom jeg skylder Etatsraad S. N. Block, Kæmner Lassen i Roeskilde og Provstinde Witt (f. Bang) flere Oplysninger. Jeg beder Enhver af disse modtage min inderlige Tak for den Bistand, de have ydet mig, uden hvilken jeg ikke kunde naaet det Maal, jeg havde foresat mig. — — —

Skjönt jeg ikke har troet at burde udgive en Samling af Hages Skrifter, lader jeg dog følge nogle Afhandlinger, der ikke tidligere have været trykte. Den første af disse: „Atlanterrhavet“, havde jeg ikke dristet mig til at udgive saa lang Tid efterat den blev skrevet (1836 eller 1837), dersom ikke en af vore mest udmærkede Naturforskere, som villig har gennemseet den, havde opmuntret mig dertil.

Afhandlingen om „Kolonierne i Nyholland“ maatte være omarbejdet, dersom de nuværende, saa forandrede Forhold skulde tages i Betragtning. Jeg har foretrukket at lade den udgaae uforandret, og at forudskikke nogle oplysende Be-

mærkninger, da Forskjellen mellem den Tid, Afhandlingen blev skreven, og Nutiden maaske netop derved vil staae klarere. En af „Fædrelandet“ i sin Tid udtaget lille Afhandling og Brudstykket af et Indlæg for Hof- og Stads-Retten, der begge netop for Öieblikket kunne have Interesse, slutte Rækken. Det var min Agt, at udgive det lille Skrift (hvoraf Halvdelen findes i „Fædrelandet“ 2den Aargang Nr. 81 og 82), der gav Anledning til Sags Anlæg og til det Indlæg, hvoraf endel meddeles; men jeg har ikke kunnet opspore uden en lille Stump af Skriftet, uagtet jeg baade i Kjöbenhavn og Christiania har søgt overalt, hvor jeg troede, at det maatte kunne findes.

November, 1853.

INDHOLD.

	Side
Johannes Hage, hans Liv og Karakter	1.
Atlantehavet	145.
De engelske Kolonier paa Nyholland	167.
Den Russiske Keisers Tale i Warschau	277
Brudstykke af et Indlæg	287.

JOHANNES HAGE,

HANS LIV OG KÆRTELSER.

I.

Naar man omtaler et Menneske, søger man gjerne hos de Nærmeste Nøglen til de Egenskaber, der karakterisere ham. Ofte slaaer vistnok denne Sögen feil; ofte sporer man først i fjernere Led det, man søger i de nærmere; men dog er det saa naturligt, at man troer at kunne finde det, der fra Barnsben aabenbarer sig, hos dem, fra hvem Personen stammer, ligesom Indtryk fra Barnealderen let blive dybere og varigere, end de, der senere modtages

Christopher Fridenreich Hage*) nedstammede paa fædrene Side fra hollandske Udvandrere, der sandsynligviis havde forladt deres Hjem paa Grund af religiöse Forfølgelser; de kunne spores et Par Aarhundreder tilbage i Tiden paa Möen, hvor de dels dreve Handel, dels beklædte Embedsposter. Igjennem Moderen, en Datter af Provst Fridenreich i Stege, stammede han fra en General i österrigsk Tjeneste, der udmærkede sig under Beleiringen af Wien 1529 og ved Fredsslutningen, hvorefter han fik sit Navn; hans Efterkommere skulle, ifölge en Gravindskrift, have forladt Österrig under Religionskrigene, da de vare Lutheranere. Aar 1796 blev Christopher Hage viet til **A n n e t t e**

*) I Selmers nekrologiske Samlinger har jeg meddelt (Januarheftet 1851) nogle Oplysninger om ham og hans Slægt.

Christiane Just, en Datter af Præsten Just i Vammen ved Viborg og en Jomfru Friedenreich, Søster til Hages Moder. Christopher Hage var en mild og elskelig Karakter, tillige alvorsfuld og nidkjær i sin Gjerning. Han forbandt i høi Grad Nöisomhed og Fordringsløshed med Virkelyst, Velvillie for Andre og bramfri Godgjörenhed. Annette Hage var ligesom hendes Mand nöisom og arbeidsom; hun havde stor Hang til Melankoli; naar hun var greben af en Sorg, var det som om hun kun havde Tanke for den; hun hang med Liv og Sjæl ved sin Mand, sine Börn og sit Hjem, saa at det kostede hende stor Overvindelse at være udenfor det.

Dette Ægtepars tredje Barn, dets förste Sön, var Johannes Dam Hage, der blev födt 2 April 1800. Allerede som Barn lagde han en fyrig og kraftig Fölelse for Dagen, og han holdt af Alt, hvad der kunde gjøre stærke Indtryk. Han hang med en næsten lidenskabelig Kjærlighed ved sine Forældre, hvilket, ifölge hans melankolske Stemning, blandt Andet aabenbarede sig i Frygt for at Faderen skulde gaae bort, skjönt denne var livsfrisk og fuld af Munterhed og Kraft. Han var tidlig besjælet af Lyst til Arbeide, og fölte sig snart utilfredsstillet af den maadelige Undervisning, han fik hos en Skolelærer Holmboe i sin Födeby. Forældrene, der mærkede dette, besluttede at sætte ham i Nykjöbing Skole, til hvis nidkjære og elskværdige Rektor, S. N. Bloch, de havde megen Tillid. Til Nykjöbing blev han 10 Aar gammel fulgt af begge sine Forældre. Saalænge de vare med ham var han ved godt Mod og hörte paa Blochs venlige Opmuntring; men da han den næste Dag, efterat have

fulgt dem til Præsten Palludan i Kirkeby, tog Afsked med dem, greb den dybeste Sorg ham: „Jeg erindrer endnu,“ skriver han i 1834, „som om det nylig havde hændt sig, at jeg stod længe og stirrede efter dem, indtil Vognen forsvandt bag en Bakke. Den Tomhed og den indre Sönderknuselse, jeg da fölte, mindes jeg aldrig i den Grad at have fölt, thi hvor skrækkeligt den endnu, efter min Kones Bortgang, kan styrte over mig, saa har jeg dog ganske andre Vaaben at modstaae den med, end den Gang, da jeg maatte give efter og overlade Tiden at læge mig.“

Denne dybe Melankoli vaagnede oftere hos ham med fornyet Kraft, især da de mørke Efteraarsdage indtraadte, der i hele hans Liv uvilkaarligt gjorde stærk Virkning paa ham. Der gik saaledes længere Tid, inden han kunde vænne sig til at være borte fra sine Forældre. Hver Gang Ferien nærmede sig, var han lutter Liv og Munterhed; efter Ferien var han for lang Tid utröstelig, ja han fölte sig endog som syg af Længsel, og skrev Brev paa Brev til sine Forældre, at de dog endelig maatte see til ham. Som et mærkeligt Bevis paa hvor stærk denne Hjemve var, kan det tjene: at naar Moderen, som hun altid pleiede, havde forsynet ham med en god Madkurv, der skulde være ham til lidt Tröst og minde ham om Hjemmet, hændte det oftere, at han sendte tilbage, hvad der saaledes var pakket i Vognen, da det ikke vilde smage ham. Den unge Discipel havde ingen Ven, der delte disse hans Sorger, kun til Forældrene klagede han.

Hages alvorfulde Sind, maaske ogsaa noget et pirreligt Nervesystem, gjorde, at han ikke meget

blandede sig i Disciplenes Lege, eller overgav sig til den friske ungdommelige Munterhed, der i Reglen er det Baand, der stærkest knytter Drenge til hinanden. Han kom derved til at staae sine Kammerater noget mindre nær, end han sandsynligvis ellers vilde have gjort. Dertil bidrog ogsaa en hos en saa Ung mærkelig Egenskab: en afgjort Lyst til Sparsommelighed, en Tilböielighed til hos sig selv og Andre at dadle unødvendige Udgifter; thi i den Alder sætte Kammerater i Almindelighed snarere Pris paa den modsatte Egenskab. Denne Tilböielighed fremkaldte endog Udfald fra Meddisciples Side, og deres Kritik virkede stærkt paa den Unge. Vi finde ham som tolvaarig Yngling under en Ferie paa Möen gaae irette med sig selv; — med den Iver, han viste i alle Forhold, prøve de Feil, han troede at opdage hos sig, hvorefter han lovede sig selv at bekjæmpe dem.

Om end Meddisciple og Lærere kunde finde Noget at paaænke hos Hage, stod han sig dog under Skoletiden i det Hele særdeles godt med begge. Han fremkaldte ved sin strenge Ordholdenhed, ved sin trofaste Karakter, ved sin særdeles Hjælpsomhed mod de Mange, der tyede til ham, naar Lektien faldt dem vanskelig, uden at han nogensinde lod dem føle sin Overlegenhed, deres Kjærlighed og Hengivenhed. Og i endnu høiere Grad vandt han deres Agtelse, dels ved sin gode Opførsel og Uvillie mod hvad der var upassende eller uanstændigt, dels ved sin utrættelige Flid, ved den Alvor, hvormed han beskjæftigede sig med Alt, hvad der skulde læres i Skolen, og ved den Hurtighed og Nöiagtighed, hvormed han opfattede,

og den Klarhed, hvormed han gjengav, hvad han havde lært.

Medens Lærere og Disciple tidlig vidste at skatte Hages Kræfter, var han selv langt vanskeligere at tilfredsstille. Han troede altid Opgaven større end den var, Vanskelighederne uoverstigelige. Netop det at han vilde vide enhver Ting til Punkt og Prikke, afskrækkede ham især i de første Skoleaar fra at tage fat paa noget Nyt. Han var saaledes meget imod at lære Latin, og mente, at han bedre kunde anvende den Tid, dermed vilde medgaae, paa de nyere Sprog. Faderen svarede imidlertid, da Spørgsmaalet kom paa Bane, med sin sædvanlige Ro: „Du kan gjøre som Du vil, men nu kan Du jo for det Første prøve derpaa.“ Dette beroligede vel Sønnes Noget, men da han senere atter yttrede det samme Önske, truede Faderen ham med at blive Militair, — Noget der dengang ansaaes for lidet ærefuldt, — og det hjalp. I kort Tid gjorde Hage overordentlige Fremskridt i dette Sprog. Da han skulde begynde paa Græsk, sagde Bloch spögende: „Græsk vil Du vel ikke have med at gjøre.“ „Jo jeg kunde jo sagtens prøve derpaa,“ svarede Hage. Snart gjorde han ogsaa i dette Sprog betydelige Fremskridt, og ligesaa gik det senere med Hebraisk, som Bloch næsten fraraadede ham at lære, da Bloch ikke antog, at han vilde være Theolog. Hans Videbegjærighed bevægede ham allerede dengang til at tage private Informationer i de nyere Sprog, i hvilke han gjorde gode Fremskridt.

Bloch blev i 1815 forflyttet til Roeskilde, og dertil blev han fulgt af Johannes Hage med Broderen Emil, der var to Aar yngre, samt 9 andre Disciple. De

to Brødre bleve, med deres By og Skolekammerat J. Stauning, indlogerede hos Blochs Søster, Fru Wimpfen, der dengang boede i den gamle mørke Gaard, ligeoverfor den forrige Skolebygning, hvilken vil leve i Manges Erindring, da den tog Lys og Varme fra endel af Skolens Lokale. Her ankom de en Novemberdag 1815.

Skjönt det nye Hjem ikke var særdeles hyggeligt, var Overgangen nu ikke saa pinlig. Alderen begyndte at gjøre sin Ret gjældende. Der var nu vaagnet en Selvfølelse og en Kjærlighed til Bøgerne, som bekvæmmede Hjemveen. Bloch ytrer om ham i denne Del af hans Skoletid: „Hage kom i Roeskilde strax i överste Klasses nederste Afdeling, som havde fælleds Undervisning med den överste, og her traf han Kommilitoner, som Bindsböl og Zöylner, for hvilke han, skjönt de havde et Aar forud for ham, i ingen Maade stod tilbage, og gjorde i Alt saadanne Fremskridt, at jeg det næste Aar fandt det tjenligere for ham at have friere Raaderum over sin Tid, og gav ham Lov til at blive hjemme i alle de Timer, som han bedre kunde anvende til eget Studium end ved at tygge det Samme med de Svagere, som mere maatte gaae i Ledebaandet paa Skolen, eller de mindre paa-lidelige, hvis Flid maatte holdes under stadig Kontrol; en Ting, som jeg hverken för eller siden, saalænge Ex. art. skulde existere, selv ikke med de Bedste, har turdet vove.“ Nogle Optegnelser af Hage, angaaende Anvendelsen af hans Tid i disse hans sidste Skoleaar, indeholde Fölgende: „I Nykjöbing Skole havde jeg været flittig, taget private Informationer o. s. v. Jeg vedblev at være det ogsaa i Roeskilde.

Jeg fik tilligemed J. Wichfeld privat Undervisning i Engelsk hos daværende Overlærer Suhr, men da Skolelektierne ikke kunde udfylde min Tid, og jeg nu begyndte at føle en stærk Lyst til at gaae videre, saa lagde jeg mig efter adskillige Ting f. Ex. Tydsk, i Vinteren 1815—16. Jeg læste Adskilligt, der dengang var mig svært, f. Ex. en Oversættelse af „Thomsons seasons,“ benyttede flittig mit Lexikon, som jeg aldrig havde været bange for. Derimod forsömte jeg at læse gode danske Skribenter, hvilket vilde havt meget gavnlig Indflydelse paa at danne min danske Stil, hvori jeg altid har staaet tilbage. Om Sommeren begyndte jeg at læse noget af Homer paa egen Haand og anvendte dertil det meste af Ferien 1816. Denne pleiede jeg tidligere at tilbringe med Leg; nu havde jeg faaet Lyst til at læse, og gjorde det med min sædvanlige Lidenskabelighed. Jeg lod i denne Ferie Brændevinskarlen kalde paa mig Kl. 4 eller 4^{1/2}, og jeg anvendte da over den halve Del af Dagen til at læse Iliaden. Schneiders Lexikon brugte jeg saa flittig, at jeg snart fik en Oversigt over Etymologien, som interesserede mig ved den Sammenhæng, jeg derved troede af faae i Ordenes Betydning. Karlen, som kaldte paa mig, rystede paa Hovedet og mente, det var for meget for mig at studere saa haardt. Han havde ikke Uret. Hvad der egentlig bevægede mig til denne Udenomslæsning kan jeg ikke bestemt sige; jeg troer imidlertid ganske vist, at det blot var Virksomhedsdriften, der nu havde taget Læsning til Gjenstand, thi virksom var jeg af Naturen. Det havde jeg arvet fra mine Forældre. Som Dreng var jeg sjelden ledig; jeg stod altid meget tidlig op; deltog gjerne

i hvad Arbeide der forefaldt, f. Ex. at slæbe Sten til Magazinet, der blev repareret, at hjælpe Høstfolkene o. s. v. Ærgjerrighed troer jeg ikke var dengang med i Spillet.“

Mine Fritimer i det hele sidste Aar anvendte jeg til at læse Adskilligt af den gamle Litteratur, saavidt jeg erindrer følgende: Hele Homer, Zenophons Memorabilia, forsaavidt de ei bleve læste i Skolen, Antigone af Sophokles, som jeg siden altid beholdt Interesse for, da den kvindelige Troskab rørte mig; 3 à 400 af Ciceros Breve, Svetonius, endel af Virgil, Horats og Livius, som ikke blev læst i Skolen. Da jeg tillige læste endel Historie, mest gammel-historisk, saa vil det sees, at jeg adventte miu Fritid godt. En god Hukommelse og stor Lethed i at fatte Sprog hjalp mig her. Jeg forcerte det ikke om Vinteren. Vel stod jeg op Kl. 6 og fik mit Lys tændt hos en fattig Skoflikker, gjorde ogsaa selv Ild paa i Kakkelloven o. s. v. men saa gik jeg ogsaa i Seng Kl. 9 à 10. Til Nattearbeide har jeg aldrig været oplagt; dertil duede mit Nervesystem ikke. Om Sommeren forcerte jeg det derimod, — ikke saa meget fordi jeg stod op med Solen, selv paa de længste Dage, thi saa gik jeg ogsaa i Seng med Solen — som fordi jeg uafsladelig hang i mine Böger, og ikke engang vilde tage Del i Svømmeøvelserne, som ellers var mig en stor Fornöielse. Sommerferien tilbragte jeg, efter Skik, her i Roeskilde, uagtet jeg ikke havde behövet det. Hvert Minut blev anvendt paa Bögerne, og da min Meddiscipel Stauning, der skulde være Student samme Aar som jeg, havde inviteret nogle Damer og Herrer til Chokolade paa hans Föd-

selsdag 2. August, saa satte jeg mig, som sædvanlig, hen paa Skolen med mine Böger, udenat anvende et Öieblik paa denne uskyldige Rekreation. Chokoladen havde mine Forældre sendt mig med andre Forfriskninger, men dette var mig ligegyldigt. Min Lidenskab havde nu kastet sig paa Læsning, og denne blev nu drevet paa en for Sundheden ödelæggende Maade. Jeg sporede det allerede samme Efteraar. Der overfaldt mig nu en vis Melankoli, som om jeg Intet havde udrettet; jeg fölte mig sorigfuld, uden at vide Grunden, thi vel var det for endel de store Fordringer, jeg gjorde til mig selv, der bevirkede, at jeg ikke kunde tilfredsstille mig, men dette var dog ikke det Eneste. Uvilkaarligt, uden at jeg kunde nævne nogen Grund, fölte jeg mig forstemt. Henimod Examen sagt- nedes da ogsaa noget min Flid, jeg blev ligesom overmættet, og skjöndt jeg kun veeg Fod for Fod, saa var jeg dog nödt til at give lidt efter.“

Nogle skriftlige Udarbejdelser fra Skoletiden, jeg har fundet iblandt Hages Papirer, udmærke sig ved stor Nöiagtighed og ydre Elegance.

De tvende Lærere, der i Roeskilde udövede störst Indflydelse paa Hage, vare: Bloch og Suhr (senere Rector ved Vordingborg Skole). Om disse tvende Mænd udtaler han sig saaledes: „Professor Bloch, med hvem jeg i Roeskilde fik mange Timer, da han pleiede at læse mest i överste Klasse, behandlede alle sine Disciple med den samme Omsorg og Kjærlighed, som han altid för og siden har gjort. Han vandt os Alle, og der forefaldt aldrig noget Usömmeligt i hans Timer. Vi havde Kjærlighed, men tillige Agtelse for ham. Vi vidste, at han havde skrevet

adskillige lærde Sager foruden de Grammatiker og Læsebøger, som han for Skolerne havde udgivet: dette gav os et stort Begreb om hans Lærdom. Da jeg var meget flittig baade til og udenfor Skolen, og netop syslede med det Fag, der var ham det kjæreste: Filologien, saa vandt jeg i fortrinlig Grad hans Yndest, ligesom jeg ogsaa hang ved ham. De Beviser paa Tillid, han viste mig, kunde ikke andet end være mig smigrende, — saaledes var jeg den eneste der i Slutningen af Skoletiden havde et klækkeligt Antal Timer fri fra Skolen, skjönt alle Disciple havde nogle. Dog pinte han mig med at forlange min Nærværelse i de Timer, han tydede Ciceros Breve. Det var nogle af de letteste, som fandtes i det af ham gjorte Udvalg, og da jeg kjendte dem saa godt som alle fra min private Læsning, kunde jeg ikke ansee den derpaa i Skolen anvendte Tid som vel anvendt. Behageligt var det derimod for mig, at han ei ansaae det for nödvendigt at rette mine latinske Stile, men derimod overdrog mig nogle af de Yngres til Rettelse. Dog ansaae jeg dette for vel meget; jeg skrev ikke saa godt Latin, at jeg jo behövede Tilsyn. Da jeg forlod Skolen erindrer jeg med Glæde, at han sagde til mig: „Jeg glemmer aldrig den Tid, vi have været sammen,“ og i Testamentet, han gav mig, forekom de mest smigrende Ting. Han anvendte paa mig hvad Muretus sagde til en af sine Venner eller Disciple: „ingenio diligentes, diligentia ingeniosos vicit.“ Disse lovtalende Ord forrykkede dog ikke min Mening om mig selv; jeg fölte, at Bloch bedömte mig for gunstigt, og jeg har altid havt denne Mening om hans Dom

over mig. Jeg tiltroede mig vel Flid og Lethed, men aldeles ingen Originalitet eller endnu mindre Geni.

J. Suhr var dengang Lærer i Historie og Geografi i Roeskilde. Han dikterte for det meste begge Dele. Det var os besværligt, men saa meget begreb jeg dog, at det stod langt over hvad de trykte Lærebøger gav os. Vigtigere end den Undervisning han gav os — skjönt jeg ogsaa paaskjønner den med Taknemlighed — var den Indflydelse, som hans Karakter havde paa mig og vistnok ogsaa paa de Andre. Med Klokkeslettet traadte han ind i Klassen, og først naar Klokken slog holdt han op; med største Nöiagtighed blev hvert Pensum gjennemgaaet og overhört; ingen Ubestemthed, intet Vrövl fandt sted. Foredraget var vel ikke meget livligt, men heller ikke sövnt eller tört. Manglen hidrörte især fra en Mangel i Organerne, da hans Tænder tildels vare udfaldne. Den höieste Grad af Sindsro og Upartiskhed udmærkede ham ved alle Leiligheder; vel skaffede den satiriske Maade, hvorpaa han behandlede de Dovne og Skjödeslöse, ham nogle Uvenner, men den, der havde Begreb om en ædel Karakter, kunde dog ei andet end föle den dybeste Höiagtelse for ham. Ved at betænke hvad Indtryk, han har gjort paa mig for min hele Livstid, kan jeg ei andet end sande Göthes Ord: „at et Menneske virker mest paa Andre ved sin Personlighed.“

Den levende Kjærlighed til at sysle med Bogen, der i de sidste Aar af Skoletiden besjælede Hage, og de nysnævnte Læreres smukke Personlighed blev ikke uden Indflydelse paa hans heldige Udvikling. Han saae og revsede stedse stærkere de Feil, han troede

at være tilbøielig til, naar han mente at have gjort Uret mod Nogen, søgte han at gjøre det godt igjen; naar han stundom mente at have drevet Sparsommeligheden for vidt, søgte han at rette paa sig ved at gjøre Andre noget godt eller behageligt med de Hjælpekilder, der stode til hans Raadighed. Ligesom dette vidnede om en rig Følelse og mærkelig Modenhed for den Alder, saaledes lagde han en saadan for Dagen i meget delikate Forhold, og navnlig i Aaret 1816, da hans Søster Bolette blev givt med Grosserer Puggaard, ved hvilken Leilighed han havde nydt begges fulde Fortrolighed, skjönt han endnu var i en Alder, i hvilken de Kræfter, der ved slig Leilighed udfordres, sjældent ere synderlig udviklede.

En mærkelig Tilbøielighed, som allerede i Skoleaarene sporedes hos Hage, var den at kritisere Regjeringen. Det overraskede saaledes oftere Disciplene at høre deres Meddiscipel i stærke Udtryk dadle Regjeringens Love og udtale sin Bekymring for Fædrelandet. Sandsynligvis havde han i Hjemmet indsuget Anskuelse i den Retning; thi skjönt Faderen altid var mild og tilbageholden i sin Dom, frygtede han ikke for, hvor han dertil fandt Anledning, uforbeholdent at dadle, hvad han fandt urigtigt; — muligt havde ogsaa hans Onkel Justitsraad F. Hage, Grosserer i Kjøbenhavn, som med en vis urolig Energi udtalte sig over hvad der skete, havt nogen Indflydelse i saa Henseende. Bestemt tør jeg imidlertid ikke sige, hvordan man skal forklare denne i en saa ung Alder fremtrædende Tilbøielighed, men Mænd, der stode Hage nær i de unge Aar, have sagt mig, at de gjenkjendte deres Ungdomsven, da han optraadte som politisk Skribent.

Syten Aar gammel kom Hage til Kjöbenhavn og underkastede sig Examen artium. Han blev, sin energiske Forberedelse uagtet, ikke indkaldt til denne Examen; han manglede eet L. p. c.

Det første Aar, der følger paa Skolegangen, er sjældent det, hvori de Studerende anstrenge sig stærkest. Tvangsfrihed ansees saa ofte som ensartet med Læsefrihed. Og de Flittigere söge som oftest en aandelig Næring, efter at have forladt Skolen, i anden Retning end den, som Skolen nærmest har anvist dem. Det er derfor overraskende at see, hvorledes Hage netop i dette Aar lagde en overordentlig Nidkjærhed for Dagen i at bygge videre paa den i Skolen lagte Grundvold. De gamle Sprog vedblev saaledes at være hans kjæreste Studium. Han anvendte al sin Tid herpaa, og han overraskede Professorer og Medstuderende, da han mödte ved Examensbordet med flere Kurve fulde af Böger, som han grundigt havde studeret. Professorerne i de gamle Sprog, der först ikke ret vilde troe paa, at han virkelig grundig kunde have gjennemgaaet saa meget, som han havde opgivet, prøvede ham, for i saa Henseende at forvisse sig, meget skarpt, men bleve behagelig overraskede ved at finde Tvivlen ugrundet. Bröndsted har i Examensprotokollen for 1818 særligt henledt Opmærksomheden paa hvad Hage opgav. Det vil maaske ikke være uden Interesse at see den af Bröndsted skrevne Anmærkning her gjengivet: Sophoclis omnia, Herodoti & Thucydidis omnia, Theocriti omnia, Æschyli & Eurypidis nonnulla, Pindari Olymp. & Pyth.; haud pauca Platonis, Zenophontis, Luciani — alia plura. (L. pr. cet. plane eximie in primis egregie).

Ogsaa i Latin og Hebraisk havde han læst betydelig udenom (L. p. c. et quidem egregie, og L. p. c. et quidem perbene). I alle övrige Fag ved 2den Examen, undtagen i Mathematik, hvori han erholdt Karakteren Laud., fik han Karakteren L. p. c.

Jeg har fremhævet dette udförligere, end jeg ellers vilde have gjort, da det anstrengende Studium til denne Examen — der skaffede Hage den geniale Bröndsteds inderlige Venkab og Höiagtelse, som under alle Livets Omskiftelser bevarede sig — havde rystet den unge Students Helbred, og derved væsentlig bidraget til at hans Livsvei tog en noget anden Retning, end den maaske ellers havde taget. Hans Nervesystem var ved Anstrengelsen og den megen Stillesidden svækket; og hans alvorsfulde Stræben gjorde ham det vanskeligt at lægge Bogen ganske tilside for nogen Tid, for at gjenvinde den tabte Sundhed. Han fölte en indre Utilfredshed og Usikkerhed, hvis Aarsag han ikke ret kunde forklare sig, men som sandsynligvis hidrörte fra et svagt Nervesystem og den deraf fölgende Mangel paa Kraft til at kunne udrette det, som hans rastlöse Aand tragtede efter.

Den störste Opmuntring for Hage i denne kritiske Tid var den, at han havde sin ældste Söster i sin Nærhed. De Kjærligheds Baand, der tidlig inderlig forenede Johannes og Bolette Hage, bleve stærkere, da de, efter fleraarig Adskillelse, samlevede i Kjöbenhavn. Bolette Hage, der i 1816 var bleven givt med Grosserer Puggaard, glædede sig over at kunne aabne sit eget Hus for den aandsbeslægtede Broder. Hun var ligesom Broderen af Naturen rigt udrustet.

Alt tidlig var hun besjælet af en levende Begeistring for alt Ædelt og Skjønt, navnlig for Kunsten, som under Livets Alvor blev hendes kjæreste Syssel og bedste Tröst. Med den fineste Smag og den skjønneste Takt forbandt hun en kjæk, stundom urolig fremadstræbende Aand, der ugjerne lod sig binde af Vanens Former eller paavirke af Tidens vexlende Luner. Hun elskede ligesom Moderen de stille huslige Glæder; naar hun søgte Adspredelse tyede hun gjerne til den frie Natur fremfor til de selskabelige Glæder. Paa den Tid her omtales var hun ved sin legemlige og sjælelige Sundhed istand til at virke opmuntrende og tröstende paa Enhver, der kom i nærmere Beröring med hende. Hendes alvorsfulde Sind gjorde, at hun med Forkjærlighed inderlig sluttede sig til den, der fölte Livets Tryk, og jo vanskeligere Opgaven, der stilledes hende, syntes at være, des gladere var hun ved Tanken om at være Noget for Andre.

Johannes Hages Utilfredshed og sjælelige Lidelser efter Overanstrengelsen bevirkede saaledes ganske naturligt, at Søsteren sluttede sig inderligere til ham. Men skjönt hun virkede velgjørende paa ham, kunde hun ikke skaffe ham, hvad han fremfor Alt satte Pris paa: den fulde Kraft til aandeligt Arbeide, uden at mindes af Legemets Svaghed. Han vedblev at lide i høi Grad af nervöse Hovedpiner, af Slimanfald, og af Irritabilitet i Huden. Han raadspurgte oftere Læger, men var altid utilfreds, naar de ikke vilde foreskrive, hvad han önskede.

Anden Examen dannede saaledes et vigtigt Afsnit i Hages Liv, ikke saameget fordi han begyndte selvstændigere og friere Studium, thi det var for ham begyndt

tidligere, men fordi den ved hans Forberedelser fremkaldte Sygelighed, — som han muligt dengang betragtede som alvorligere, end den virkelig var, — til dels virkede bestemmende paa hans Fremtids Planer.

II.

Professor Bloch, der med vedvarende Interesse fulgte sin Discipels Virksomhed, havde ønsket og haabet, at han, efter at anden Examen var overstaaet, skulde berede sig til Examen for Skoleembedsmænd (den saakaldte store Filologicum) da hans Forkundskaber vilde have gjort ham det let i kort Tid at underkaste sig den. Dette Raad fulgte Hage ikke. Han vedblev ivrig at studere, navnlig Historie og Geografie foruden de gamle Forfattere, men han synes i nogen Tid ikke at have været enig med sig selv, hvad han fornemmelig skulde tage fat paa.

Han opholdt sig i den Tid temmelig meget hos sine Forældre i Stege, og dette Ophold blev af længere Varighed (1819—20) dels fordi hans Sygelighed krævede den ömme Moders Pleie, dels fordi han saae, at han kunde være til Nytte, da Pengeforandringen og andre Uheld tvang Faderen til at opgive sit Bo. Den Maade, hvorpaa Johannes Hage ved denne Leilighed optraadte, viste ham ikke blot som den kjærligste, mest opoffrende Sön, men den blev ikke uden

Indflydelse paa hans Fremtid. Med en utrættelig Flid og stor Iver, satte han sig ind i Handelsforholdene, gjorde sig bekendt med, hvorledes Alt stod, underhandlede med de forskjellige Personer, der stode i Forbindelse med Faderen, og bidrog saaledes ikke lidet til at der blev sluttet Akkord med Kreditorerne.

Det Indblik, Hage ved den Leilighed fik i Handelsforholdene, bidrog væsentlig til at han, i sit øvrige Liv under de forskjelligste Beskjæftigelser, bevarede Interessen saavel for sin Faders Handelsvirksomhed som for Handelen i det Hele. I mangfoldige Breve til Faderen og til Brødrene, Alfred og Gustav, fremsatte han sine Auskuelser, der altid vidnede om et sundt praktisk Blik, angaaende Handelen med forskjellige Gjenstande, den hensigtsmæssigste Maade at ordne Virksomheden, Prisernes sandsynlige Svingninger, Kreditforhold o. s. v. Selv deltog han af og til i smaa Spekulationer med Korn, Vin eller Klæde, og flere af hans Venner bleve igjennem ham forsynede med de to sidstnævnte Artikler. Sær Interesse for ham havde den engelske Kornlovs bevægelige Skala, der navnlig senere gav saa stor Anledning til Strid blandt Statsoekonomer, og som endte med at fordømmes og afskaffes, efter først at have været lovprist som et Vidnesbyrd om den høieste statsoekonomiske Visdom. Han søgte at forudsige Svingningerne i denne Told og dens Indflydelse paa Tilførslerne og Priserne. Dobbelt Interesse havde denne Sag for ham derved, at han kunde sammenligne den nyere Tid med Oldtiden: London og Amsterdam med Athen og Rom. Aarsagerne til Mangel og Dyrtid fremstillede sig for ham som udgaaede fra de samme Kilder i den nær-

værende og i den svundne Tid. Han indprenter gjentagende Gange i sine Breve: „at Orden er Sjælen i alle Forretninger”, og han opstiller den Regel, der er ligesaa sand som den sjælden følges: „at man bør sælge, naar Alle ville kjøbe, — kjøbe, naar Alle ville sælge.”

Man kunde maaske ventet, at den praktiske Retning, Hages energiske Sjæl tog, vilde, i det Mindste for en Tid, have draget ham fra Studeringerne. Dette var dog ikke saa. Han var istand til paa eengang med Lyst og Iver at kaste sig over de mest forskjellige Gjenstande. Medens has saaledes opholdt sig i Stege, og som en ivrig Handelsmand tog sig af Forretninger, studerte han med Flid Arabisk, hvorom et Brev af 21. Aug. 1820 (til dengang Studiosus theol. S. Garde) vidner. Af Pastor Garde veed jeg ogsaa, at han i de Aar for Alvor tænkte paa at studere de orientalske Sprog efter en omfattende Plan, og i det Öiemed önskede at kunne reise til Indien. Han mente, at den græske og romerske Literatur var i den Grad bearbejdet, at der forholdsvis var mindre Udbytte at gjøre i den Retning, hvorimod der i Orienten maatte være et rigt Udbytte for Granskeren. Skjönt han ellers nödig opgav en lagt Studieplan, veg han dog tilbage for Uförelsen af denne, da han troede at see uoverstigelige Hindringer.

Han forlod sine Forældre i Slutningen af 1820 eller Begyndelsen af 1821, og opholdt sig dels i Köbenhavn dels i Roeskilde, hvor Bloch, der önskede ham til Lærer ved Skolen, aabnede sit Hus for ham, indtil han i Sommeren 1821 modtog en Post som Huslærer hos Fru Bartholin-Eickel, dengang Eierinde af

Svanholm, paa Odden mellem Roeskilde og Holbek Fjord. Han drog tilfreds og munter til denne nye Virkekreds, om end Sygelighed snart igjen trykkede ham. Da han kun havde tvende Börn at læse med, blev der ham en god Del af Dagen tilovers til Studium, hvilken han ærligt benyttede, forsaavidt hans Helbred tillod det.

Ligesom han i Stege havde faaet Interesse for Handelen, saaledes vidste han paa Svanholm snart at sætte sig ind i Agerdyrknings-Forholdene. En dygtig Forvalter paa Svanholm var ham i saa Henseende behjælpelig, og til Gjengjæld lærte Hage Forvalteren, hvad han havde öst af Böger og Selvgranskning. De, der kom i Beröring med ham og afhandlede landoekonomiske Spöragsmaal med ham, fremhævede senere til Andre, at de oftere havde staaet sig vel ved at følge hans Raad og Vink. Fra Svanholm indeholde hans Breve til Faderen oftere Raad om at gjøre Agerdyrknings-Forsög, der vare lykkedes paa Svanholm. Atter her vidste Theorien hos ham strax at udpræge sig i det praktiske Liv, og ingen Glæde var ham større, end den at kunne gjøre Nytte ved saaledes at anvende sin Viden i Livet.

Paa Svanholm lærte han ogsaa nærmere at kjende, hvorledes de forviklede Pengeforhold havde virket fordærveligt paa Landboerne saavelsom i Kjöbstæderne. Han saa her store ypperlige Eiendomme blive værdiløse, tildels paa Grund af slet oekonomisk Politik. „Naar man betænker“, udbryder han i et Brev af 1822, „hvad Danmark kunde have været under en klog Regjering, og saa seer den almindelige Fattigdom og deraf fölgende Slövhed i at foretage Forbedringer,

bringes man let til at klage bittert." I et andet Brev s. A. ytrer han: „I Fyen ere kun 5 solide Godseiere," hvorefter han skildrer Bondestandens Kaar.

Hages Forhold til Forældrene vil bedst vidne om hans sjælelige Tilstand i disse Aar. Opholdet paa Möen havde om muligt knyttet ham inderligere til hans Forældre. Efter at have forladt Stege, vendte Tanken sig atter og atter til dem. Han vidste at tale Tröstens og Alvorens Ord, hvor Opfordringen var der. Hans Breve fra de Aar vidne saavel om hans levende Følelse for dem, han skyldte saa meget i Livet, som om hans Betragtning af Livets Prøvelser:

„Mine kjæreste Forældre! værer ved godt Mod og huske paa, at al Jordens Möie er ei en rynket Pande værd. Naar man gjør hvad man kan, saa lad Gud raade for Udfaldet. Farvel! hav tusinde Tak for Eders Godhed og Omhu for mig al den Tid jeg laae hjemme. Gud give, at jeg kunde være Eder til Hjælp." (1 Mai 1821).

Til deres Sölvbryllup d. 20 Oktober 1821 skriver han blandt Andet:

„Jeg haaber, at alskens Sorg og ubehagelige Tanker paa den Dag maae være forviste, saa at vi Alle glade kunne takke Gud for de mange Aar, som vel ikke sorgløse, men dog rolige ere henvundne. Vi ville da være forvissede om, at han ogsaa vil sørge for os i Fremtiden, og derfor bortkaste alle unyttige Sorger, som gjøre os altfor ængstelige. Vi ere bekymrede for mange Ting, som aldrig fortjene det, og først bag efter indsee vi, hvor urigtigt det var at tage os dem saa nær. Hvad er Livet uden en Forberedelse til noget bedre; möder os altsaa Gjenvordigheder, kunne vi tröste os med, at det ei vil vare længe. Og hvor meget maae vi ikke takke Gud for selve Modgangen! Det er det eneste Middel, hvorved Hjertet kan lösriives fra Hverdagslivet og vende sig til noget Höiere. Hængled Livet uden Sorger, vilde vi sikkert sørge meget over at skulle forlade det, og ikke faae det rette Begreb om vor Bestemmelse her. Det Eneste, der kan give Livet Værd, er dog den Overbevisning, at vi have arbeidet efter bedste Evne og søgt at blive saa moralsk fuldkomne som muligt. Da nu Modgang bidrager til at arbejde herpaa, maae vi betragte den som et vigtigt Led i vor Udvikling. Den, der har stræbt at bevare en god Sam-

vittighed og Kjærlighed til Gud og Mennesker, vil sikkert deri føle en større Tilfredshed, end alle de jordiske Ting kan give. Og det veed jeg, kjæreste Forældre! bestandig har været Eders Bestræbelse. Kjærlighed og Fortrøstning til Gud, Lyst til at gavne Eders Medmennesker har stedse fremlyst af Eders Handlinger! Hvor inderlig glæder jeg mig herover! Det er mig langt kjærere, end om jeg saae Eder i største Overflødighed. Den Glæde, I derved ville nyde, naar Eders Tanke dvæler ved de henrundne Aar, vil være større, end nogen anden Glæde, og ikke kan den berøves Eder. Tilliden til Gud og Troen paa ham bringer Sjælen Ro, som vel i Öieblikke kan svigte, men som snart atter vil vende tilbage Gud give Eder mange glade Dage! Deri bestaaer min Lykke at see Eder tilfredse." (16 Oktober 1821).

Moderen var i den Tid i høi Grad sorrigfuld. Hun havde seet sin Mand forgjæves kjæmpe mod Uheld uagtet den mest ufortrødne Virksombed, og tildels paa Grund af hans uegennyttige, selvopoffrende Karakter; hun saae med ængstelig Bekymring paa hvad der skulde blive af deres store Börneflokk, som hun elskede saaledes som en Moder kan elske; hun saae sin ældste Søn, der hidtil havde været hendes største Glæde og Trøst, i høi Grad svagelig, lidende og forstemt; hun havde hjemme hos sig den næstældste Søn, som i 1818 var bleven Student, men som tildels paa Grund af Öiensvagheit foreløbig standsede med Studeringerne, hvortil han var særdeles kaldet, da han saavel var begavet med en udmærket Hukommelse som en skarp Forstand og spillende Vid, hvilken i Skolen oftere skaffede ham Uvenner, da den stundom tilkjendegav sig ved en saarende, spottende Ironi. Johannes sørgede dobbelt over at see Moderen saa nedstemt, da hun aldrig lod sin Sorg faae Luft, og han vel vidste, at den dybeste Sorg er arm paa Ord, og at den lider stærkest som

ikke vil dele sine Veklager med Nogen. Den 6 Mai 1822 skriver han fra Svanholm til Moderen:

„ Hvad der især foruroliger mig er Tanken paa Dig. Du saae saa daarlig ud da vi saaes, — uden Tvivl tænkte Du for meget paa mig. Jeg er vis paa, at Dit Humör er værre end mit, og det bör det ikke være. Du har gennemgaaet meget, . . . men tænk paa at vor Skjæbne staaer i Guds Haand, at vi ere Intet uden hans Villie, — han vil sikkert lede Alt til det Bedste. Det er min fuldkomne Overbevisning, at, enten jeg kommer mig eller ikke, saa er det til vort Vel. Selv om det værste hændte, at jeg skulde forlade Eder, er det da saa skrækkeligt? Skulle vi evig blive her? Ere vi satte her af os selv? Hvis dette Liv skattes saa høit af os, maae vi da ikke vente et bedre og herligere, hvis vi her gjøre hvad vi bör gjøre. Kjæreste Moder! Du, som föler saa varmt for Religionens Sandheder, bör ikke lade Dig overvælde af Sorgen. . . . Du har trolig opfyldt Dine Pligter mod Alle, men Du maa heller ikke glemme, hvad Du er Dig selv skyldig. Meget kunne vi gjøre, naar vi kun selv ville. Jeg lover Dig at gjøre, hvad der staaer i min Magt, og Du kan være vis paa, at jeg ei lader det onde Humör saaledes faae Bugt med mig, som Du troer Det er, troe mig, ikke godt at hänge for meget ved det, som eet Öieblik kan beröve os. Naar Formue tabes, naar vore kjæreste Venner beröves os, og Alt synes at være tabt, da ere vi tröstesløse, naar vi ei kjende det höiere Tillflugtssted, hvorhen Alt byder os at tye. Jeg er ogsaa vis paa, at Ulykker og Modgang ere nödvendige, for at afdrage os fra det Jordiske og henvende vor Opmærksomhed paa vor Bestemmelse, og jeg erkjender med Tak til Gud, at min Sygelighed og andet Uheld i denne Henseende har virket velgjörrende paa mig, har gjort mig opmærksom paa den Afhængighed, hvori vi alle staae til det höieste Væsen Lader os tænke paa alle de Visdoms og Godheds Underværker, som den herlige Natur udfolder for os, — tænke paa, hvorledes Alt vidner om en uendelig Almagt og Godhed, — overveie, om vi ikke have modtaget i Livet mere Godt end Ondt Vel veed jeg, at Sorg ei strax lader sig fordrive, men det veed jeg, at naar vi have Tillid til Gud og væbne os med det Mod, som ene er istand til at modstaae Livets Storme, da kan vor Sorg aldrig underkue os Lader os arbeide saa godt vi kunne og befale Herren vore Veie. Elendige ere vi, naar vi ikke indsee vort nuværende Livs Forhold til det Bedre, og kan da Döden have nogen Skræk for os? ”

Til Moderens Födselsdag d. 26 Februar skriver han d. 23 Februar 1823:

„ Heri synes mig ligger den største Tröst for os i vore Ulykker, at vi vide de dog engang ville faae Ende. Jeg vil altsaa bedste Moder! ikke blot ønske Dig Sundhed og Tilfredshed, men fremfor Alt Kraft til at bære alle Livets Sorger, og Hengivenhed i Guds Villie. . . . Vi skulle ligesom med Magt overbevises om, at her ikke er vort rette Hjem, at et høiere Maal er os foresat. Vi skulle ligesom bringes til at søge vor Lyksalighed i det, som ei Tilfældet kan fratage os. Og hvis vi ikke bleve hjemsogte af mange Sorger, vilde vi neppe komme til den Overbevisning, der dog indeholder den eneste Kilde til vor Lyksalighed Lader os derfor erindre, at Intet er en Ulykke, uden for den, som ei kan bære det, der tilskikkes. Jeg skriver dette, fordi jeg desværre har seet Dig altfor bekymret og nedslaaet, og hvad der kan træffe Enhver af os er endnu skjult. Jeg saa Din ængstelige Kjærlighed for mig, da jeg var syg, og Intet har pint mig saa meget som at vide Dig bekymret for mig. Vel er jeg ei saa svag nu, men det er jo flere Gange gaaet tilbage med mig, og det kan skee igjen. Om end dette skulde skee, som alene staaer til Gud, da haaber jeg ei, at see Dig saa nedslaaet De, som tidlig gaae herfra, ere jo i Grunden bedre faren, end de Efterlevende, om end Tabet kan være tungt. Fra denne Side har jeg betragtet Tingen. Döden maae vi snarere ansee som en Ven, der befrier os fra al Sorg, end som en fredsforstyrrende Fjende. Den kunde derfor aldrig indjage mig Frygt; derimod vilde vedvarende Sygelighed og svækkede Sjælskræfter, samt Bevidstheden om, at jeg tildels er Skyld i min Sygelighed, i Forening med den Sorg, det vilde gjøre Dig og de Andre, være istand til at nedtrykke mit Mod og min Kraft. Dog — jeg veed, at det ikke ganske staaer i vor Magt at opnaae den saa ønskværdige Sjælsfasthed; men stræbe derefter, og ret ofte overveie hine for os alle saa vigtige Gjenstande, er noget, der staaer til os selv, og som Pligten fordrer af os Jeg har ogsaa i de sidste Maaneder været i langt bedre Humör, og er næsten altid munter, om jeg end ei er raskere. At höre det samme fra Dig, vilde mere end Medicin bidrage til mit Helbreds Forbedring. . . ”

Den Alvor, der præger sig i disse Breve var ikke en tilfældig, öieblikkelig Stemning. Hage greb i Alt den alvorsfulde Side af Livet. Her, hvor han vil tale Tröstens Ord til den elskede Moder, henviser han til Betragtningen af Livet som den strenge Forberedelses Skole; han tager Sorgen ved Haanden som en kjær Ven og seer dristig Döden i Öinene.

Livets Alvor førte ikke Hage til en mørk, vranten Livsanskuelse. Vel havde han mørke Timer, i hvilke Alt syntes ham til Besvær, men han reiste sig atter til en friskere Anskuelse. Han kunde ikke blot, naar han traf beslægtede Aander, føle en højere Glæde i Samtalen og Venskabet, men han satte ogsaa Pris paa de smaa uskyldige Glæder, som Familielivet frembød, og endnu mere kunde han fryde sig over Naturens herlige Mangfoldighed. Han glædede sig stedse ved at være i den frie Natur, og lovpriste Landlivet i Sammenligning med det kjøbenhavnske Liv. I et Brev til Søsteren Bolette, der den Sommer havde beboet Skovridderhuset ved Marienborg paa Møen, skriver han 29 August 1823:

„Jeg haaber, at Du undertiden med Haand under Kind har siddet under Dine Trær, seet paa Solens Nødgang og tænkt paa mig, thi ofte er det hændt mig at gjøre saa med Hensyn til Dig. Nu kan Du vel tilskrive mig fra Kjøbenhavn, men man skriver altid bedre Breve under den frie Himmel, hvor hverken Brostene eller Hede, Damp og indeklemt Luft hindre Tankens frie Udstrømmen. Dine Breve fra Bagsværd have altid været mig de kjæreste, især fordi jeg der tænkte Dig i umiddelbar Berøring med den frie Natur og i uforstyrret Nydelse af Dine egne Tanker og Følelser. Du passer ikke til det sneverbrystede Kjøbenhavn, hvor man hverken kan trække fri aandelig eller legemlig Luft. Det var mig umuligt, uden Tab af den sidste Rest af Sundhed og Humør, at tilbringe en Sommer derinde.“

Efter sin Læges Raad red han i Reglen daglig. Naar han havde endt Dagarbeidet: at læse med Börnene og de private Studier, pleiede han at slutte Dagen i den elskværdige Familiekreds, der bestod af Fru Bartholin, hendes Søster — Frøken Grotschilling — og den ældste Datter Louise. Efterat have læst høit for dem af en eller anden god Bog, pleiede han Vinteraftener at spille 1 Time et Parti Boston med dem.

Den ene Dag gik som den anden. Under de hyppige Sygdomsanfald havde Hage Leilighed til at paaskjønne sine Omgivelsers overordentlige Opmærksomhed. Han blev i alle Henseender behandlet som et Lem af Familien. „Hvad min Pleie angaaer,“ skriver han 30 Marts 1822, „da kunde selv Du kjæreste Moder ei overgaae dem her i Huset i Omhyggelighed, — og de give mig daglig Beviser paa deres Omsorg og Godhed for mig.“

Paa Svanholm havde Hage besluttet sig til at tage theologisk Examen. Han beskjeftigede sig vel med forskjelligartede Studier, han vebblev at dyrke saavel de levende som döde Sprog, og for at öve sig brevvexlede han oftere med Prof. Bloch paa Latin, med sin Broder Alfred paa Tydsk; men Theologien ansaae han dog nu som sit Hovedstudium, uden at han indlod sig paa nogen regelret Examenslæsning. Vel ventede han ikke at benytte sig af Examen, dels fordi han frygtede for at hans Bryst var for svagt for Prædikestolen, dels fordi han ikke tiltroede sig geistlig Veltalenhed; imidlertid er det sandsynligt, at han vilde holde sig den geistlige Virksomhed aaben, skjönt flere Breve synes at modsige det. Han begyndte i Vinteren 1821—22 for Alvor at forberede sig til den theologiske Examen, og han lagde med sin sædvanlige Energi Haand paa Værket. Men hans Helbredstilstand tillod ham ikke at udføre, hvad han i 1818 formaaede. Denne Gang laae han snart under for Overanstrengelse, og i længere Tid maatte han læggø det theologiske Studium paa Hylden. Han udtaler sig i flere Breve til sin Ven Garde, hvis ædle og trofaste Sind i høi

Grad tiltalte ham, om sine Studier og sine Livsanskuelser, Den 26 August 1823 skriver han:

„Det er ikke saa meget mine Smærter og mit Ildebefindende, der gjør mig ilde stemt, som den Uvirksomhed, jeg nödes til, og den Sorg, det gjør mig for mine Forældre, der desværre! gjøre altfor meget af mig til at kunne med Røilighed finde sig i at miste mig. Jeg for min Del anser Döden som den eneste Glæde jeg har at vente. Den Tanke maa Du ikke troe gjør mig trist, tværtimod kan jeg kun opmuntre mig ved at forestille mig en vis Ende paa min Sygdom. Men Veien dertil vil blive besværlig og langvarig! Hoc tamen deo moderandum tradamus! . . . Hvad mine egne Studier angaaer, da sinker mit slette Befindende mig overordentlig, — i et helt Aar læste jeg slet ikke Theologi, og det er kun et Par Maaneder siden jeg har begyndt at pille ved det igjen. Dels det öieblikkelige Ildebefindende, dels Overbevisning om at jeg aldrig kommer til at bruge Attestats gjør mig ligegyldig derved. . . . Det er det sörgelige ved de fleste Minervas Sönnner, at en kold Forstand fortrænger alle mere levende Fölelser, eller og har den Virkning, at Hovedet bliver fuldt af Kollegie, Kommentar og Manuduktör — Snak, i Stedet for at den höiere Dannelselse skulde være Frugten af de penible Skolestudier. Thi deri sætter jeg den störste Nytte af Studering, at man kan lære, med et mere fordomsfrit og oplyst Blik, at betragte vor egen Natur, Bestemmelse og Skaberen. At faae Hjernen fyldt med Gloser, er et nödvendigt medium, men ei Hensigten af Studier.“

23 September s. A:

„Det glædede mig i Dit Brev at see den sande Fromhed udtrykt, hvilken jeg altid har fundet hos Dig, og forundret blev jeg ved at höre, at ogsaa Du har lidt af den skrækkelige Aandstomhed, hvorved Alt bliver os betydningsløst, hvor Forstanden vel indseer det Bedre, men Fölelserne ere sammenkrympede, og ei istand til noget friere Sving. Det har jeg selv i flere Aar fölt, men tillige veed jeg, at det er en Følge af baade Legems og Sjæls Udvikling, i hvilken der nödvendig maa indtræde en Krisis. Vel kan Legemets Uorden ikke egentlig medføre Sjælens, men den kan have en negativ Indflydelse ved undertiden at beröve Sjælen Kraft til at nyde de renere aandelige Glæder. Dog derfor mener jeg ikke, at den Krisis, Legemet undergaaer i sin Udvikling, skulde medføre Sjælens, — men den psykiske Uorden eller Krisis, hvad Du vil kalde det, vil indtræde, tidlig eller sildig, hos den, der med levende Fantasi har Forstand nok til ei at lade sig nöie med en Autoritetstro, og derfor önsker selv at prøve, hvad han med Forundring bemærker kun beroer paa hvad han af Andre har lært, ei paa hans egen

Tæknings Resultater. Imidlertid feiler Du, hvis Du troer, at jeg har lidt af Religionstvivel — at tvivle om et høieste Væsens Tilværelse og de andre dermed forbundne evige Sandheder, kunde aldrig falde mig ind, men vel savnede jeg, som en Følge af min Aandssløvhed, Religionens velgjørende Indflydelse, da jeg vel begreb, men formødelst Sofisteri, Legemets Svaghed, udvortes tilfældige Omstændigheder, ei følte dens Sandhed. Min Stilling var ogsaa tildels eller maaske ganske Aarsag hertil. Jeg saae mig sat ud af Virksomhed, Fremtiden formørket, slæbende paa et sygeligt Legeme, der hverken kunde opløses eller holde ud; jeg bebreidede mig det selv eller idet Mindste for en Del, og derved blev Livet mig forbitret. Faste Grundsætninger og levende Følelse for Religionens Sandheder havde jeg ei, for at modstaae denne Udtørring. Saaledes var jeg, da jeg for to Aar siden kom til Svanholm. Denne Forandring havde i Begyndelsen en velgjørende Indflydelse paa mig. Andre Omgivelser, en Kreds af behagelige, godmodige Mennesker, bedre Humør bidroge til at ophjælpe mit Helbred, hvilket igjen satte mig istand til at arbejde. Da først gjenvandt jeg min Munterhed og saae Fremtiden med Glæde imøde. Mine Studeringer gik bedre end nogensinde før fra Haanden, og jeg vilde, som Du veed, taget Examen i Juli f. A. Alt dette standsede paa engang, da jeg ifjor Foraar faldt i en betydelig Sygdom, der ved Uforsigtighed fra min Side, og deraf følgende Recidiver, varede næsten hele Sommeren, og knækkede saa aldeles mit Humør og Helbred, at jeg nu kun har Ruiner, i det Mindste af det sidste tilbage Tiden har imidlertid gydt Balsam i Saarene. Jeg blev kjed af at være i slet Humør, gik først over i en apathisk Tilstand, i hvilken jeg Intet foretog mig uden Arbeidet med Börnene, i hvilken Intet glædede, Intet bedrøvede mig, derpaa begyndte jeg nu i denne Sommer at arbejde lidt i mine theologiske Sager. Jeg blev nu afbrudt hvert Öieblik ved min Sygelighed, men fattede dog mere Lyst dertil, end jeg havde ventet. Saaledes er nu Sommeren gaet; jeg arbejder, hvad jeg synes for godt, uden Anstrengelse, og er i saa godt Humør som vist faa Mennesker, der have saameget at bære paa som jeg. Kun sørger jeg ved Tanken om hvad jeg kunde været, og over Sjæleevnernes Svækkelse, især Hukommelsens, som er aftaget med Sundheden Jeg er ofte saa forpint, at jeg hverken kan røre mig paa Sjæl eller Legeme. Imidlertid holder jeg Örene stive, samler mig sammen, naar Anfaldene komme, og ønsker blot Kraft til ei at ligge under for Sygdommens Besvær Men skjönt man vel i de bedre Öieblikke kan sige sig selv, hvor vigtigt og nödvendigt det er, at være taalmodig og udholdende, glemmer man det saa ofte igjen, naar Udövelsen fordres Dog, om jeg lever eller ikke er mig det samme, — kun at Veien til det rette

Liv ei maa blive for tung, og at jeg maa faae Kraft til at udholde Kampen, saa jeg kan komme derfra med Ære!^a

21 December s. A.

„Hvis jeg sjeldnere skriver til Dig, saa er det ikke fordi jeg ugjerne gjør det, men fordi jeg glemmer det, ligesom Börnene deres Kager, for at have noget tilgode; thi at skrive til Dig og mine andre Venner, maa jeg naturligvis betragte som en Rekreation fra mine penible theologiske Studier, som kjede mig ganske umaadelig, og derfor ei kan fængsle min Opmærksomhed saaledes, at den jo ved alle Leiligheder løber ud til andre Ting. — Det glædede mig meget at see Dig i Kjöbenhavn, da jeg ved at tale med Dig fandt den Formodning bestyrket, som allerede Dine Breve havde opvakt hos mig: at Du i de senere Aar, i hvilke vi næsten ikke have hørt fra hinanden, har tiltaget betydelig i Aands Udvikling og Forædling, hvortil ganske vist Din inderlige, rene Religiøsitet har bidraget det meste. Gid jeg var saa vidt som Du i at beherske mig selv, hvilket jo er Betingelsen og Kjendmærket paa al Dyd; men skjönt jeg vel har gjort Noget, er det dog saare ubetydeligt og langt fra saa meget som Du. . . . Jeg har stor Umage med at „domare veterem Adamum, qvi semper recalcitat.“ Især er min umaadelige Hæftighed mig til stor Byrde, men med en alvorlig Villie gaaer det vel til det Bedre, skjönt langsomt. Mit sygelige Legeme maa bære en Del af Skylden, . . . jeg föler tydelig, at naar jeg er ved bedre Helbred, er jeg ikke saa irriteret, seer Alt i et bedre Lys, betragter altsaa ogsaa Menneskene fra et bedre Synspunkt. . . . Jeg har aldrig villet tilstaae mig selv, at Legemet har saa megen Indflydelse paa Sjælen. Om man engang kan bringe det til at denne Indflydelse ophörer, det veed kun Gud; rimeligt er det ikke, da Naturen nu engang har ordnet det saa, at det skal have Indflydelse; dog formindskes kan den og dertil give Gud mig Kraft! — Mit legemlige Onde har endnu ikke formindsket sig, og jeg bliver strax værre ved fysisk eller psykisk Anstrengelse. Vel maa jeg finde mig i at lase lidet, men endog det generer mig ofte, og desuden piner den Tanke mig, at Tiden gaaer; jeg staaer i Stampe, mine Jevnaldrende løbe mig forbi, til ingen Nytte lever jeg for mig selv og Andre. Hvad er dette neppe vægterende Liv mod mit forrige raske og virksomme? Som en Skygge seer jeg paa de forgangne Dage; med Bekymring seer jeg paa Fortid, Nutid og Fremtid! . . . Megen Aarsag til Glæde har jeg vel: herlige Forældre Söskende, Venner og andet, men naar Sjælen engang har blödet som min, saa læges den vanskelig. Dog Dig har jeg jo fundet igjen, og vi ere, som jeg haaber, forbundne ved fastere Baand end hidtil, da en höiere Stræben nu sammenknytter os. Gid det altid maa blive saa, og erindre, hvis jeg end ikke skulde gaae saa stadig

og fast paa Bauen som Du, at mit Hjerte aldrig har været eller kan vige fra Dig. Ofte föler jeg, hvor lykkelig vi kunne blive, hvor herlig vor Bestemmelse er, og hvor dyrebart det moralske Gode kan være for os, men de Öieblikke ere desværre! kun sjeldne, og kunne maaske ikke være saa hyppige som man önsker: jeg regner dem til de lykkeligste, jeg har, og vilde ei undvære dem for al Verdens Guld. For det meste indfinde de sig, naar jeg tænker paa eller taler med en kjær Ven, seer herlige Naturscener, læser gode Skrifter eller tænker paa Gud; men ei altid er man modtagelig for disse Indtryk, og ofte kan der gaae lang Tid hen, uden at de indfinde sig. Jeg savner da Noget, uden at vide hvad, er i underlig karakterlös Stämning, indtil de endelig komme og bringe Spændkraft i Sjælen. — Tak for denne Samtale. Skriv snart. Gid det maa være Dig ligesaa megen Vederkvægelse som det er for mig. . . .“

Man vil af disse Breve see, hvor brændende hans Venskab kunde være, naar han fandt en Aand, der tiltalte ham. Man seer ligeledes, at om han end kunde dömmе Andre strengt, var han endnu strengere mod sig selv. Den uophörlig tilbagevendende Selvbebreidelse havde ikke anden Grund at stötte sig paa end den, at han f. Ex. ved Læsning tidligere havde overanstrengt sig; at han havde forsömt at tage en Forkjölelse eller Feber i rette Tid, at han ikke havde raadspurgt Læge strax o. s. v. Dette vise Breve til Familien. Og om man end i de Breve fra denne Tid, der vidne om hans Sjælstilstand, opdager forskjellige Fölelser, der mächtig kjæmpe mod hinanden, saa vil man dog finde den mandige alvorsfulde Sjæl, der kjender sit Ansvar overfor Gud og Mennesker; som anerkjender Religionens saliggjörende Kraft, föler Trang til at tye til den, og veed at skatte og lovprise Religiösiteten hos Andre, om han end ikke föler dens Undergjærninger i fuldt Maal i egen Sjæl, fordi Veien til den hos ham synes at skulle være besværligere og langsommere, end for dem, der af Naturen fik en

større sjælelig Ligevægt eller mindre stærke Sjælskræfter, saa at de lettere kunde böie sig i Ydmyghed.

Men det Mærkeligste ved disse Breve er dog Tiden, i hvilken de ere skrevne; navnlig gjælder dette om de tvende første. Paa Svanholm havde Hage lært at kjende Charlotte Bartholin, — en Datter af Thomas Bartholin, Broder til Fru Bartholins afdøde Mand, — der efter sin Moders tidlige Bortgang havde været i Huset hos Major Mangor i Kjöbenhavn. Charlotte Bartholin havde i 1823 fyldt sit 17de Aar, — hun var födt d. 28 Juli 1806. Hun var en deilig ung Pige, fuld af Liv og Ynde. Skjönt hun ikke havde lært meget og ikke heller var usædvanlig begavet, henrev hun Enhver, der kom i Beröring med hende, ved sin ungdommelige, friske Munterhed, sin frimodige og dog fuldendt kvindelige Optræden. Hage syntes strax, da han saae hende, særdeles godt om hende: han troede at finde hos hende, netop hvad han selv manglede. Paa den anden Side fölte den unge Pige sig tiltalt af den alvorsfulde, mandige, kundskabsrige Personlighed, hos hvem hun vel ikke fandt, hvad der i Almindelighed kaldes Skjönhed, men dog den sande höiere aandelige Skjönhed, der lyste af det livlige Öie, det fine sarkastiske Smil og den höie frie Pande.

Da det første af de citerede Breve blev skrevet, havde Hage besluttet sig til at binde sin Skjæbne til Fröken Bartholin; da det andet blev skrevet, var dette allerede skeet, skjönt ikke bekjendt, (16 September 1823). At Hage fra først af med sin fulde Sjæl sluttede sig til det Væsen, der havde

indgaaet en evig Pagt med ham, derom vidner Alt, hvad han udtalte og gjorde i den Tid. Uforklarligt kunde det derfor synes, at han talte saaledes som han gjorde, medens Lykken tilsmilede ham. Dog lader det sig forklare. Hans Selvkritik bebreidede ham, at han, syg og lidende som han følte sig, havde knyttet sin Skjæbne til et saa ungt, sorgfrit, haabfuldt Liv. Hans alvorfulde Sjæl udmaalede med stærke Farver Modsætningen mellem hans eget og hans Bruds Liv: medens det ene var fuldt af Lykke og Haab, saae han i det andet Sorg og Bekymring. Jo lysere saaledes den Skikkelse, han elskede, stod for ham, des større Vægt lagde han paa de Mangler, han troede at finde hos sig selv, og han syntes i Öieblikke nærvædet at opgive Haabet om en lys Fremtid.

Denne Forbindelse gav Hages Examens Studium et Stød fremad, maaske uden at det var ham selv ret klart bevidst. Skjönt han vedvarende syntes at gaae ud fra, at theologisk Examen ikke vilde faae praktisk Betydning for ham, bestemte han sig dog, ved Nytaarstid 1824, til at læse i en kort Tid efter almindelige Examensregler. Han tog derfor til Kjöbenhavn, — Broderen Emil indtog hans Plads paa Svanholm — og benyttede, hvis jeg ikke husker feil, i et Par Vintermaaneder Manuduktör, som han neppe tidligere til nogen Tid havde benyttet. I April underkastede han sig den theologiske Pröve. Hans skriftlige Udarbeidelser vare meget udmærkede. Til S. Garde, som samtidig underkastede sig Examen, erklærede en af de ældste Professorer, at han i sin Tid kun et Par Gange havde læst saa fortrinlige

Besvarelser af Kandidater, og det Skriftlige blev ogsaa sat i Laudabilis p. c. et quidem egregie. Han erholdt som Hovedkarakter Laud. specimen scriptum L. p. c. & quidem egregie. Grunden til at hans mundtlige Examen fik et mindre godt Udfald, end den skriftlige, var, saa vidt jeg har forstaaet, fornemmelig den, at han, ved Besvarelsen af et ham af Prof. R. Möller forelagt Spørgsmaal, fandt, at det var noget smaaligt skoleagtigt, og at han viste nogen Trods i at negte Besvarelsen. Selv lagde han ikke stor Vægt herpaa, og mærkeligt er det at see, hvorledes han, medens Examen stod paa, beskjæftigede sig med Gjenstande af en saare forskjellig Natur, hvilket flere Breve udvise, i hvilke han til Familien taler om Handelsanliggender og Andet, idet han beretter dem om Prøverne ved Examen.

Efter endt Examen indtog han atter sin Plads paa Svanholm. Han foretrak endnu stedse Landet for Bylivet. „Vi leve meget stille,“ skriver han i Efteraaret 1824, „men dog vilde jeg ikke bytte denne Ensformighed for nogensomhelst adspredende og morende Stilling. Vel föler jeg Savnet af Omgang med Flere, men man lever dog saa roligt, fjernt fra alle de store Stæders intetsigende og tomme Adspredelser, at man i det Hele föler sig fornöiet.“ Paa Svanholm glemte han ikke sit Hjem og dem han der havde seet fra Barndommen af. Han beder saaledes sin Moder i Anledning af Faderens Födselsdag i 1824 at sende flere fattige Familier, som han nævner, noget Öl, Suppe eller deslige: „det er den bedste Maade at höitideligholde sin Födselsdag.“

En Opgave, han efter sin Forlovelse stillede sig, var den, at virke til sin Forlovedes Forædling og Oplysning. Dette skete ved Brevvexling, da hun i Reglen levede i Kjöbenhavn. Han mente, „at Brevet skulde træde i Stedet for en fornuftig og animeret Samtale.... Naar der er Ting, som man let tænker paa, men som man ei vil skrive, saa föler man sig altid noget genert, da man hvert Öiehlik stödes tilbage som fra en forbuden Region.“ Ofte underholdt han sig skriftlig med sin Brud angaaende Böger, som han havde læst og havde i frisk Minde, over hvilke han udtalte sine Anskuelser. Han mente, at man vel ikke skulde fordre egentlig videnskabelig Dannelse af Kvinden, men at hun dog burde stræbe at kjende, og med Fornöielse höre om det, der er opbevaret i Folkenes Historie, der angaaer Klodens forskjellige Beboeres Liv, Sæder, Religion, der aabner Öiet for Naturens Herligheder i forskjellig Retning. Uden at overse sin Forlovedes Mangler i saa Henseende, og skjönt han, som han skrev til sin Söster Bolette, „havde en vis Lyst til at plage sig med at nedsætte, hvad der var ham kjærest,“ vidste han dog tilfulde at skatte hende og den heldbringende Indflydelse, hun havde paa ham. „Jeg har,“ skriver han, „i Henseende til Dannelse hende ligesaa meget at takke for som hun mig. Og at denne Forbindelse med mig egentlig er en Lykke for hende, kan jeg, oprigtig talt, aldeles ikke faae i mit Hoved; det skulde da være i en höiere Forstand, fordi hun uden Tvivl vil komme til at gjennemgaae, hvad der kan bidrage til hendes Hjertes og Forstands ædlere Udvikling, men

hvem siger, at dette ikke ogsaa kunde være skeet paa en mildere Maade? I det Mindste er det en haard Skole, Livet med mig vil blive hende.“

I Sommeren 1824 syntes Hage at vakle noget med Hensyn til sine Fremtids-Planer, og navnlig syntes han mere tilbøielig, end tidligere, til at gaae den theologiske Vei. Vel var der ikke Tale om nogen endelig Beslutning, tvertimod lagde han i den Tid snarere Reiseplaner end Livsplaner, men da hans Anskuelser om sin Fremtids Stilling oftere udtaltes uforbeholdent til hans Ven Garde, vil det være passende her at pege paa dem. Den 29 Mai 1824 skriver han blandt Andet:

„Moralfilosofien, forbundet med Psykologi og Historie, er det som jeg helst vilde tage for Alvor fat paa, men da jeg ingen Formue har, maa jeg søge Levebrød, hvoraf ingen i det Fag vil tilbyde sig. Til det akademiske Liv har jeg ei Helbred eller Kundskaber eller Hoved; til Præst føler jeg mig ei skikket, i det Mindste ikke endnu, men muligt kan jeg ved Eftertanke faae Interesse derfor, skjøndt kaldet dertil føler jeg mig ikke. Skolelivet har jeg ingen egentlig Lyst til, da jeg ved flere Aars Arbeide i lignende Fag har lært at kjende det skrækkelig dræbende deri, desuden skulde jeg endnu tage en Examen dertil. Imidlertid bliver det vel det, jeg nødes til at vælge. Jeg føler meget større Lyst til Landvæsenet, som jeg kjender endel, men hertil mangler jeg Formue. . . . Jeg er altsaa i en meget ubehagelig Forlegenhed, som jeg længe har forudseet og derfor meget vel vidste, at Examen ei vilde være mig saa glædelig som Andre, der dermed faae Ende paa deres akademiske Træleri.“

Brev af 20 September 1824:

„. . . . Jeg veed ikke i Hast at have faaet et Brev, som gjorde mere Indtryk paa mig, maaske fordi jeg netop var stemt til at modtage det. Lotte havde nemlig i disse Dage talt til mig om, hvor herlig en Præst kunde virke blandt Folk, og søgt at udrydde de Tvivl, som jeg altid har næret, nemlig at Præsten just ikke havde stor Indflydelse paa sin Menighed. Denne Tvivl nærer jeg vel egentlig ikke nu, men jeg har altid frygtet for det samue,

som jeg seer Du har ængstet Dig for, nemlig for engang at blive kold ved sine Forretninger, da det let kan blive en Vane at tale om religiøse Sager, og som Følge deraf det, der omtales og drøftes, let kan virke mindre kraftig paa Følelsen. Men da jeg ingen Erfaring har heri, og det vel ogsaa, naar man behandlede Tingene alvorlig og fra en videnskabelig Side, vanskelig vilde gaae saa galt: saa er den eneste Betænkelse, jeg endnu har mod Præstelivet, den, at jeg aldeles ingen Talegaver har, . . . og hvad kan saa udrettes? Den levende varme Følelse, der skulde bøde herpaa, mangler mig tildels, eller den er ikke stadig herskende hos mig. . . Og uden den vilde det være urigtigt at indtræde i et geistligt Embede. Troede jeg at kunne virke noget til Gavn for Andre i slikt et Embede: saa vilde jeg udentvivi give et geistligt Fortrinnet for et Skole Embede. Men førend jeg er paa det Rene med mig selv, hvad den religiøse Overbevisning angaaer, eller rettere: førend jeg faaer sigtet og prøvet miu Exameus-Overbevisning, paatager jeg mig det ikke.“

Disse Udtalelser til Venner gik ikke forud for en Beslutning, der snart skulde tages. Han tænkte som sagt den Sommer nærmest paa at opfriske Sindet ved en lille Udflugt. I Anledning af et Brev fra Garde skriver han den 24 Juli 1824: „Reise har jeg altid havt stor Lyst til, skjøndt jeg meget godt indseer, at et roligt virksomt Liv, som Du skriver, er det bedste; men netop for at skjønne herpaa og være fuldkommen overbevist om dettes Fortrin, maa man have prøvet andre Ting ogsaa. Der er dog ingen Spørgsmaal om, at Synskredsen ved at reise udvides betydelig, Aanden forfriskes og beriges med nyt og rigt Stof, som siden i et roligt Liv kan bearbejdes. Ved bestandig at leve i de samme Forhold rustner man saa let, Sindet kommer i et eensformigt Sving, og er man stemt til Hypokondri, da faaer det let ved Rolighed Overhaand.“

Han gjorde ogsaa en lille Udflugt til Holsten og Hamborg, uden at den sidstes travle Larm var af

synderlig Interesse for ham, og lidt mismødig var han paa den Reise over, at en Reise med et Skib fra Möen til Jersey, hvorfra han skulde gaae til Normandie og derfra til Paris, var gaaet i Lyset.

Da han vendte tilbage til Svanholm i September 1824 var Historie, Geografi og den nyere Literatur i forskjellige Retninger hans Hovedstudium; af gamle Forfattere beskjæftigede han sig især med Livius. I dette Efteraar blev han Alumnus paa Borchs Collegium. Dette og Salget af Svanholm, der bevirkede at Fru Bartholin flyttede til Kjöbenhavn, gjorde, at han i Begyndelsen af 1825 tog til Kjöbenhavn.

Paa Borchs Kollegium begyndte han i en vis Forstand et Studenterliv, som han tidligere ikke havde kjendt meget til, da han som ung Student forlod Kjöbenhavn og de første Studenteraar hang i Bögerne. Han havde aldrig havt Smag for de larmende Glæder, og de Mennesker, der levede for dem, havde han skyet Omgang med. Det var heller ikke den Side af Livet, der nu kunde tiltale ham, men vel den frie uforbeholdne Udvexling af Ideer med unge dygtige Videnskabsmænd, med forskelligartede Anlæg og Anskuelser. En frisk aandelig gjensidig Meddelelse var det, han savnede mest paa Landet, og som han fandt paa Borchs Kollegium. Blandt Andre mödte han her sin gamle Skolekammerat: Binnesböll, der ved sit geniale Blik, sine udmærkede Kundskaber og sin kjærligfulde Personlighed i høi Grad tiltalte ham. Her sluttede han ogsaa et inderligt Venskab, der altid stod sin Pröve, med Brammer, hos hvem han skattede saavel den dybe Religiösitet og den trofaste Karakter, som de grundige Studier. Med disse og flere be-

gavede Mænd, hvoriblandt jeg endnu blot skal nævne Velschow, havde Hage et ham velgjørende Samliv. Dette Samliv var for ham ikke blot et Aandens, men ligesaa meget et Hjertets. Nogle Ord, Hr. Biskop Brammer yttre om Hage i en velvilig Meddelelse til mig, maa det her være mig tilladt at hensætte: „Naturligvis kan Talen ikke være om at lade Brevene (fra Hage til Brammer) aftrykke, for saa vidt der i dem gives Besked om Kommissioner, Deres Broder var saa god at udrette for mig; men da det er et Bidrag til hans Karakteristik, at han, efter min Erfaring, var en saare tjenstvillig og paalidelig Kommissionair, bör jeg saa meget mere gjøre opmærksom herpaa, som jeg ogsaa ad andre Veie ofte saae ind i hans ömme, deltagende Hjerte, hvis velvillige Fölelser, han ikke gjerne udtalte, men snarere skjulte under et misfornöiet Ydre. Jeg erindrer kun eengang, at der, under vort Samliv paa Borchs Kollegium, forefaldt heftigé Ord imellem os. Det var i en Disput om Troesgjenstande. Han gik sildig om Aftenen eller vel snarere henad Natten fra mig. Vi havde begge været hidsige og vare utiifredse med hinanden, vel ogsaa med os selv. Næste Morgen var jeg upasselig og kunde ikke gaae ud. Hage havde hört det af Andre, kom strax ned til mig, og tilböd mig paa en kjærlig, mig uforglemmelig Maade, at besörge mine Undervisningstimer for mig. Ellers erindrer jeg ikke noget heftigt Optrin imellem os, skjönt vi ingenlunde vare enige som Theologer. Men han agtede Andres Overbevisning, naar han virkelig antog, at de havde en saadan og vare den bekjendt. For Halvhed og Lun-

kenhed havde han Ringeagt. Affectation og Pedanteri vare bestandig Gjenstande for hans Spot.“

Paa Borchs Kollegium skrev Hage, ifølge Kollegiets Regler, et Par smaae Disputatser. Den første af disse havde til Titel: „Qværitur, num recte doctores religionis publici jurerando in libros symbolicos adstringantur, nostræ inprimis ecclesiæ ratione habita. Hafniæ 1825.“ Han kommer til det Resultat i sin Undersøgelse angaaende Eden paa de symbolske Bøger, at meget tilsiger, men ogsaa meget fraraader at binde Præsten ved en saadan, og han troer at kunne finde en Forsoning i det Forslag, at Præsten høitidelig lover kun efter den modneste Overveielse og med stor Omsigt at afvige fra de symbolske Bøgers Lærdomme. Selve Afhandlingen, der indeholdt i Enkelthederne skarpsindige Bemærkninger, men vistnok i det Resultat, hvortil Forfatteren kom, vanskeligt kunde staae Prøven, tillagde han neppe selv nogen synderlig Vægt, og han skal have sagt: at Prof. Jens Müller i Grunden havde Ret deri, at den ikke var ham værdig.

Imidlertid gjorde Disputatsen endel Opsigt, navnlig ved nogle faa Linier i dens Begyndelse, som med en vis Overgivenhed vare indbragte i den, uden at passe til det øvrige Indhold. Disse Linier handlede om den hellige Alliance: „ Vidimus denique foedus feriri, qvod nil nisi nomen sancti præ se fert, qvod pecudis modo populos tractare sibi licere putat, qvod, tutela aliarum gentium suscepta, omnia humana divinaqve jura pensi habet, liberaliorem eruditionem suffocare, illamqve religionis formam, qvæ tyrannidi inprimis favet, renovare omnibus viribus conatur.“ Denne Sætning vakte Anstød hos Autoriteterne; Hage blev op-

kaldt til Kollegiets Ephorus, Etatsraad Hurtigkarl; han maatte inddrage de enkelte Exemplarer af Pjecen, og skrive en anden Disputats. Den Omstændighed, at der ikke fra Borchs Kollegium ellers var fremkommet Disputatser, der kunde give Anledning til slige Skridt, henvendte i en sær Grad Opmærksomheden paa Hages Yttringer; — det gik ved den Leilighed som saa ofte: idet man undertrykte, skaffede man de udtalte Ord en langt større Vægt, end de ellers vilde havt. Denne Sag havde forøvrigt ikke yderligere Følger.

I Stedet for den tilbagetrængte Disputats skrev Hage en anden med Titel: „De agentibus in rebus apud Romanos I. 1825.“ I denne Afhandling omhandles de Forretninger og den Indflydelse, som til forskjellige Tider udövedes af den Klasse Embedsmænd i Rom, som, efterat have fört forskjellige Navne, endelig kaldtes „veredarii“ s. „agentes in rebus.“ I 1826 udkom anden Afdeling, men tredie Afdeling udkom ikke, da Hage i 1827 blev Adjunkt ved Roeskilde Kathedralskole.

III.

Det var, som man allerede vil have seet, Hage lettere at forfølge med utrættelig Nidkjærhed et engang sat Maal, end at tage en Beslutning, der bandt ham til en bestemt Beskjæftigelse. Hver Gang han havde stillet sig en Opgave, løste han den paa en udmærket Maade, men naar det gjaldt at vælge en Vei, vaklede han ofte. Den Alvor, hvormed han betragtede Livet; de strenge Fordringer, han gjorde til sig selv; den uophørlige Selvkritik og Sorg over de Feil og Mangler, han opdagede hos sig; det sygelige Helbred, der vanskeliggjorde en lettere og friere Opfattelse af Livet; den brændende Lyst til at plukke af Kundskabets Træ i alle Retninger, der hindrede ham i at finde Hvile i en enkelt; endelig en medfødt Uafhængigheds Følelse, der gav ham Ulyst til Embedsvirksomhed: Alt dette gjorde det besværligt for ham at vælge en Livsstilling. Levende følte han de Fordele, Andre havde, som ved en indre, næsten uimodstaaelig Magt, grebe deres Kald i Livet. „Det er en stor Lykke,“ skriver han til Brammer i Begyndelsen af 1827 „at komme saaledes paa sin rette Hylde i Livet, som jeg næsten kunde misunde Dig, hvis jeg ellers var oplagt dertil Ved at tænke paa Dit Fortrin (for mig) i den Henseende, vil Du takke Gud for at Du med Lyst og Iver kan forrette Din Dont, som jeg ogsaa er vis paa vil have frugtbringende Følger.“

Vanskeligt som det faldt ham, maatte han dog vælge, især da han ikke stod ene i Livet og mang-

lede Formue. Skjönt den theologiske Examen aabnede ham Veien til det geistlige Kald, vilde han ikke vove sig ind paa det, da han frygtede for at der vilde mangle ham sand Bøgeistring for det, og uden den ansaae han det for en Ulykke at være Præst. Skoleveien laae nærmest. Hans udmærkede filologiske Kundskaber; den store Interesse, hvormed han i flere Aar havde studeret Historie og Geografi efter en stor Maalestok, gjorde ham fortrinlig skikket til Skolemand. Hans Betæneligheder ved at vælge Skoleveien reiste sig især derfra, at han ved fleraarig Erfaring havde lært det Pinlige i at skulle veilede dem, der for en Del manglede Lyst eller Evne til at lære Noget tilbunds, og han var let tilbøielig til, efter de strenge Fordringer, han havde gjort til sig selv, at fordre, hvad de Færreste vare istand til at opfylde.

Allerede i 1825 havde han imidlertid indledet Underhandlinger angaaende en Ansættelse ved Frederikshald Skole i Norge. Anledningen hertil var følgende: Professor Steenbloch i Norge havde interesseret sig for at Brammer, der havde været hans Discipel, og som havde taget theologisk Examen, skulde faae en Ansættelse som Overlærer ved en latinsk Skole i Norge. Brammer, som imidlertid opgav dette, havde omtalt Planen til Hage, og da denne optog den, introducerede Brammer ham til Steenbloch, igjennem hvem der blev indledet Underhandlinger, som førte til Hages Ansættelse ved Frederikshald Skole. Forskjellige Grunde bevægede ham til at udsætte Tiltrædelsen af denne Post, indtil Branden af Frederikshald Skolebygning og en Del af Byen i Sommeren 1826 gjorde, at Skolen for en Tid standsedes i sin Virksomhed, og Hage kunde

saaledes ikke paa den Tid, han havde bestemt, tiltræde sin Post. Følgen heraf blev, at hans Betæneligheder ved at forlade Danmark vandt i Styrke, og han opgav tilsidst ganske denne Ansættelse.

I Foraaret 1827 blev der en Plads ledig ved Roeskilde Kathedralskole; denne søgte og erholdt Hage, som saaledes skulde samarbeide med sin Ven og Lærer Bloch, der Intet ønskede mere, end at erholde sin gamle Elevs Bistand. Han tiltraadte sit Embede, uden store Forventninger om Tilfredsstillelse af Virksomheden; men han fandt sig dog snart ret vel i det nye Forhold, da han i Blochs Familie, hos hvilken han, kort Tid efter sin Ankomst til Roeskilde, fik Logi, fandt dannet og behageligt Selskab, og i sin Skolevirksomhed havde en Beskjæftigelse, der vel ikke udfyldte, men dog sysselsatte hans Aand. Med sin sædvanlige Nidkjerhed kastede han sig over de Hoveddiscipliner, hvori han havde paataget sig at undervise: Historie og Geografi. Den Trang han fólte til at gaae videre og videre i de Studier, der til enhver Tid laae ham nærmest, fandt vel Vanskeligheder at beseire, idet hans mange Skoletimer og lige-saa mange private Timer kun lode ham kort Tid tilovers til mere omfattende Studier, og hans Helbred ikke sjældent var ham en besværlig Skranke; men ikke destomindre blev han ikke træt af at anvende ethvert Öieblik, der var ham tilovers, forat udvide sine Kundskaber.

Han mödte punktlig i sin Time; han vandt ved sin alvorsfulde Karakter og sit gennemtrængende Oie hurtig Anseelse hos Disciplen og Indflydelse over ham; hans livfulde Fremstilling, sikre Fremgangs-

maade, overordentlige Hukommelse gjorde ham til en fortrinlig Lærer. Hans største Mangel var maaske den, at han let blev træt og gnaven, naar han mödte langsom Opfattelse, Ligegyldighed og Dovenskab. Den Evne at gaae ind paa Disciplens Liv og Tanke, at sætte sig paa hans Standpunkt, og derpaa lette ham Opfattelsen og Gjengivelsen, at vinde hans Fortrolighed og Hengivenhed, var ikke Hage givet i nogen høi Grad. Han bevarede altid en vis streng Alvor, der snarere imponerede end vakte Fortrolighed. Uden Tvivl har hans svækkede Nervesystem havt væsentlig Indflydelse i saa Henseende; thi han manglede ingeniunde en levende Følelse for Disciplene. Naar han ved stærke Udtryk revsede; naar han bebreidede den, der opfattede langsomt; naar han i et Anfald af Træthed eller Gnavenhed kaldte Disciple for Kjød-hoveder, Klodrianer eller deslige, da fortrød han det i Reglen, og han bar aldrig Nag, selv naar han havde god Anledning til at være misfornöiet.

Interessen for Disciplene aabenbarede sig dels i hans Iver, for at skaffe Skolen en god Bogsamling, dels i de omfattende Arbejder i forskjellige Retninger, som han aldrig skyede, hvor han derved kunde gavne, dels i hans Bestræbelser for at indføre en mere tidsvarende Læremethode. Hans Forbindelser med danske og udenlandske Boghandlere, og hans udbredte Kundskab til Literaturen i forskjellige Retninger og forskjellige Sprog, kom Skolen til væsentlig Nytte ved Bøgers Udvalg og Anskaffelse. Hans Studier bleve vel ikke ene bestemte af hans Virksomhed ved Skolen, men de kom dog Skolen til Nytte paa den ene eller anden Maade. Det var navnlig Geografien, han

med overordentlig Flid og Iver havde kastet sig over. Den af Humboldt og Schouw brudte Bane, hvorved den saakaldte politiske Geografi traadte mere i Baggrunden, medens den egentlige Jordbeskrivelse blev hævet til sin Ret, tiltalte ham høilig, og med en forbausende Lethed og Udholdenhed arbeidede han i samme Retning. Hans efterladte Papirer vidne om, hvor omfattende saavel hans geografiske som historiske Studier vare, da han i Reglen gjorde Uddrag af de Arbejder, han især satte Pris paa, hvilke Uddrag kort og klart gjengave de større Værkers Indhold.

Naturvidenskaben var nu ogsaa optaget i Hages Studier. Han arbeidede meget paa at faae Dele af denne Videnskab optagne i Undervisningen. Her mödte ham nogen Modstand, og enkelte Sammenstöd med Bloch fandt Sted i den Anledning, som dog aldrig forstyrrede deres venskabelige Forhold: det var nye og ældre Principer, der her kjæmpede, men sjældent gik vist Kampen saa fredeligt af, især naar de Kjæmpende vare saa stærkt afprægede Personligheder, som i dette Tilfælde. Jeg vil senere komme tilbage til Hages Betragtning af Skoleundervisningen. Botaniken var ham dobbelt kjær, fordi den gav ham Leilighed til vel at anvende den Tid, han havde sat tilside til sine Spadseretoure. Om Söndagen gik han gjerne til en Skov i Nærheden af Roeskilde med de Disciple, som havde Lyst til at lære lidt Botanik: idet han saaledes selv sögte at sætte sig ind i Botaniken, vakte han de Unges Interesse for den, saa at disse Fritimer bleve vel anvendte.

Skolevirksomheden svækkede ikke Hages Interesse

for hvad der, i den aandelige eller praktiske Verden, tidligere havde vakt hans Opmærksomhed. Heller ikke forlod hans Lyst til at reise ham. Ferien benyttede han gjerne til at besøge Familie og Venner, navnlig tyede han til sit Hjem paa Möen. I Sommeren 1827 gjorde han med Binnesböll og Bröchner en Reise igjennem Skaane, Bleking, Smaaland til Jönkjöbing og Kinnekulle, tilbage over Troldhætten og Göthaborg.

Atter i 1828 benyttede han Sommerferien til, i Forening med sine to ældste Söstre, at gjøre en Tour igjennem Tydskland til Sveitz, hvis mægtige Natur gjorde et overordentlig Indtryk paa ham. Denne Gang ligesom ellers, naar han gjorde eller paatænkte en Udflugt, slugte han med Begjærlighed Alt, hvad der kunde tjene til at oplyse det Lands Natur og det Folks Sæder og Liv, som han vilde besøge. Vel udrustet mödte han saaledes i de fremmede Omgivelser, og hans Öie og Öre blev derved mere aabent for det Store, Skjønne og Lærerige, som ellers saa let gaar tabt for den, der hurtigt gennemreiser forhen ukjendte Egne. Paa denne Reise gjorde han Bekjendtskab med Mænd som Historikerne Heeren og Müller, Filologen Orelli, Theologen de Wette og Missionsforstanderen Blumhardt. Ligesom han i Sveitz var dybt grebet af de mægtige Naturskjönheder, saaledes fölte han sig særdeles tiltalt af den reformerte Gudstjenestes stille, bramfri Höitidsfuldhed.

Den Tid, der i Roeskilde blev Hage tilovers fra Skoletimerne, Privatundervisningen og hans forskjel- ligartede Studier, anvendte han til at forberede sig til Skoleexamen (store Filologicum). Denne Forbe-

redelse kostede ham endel Selvovervindelse. Havde han efter anden Examen taget for Alvor fat, vilde han hurtigt kunnet aflægge denne Prøve, og vistnok med Liv og Lyst forberedt sig til den. Nu var han bleven ældre, han havde faaet andre Interesser, der tildels faldt udenfor det filologiske Studium, og Tvangen, der altid ligger i en Examensforberedelse, var ham pinlig. Han maatte imidlertid, dersom han skulde vedblive at gaae Skoleveien, aflægge Prøven. Overlærerpladsen ved Roeskilde Skole, der stod ledig efter Dr. Thriges Død, var forbleven ubesat, og Bloch havde bevæget Hage til at komme til Roeskilde, forat han, efterat have aflagt filologisk Prøve, kunde erholde denne Post. De anførte Omstændigheder bevirkede imidlertid, at han, mod Sædvane, ikke forberedte sig synderlig ivrigt til denne Examen, som han tog med Karakteren *Laudabilis* i Foraaret 1830. Selve Examensprøven synes ogsaa at have været ham ubehagelig; thi Bloch, der spurgte ham, hvilke Spørgsmaal vare forelagte o. s. v., vilde han neppe svare, og han undgik i det Hele at tale om denne Examen. Til Andre, der lykønskede ham til at have faaet bedste Karakter, sagde han: „ja det er af de Skridt, man fortryder, naar man har gjort dem“, og jeg erindrer godt, at han med en vis Bitterhed omtalte denne Examen, hvad enten han nu var utilfreds med Examinationen eller med sig selv, dog er det sidste sandsynligst, da han altid var mindst tilbøielig til at tale skaansomt om sig selv, naar han fandt Noget udenfor Ordenen.

Det Arbeide Hage havde som Skolemand var saa betydeligt, at der ikke kunde blive megen Tid tilovers

til litteraire Arbeider. Han havde dog samlet saa betydeligt Materiale under sine Studier, at blot en ringe Fritid maatte synes tilstrækkelig for ham til at optræde som Forfatter. I de første Skoleaar traadte han kun een Gang frem, og ved den Leilighed var det nærmest den personlige Kjærlighed, der bevægede ham dertil. Hans Ven Bröndsted var bleven angrebet paa en Maade, der oprørte Alle, som kjendte ham, i det tydske Tidsskrift *Hermes* (32 B.), og beskyldt for at have plagieret Franskmanden Villoison i sit Værk over *Ceos*. Hage udgav paa Tydsk et lille Skrift „Bröndsted und Villoison, Kopenhagen 1829“, hvori han Punkt for Punkt gennemgik Recensentens Angreb. Dette Skrift blev hædrende omtalt fra flere Sider (f. Ex. i *Maanedsskrift for Litteratur* II. S. 547-58), og Lærde bevidnede Hage deres Glæde derover, blandt Andre afdöde L. Engelstoft, der i et Brev yttre, at Forsvaret var fört med „Lærdom, Skjönsomhed og Varme.“

Den, der har fuldt op at gjøre, og som nidkjært opfylder sin Pligt, har næsten ikke Tid til at tænke paa, om han er tilfreds med sin Stilling eller ikke. Man skulde altsaa troe, at den betydelige Virksomhed maatte, i det Mindste til en Tid, have optaget Hages Tanke i den Grad, at det Utilfredsstillede traadte i Baggrunden. Dette var dog ingenlunde Tilfældet. Hans energiske Aand havde altid Tid nok tilovers til at föle en vis Tomhed, som om hans Livs Opgave ikke var löst. Han fölte, midt under sit anstrengende Arbeide, ligesom en Kaldelse til en mere omfattende Virksomhed, skjönt det neppe stod klart for ham, hvori denne skulde bestaae. Förend 1830, til hvilken Tid jeg her nærmest sigter, var der

ikke aabnet den Virksomhed, han senere viste sig særlig kaldet til. Flere Begivenheder i Europa, hvilke han fulgte med den største Opmærksomhed, og navnlig den græske Frihedskamp, havde vel styrket og udviklet Ideer hos ham, hvoraf han stedse havde været besjælet, men hvad han følte og tænkte i saa Henseende fandt i Reglen saa ringe Gjenklang, at han holdt det hos sig selv.

Skjönt utilfredsstillet beklagede han sig sjældent over sin Stilling, men til sine intimeste Venner udtalte han sig dog stundom uforbeholdent. Saaledes skriver han til Garde 9 Decbr. 1827, at det vel gaaer noget bedre, end han fra først af havde ventet ved Skolen, men at han dog aldrig kunde blive en ret ivrig Skolemand, som f. Ex. Bloch eller Suhr.

„Den litteraire Berømmelse har for mig Intet tiltrækkende. Til at være Skribent hører Evne til selv at udfinde de rette Sider af Tingen, til at udvide Videnskaben. Jeg troer, at mine Talenter, hvis der ellers ere nogen, ere mere praktiske: en god Jurist, Kjøbmand eller især Landmand kunde jeg maaske blevet. Imidlertid er den ydre Stilling ikke det vigtigste. Kan det lykkes mig at komme paa det Rene med mig selv, saa er det vigtigste naaet. Du seer altsaa, at skuffede Forhaabninger just ikke plage mig. Hvad der kan gjøre os lykkelige er ene og alene — i os selv, altsaa overalt eller intetsteds! At Sygelighed har sine Goder, eller at overhovedet de menneskelige Elendigheder, da vor Stilling nu er som den er, ikke egentlig ere absolute Onder, men snarere relative Goder, derom har jeg længe været overbevist. I Jean Pauls „Hesperus“ har jeg fundet et Raad for hvem det gaaer imod her i Livet, som jeg alt tidligere har fundet mig vel ved at følge: „bortkast alt Haab om noget Bedre hernede, vent Intet.“ Paa den Maade afgjør man Alt paa engang med sig selv, og saa nyder man, som noget Uventet, det Behagelige, der tilbyder sig.“

Til Brammer skriver han 20 April 1828:

„Med Glæde tænker jeg tilbage paa den Tid, vi tilbragte paa Borchs Collegium. Et saadant Liv er i mange Henseender behageligt; alene Friheden for de bindende offentlige Forretninger har

megen Tilløkkelse, om man end i Længden vilde blive kjed af den Tvangløshed og Mangel paa Virkekreds. Især var det mig behageligt, at man strax, naar man trængte dertil, kunde faae en Samtale med et fornuftigt Menneske. Dette savner jeg ofte her, skjøndt Blochs Hns, hvori jeg siden Oktober har været, erstatter mig en Del af dette Savn. Forresten er min Stilling, i det Mindste for Öieblikket, ikke den bedste, da jeg, siden jeg har betænkt at gaae videre paa denne Skolevei, er nødt til at underkaste mig filologisk Examen. Du begriber hvor flaut at læse til Examen som Ældre, og hvor möisommeligt, naar jeg, foruden de sædvanlige 4 Skoletimer, tillige maa give 1 à 2 private — thi Gagen af 400 Rbd. S. er naturligvis ei tilstrækkelig. Heller ikke tillader min Sundhed mig at drive Arbeidet som det skulde; naar jeg dovner, befinder jeg mig bedre — en slet Satisfaktion. Det værste ved dette Ildebefindende er den Sjæsslaphed dermed følger. Ubestemthed, Mangel paa Udholdenhed o. s. v. har jeg altid at kjæmpe imod. Det synes som om en stærk Villie, i det Mindste efter Naturens Gang, fordrer et stærkt Legeme; — en anden Sag er det, at man, ved megen Opmærksomhed paa sig selv, kan for en Del böde paa denne Mangel. En Følge af min vaklende Sundhed er vistnok ogsaa den bestandige Misfornöielse med Alt, hvad jeg foretager mig; Utilfredshed med det Nærværende, Higen efter Forandring o. s. v., hvoraf jeg altid plages. Dog er der vel ogsaa andre Grunde dertil. Jeg mener nemlig at kunne have gjort mere Nytte i Verden for mig og Andre, hvis jeg tidligere havde valgt en Virkekreds, der slog mere ind i det Praktiske. Saaledes havde jeg, da jeg kom paa Borchs Kollegium, den Plan videnskabelig at lægge mig efter Landvæsenet, hvortil jeg paa Svanholm havde fattet stor Lyst, men den gamle Slendrian fik Overhaand: til at kaste alt det Gamle væk hürte Kraft og Selvtillid; for Manglen af den sidste har jeg altid dyrt bödet, og hvor den ikke er mangler ogsaa den første. Maaske forundrer Dig det her Anförte; Mange troe nemlig, at jeg har rent videnskabeligt Talent, men det er falsk. Vel har jeg Lethed ved at sætte mig ind i allehaande Gjenstande, men ingen selvstændig Produktivitet, som en ordentlig Videnskabsmand bör have. Vel kunde jeg maaske, naar jeg tidlig havde lagt an derpaa, blevet et Stykke af en Professor, thi dertil hörer vist ikke stort andet, end at ville det itide og gjöre behörig Opvartning, men jeg vilde neppe endda være blevet noget for Videnskaberne. En Professor, som blot bevarer og overleverer Andre sin Videnskabs Resultater, kan vistnok gjöre Nytte ved et Universitet, men han bör tillige kunne udvide sin Videnskab. Jeg har egentlig aldrig ordentlig tænkt paa den Vei, og da jeg lærte mig selv nöiere at kjende, opgav jeg al Stræben derefter. Maaske havde det været bedre, om

jeg havde havt større Indbildninger om mig selv, mere Ambition o. s. v.; det vilde i det Mindste have ansporet mig mere. Men Ulykken er, at jeg ikke havde fortrinlig Interesse for nogen enkelt Videnskab, skjönt vel for Videnskaben i det Hele. Det filologiske Pedanteri æklede mig, Historien interesserede mig mest, men Kildestudiet ikke i tilstrækkelig Grad. Overhovedet er det videnskabelige Aulæg noget ganske eiendommeligt. De, som synes at være langsomme Hoveder, ere ofte mere skikkede dertil, end de lette og bevægelige, da de som oftest ere grundigere og selvstændigere.

Da undrer Dig vist over al denne Selvpassiar. Sagen er: det falder mig just ind, at Du undertiden paa Borchs Kollegium røbede bedre Tanker om mig i den Henseende, end jeg kunde erkjende som rigtige. Ofte tænkte jeg paa at tale derom, men Folk troer let, at man ved slig Leilighed fisker efter Komplimenter eller ikke mener det o. s. v. Da det imidlertid er mig ubehageligt at gjælde for mere end jeg er, især i Venners Öine, har jeg ikke villet iagttage den Taushed, jeg ellers pleier, saavel om mine ydre som indre Forhold.

Det glæder mig af Dit Brev at see bekræftet, hvad jeg alt af Andre havde hört, at Du er ret fornöiet i Nakskov, saa meget mere glæder det mig, som jeg havde frygtet for at det skulde falde Dig lidt flaut der. Dog med Iver for sit Kald, og det en saadan som Du har, hvilken jeg ofte har önsket mig selv, og en kjær Kone ved Siden, kan man jo leve tilfreds overalt; med et godt Hælbred skulde jeg have tilföiet, naar dette ikke ved alle Ting var cond. sine qua non, — og denne Betingelse mangler Du jo heller ikke. Desværre seer jeg, at Dit Hus hjemsöges i denne Tid af Sygdom — maatte det dog have taget en bedre Vending, end Du ventede! Vistnok er Families og Venners Tab det bitterste, vi her kunne lide — jeg kjender endnu kun lidt dertil; men desværre: hvo der meget eier, har meget at tabe“

I hvad her udtales er der visselig ikke Overvurdering af sig selv, men det er dog stedse som om Virkekredsen var ham for snever, eller dog ikke svarede til, hvad han mente at kunne og burde udrette i Livet. Men tillige vil det sees, at Hage ikke satte Lykken i det ydre Liv, og han fölte hvad han udtalte, at den sande Lykke maa söges i os og ikke udenfor os. Heller ikke kjendte han nogen større Glæde, end den at være til Tröst og Nytte for Andre,

hvilket han vel vidste ikke afhang af den ydre Stilling; deri og i den Glæde han følte ved Forbindelsen med et elsket Væsen, og i at have en talrig Slægt og trofaste Venner, som han var oprigtig hengiven, søgte han sin bedste Hvile under sit virksomme Liv. Medens han næsten altid gav sig selv Skyld for, hvad der gik ham imod, og i Grunden var utilfreds med sig selv, naar han syntes utilfreds med Andre, skjønnede han taknemmeligt paa alt Godt, der mødte ham. Ogsaa i saa Henseende vil jeg lade ham selv tale. Saaledes skriver han til Søsteren Bolette den 11 Marts 1828:

„Naar man ærgrer sig over sig selv, synes man ogsaa misfornöiet med Andre, da Alt er forkert, naar egen Tilfredshed mangler: og denne Omstændighed har utallige Gange givet Andre urigtige Begreber om mig. Det er virkelig kun Faa eller Ingen, jeg har at beklage mig over — det Meste falder tilbage paa mig selv. Dertil kommer, at jeg, naar jeg er ude blandt Andre, ikke ordentlig kan eller er oplagt til at beskjæftige mig, — der mangler mig Noget, og derfor er jeg da sjældnere munter end jeg ellers er. For ikke at tale om, at jeg virkelig sjældent er oplagt til at nyde nogen Fornöielse.“

I flere Aar havde Hage været en trofast Ven og Tröster for den talentfulde, melankolske Kunstner Gebauer, som blev, eller ialt Fald troede sig tilsidesat. Mangfoldige Breve fra Gebauer vidne om Hages Medfølelse, Deltagelse og utrættelige Iver for at tröste ham og holde ham opreist under Modgangen. Hages Breve til Gebauer har jeg forgjæves søgt at opspore.

Til sin kjære Ven Garde, der dengang var Præst i Rönne, og som havde havt Familiesorg, skriver Hage den 21 Juni 1829 blandt Andet:

„Atter har da Verdens Sorg hjemsögt Dig kjöre Sören! siden vi saaes sidst. De sörgelige Linier i Statstidenden kunde vistnok för have opfordret mig til ei at opsætte min Skriven, naar jeg ikke havde frygtet, at ethvert deltagende Brev maatte synes nat, saalænge

Smerten endnu var frisk — og dog ikke bidrage til at tröste. Thi hvad hjælper egentlig — i den heftige Sorgs förste Öieblikke eller rettere Tid — enhversomhelst Tröstegrund, hvilken Andre eller vi selv kunne fremsige? Religion og Filosofi hævde först efter nogen Tids Forløb deres Rettigheder hos den Vise og Fromme, men da ogsaa desto sikkrere, og naar Du först har faaet Tid til at tænke med nogen Rolighed paa Dit Tab, vil Ingen bedre end Du selv skaffe Sindet den Stötte, som næsten alene Religionen kan give. At tröste Din kjære Kone vil og være Dig en saa kjær Beskjæftigelse, at Dit Sind, ved at meddele hende Dine Grundsætninger og religiöse Anskuelser, vil vinde betydeligt i Ro. Neppe har der været mange Timer, i hvilke jeg ikke med Deltagelse har tænkt paa Dig og Dine, men jeg troer jo mere levende man föler sligt, des mindre er man tilböielig til at meddele det igjennem de livlöse Skrifttegn. Det faaer imidlertid være! Du modtage disse Linier som et Bevis paa min kjærligste Deltagelse, men tillige paa min Uformuenhed til at fremsige, hvad der maaske var Dig kjærest at höre. Tid og Erfaring har imidlertid lært mig, at man maa være sparsom med egentlig Tröst, — den vilde jeg maaske largiore mann have udstreét til mine Venner for nogle Aar siden: nu har jeg lært ei at lægge Vægt derpaa, men mere paa den middelbare, som man föler ved at see Andre tage Del i sin Skjæbne. Dog til Dig vilde det aldrig faldet mig ind at skrive Tröstebreve, — ikke fordi Du er Præst, men fordi Du er religiös. Jeg kunde næsten sige, at Kristendommen har gjort Dig til en Stoiker, naar Din Standhaftighed ikke havde en mildere Karakter. Gud veed ogsaa hvor Mange, der egentlig blot ved Raisonnements have erhvervet den Sjælsstyrke, som Religionen giver. Historien beretter os blot det Ydre. Havde vi en indre Historie af Menneskeheden, vilde Resultatet i mange Henseender blive anderledes Lad mig nu snart höre fra Dig, hvorledes Du har det baade i det Indre og Ydre: om det er lykket Dig at faae Dit Sind i Ro — dog derpaa tvivler jeg ikke. snarere om Du uden Lede og Anstrengelse kan forrette Dine sædvanlige trættende Forretninger, som vel i det Hele kan være Modgift mod Sorg, over hvilken man ellers let ruger, men som dog i den förste Tid maa være en ubehagelig Modgift. Selv har jeg ei hidtil prøvet Livet i den Henseende, men derfor kan man gjerne föle Menneskets sorgelige Lod at skulle gennemgaae en saadan Forgængelighedsperiode, hvor Veien ofte er mørk, trang og tornefuld. Lykkelig endda den, som kan finde den ledende Stjerne, hvorefter han kan styre ud af denne Labyrinth af Glæde, Sorg, Evighed og Forgængelighed.“

Til en anden Ven, Præst Christensen, der fölte sig meget ene og forladt som Præst i Ribe

Stift, skriver Hage den 28 Decbr. 1830 blandt Andet følgende Tröstens Ord:

„Det gaaer mig som Dem; jeg har besluttet efterhaanden at trække mig saavidt muligt tilbage som Sneglen i sit Hus. En Aften tilbragt ude forekommer mig altid som tabt De frygter for at tabe ved Deres afsluttede Levemaade. Jeg vilde troe det, hvis De var et „Markens Dyr“, men da De har en indre Kilde at öse af, som flyder des rigeligere, jo mere De öser, saa kan jeg kun ansee det som Grille. Jeg er vis paa, at intet fornuftigt, end sige aandrigt Menneske har tabt ved Ænsomhed eller ved at henvises til sig selv.“

Blandt Lærerne i Roeskilde ömgikkes Hage i de første Aar fortrinsvis med Christensen, (til hvem det nys anførte Brev var skrevet), for Tiden Provst i Bregninge paaa Ærö. Denne aandrige og eiendommelige Personlighed havde noget meget tiltrækkende for Hage, og de fulgtes ofte ad paa Spadseretoure, hvilke Hage ikke gjerne forsömte, da han ansaae dem nödvendige for sit Helbred. Provst Christensen har havt den Godhed at meddele mig nogle Oplysninger om Hage, fra den Tid de vare sammen i Roeskilde, hvoraf jeg her skal hidsætte Følgende: „ Paa vore Spadseretoure blev Samtalen snart ret levende og inderlig. Faa Dage gik forbi uden et saadant nydelsesrigt Liv. Jeg har senere ikke havt saa aandrig Nydelse. Naar jeg besögte ham paa hans Værelse, traf jeg ham ikke sjælden forstemt. Stundom fandt jeg Held til at oplive ham, men havde undertiden den besynderlige Erfaring, at jeg, naar jeg havde naaet dette Maal, fölte mig udtömt og fortrykt.

Vor daglige Samtale angik tildels den os betroede

Virksomhed i Skolefaget, i Henseende til hvilken han ofte yttrede skarpe og skarpsindige Bemærkninger, saavel med Hensyn til dette særegne Kald, navnlig til Forholdet mellem Lærere og Disciple, — af hvilke han, som forenede saa udmærkede Gaver med saa magelös Flid, fordrede Meget, — som i Almindelighed om Undervisningsvæsenet, hvilket han önskede en friere, mindre til gamle Sprog og Former bunden Skikkelse, hvorhos han ofte udtalte Tanker angaaende Realundervisningen, der senere af ham og Andre ere offentlig fremsatte. Ofte taledes vi om vor fælles Beskjæftigelse med Studium af den græske og romerske Litteratur, hvormed jeg, der dengang nödig vilde opgive Skolelivet, meget befattede mig. Hans dybe Indsigt i denne Henseende, der langt overskred min, som paa et Par Aar havde beredet mig til at blive Student, og först senere taget fat derpaa, var mig til stor Oplysning og Veiledning. Iövrigt vare vore Anlæg og vor videnskabelige Retning höist forskjellige. Jeg havde i endel Aar studeret Filosofi, hvormed han egentlig ikke beskjæftigede sig, idet hans Aand tog en mere praktisk Vending, henvendte sig til grundige Undersögelser over empiriske Gjenstande og ikke elskede at dvæle ved det Abstrakte. Jeg var derimod dengang fuldkommen gjennemdrukken af Fichtes 'deer og reen Idealist. Imidlertid besad jeg en Tro, som ikke rokkedes ved Spekulationens forskjellige Vinde, som jeg derfor ogsaa formaaede at ironisere, hvorfor Hage antog mig for en fuldendt Skeptiker, hvilket i alt Fald i reen filosofisk Betydning kunde have nogen Sandhed. Just denne Forskjellighed gjorde vor Underholdning saa levende. Hans, til saa mange Erfarings-

gjenstande spredte Tankegang, kunde vel have godt af at mødes med en Anden, der heller vendte sig til de forenende Ideer; og min upraktiske Spekulation trængte til at drages til disse Erfaringsgjenstande.

Min Ungdom faldt i en mere æstetisk end politisk Tid. Oelenschlæger traadte frem i min Barndom og blomstrede i min Ungdom. Med Baggesem kom jeg hyppig sammen. Den Periode, da Baggesen med sin spillende Vittighed angreb Oelenschlæger, lakkede mod sin Ende, da Deres Broder kom til Universitetet, men han lyttede med Interesse til Beretningen om disse Begivenheder. Af nyere Digtere følte han sig dybest greben af Byron, dennes Melankoli stemmede med hans egen, den mest storartede jeg har kjendt: foruden egen Trængsel tyngede paa ham Verdens Nöd og Synd, hvorved fremkaldtes strenge og skarpe Domme, der udsprang af en sørgende Kjærlighed til Menneskene. Hage var kun lidet kjendt; man ansaa ham ofte for bitter og frastødende. Forøvrigt var han ogsaa tilgængelig for lysere Aander, navnlig for Jean Paul, Byrons aandelige, men med en lys Anskuelse begavede Slægtning. Jeg gjemmer som en Reliquie en Gave af Deres Broder: et lille Bind af Jean Paul. Vi vare enige i at betragte de to nævnte Digtere som den nyere Tids største Aander, fra hvilke Poesien i vore Dage maa udgaae.“

En anden af Hages Venner, som jeg vil lade tale om ham, er Præsten Storcck. — Denne, der kjendte Hage fra Studenteraarene, der senere som Præst i Sæby i Nærheden af Roeskilde omgikkes ham meget og inderlig, der i mange Henseender delte Livsanskuelser med ham, og havde lært ham at kjende baade

i Medgang og Modgang, er et paalideligt og trofast Vidne, hvor der bliver Spørgsmaal om at søge Bidrag til at kjende Hages indre Liv. De Ord, jeg anfører af Storck, ere tagne af nogle Oplysninger, han har havt den Velvillie at meddele mig, skjøndt i en noget anden Orden:

„Hage var en kjærlig, deltagende Ven; der boede en dyb Følelse og et kjærligt Gemyt i ham, som Mange ikke drömte om, thi han var hurtig, virksom og hadede al örkeslös Rugen over Sorgen og tomme Deklamationer Det Haltende, Udenomgaaende, Forstilte. . . vakte hans Harme og Foragt. Hage besad et skarpt kritisk Blik; maaske fik han derved mere Öie for Skyggesiderne end Lyssiderne ved Meget. Dette forstemte ham ofte, — og derfor blev han ofte kaldt „gnaven og misfornöiet med Alt“. For en ensidig Bedömmers kunde han ogsaa synes saa; men ikke for dem, der kjendte og forstod ham. Jeg har ofte seet Folk, der vare stemte saaledes imod ham, forlade ham med aldeles modsat Mening. Han gjorde Intet for at vinde Folk, men han vandt dem uden at ahne det selv. Han gjorde Intet for at blænde. . . . Han dömtede altid beskedent om sig selv, indrömmede villig fremmed Fortjeneste, hvor han erkjendte den. . . . Folk kunde komme til ham med de forskjelligste Forlangender; han sagde ikke let nei; det morede ham at opfylde dem, og stundom fik han derved Leilighed til at sætte sig ind i noget Nyt. . . . Han kunde gaae fra de mest heterogene Beskjæftigelser til de videnskabelige uden Overgang, og öieblikkelig var han inde i det, og ude af alt Andet. Naar han kom til mig, bragte han altid Böger med;

han havde en Rædsel for tomme Öieblikke. Man var i Samtale med ham strax inde i interessante eller alvorlige Gjenstande. Han talte klart, koncist og sprang over de Mellemlid eller den Fyldekalk, som den sunde Menneskeforstand supplerer. Han stödde eller fornærmede aldrig Nogen; den Overlegenhed, hvormed han talte, kunde kun öieblikkelig stöde, da man snart anerkjendte, at han virkelig besad en saadan, og at hans Sikkerhed udgik fra en dyb Kundskabsfylde, en moden Dom og Eftertanke. Aldrig paatvang han Andre sin Mening; han havde et aabent Öre for Andres Ord og gav gjerne Andre Ret, naar han fölte, at de havde det . . . Han vilde Sandheden og ikke Seiren.”

IV.

Efterat Hage havde aflagt den filologiske Pröve, syntes Lykken for en Tid at tilsmile ham. Han blev i Oktober 1830 udnævnt til Overlærer ved Roeskilde Kathedralskole, hvorved han dels opnaaede bedre Kaar, dels; erholdt mere Tid til private Studier, da han nu kunde indskrænke den private Undervisning betydelig.

Næste Aar opnaaede han at see et længe næret Önske opfyldt, idet der bevilgedes ham offentlig Understöttelse til en Udenlandsreise. Han beredte sig med sædvanlig Flid og Iver paa denne Reise, af hvilken han ventede sig et rigt Udbytte, saavel for sin Sundhed

som for sine Studier. Hans geografiske, botaniske og andre naturvidenskabelige Studier fremkaldte især en stor Længsel hos ham efter at see Italien og Sicilien. Fra Schouw, med hvem han tidligere havde vexlet Breve, fik han Anbefalinger til flere Lærde i Tydskland og Italien, ligesom han af denne elskelige Lærde erholdt mange Oplysninger, som kunde være ham til Nytte under en videnskabelig Reise.

Da han endelig havde besluttet at reise, vilde han, at hans Brud forinden Adskillelsen skulde bære hans Navn. Johannes Hage og Charlotte Bartholin bleve 16 September 1831 viede af Præsten Broager i Gastrup ved Roeskilde. Alt gik stille og simpelt. Hverken Familie eller Venner vare tilstede, med Undtagelse af de nödvendige Vidner. Denne Simpelhed var Hage kjærest. Efter Brylluppet reiste Ægteparret til Hages Forældre paa Möen. Her skiltes de ad: hun skulde under hans Reise blive paa Möen, hvorfra han gik til Tydskland. Det var ham lidt haardt at forlade sin unge Hustru saa kort efter Vielsen, men han tröstede sig med: „at hun ikke kunde være tjent“ med ham, saalænge hans Humör var mindre godt og hans Helbredstilstand daarlig.

Reisen varede imidlertid kun kort Tid. Kolera, der dengang rasede flere Steder i Europa, vanskeliggjorde enhver Reise ved de hemmende Quarantaine-Foranstaltninger. Da den desforuden truede med at hjömsöge Danmark, vendte Hage, der nödig vilde være fra sine Kjære i en saa skjæbnsvanger Tid, Da han kom tilbage fra Udlandet tog han, i Begyndelsen af November, til Roeskilde og begyndte atter sit Skolearbeide. Han sögte og fandt i den ægte-

skabelige Lykke rig Tröst for den mislykkede Udenlandsreise. Familielivet virkede höist velgjörende paa ham. Han blev lykkeligere, og dermed mildere og velvilligere mod Alle, og med sin Skolestilling var han, om end ikke tilfreds, saa dog noget mere forsonet. Han havde i Huset hos sig sine to yngste Brödre og en Söstersön. For disse sörgede han med den störste Samvittighedsfuldhed og var altid nidkjær for deres Vel.

Han lagde nu med fornyet Kraft Haand paa de Studier, der i den sidste Tid havde været ham de kjæreste, navnlig Geografien. Ved sin Undervisning havde han fölt Manglen paa en geografisk Ledetraad, der fulgte en Plan, som stemmede med Videnskabens Udvikling i de senere Aar. Efterat have i Aarene 1831 og 32 udarbeidet, for de övre Klasser, endel detaillerede Oplysninger, navnlig om Klimatforhold, Strömningserne i Havet, Fordeling af Hav og Land, Bjerge og Floder m. m., lagde han Planen til en udförlig geografisk Ledetraad for Skoleundervisningen og udarbeidede Störstedelen deraf. Han raadförte sig herefter med Prof. Friedenreich ved Efterslægten om enkelte Dele af Værket, og efterat have modtaget nogle Bemærkninger fra denne, blev det besluttet, at Værket skulde udgives af dem begge i Forening. Da Friedenreich imidlertid arbeidede langsomt, var mere kritisk end produktiv, og da der opstod Strid om enkelte Dele, blev Hage træt af denne Samarbeiden. Dette, i Forbindelse med at flere Skolemænd fandt Værket anlagt efter en for omfattende Plan, har sandsynligvis bevirket, at kun förste Del udkom. Denne Del havde Titlen: „Grundtræk af den

rene Geografi"; den udkom 1833. Den anden Del skulde omfatte den „politiske“, og den tredie den „fysiske“ Geografi. Blandt de Mænd, der udtalte sig privat for Hage om dette Skrift, skal jeg nævne Prof. Suhr i Vordingborg og Etatsraad Estrup, der begge mente, at det var for omfattende til Skolebrug, hvorimod de antog, at det maatte være en fortrinlig Hjælp for Læreren ved Undervisningen, og bidrage væsentlig til en rigtigere Opfattelse af Geografiens Opgave. Blandt dem, der paaskjønnede dette Arbeide, var ogsaa Schouw. Ved flere Leiligheder viste han hvor høit han skattede Hage som Geograf. Jeg skal i saa Henseende blot nævne, at han udbad sig Hages Bemærkninger angaaende hans „Europa“, forinden 2den Udgave udkom (Brev af 26 Januar 1835.)

I den Tid, her omtales, var der imidlertid vakt et nyt Liv i Danmark, der blev af væsentlig Indflydelse paa Hage. Paa den Tid var, blandt de mere klartskuende i Folket, den Bevidsthed levende, at den bestaaende Regjeringsform ikke var særdeles vel skikket til at løse de Fordringer, der med Billighed kunde gjøres af Folket, og at Regjeringen lagde et lidet omfattende Blik for Dagen i dens Handlinger. Man seer næsten overalt: at en ny Regjeringsform, naar den er fremkaldt af sand Trang, stifter Gavn; men at de Styrende, efter først at have løst de vanskeligste Opgaver, forfalde til Ligegyldighed, Selvtilfredshed og en fremherskende Lyst til at gjøre det, der kan opretholde dem selv, uden at see paa hele Samfundets Vel, med mindre der i selve Regjeringsformen er en Garanti for at vækkende og foryngende Kræfter stadig

ville fremspire. Dette er ganske naturligt. En ny Form er i Reglen foranlediget ved at den ældre ikke var skikket til at sprænge indgroede Vaner, Fordomme og Misbrug. Bærerne af den nye Form føle i Begyndelsen Nödvendigheden af, dersom de skulle holde sig, at raade Bod paa de Feil, der gave dem selv Livet. Saasnart de ere sikke, efterat den förste Op-gave er löst, forfalde de til den almindelige Svaghed, at lade Vanen seire over Ret', og forvexle det, der ligesom er knyttet til egen Selvopholdelse, med Almenvellet. Vor Regjeringsform var aabenbar bleven for gammel, og den manglede i höi Grad foryngende og oplivende Bestanddele, som kunde bevare dem, der arbeidede under den, fra at forfalde til Slövhed.

Hermed er det ikke sagt, at der ikke herskede noget aandeligt Liv i Folket. Tvertimod maa de förste tre Decennier af dette Aarhundrede betragtes som i mange Henseender begunstigede. De havde ikke blot udmærkede Mænd i forskjellige Retninger at opvise, men disse Mænd bleve Midtpunktet for et livligt aandeligt Röre, der havde grebet den oplyste Del af Folket. Kunstnerne havde en Thorwaldsen at beundre og oplæres af; Juristerne samlede sig om A. S. Örsted; Naturforskerne lyttede til H. C. Örsted og Schouw; Theologerne, efter deres forskjellige Standpunkt, fandt et Midtpunkt i Mynster eller Grundtvig eller H. N. Clausen; Æstetikerne sluttede sig om Oelenschläger eller Baggesen. Og den mellem flere af disse Mænd förte djærve Kamp skabte et Slags Partier, og fremkaldte i de om dem grupperede Kredse en Prövelsens Aand, der bar gode Frugter.

En af Farerne ved den Tid var: at den i for høi Grad var en Beundringens Tid. Forgudelsen af Mænd, der havde opnaaet et stort Navn, kjendte ingen Grændser, medens Prøvens Tid, förend Navnet var opnaaet, kunde være besværlig nok. Hos dem, der vare opstillede som Mönstre i en eller anden Retning, vilde man ikke gjerne troe, at Svagheder og Feil kunde findes, eller i alt Fald hörte man ugjerne om dem: Følgen heraf blev, æt disse Mænd stilledes paa en næsten svimlende Höide, at selve deres Gjerning blev mindre heldbringende, og at deres Indvirkning paa Samtiden blev mindre, end den kunde være bleven. Og hvad værre var: man glemte altfor meget, at der var en stor Mangfoldighed, der ikke var indladt inden Templets Mure, som vel kunde bifalde, beundre og stadfæste den af en udvalgt Skare afsagte Dom, men som egentlig ikke blev synderlig berørt af det aandelige Liv, der rørte sig.

Naar udmærkede Personligheder vise sig i et forholdsvis stort Tal i et Land, er det til visse Tider et Tegn paa at der er en smuk Fremtid for et Folk ivente, men det er mere en Forjættelse, end en Opfyldelse: de større Aander ere af Forsynet sendte forud, for at berede Veien og jevne Stien, for at forkynde, hvad der endnu ubevidst slumrer i Folket. Til andre Tider ere de i Litteratur og Kunst fremragende Personer som et sidste Suk af et Folk, der gaaer ned ad Bakke; de ere som de sidste glödende Straaler, den nedgaaende Sol spreder omkring sig: i slige Tider vende Alle, der vare vante til at öve deres Kræfter i Statens Tjeneste, sig med deres Sjæls Alvor og Energi

til de rent aandelige Nydelser, som Ingen kan beröve dem, og give Efterverdenen, ved det de frembringe, et Vidnesbyrd om, hvad der tidligere boede i et Folk.

Vore store Mænd tör vi henregne til den förste Klasse. De ædleste iblandt disse fölte i höi Grad det Utilfredsstillende i en Oplysning, der var indskrænket til en snever Kreds, og deres Anstrengelser gik ud paa, at vinde flere Efterfølgere eller sande Tilhørere, i Stedet for lidet sigende Beundrere. H. C. Örsted, Grundtvig, Clausen, Schouw erkjendte tilfulde, hvor vanskeligt det Arbeide vilde være at vække de slumrende Kræfter; men de fölte inderlig Nödvendigheden deraf, dersom selve deres aandelige Virksomhed skulde bære Frugter.

Denne Anskuelse havde længe været Hages. Han saae, med en aldrig forstummende Sorg, hvorledes man var saa tilböielig til at slaae sig til Ro ved den Tanke: at Danmark ifølge sin Störrelse havde et anstændigt Antal beröimte Mænd at opvise; hvorledes man i Skolen, i Kirken, i Lovgivningen kun altfor meget glemte det, der er Hovedsagen: at vække Folkelivet, saa at de, der skulle belæres, opbygges og see Retfærdighedens Opretholdelse, blive modtagelige for det, der gives dem, og, naar det kræves, selv kunne tage Arbeidet i deres egen Haand. Hans Lyst var ikke at glimre, men at gavne, ikke at beundres, men at see Frugter af sin Virksomhed. Men hidtil havde han ikke seet nogen passende Leilighed til at virke for Folket. Vistnok havde der til Tider hersket lidt politisk Röre. Der havde været dem, der glædede sig over den franske Revolution under den konstituerende Forsamling, og dem, der rystede paa Hovedet

af den; dem, der bleve ophidsede med Konventet, og dem, der skjælvede ved dets hensynsløse Energi; dem, der beundrede Napoleons glimrende Regjering, og dem, der forbandede hans Indgreb i Nationaliteternes Rettigheder; dem, der fandt en behagelig Hvile i den svage Restauration, og dem, der sørgende saae dens Komme; — der havde endvidere været Toryers eller Whiggers Følgesvende; man havde hørt italienske Despoters eller Carbonariers Lovprisere, ligesom tyske Frihedskjæmperes eller en Metternichs Tilhængere: men danske Partier havde der egentlig ikke været. Tvertimod lovpriste man i Reglen, hvor ivrig man end tog fremmed Parti, egen Tilstand, eller i alt Fald den Regjeringsform, der havde fremkaldt Tilstanden. Faa klagede med Handling for Öie; en Tilslutning om klare og faste Principer kunde der ikke være Tale om. Naar undtages de Tider, da Kampen med Udlandet samlede — som næsten altid i vort Fædreland — de spredte Kræfter, og skabte en skjön Samvirken til et Maal, gik de sørgeligste Begivenheder, de groveste Misgreb hen, uden at en alvorlig Folkevillie traadte frem, forat sætte Noget igjennem.

Regjeringsformen, og navnlig det at den havde overlevet sig, var vistnok for en ikke ringe Del Skyld i disse Forhold; men ene kan den ingenlunde bære Skylden, især da Forsamlings- og Pressefriheden ikke ganske manglede. Man maa saaledes, ved Siden af Regjeringsformen, lægge væsentlig Vægt paa de fordærlige finansielle Forholdsregler, der hos os fulgte med og efter Krigen; den ved Pengevæsenets Forstyrrelse fremkaldte Rystelse af alle Kreditforhold;

Handelens Tilbagegang, der tildels ved tilfældige Omstændigheder tidligere havde hævet sig betydelig; Landeiendommenes forringede Værd: Alt dette havde fremkaldt en Forknythed, Ulyst til kraftig Fremtræden, og dermed følgende Ligegyldighed for offentlige Anliggender. De, der vare misfornøiede med Tingenes Gang, ahnede neppe Muligheden af, og endnu mindre forsøgte de paa, ved fornyet Kraftanstrengelse, ved at indvirke paa Lovgivning og Bestyrelse, ved Forening af de spredte Kræfter, at læge de dybe Saar, som onde Tider havde skabt.

En Forandring begyndte i Slutningen af Tyverne og Begyndelsen af Trediverne: Bankens Virksomhed havde baaret heldige Frugter; Eiendommene begyndte at hæve sig i Pris; Kreditforholdene rettede sig til det Bedre; der spredtes omkring i Landet dygtigere og virksommere Mænd, som forædlede vore Produkter, eller som aabnede, ved at knytte gode Forbindelser, bedre Afsætningskanaler, for Produktet, hvorved dette steg i Pris. Med den stigende Velstand steg Lysten til at virke for Samfundet og til at bringe de offentlige Indretninger i bedre Samklang med Folkets Fornødenheder. Navnlig rettede Tanken sig paa Finantsvæsenet. Heri ønskede man Offentlighed, og man haabede ved Hjælp af den Kritik, der altid følger Offentligheden, at fremkalde bedre Orden i Finantsstyrelsen, en større Sparsommelighed, eller, hvad dermed falder sammen, en bedre Anvendelse af de offentlige Midler.

Ved Siden heraf vakttes den almindelige Opmærksomhed i Kongeriget derved, at man i Slesvig og Holsten begyndte at røre sig. Dengang var den

ationale Kamp endnu ikke begyndt, eller i alt Fald traadte den i Baggrunden. Ridderskabets, forskjellige Embedsmænds og Universitetets Bestræbelser, forat hævde Holstens forbundsmæssige Ret til en Repræsentation, vakte saaledes ikke blot Sympathi hos endel af Slesvigs Befolkning, men fandt ogsaa en vis Gjenklang i Kongeriget: man saae da kun Faren i en slap og lidet dygtig Regjering; man mente, at med en større Frihed for Alle, vilde de Vanskeligheder, som senere maatte reise sig, let udjevnes; heller ikke traadte i Hertugdømmerne Talen om Prægravation dengang synderlig frem, i alt Fald ikke med den Skarphed som senere.

Da Julirevolutionen udbrød var det saaledes ikke saa mærkeligt, at den fandt brændbart Stof i Danmark. Denne Revolution var forskjellig fra den tidligere. Den udmærkede sig ved det Maadehold og det praktiske Blik, Förerne lagde for Dagen. Man vilde i det Hele kun hævde erhvervede og sikkrede Rettigheder, og navnlig opretholde Forfatningen i dens Renhed. Denne Revolution virkede overalt: i Belgien Tydskland, Italien, Polen, ja selv i England, der, naar Frankrig har været voldsomt, er blevet mere ængstelig konservativ, men denne Gang, da Revolutionen kun gik ud paa at opretholde Lov og forfatningsmæssig Ret, glædede sig og bifaldt, ja! paa sin Vis, igjennem Reformbillen, fulgte den anviste Vei. Frankrigs store, — ofte altfor store og uheldbringende, — Indflydelse paa hele Europa kunde synes uforklarlig. Vel er det i sin Orden, at et Land, der er saa stort og mægtigt, saa heldig beliggende, og som har et saa livligt heltmodigt Folk,

der maaske mere end noget andet udmærker sig ved dets universelle Ideer og Klarhed i deres Fremstilling, — at det maa udöve en overordentlig Indflydelse. Men mærkeligt bliver det dog, hvorledes Race- og Sprog-Forskjellen, den eiendommelige historiske Udvikling, Forskjel i Religion, i Institutioner og Sæder, have saa ringe Indflydelse, at de betydningsfuldeste indre Begivenheder faae mindre Indflydelse paa et Folks Skjæbne, end Bevægelserne i den ene eller anden Retning i et andet Land, der ofte bestemmes af Forhold, som ere væsentlig forskellige fra dem, der findes i det paavirkede Land. Muligt lader dette Gaadefulde sig for endel forklare af den Frankrig karakteristiske Enhed, der vistnok i det Indre i mange Henseender er dets Svaghed, men som virker paa en mærkelig blændende Maade paa Yderverdenen. Naar et stort Folk i den Grad har sammentrængt Magten, som Frankrig under de sidste Aarhundreders Vexlinger har gjort, er det naturligt, at enhver Bevægelse i Centrum, navnlig fra Befolkningens Side, naar den bliver seierrig, betragtes som hele det franske Folks Villie. Men en slig Villies Udtalelse af et Folk paa nogle og tredive Millioner, — og det af et af Verdens mest oplyste, — uden at man mærker nogen alvorlig Modstand fra de enkelte Dele af Folket, virker slaaende, idet man ikke let vil troe, at en bestemt uimodsagt Udtalelse af saamange Millioner kan andet end falde sammen med hvad der er Sandhed og Ret. Og naar de Mange først have udtalt sig, følge i Reglen alle Vaklende efter: det franske Folk er saaledes kommet i Europa til at indtage omtrent den Stilling, som et Flertal i en constitutionel Stat indtager: naar det

først engang har talt bestemt og utvetydigt, böie næsten Alle sig for hvad der ikke godt kan være anderledes.

Det kan saaledes ikke undre os, at Julirevolutionen satte Kræfterne i Danmark, som overalt, i Bevægelse. Regjeringen, der fölte det, vilde ikke vente, indtil Folket truede eller sögte ved Tvang at tage, hvad der ikke godvillig blev givet. Hvad enten der var nogen Sandsynlighed for at dette vilde skee eller ikke, saa skal det stedse siges til Frederik d. 6tes Ære, at han godvillig gav.

Ufuldkomne, og i flere Henseender farlige, som de ved Fr. 28 Mai 1831 tilsagte Institutioner vare, fremkaldte Löfterne dog et vist Liv og en Prövelsens Aand, som man ikke tidligere hos os havde kjendt. Overalt, hvor repræsentative Former indføres eller findes, erholder Pressen en foröget eller rettere først nogen sand Betydning; omvendt er Pressen de repræsentative Formers bedste, ja nödvendige Stötte. Der udkom Skrifter af Holstein, David, Sibbern, Tscherning, der alle anerkjendte det Skridt, Regjeringen havde gjort, medens den sidste af de nævnte Forf. tillige paaviste Manglerne, og det for vore Forhold Urigtige i den Maade, Provindsialstændernes Indförelse bebudedes.

De indtraadte Begivenheder, og navnlig Julirevolutionen, fandt i det stille Studerkammer i Roeskilde en levende Aerkjendelse. Den 28. December 1830 skriver Hage til Christensen: „Hvad der mest har holdt Livet i mig, i aandelig Henseende, ere de siden Juli indtrufne politiske Begivenheder. En saa

reel Glæde har jeg sjelden følt Skulde man virkelig troe paa Menneskehedens Fremskridt til det Bedre, saa skulde det være saadanne Begivenheder som de i Frankrig, Sachsen, Polen o. s. v., der skulde bidrage dertil. Imidlertid er jeg Tvivler; jeg troer vi rode og vrøvle henede, overladte til os selv, saa godt vi kunne: en evig Frem- og Tilbagekriden seer jeg hele Historien igjennem, og hvad Erkjendelsen af de simpleste Menneskerettigheder angaaer, da ere vi jo endnu ikke engang saa vidt som enkelte græske Stater vare.”

Hages Frihedsfølelse var ikke fremkaldt af en heftig Lidenskab, eller af en almindelig Utilfredshed med det Bestaaende, eller tilfældige Livsforhold: det var en dyb, inderlig, energisk Overbevisning om, at et Folk, ligesom det enkelte Individ, behøver Friheden, for at udvikles til dets sande Betydning. Tidsomstændigheder, og de hjemlige saavel som europæiske Begivenheder, kunde ikke indvirke paa hans Anskuelse om hvad der var det Rette, men vel paa hans Haab og öieblikkelige Virksomhed. Saasnart Tiden viste sig lidt gunstig, var han tilbøielig til at træde offentlig frem, thi hos ham gik Handling gjerne Haand i Haand med Tanke og Følelse. Han besluttede sig til at udgive et lille Skrift. Han vilde skrive i „reformatorisk ikke i revolutionair Aand.” Dette troede han lod sig forene med vor Presselov, hvilken han, förend han skrev Noget, ansaae det som nödvendigt at sætte sig ind i, for at kjende Faren, maale den og derefter arbeide. Han havde sögt omstændelige Oplysninger om flere af de Gjenstande, som han vilde behandle, men kunde

ikke erholde tilstrækkelige, hvorfor han indskrænkede sin Plans Omraade. Hans levende Interesse for Handelsforholdene, som han vedblivende havde fulgt saavel her som i Udlandet, bragte ham til at behandle: Handels- og Told-Spørgsmaal, samt Postreformen. Af Breve til Broderen Alfred, hos hvem han søgte en Del Oplysninger, sees det med hvilken i Enkelthederne gaaende Omhu han søgte at sætte sig ind i alle Spørgsmaal, der vedrørte Kjernen af det, han vilde behandle, forinden han overgav de Resultater, hvortil han var kommen, til Offentligheden. Det var ham altid kjærest, ved slige Spørgsmaals Behandling, at gaae lige løs paa de praktiske Forhold, opoffre saa lidt Tid og Rum som muligt paa almindelige Udtalelser, hvorvel han tilstrækkelig viste ved hele Behandlingen af sin Gjenstand, at han havde indtaget et fast almindeligt Standpunkt, og med Klarhed og Sikkerhed oversaae den Mark, han skulde bearbejde saavel i Almindelighed som i alle Enkeltheder.

Tilfældige Omstændigheder forhindrede Hage i at fuldføre eller udgive det begyndte Arbejde, og først i 1833 udkom en Afdeling deraf i dansk Ugeskrift Nr. 63, 64 og 65, under Titel: „Postrouter i Danmark.” De deri fremsatte Forslag vandt ikke blot Publikums, men ogsaa Postdirektionens Bifald, og hvad mere er, de bleve for en væsentlig Del lagte til Grund for de senere indførte Forbedringer. Monrad i Postdirektionen forhørte hos Schouw om Forfatteren og erklærede, at han gjorde det, fordi han syntes godt om Afhandlingen og de deri gjorte Forslag.

Kort efter skrev Hage: „Nogle Bemærkninger om vore lærde Skolers Tilstand,” der fulgte som Bilag med D. U. Hans Udtalelser faldt væsentlig sammen med nogle samtidig skrevne, ham aldeles ubekjendte, af Schouw. Hvad disse Mænd dengang udtalte har senere vundet den bedste Anerkjendelse ved i det Væsentlige at blive praktisk udført.

Hage klagede oftere i private Breve over, at „Ingen ret vilde tage Bladet fra Munden, og at Alle omgik med smukke Talemaader Hovedsagen”, og han havde stadig Tanken henvendt paa, hvorledes det kunde blive muligt at virke med større Kraft for gavnlige Reformers Indførelse. De Mænd, med hvem han mest sympathiserede, vare Schouw og Clausen. Han pleiede at sige: „at han satte Jean Paul høiest som Digter, Schouw som Menneske.” Hage fölte sig stærkt tiltrukket ikke blot af Schouws rene elskelige Karakter, hans ægte uinteresserede Frihedssind, blandet med det største Maadehold, men ogsaa af den geniale Fordomsfrihed, hvormed han arbeidede i sin Videnskab. Schouws Mening havde derfor altid en stor Indflydelse paa Hage. I Clausen skattede Hage ligeledes ikke alene den fædrelandssindede, skarp-sindige, dristige Skribent, med denne sjeldne sjælelige Ligevægt, denne store Klarhed, der i Reglen følger med en oprigtig Kjærlighed til Sandheden; — men lige saa meget Theologen. Hage havde ligefra sine første Studenteraar fölt sig höilig tiltalt af Schleiermacher, og i den yngre Clausen saae han den danske Schleiermacher. Det var saaledes ikke et tilfældigt Sammenstöd af Omstændighederne, en Forening om visse

politiske Spørgsmaal, der drog Hage til disse Mænd: det var et dybt begrundet aandeligt Slægtskab, der forenede dem, og netop derfor var deres Samstemmen bygget paa god Grund.

Man skulde troe, at Hage fortrinsvis vilde have henvendt sig til disse Mænd, for at udføre sit Önske om en mere omfattende politisk Virksomhed. Dette var dog ikke Tilfældet. Grunden hertil maa vel fornemmelig söges i, at de Mænd i „Maanedsskrift for Literatur” og „Dansk Ugeskrift” havde Organer, hvorigjennem de talte. Men Hage fölte sig ikke tilfredsstillet ved disse som politiske Organer. Det förste udkom for sjældent og havde et for lærd Tilsnit; begge havde en for almindelig Retning, til at de kunde blive Organer, hvorom en nærmere Tilslutning i politisk Henseende kunde ventes. Det Hage önskede var et i det Mindste ugentlig udkommende Blad, som fornemmelig skulde behandle statistiske, statsoekonomiske og historisk-politiske Spørgsmaal. I saa Henseende troede han at kunne regne paa Bistand fra en Mand, der havde et Navn som politisk Skribent: Professor David. Denne Mand, der med en klar Forstand forbandt Kjendskab til den politiske Udvikling i de forskjellige Stater, og dermed fölgende Erkjendelse af Frihedens mägtige Indflydelse paa et Folks Velvære og Udvikling, kunde ikke föle sig tilfredsstillet ved Tingenes Tilstand hos os. Hage tvivlede derfor ikke paa, at han maatte önske at bidrage til en mere vedholdende, dybere indtrængende politisk Virksomhed, end den, der hidtil var udfoldet. Til ham henvendte Hage sig derfor,

i September 1833, med Forslag om at udgive et Ugeskrift af den oven angivne Karakter. David havde vel nogle Betænkeligheder, ligesom der var nogen Uenighed om Planen for Tidsskriftets Udgivelse, men i October 1833 var Hage og David dog enige om: at udgive et Blad, „der fortrinsvis skulde omhandle Spørgsmaal vedrørende Agerdyrkning, Skibsfart, Finantsvæsen m. m.”

Den anden Mand, Hage henvendte sig til i denne Sag, var Algren-Ussing. Denne var vel mere Jurist end Politiker; han udmærkede sig mere ved Skarpsindighed i Enkelthederne, end ved et fordomsfrit Overblik; han var næsten kold og altid beregnende i de store Ting, medens han i mindre Sager kunde blive varm, ja næsten voldsom. Tilsyneladende Demagog, var han saaledes i Virkeligheden snarere tilbøielig til at hænge sig for meget i juridiske Formaliteter, og at bedømme de vigtigste Sager fra et underordnet Standpunkt. Og dog var Ussing en af vore mærkeligste og interessanteste politiske Personligheder. Hans livlige og dristige Fremstilling baade i Skrift og Tale; hans udholdende Iver, naar han først havde taget fat paa en Sag; hans uforbeholdne Optræden, medens han endnu indtog en underordnet Stilling i Administrationen; hans ualmindelige Evne til at kjende Mængdens svage og gode Sider, og den Takt, han viste, ved at paavirke den; og endelig hans sikke Kjendskab til den bestaaende Lovgivning: Alt dette gjorde ham særdeles skikket til at virke paa en Tid, da Friheden var meget begrændset, og da det mere gjaldt at reformere i Enkelthederne, end at omstøbe Institutionerne.

Da Hage henvendte sig til denne Mand, billigede han Planen og opmuntrede til dens Udførelse, men han troede ikke at kunne deltage selv deri eller love nogen stor Bistand ved at levere Artikler, ligesom han tilraadede at udsætte Udgivelsen, indtil Provindstænderne vare traadte i Virksomhed. Dette sidste Raad syntes David og Hage tilbøielige til at følge, — de udsatte derfor det endelige Skridt.

Samtidig med denne politiske Virksomhed arbejdede Hage med stor Iver for nyttige Indretninger og Forbedringer i Roeskilde. Han udtalte sig i „Roeskilde Avis” i flere Artikler angaaende den kommunale Beskatning; han fremkaldte Oprettelsen af en Sparekasse for Byen og Omegnen; han gav Stødet til Stiftelsen af en Forening, der havde til Formaal at hjælpe værdige Trængende; han virkede for de af Naturen begunstigede Omgivelsers Forskjønnelse ved Plantninger og flere smukke Spadsereganges Anlæg; han stiftede en Læseforening, i Spidsen for hvilken han stod; tildels efter hans Raad og Tilskyndelse blev et Asyl for smaa Börn stiftet m. m. Han viste saaledes, i det Større som i det Mindre, en utrættelig Iver for at gavne, og hvor ofte han end stødte paa Modstand og Vrangvillighed, tabte han dog ikke Mod og Lyst til at arbeide paany, om der end kunde falde Yttringer fra ham, der tydede paa det Modsatte.

V.

En sørgelig Begivenhed, der indtraadte i 1833, fik en afgjørende Indflydelse paa Hages fremtidige Virksomhed. Hans Ægteskab havde forskjønnet Livet

for ham og formildet hans Sind, idet en større Tilfredshed eller Ro gav Plads for en Tilbøielighed til Utilfredshed med Alt og navnlig med sig selv. Hans Hustru, der paa eengang var livsglad og huslig, beredte ham daglige Glæder, som han tidligere næsten syntes at have fortvivlet om at naae. Den alvorlige Mand kunde nu stundom med Glæde og Munterhed deltage i uskyldige Fornøielser, der tidligere vare lukkede for ham. Med Tilfredsheden syntes ogsaa Helbredet at bedres, eller i alt Fald Tanken om Sygelighed at skydes i Baggrunden.

Denne Lykke skulde dog ikke være af Varighed. Allerede i Slutningen af 1832 og Begyndelsen af 1833 havde Sygdomsanfald vakt Hages Frygt for hans Kones Bryst. De Vexlinger, der under Begyndelsen af Brystsygen indtraadte, skuffede imidlertid oftere, og da der var en Bedring i Sommeren 1833, blev Hage atter rolig, og troede uden Fare at kunne gjøre en Udflugt til Norge med sin Kone. I Juli 1833 reiste de i Følgeskab med en Englænder, som opholdt sig her, til Horten, hvorfra de gik til Laurvig; derfra over Skeen, Vinge, Hougli o. s. v. til Bergen. Den besværlige Reisemaade, Vanskeligheden ved at faae god Føde og hyggelige Hvilepunkter, gjorde, at Charlotte Hage blev overanstrengt, især var Touren over Salgertas vilde Fjelde for trættende for hendes svage Kræfter. Reisen tilbage gik fra Bergen til Christiania, og derfra til Kjöbenhavn med Dampbaad.

Frugterne af denne Reise brød kun altfor snart frem. Allerede den 29 August, faa Dage efter Hjemkomsten, spyttede Charlotte Hage Blod. „Den ulyksalige Norgesreise“, skriver Hage til Søsteren Bolette, „er Skyld heri,

og den elskelige Blomst er saaledes knækket." Fra det Öieblik nærrede Hage ingen Tvivl om Sygdommens Natur og den Skjæbne, der ventede ham; thi de enkelte lysere Haabets Öieblikke gave snart Plads for en klar Opfattelse af Ondets Beskaffenhed. Fra den Tid og indtil hans Kones Bortgang var hans Liv som bundet til Sygeleiet. Selv svag og ofte lidende, holdt han sig opreist, for at pleie og tröste den Svage. Hele Huset blev indrettet for den Syge; stille og kjærligt gik han om hende, anordnede selv Alt for hende og opfyldte, saavidt muligt, ethvert af hendes Önsker; Intet sparede han saaledes, hvor han troede at kunne lindre hendes Smerte eller opmuntre hendes Sind. Han forlod kun Sygeleiet, for at passe sine Skolepligter, eller trække den ham saa nödvendige friske Luft, eller for ved Bogen eller Selvbetrægtninger, at samle Kræfter til den tunge Kjærlighedsgjærning, han havde at udföre med saa ringe Haab. Det var saa langt fra at dette Liv fremkaldte Bitterhed i hans Sjæl, at Flere, der kjendte ham, ofte forbausedes over, at han var mildere og kjærligere mod Andre, utrætteligere i at bistaae ved Raad og Daad i den ham levnedes Tid, end nogensinde tilforn: de forstode ikke, at den sunde Sjæl i Modgang finder forhen ukjendte eller ubenyttede Kræfter i sig, der bære det, der næsten synes overmenneskeligt, og at selve Kjærligheden, der under Pröven styrkes, ogsaa kommer Andre, end dens mest umiddelbare Gjenstand, tilgode.

Vel syntes Hages Mod og Styrke i Öieblikke at svigte, og den Ligevægt, han havde fundet, at falde; men disse Öieblikke vare kun forbigaaende. Han

skrev den 17 Oktober 1833: „Jo mere man har, des mere har man at miste, og et Spørgsmaal bliver det altid, om ikke den er lykkeligst, der har mindst at glæde sig over, og derfor lettest kan leve uanfegtet af det usle Livs mangfoldige Sorger.” Kort efter: „Vor Reise bliver der Intet af, Lotte ligger paa en mere alvorlig, der ogsaa sikkrest fører til det ønskede Maal: Helbredelsen; men Veien er trang, og medens hendes Legeme hentæres, saa fortæres mit Sind af Sorg og Savnets bittere Forudfølelse. Ja! Livet er haardt, men jeg fordømmer ikke et Stykke efter første Akt, — det er det Hele jeg kan indrømme.” Han udtaler til sin Moder, „at han har ondt med at holde Modet opreist”, og engang (sidst i 1833) udbryder han endog: „Egentlig var det bedst at blive forvandlet til en Steen, naar ei en vis Virksomhedsdrift førte til det Modsatte.”

Der var saaledes Kamp i hans Sjæl, men der er mange Vidnesbyrd om, at han seirede i denne den tungeste af alle Kampe, hvor der er for ringe Haab til at opretholde Modet, og dog saa meget, at de uophørlige Skuffelser, der følge efter det, kunne smerte og fremkalde den Lidelse, der kaldes Fortvivlelse. Flere Breve vidne herom. I Brev 30 Oktober 1833 til Søsteren Bolette hedder det: „Jeg har forresten nok at gjøre i denne Tid med allehaande Ting, hvilket kan være godt, da jeg paa Grund deraf mindre føler det sørgelige Liv vi före. Du maa ikke troe, at jeg taber Modet, tvertimod sætter jeg paa min Maade Haardt mod Haardt.”

I et Brev af 17 Februar 1834 priser han sin Hustrues „Taalmodighed, Selvfornegtelse og kjærlige

Sind, som jeg altid har paaskjønnet, men som jeg nu mere nyder Glæden af at betragte, da mine Tanker ere vendte fra mig selv til hende. . . . Den Rigdom jeg har paa Mennesker, jeg saaledes kan regne til Dele af mig selv, ængster mig undertiden ligesaa meget som den glæder mig. Hvorledes ogsaa heraf en fin Gift kan suges seer Du, men Skam var det, om man ei lod den modsatte Følelse faae Overhaand. Jacobis Ord: „Das Bewusstseyn von Dir ist das Beste an mir“, har jeg ofte anvendt paa mig selv med Hensyn til min elskelige Kone og mine andre Kjære.”

Omtrent samtidig ytrer han Følgende: „Hvad mig selv angaaer, da er jeg noget mere rolig end før. De Sandheder, jeg før tusinde Gange har tænkt paa, synes ligesom at have faaet et andet Liv, men derfor kan jeg naturligviis ikke undgaae uendelig sørgelige Timer. Jeg har havt al Kraft nødvendig, for ikke ganske at synke sammen under denne Kummer, gid det maatte lykkes mig at bevare den, saa er dog ikke Alt tabt! Mynsters sidste Bog (Betragtningerne) har været mig en stor Trøst i disse Tider — mine Afvigelser i enkelte Henseender gjøre Intet til Sagen — i Hovedsagen falder min Mening ganske sammen med hans (jeg stemmer, for at betegne mine Anskuelser, mere med den unge end med den gamle Clausen). Jeg skriver dette, for at Du ei skal martre Dig for meget ved at tænke Dig min store Sorg; jeg arbejder paa at være Herre derover, og med Guds Hjælp vil det vel med Tiden tildels lykkes, om end Livets Blomst visner for mig.”

Ikke længe efter skriver han til Søsteren Bolette: „Jeg vilde ønske, at En, der var misfornøiet uden

Grund med sin Stilling, kunde see hvad vi blot i een Dags Løb gjennemgaae her: Lotte ved at lide, og vi ved at see hende lide, uden at kunne gjøre Noget. Men Sagen er, at alle Folk maa lide, for at skjønne paa hvad de har, og, ved at lide, maa henvises til deres eget Indre." Til en af Familien, som skulde pleie hans Hustru, skriver han: „Sygeleiet er ikke altid sørgeligt for den, der forstaaer at skatte det."

Til Søsteren Henriette skrev han den 7 Juni 1843: „Lotte vil snart komme sig men paa en Maade, som adskiller os idetmindste for lang Tid." Og til hans Hustrues Søster Fru Corinne Lassen (senere död, dengang gift med nuværende Etatsraad Lassen i Flensborg) d. 1 Juli 1834: „Mit Helbred lader til at blive stærkere, og jeg kan saaledes ikke haabe snart at følge Lotte: det er den bittere Skaal, jeg skal tømme, uden at lade Mod og Haab falde."

Kort förend hans Hustrues Död henvender han følgende Ord til Broderen Emil: „Vi have sørgelige Dage og under saadan Kamp, hvor Alt styrter sammen omkring En, lærer man rigtignok at indsee, at Religion er det eneste, der kan give Kraft til at bære Byrden, uden ganske at knuses eller fortvivle. Uden den er dog Alt mørkt; man kan nok have et Slags Religion i Livets sædvanlige Løb, men den forslaaer ei, hvor Alt stormer lös: da maa man enten tilkjæmpe sig en bestemt Overbevisning eller ogsaa fortvivle." Følgende Brev, ligeledes til den nævnte Broder, meddeler jeg i dets Helhed, da det giver et Indblik i Hages sjælelige Udvikling under Sorgen, og er skrevet under Prövelsens Ansporelser:

„Det gör mig ondt, at Du ei kan gaae ind paa min religiöse Anskuelse, men jeg er saa vis paa, at Du vil komme til den, at jeg glæder mig til den Tid, da Du vil opfatte Alt saaledes som jeg nu seer det. Dertil er det ikke nödvendigt at være en orthodox Kristen — skjönt han er roligst ved Alt og bedst paa det Rene — ja ei engang at være Kristen; sund Filosofi, der altid maa have en religiös Rod, er fuldkommen tilstrækkeligt. Man skulde troe, at den, der har videnskabelig Interesse og över Ret, uden mindste Tanke om, at det kan være anderledes, alt derved maatte nödvendig ledes til den religiöse Grundvold, der er det Eneste, som kan afgive en Forklaring for den Stræben; og dog viser baade min og din Erfaring, at man længe kan famle iblinde, være nærvæd Sædigheden og dog ei see den. Betænke vi, at hele Livet har en vis skjæv Retning, eller i det Mindste mangler Holdning for den, der mangler den eneste: den religiös-filosofske Grundvold, og derimod, at den, der har denne, fremtræder med en Bestemthed og Klarhed, som forbauser, saa maa dette lede os til at eftersøge Grunden; og er först Spørgsmaalet fremsat, saa er Lösningen ogsaa vis, thi denne vil med Nödvendighed følge af, at man behandler sig selv som Produkt, og da nærmere tænker derover. Man maa tage som givet, at vi ikke kunne forklare, hvorfor et Væsen med saa ufuldkomne Evner, som Mennesket, skulde skabes. At erkjende dette er vor Hovmod utaaleligt, og deri feilede jeg fra först af, og jeg kan sige med Sandhed, at denne Hovmod var den fortrinligste Grund til at jeg gik iblinde. Vil man nu (saaledes har jeg mig ad i den lange sørgelige Tid, vi her have levet og endnu leve) som Forsög blot tænke sig den Hovmod borte, og altsaa antage, hvad jeg nys nævnte, som givet, saa vil man finde, at der i Menneskets Liv er Noget, der ved at opelskes og pleies, kan hæve nam til en Höide, han för ikke ahnede, og besynderlig nok ikke ahnede, nagtet han dog ikke för kunde negte det Store og Gode sin Beundring. Han vil da finde, at dette Höiere i Livet kan seire over Sorger, Sygdom og Legemets Forgængelighed; at det uetop viser sig stærkest, hvor de ydre Omstændigheder gaae mest imod Önsket, og Mennesket derved bliver saaledes indskrænket til sig selv (thi en Anden kan dog i Grunden ikke tage Stort af Byrden fra os), at han af Fortvivlelse maa gribe i sit Indre, for der om muligt at finde en Erstatning. Gjør han först det Skridt, da har han fundet Nøglen til en indre Verden, der udfolder sig for ham som ved et Trylleslag, — Alt skjævt bliver da lige, og Tilværelsens Grundvold i alle Retninger er da fundet. Jeg er efter mangeaarig Kamp, som er fremskreden ved Lottes Sygdom, kommen til dette Synspunkt. För tröstedes jeg mig ved det Samme som Du nu: at man kunde leve för Andre, om ei för sig selv.

Men man spørge sig selv ærligt og oprigtigt: om man da virkelig kan leve til Glæde og Gavn for Andre, naar man ikke er tilfreds; ja! jeg kan gjerne sige, naar man lever et Slags fortvivlet Liv, og saaledes kalder jeg det, som jeg for nogen Tid siden levede. Thi hvorledes er det muligt at leve til Glæde for Andre, naar disse vide, at man bestandig enten sørger eller er utilfreds? Af Kjærlighed til vore Kjære skulle vi gjøre os Umage for at være tilfredse. Gjør man som Prøve denne lille Anstrengelse, saa fører det til det Punkt, som jeg før betegnede, nemlig en religiøs Anskuelse, (forøvrigt antager jeg Grundlaget for hele den gamle, navnlig den græske, Filosofi, for religiöst). Man prøve blot at spørge, hvad der paalægges af Fornuften. Vi ere dog ved vor indre Stemme nødt til at opfylde dette eller foragte os selv. Gjør man det i nogen Tid, uden videre Indsigelse, saa er hermed (i Grunden falder denne sammen med den første Vei) Nøglen funden. Dette for at vise Dig Sporene af den Vei, jeg selv er gaet. Mit Liv var før uden Sammenhæng og Selvagtelse. Tænk over denne Udvikling, og jeg troer Du vil gaae samme Vei. De Böger, jeg ved at tænke over disse Spørgsmaal har læst, ere: Det nye Testament, — der er den bedste Guldgrube selv i filosofisk Henseende, — enkelte græske Filosofer, Franklins Værker, Goethes Leben (for at forstaae nogle Gaader hos mig selv følte jeg Trang dertil, og jeg har havt Gavn deraf), og endelig Münsters Betragtninger, især andet Bind, uden at holde mig til saadanne Dogmer, sem jeg ei kunde billige. Jeg føler, at man, selv under de mest fortvivlede Omstændigheder, kan blive lykkelig.“

De Lidelser, Hage havde udstaaet næsten i et Aar uden synderligt Haab, under sin Hustrues Sygdom, gjorde ham det mindre vanskeligt at finde Forsoning i hendes Bortgang, der fandt Sted paa hans Faders Fødselsdag d. 19 Juli 1834. I Stedet for den uophørlige Spænding indtraadte Forladthed, Tomhed og Slappelse; men paa samme Tid blev den Tröst, der følger med at opfylde en Kjærligheds Gjerning, afløst af den høiere Tröst, der bliver den til Del, som med det elskede Væsen stiger op til Lysets Boliger og ligesom tvinges til at leve saavel i Himlen som paa Jorden. Den sidste Tröst griber dybere, sætter

de timelige Sorger ned paa deres rette Plads, og efterlader som Følge deraf en sjælelig Ro og Ligevægt, hvorved det bliver muligt at lade Livets lykkelige Indtryk bestaae, men mildnede og ligesom forklarede. Mennesket er i slige Livets Öieblikke som stillet paa et höit Bjerg, hvorfra han overskuer Fortid og Fremtid, og Alt forekommer saa uendelig ringe, undtagen det Ene, der opfylder Sjælen. Nogle lære paa Bjergets Tinde at skue Verden fra et friere og mere ophöiet Standpunkt, idet Sjælen drages til Gud, og de leve mere i Evigheden, end i Timeligheden; Andre see kun Afgrunde for sig, ved at være stillet saa höit, — de falde derfor, og det dybere end tilforn. Hvorledes det end gaaer den Enkelte, ere slige Tider de, i hvilke vi bedst kunne skue ind i Sjælens Inderste, og ville vi kjende en Person, maae vi derfor lytte til og mærke os hans Ord under og efter saadanne Prövelser. Vi maae derfor atter lade Hage tale selv, og man vil deraf erfare, at Fölelsen af Forsagthed og Forladthed vel oftere dukker frem, men at hans Anskuelser dog stedse blive mere ophöiede; at hans Fölelse bliver rigere og renere; og at hans hele Sjæl ligesom zitrer af Glæde over de evige Sandheder, hvoraf den stedse stærkere gribes.

Paa selve Dödsdagen klager Hage egentlig ikke. Den 19 Juli 1834 skriver han til Søsteren Henriette: „Jeg er saa fattet, som man kan være, naar man fra uendelig rig er bleven fattig.“ Men tungt lyder Klagen, da han, efter at have været nogen Tid hos sine Forældre paa Möen, vender tilbage til „de tomme Værelser, der er et af de værste Öieblikke“, hvor „Leilighed til draabevis at drikke Savnets Bæger er i rigt Maal.“

Senere klager han over „Nervesløvhed, der er beklagelig for den, der skal kjæmpe imod Sindslidelser, som netop bedst ved Arbeide bekjæmpes. Naar jeg saaledes“, tilføier han, „er sløv, føler jeg mig overvældet og udygtig til Alt, uden at være ligegyldig for Alt.“ Ved en anden Leilighed skriver han: „Jeg gaaer i en Slags spændt vaagen Tilstand eller ligegyldig for Alt.“ Og: „Jeg føler mig saa træt, at jeg kunde have seet Verden styrte sammen om mig, uden at bryde mig derom.“ Denne Følelse træder oftere frem i en noget senere Tid. Den 8 Marts 1835 skriver han til Søsteren Bolette: „Jeg er nu saa hærdet, at der skal en Del til at gjøre ordentlig Indtryk paa mig. Store Sorger virke som Styrtebade; men vel have de ogsaa deres Ret, thi hvad er fuldstændigere end Ufuldstændigheden! Sindet kan i Hovedsagen være i Ro og hærdet paa mange Maader, og dog kan Sorgen gnave hemmeligt paa Sjælens Rod.“ Den 3 April s. A.: „Jeg havde ikke havt Noget imod, at det havde været 1870 i Stedet for 1835. Dog med Mod og Udholdenhed slaaer man sig vel igjennem Livet. Videre i Sindet, end jeg er, troer jeg ikke jeg kommer paa denne Side de 50; thi jeg troer, at jeg bliver gammel. Dog i Guds Navn! det gaaer vel!“ Den 25 Juli 1835: „Det er godt, at Fader kun trækker Honningen af Livet. Uagtet alle Kunster suger den, der har det modsatte Sind, kun Giften af det.“

Men disse Udtalelser, som vidne om Sönderknuselse, kunne ikke ansees som Hages vedvarende eller mest fremtrædende Opfattelse af Livet. Kort efter hans Hustrues Bortgang udraaber han: „Vi maae begrave vore Glæder, for atter at faae dem igjen paa

en anden Maade.“ Han fandt Glæde ved at see det „mildt Stille i vore sjællandske Egne,” og over „Vindens Susen i de rige, bölgende, stille Kornmarker, der havde noget beroligende ved sig.” „Følelsen af det Uendelige er livlig fremtrædende i Havets stille Brusen; og maaske er det med Tiden som med Havet: Bølge følger paa Bølge, og den efterfølgende udjevner og fylder det Dyb, som den foregaaende har efterladt.” Han finder Trøst i „Ensomheden, der er mere velgjørende end Adspredelsen, thi denne medførte en Anstrengelse, der siden hævnede sig.” I et Brev til Broderen Emil 26 August 1834, i Anledning af en Opfordring fra denne, ytrer han: Qui patriam fugit, se fugit, og hvad de ydre Indvirkninger angaaer, da er Ensomheden uidentvilt velgjørende. Tummel bedöver, men læger ikke. Skoleembedet, der under andre Omstændigheder vilde være trættende, har jeg, i hele dette sørgelige Aar erkjendt for et velgjørende Baand.” Til Moderen skriver han 20 November 1834: „Dette sørgelige Liv varer ikke evigt, ikke engang længe; hvad der her smerter os mest, er ofte det mest velgjørende for os. Lykken fordærver saa let; Ulykken gjør vort Sind friere for de jordiske Baand, som i Grunden ere de tungeste.” Til Søsteren Bolette skriver han 21 December 1834: „Ofte komme nye ukjendte Kræfter fremrykkende af Sjælens Dyb, naar de af yderste Nødvedighed fremtvinges. Jeg fik af Storck „Schleiermachers Predigten”. Med Schleiermacher sympathiserer jeg høilig, og det glæder mig, at Clausen følger ham i saa meget.” Til Søsteren Henriette skriver han 19 Januar 1835: „Jeg kan ikke sammenligne

min Tilstand med Andet, end at jeg føler mig som delt i to Stykker, hvoraf det ene er borte. Dog kan jeg nok samle Modet op igjen, naar blot Sundheden tillod mig uafbrudt Arbeide. Men af alle Studier, tager Helbredet mig mest Tid." Han taler i et Brev til Søsteren Bolette om, hvorledes „en vis Taalmod med sig selv, ligesom med Andre", er aldeles nødvendig. Den 22 Februar 1885 hedder det i et Brev til Søsteren Bolette: „Blandt alle Onder ere de mest udtømmende, som fordre en længe vedholdende Kraft, for at bæres; thi Taalmodighed sløves, som enhver anden menneskelig Egenskab, naar man lider af Ting, som man hverken paa den ene eller den anden Maade seer nogen Ende paa. Men man maa da søge at aflede Sjælen derfra. Naar det ei kan skee ved Arbeide, saa er det vanskeligt at holde Tankerne i Tømme. Saaledes gaaer det: Bølge op, Bølge ned. Det er endda godt, at det ei er ned Alt-sammen." Kort Tid efter; „Det har dog altid, selv under den værste Sindsstemning, noget velgjørende: „tief ins Gemüth der weiten Welt su schauen," som Novalis siger. Det Indtryk, Naturen gjør paa os, er langt mere livligt og velgjørende, naar man levendegjør alle Gjenstande, og tænker sig dem med Gemyt. Det er som alt Levende og Livløst raabte til os: vi ere af samme Oprindelse som Du, og jeg tænker, at Opløsningen paa hele denne vemodige Gaade bliver bedre end man tænker, uden at jeg derfor drømmer om pludselige Spring i vor Udvikling. Naar man hengiver sig til Indtrykket, og lader Gjenstandene virke paa sig, uden at qvæle sig med Betragtninger over sig selv, saa har jeg bemærket, at man vinder over-

ordentlig baade i Sindsro og Erkjendelse. Kunsten bestaaer jo ogsaa deri at glemme sit eget Jeg over den store Verdensaand." Et Brev af 14 Oktober 1834 til Pastor Storck, kort Tid efter at denne havde havt den Sorg at miste sin Kone, meddeles her fuldstændigt:

„Da jeg i Mandags kom fra Möen modtog jeg et Brev fra Deres Broder, hvilket bragte mig den Efterretning, jeg længe med Ængstelighed havde seet imøde. Havde jeg ikke selv oplevet det samme, vilde jeg neppe, i de første Dage havt Mod til at skrive til Dem; men min egen Sorg giver mig en Ret, som Hjertet desuden, naar det faaer Lov til at høre sin egen Stemme, ikke saa let lader sig frarive. Deltagelse glæder dog altid lidt, er end denne Glæde kun en Draabe i Savnets og Smertens uendelige Hav. Jeg veed ei ret, hvorledes det gaaer Dem i denne første Tid. Den uhyre legemlige og aandelige Spænding, hvori jeg var paa den Tid, min Skjæbne afgjordes, begunstigede paa en forunderlig Maade det højere Livs Yttringer i mig, og jeg kan med Sandhed sige, at den draabevis daglige Uddrikken af Smertens Bæger har været og er mig skrækkeligere, end det første uhyre Slag, der ved selve Styrken ikke ret kan føles. Adskillelsen føles ikke saa meget i Begyndelsen, — omtrent som den, der i et Slag mister et Been, først ved at falde om mærker sit Tab. Dog var dette ikke ene Grunden: selve Spændingen i mit Nervesystem satte mig istand til at opsvinge mig til en Anskuelse af Liv og Død, som jeg vel ogsaa nu anerkjender som fuldkommen rigtig, men som jeg ikke, saaledes som De, føler de praktiske Virkninger af Det skulde glæde mig, om De kunde have Lyst til snart at melde mig, hvorledes det gaaer Dem. De kan idetmindste være vis paa, at Ingen bedre vil forstaae Dem, og det er jo naturligt, at vi nu — stædte i samme Ulykke — søge at holde paa hinanden, thi Mod hører der unegtelig til at leve, og leve ikke ganske unyttigt, naar maa har mistet den, der havde snoet sig med utallige Baand om vor hele Tilværelse. Dog mistet have vi ei vore Kjære: Billedet have vi saaledes i os, at ingen Tid kan borttage det, og dette er dog det Reelle, om end vor ene Halvdæl lider under denne Realitet. — Lad os da fatte Mod i Tillid til en lykkeligere Gjenforening; at denne ei er os fjern, kan Intet formene os i at haabe, og skulde den trækkes ud, saa ville vi haabe, at den urokkelige Vished herom vil holde os opreist.”

Endnu maa jeg meddele et Brev af 6 Februar 1835 til Søsteren Bolette:

„Jeg gav Rudolph (Puggaard) Pellicos Memoirer med; de kunne bedst sige Dig mine Tanker om mange Ting, om just ikke om d. 7de (Søsterens Fødselsdag). Jeg fik Forfatteren kjær, især fordi jeg læste ham under Sorger, som nok kunne sættes ved Siden af hans, og hans Ord, at intet Liv er „maledetta“, som lader Tid til „amare“ og „pensare“ fandt Gjenklang hos mig. Disse to Ting bliver dog Hovedbestanddelen af vor Lykke, og er denne end langtfra at være fuldstændig derved, saa finder dog den bedre, og i Længden stærkeste Del af os saa godt sin Regning derved, at man i det Mindste ei kan kaldes ulykkelig, naar man har grebet den Planke i Livets Skibbrud. Holder man kun fast ved den, vil den nok føre i Havn. Vi ville da paa denne 7de glæde os over, at vi have faaet tændt den Aladdins Lampe, der ene kan vise os Livets Kjerne i det rette Lys, og ene er istand til at kaste et Skin i det uendelige Dyb, vi bære i vort Indre. Lad alt Andet gaæ, den Flamme kan dog ikke slukkes, hvor den engang er tændt, tvertimod troer jeg næsten paa stoisk Vis, at den brænder kraftigere og klarere, naar alt Andet falder, ligesom om Livets sædvanlige Olie var for fed for den. Men vel trænger den til Olie af en anden Art, og det er Gjenkjærlighedens, og den vil da heller ikke fattes i vore Lamper. Husk da paa hvad Du har for Dig selv, naar Livets mattende Vrøvl og de travle Sjæle pine og plage Dig, — see blot til Lampen, saa vil den snart opvarme Dig.”

VI.

Den Virkning, Sorgen gjorde paa Hage, var, som man allerede vil have forstaaet, dyb og indgribende. Man er saa ofte tilbøielig til at søge Bevæggrunden til en Mands Handlinger, især hvor han træder offentlig frem, i tilfældige, lidetsigende Omstændigheder, i Stedet for at trænge ind i de dybe og stærke Bevæggrunde, som det private Livs Omskiftelser fremkalde.

Heraf følge de skjæve og utilfredsstillende Domme, der saa ofte fældes af dem, der ikke kunne eller ikke ville see Forholdet i dets rette Lys.

Hage behövede ikke Sorgen, for at faae Interesse for de offentlige Anliggender, eller for at anstrenge Kraft og anvende Tid i saa Henseende; men utvivlsomt er det, at hans Virksomhed antog et ædlere, mere energisk, mere ophöiet Præg, da han, berövet Familielivets Glæder, besluttede at ofre sig for Andre; da han, — uden at agte det öieblikkelige Resultat, eller de vexlende Stemninger, eller hvad Betydning Fremtids-Udviklingen kunde faae for ham selv, — med klar Bevidsthed om sit Maal og hvad han vovede, kastede sig ind i en om ikke farlig, saa dog netop efter hans Opfattelse lidet taknemlig Kamp. Dette vilde han ikke let have gjort, med en saadan Sikkerhed og Ligegyldighed for Fölgerne, naar de timelige Forhold ikke havde spillet en meget underordnet Rolle i hans Öine.

I Vinteren 1834-35 saae man ham i Roeskilde, endnu ivrigere end tilforn, virke for Byens Vel, og man lærte hans Lyst til at gavne at kjende, idet han gjerne bistod den flittige agtværdige Haandværker ved Raad og Daad. Naar hans indskrænkede Midler ikke sloge til for at hjælpe, var han utrættelig i at udkaste Planer for dem, der henvendte sig til ham, eller i at anbefale dem til Hjælp af Slægt og Venner. Han forlod gjerne sit Hjem for at see ind i Armodens Bolig, og han vidste at skaffe de storartede Kampe, som Familie-fædre eller Enker daglig före mod Armodens uophörlige Paamindelser, idet de see deres Nærmeste mangle, hvad de gjerne gav dem. Hans Fölelse for

saadanne Fattige fremlyser ofte af hans Breve; i et til Søsteren Henriette taler han paa følgende Maade om en gammel fattig Enke i Roeskilde: „Jeg har ikke truffet paa noget Menneske, hvis Karakter jeg, saavidt man kan dømme efter et kort, men indholdsrigt Bekjendtskab, sætter over hendes. Det er mig dobbelt opmuntrende: det gjør godt at see en ædel Menneskelighed og store Lidelser baarne godt, og det traf sig just paa en Tid, da jeg selv var saa legemlig overvældet, at jeg heller ikke duede noget i Sindet.”

I Vinteren 1834-35 holdt Hage Forelæsninger for temmelig talrige Tilhørere baade Herrer og Damer. Han skildrede Asien — navnlig Höiasien og Indien — fornemmelig i geografisk Henseende; ved Siden deraf gav han et livligt og anskueligt Billede af Folkelagens Religion, Kulturtrin, Sæder og Skikke. Disse Forelæsninger bleve tildels frit holdt; jeg skylder Provstinde Witte, født Bang, i Rønne, der havde nedtegnet dem, det nærmere Kjendskab, jeg har erholdt til dem. Jeg troer at turde sig, at de endnu leve i ikke ganske Faaes Erindring.

Trangen til en mere omfattende Virkekreds gjorde sig, da Sorgen havde faaet en roligere Karakter, stedse stærkere gjældende hos Hage. Han fölte, at Faa var saa stærkt opfordrede som han, — saavel ved de Anskuelser, han nærede, som ved den Skjæbne, der var bleven ham til Del, — til at træde i Skranken for en sundere Udvikling af Folkelivet, og den dermed følgende Omstøbning af Statsformerne.

Det er allerede tidligere udhævet, at Hage havde udkastet Planen til Udgivelsen af et politisk Ugeblad, og i den Anledning henvendt sig i Efteraaret 1833 til

Professor David, og at de vare enige om Planens Udførelse. Nogle Yttringer af Hage i Foraaret 1834, og dennes Sorg i Sommeren, bevirkede, at David ikke troede, at Hage ønskede fra først af at være Medudgiver af Bladet. Han fremtraadte derfor ene med Indbydelsen til Subscription. Skjøndt Hage heller ikke i Sorgens første Tid kunde føle sig kaldet til at træde frem som Medarbejder, blev han dog overrasket og smertelig berørt ved at see Indbydelsen, uden forud at have kjendt den. Dog forstyrrede dette ikke disse Mænds indbyrdes Forhold, og senere var der fuldkommen Samstemmen i deres Samvirken, og et venkabeligt Forhold, som intet Öieblik blev afbrudt. Det varede, som vi strax skulle see, heller ikke længe, efterat Bladet blev udgivet, förend Hage sendte Bidrag til det.

Det første Numer af dette Davids Blad, der førte Navnet: „Fædrelandet“, udkom 14 September 1834. Bladet vakte strax betydelig Opsigt. Det var første Gang, at et Blad fortrinsvis havde beskjæftiget sig med Politik; det var første Gang, at man hørte en med Dygtighed og Sagkundskab fremsat Tvivl om den bestaaende Statsforfatnings Fortrinlighed, eller Regjeringens Evne til heldig at løse den Opgave, der var den stillet. Ligesom den, der lever i Ensomhed, kan længes efterat høre en menneskelig Röst saaledes syntes Folket at glæde sig ved, midt i den dybe Taushed eller selvtilfredse Roes, at høre et selvstændigt Ord; og ligesom Roms Keisere, da Frihedens Undergang undergravede Folkets sunde Kraft, stundom savnede Institutioner, der kunde vække denne, saaledes syntes selve vor Regjering at trænge til at

høre det frie Ord, der kunde fremkalde en selvstændigere Aerkjendelse af selve dens Handlinger. Naar i en slig Tid kun en enkelt Röst höres, eller naar Friheden kun taales i enkelt Retning: da trænger Ordet ofte langt dybere og almindeligere ind, end hvor Mange tale i Munden paa hinanden, og Lidskaberne ere vakte i forskjellig Retning. Under en begyndende Frihedsudvikling er derfor Journalistens Stilling i Reglen ikke uheldig: han bliver hurtig hört og agtet, naar han arbejder med Dygtighed og Redelighed, medens han under andre Forhold maaske vilde behöve lang Tid, forinden hannaaede saa vidt. En Regjering, der indbyder til Prövelse, kan heller ikke godt fordömmе Frihedens maadeholdne Brug, strax efter Indbydelsen. „Fædrelandet” samlede saaledes om sig Mange af dem, der gjorde Krav paa at ansees som oplyste Mænd, om de end ikke havde gjort sig klart, til hvilke Konsekvenser de udtalte Anskuelser maatte före. En vis Frisindethed i Ord fordredes dengang temmelig almindeligt, og selv blandt höitstaaende Embedsmænd var der Mange, som udtalte deres Billigelse af det friere og friskere Ord.

Regjeringen blev imidlertid ikke længe velvillig stemt, ja ikke engang passiv. Det er en ikke ualmindelig Illusion hos Regjeringer, der opfordre til den friere Prövelse, at denne kun skal bestaae i at give Regjeringen saadanne Raad, som den maatte bifalde, og at det ikke ligger i Friheden, at de, der tale, maae udtale deres inderste Tanke, denne stemme nu med den hidtil i Styrelsen fremherskende eller ikke. Denne Illusion gjorde vor Regjering sig skyldig i. Den bifaldt eller taalet hvad der blev skrevet, saa-

længe den selv troede at kunne drage Nytte deraf for Gjennemførelsen af dens egne Planer; saasnart selve disse Planer, eller den Grundvold, hvorpaa Statsmaskinen var bygget, bleve eftersete og prøvede, da opstod der Frygt og Uvillie.

Allerede ved de første Numere af det nævnte Blad rystede det kongelige danske Kancelli noget betænksomt paa Hovedet. En Artikel i Nr. 11 blev den afgjørende og fremkaldte Sags Anlæg, der tillige skulde omfatte Nr. 7 og 10. Denne Artikel, med Titlen: „Hvad kan det hjælpe?“, var af Hage. Nogle korte Citater af den ville betegne dens Karakter. „Ligesom Individet“, hedder det, „der taber Modet, taber Alt, saaledes gaaer det ogsaa med det Folk, der mangler Mod til at kjæmpe mod de Onder, hvoraf det trykkes Folkets Karakter bestemmer ogsaa den Aand, der skal besjæle Regjeringen. Vi adskille udtrykkelig Aanden fra Formen; thi Jer kan være en god Aand i en slet og en slet Aand i en god Regjeringsform“. Der tales om Forenings-Aandens Betydning, Englands Exempel fremhæves, og der tilføies: „Man siger vel: Lykke giver Mod. Men vi bede Læserne tilføie den anden Halvdel af Sætningen: Mod giver Lykke. Spørgsmaalet vilde da her være, hvilket der er det første Led i Kjeden, naar det ei gik her, som i alle lignende Tilfælde, hvor en Vexelvirkning finder Sted. Af Historien vide vi, at de Folk, som have lidt og kjæmpet mest, ogsaa have blomstret mest, og netop da have blomstret mest, naar de havde lidt og kjæmpet mest“ „Danmark staaer i alle Henseender paa et Vendepunkt

til det Bedre, og vi behöve kun at blive dette Vende-
punkt vaer, forat det Bedre med det Samme kan
faae Fremgang". . . . „Ligesom den danske Historie
er den eneste, der viser et Folk, som, i Tillid til sin
Kongeslæggt, overdrager den en uindskrænket Magt,
saaledes er det ikke usandsynligt, at den vil afgive
det ligesaa sjældne Exempel paa en Kongeslæggt, der,
i Tillid til sit Folk, frivillig tilbagegiver det den An-
del i Statsstyrelsen, der ligesaa meget er i Kronens
som i Folkets Interesse, og som man anseer som
en Hovedfordring af den nuværende europæiske
Civilisation. Begyndelsen er alt skeet. I Erkjendelsen
heraf lægge vi ikke Hænderne i Skjödets, men, idet
vi Alle arbeide til et fælles Maal, ville vi, hvis vort
Mod skulde slappes, tilraabe hinanden: „Det kan
hjælpe“.

Treschow udtalte som Generalfiskal Regjerings-
tanken. Haagen stod som den maadeholdne, selv-
stændige Repræsentant for den frie Prövelses Ret.
Sporon, med sin skjønne Veltalenhed, Guldberg,
med sin begeistrede Frihedsfølelse, afgave ved Höieste-
ret Vidnesbyrd om, at David i de forskjelligste Kredse
blandt dannede og oplyste Mænd havde Stemningen
for sig i denne Sag, der i flere Henseender dannede
Epoke i vor politiske Udvikling.

Treschows Indlæg for Hof- og Stads-Retten
er ikke lidet karakteristisk. „Taknemlighed“, siger
han. „hörer desværre til de sjældne Dyder, thi den
Bestandighed, uden hvilken den egentlig ikke kan
siges at være til, og ved hvilken den skiller sig fra
en blot oplussende Følelse, svigter i Almindelighed.
Professor David har i det paaankede Tidsskrift lagt

for Dagen, at han ikke er i Besiddelse af denne Dyd; thi han er endog gaaet til den Yderlighed, at han har udvist et formasteligt og høist lovstridigt Forhold" „Da det nu efter Prof. Davids egen Erkjendelse er paa Frugterne, at man skal kjende Træet, at man bedst skal lære at kjende, hvad et Tidsskrifts Formaal og Hensigt er, naar det i nogen Tid har levet og virket, saa har han, ved at afvige fra de Anskuelser og de Formaal, han i det første Numer har vedkjendt sig og foresat sig, selv fældet Dommen over sig og sit Skrift, og idet han ei har vedligeholdt den gode Tone*), som han selv har erklæret, at ville gjøre sig til ufravigelig Pligt, har han, efter sine egne Udtryk, givet sit Tidsskrift en Farve, som enhver god Borger, der af Hjertet er sin Konge og sit Fædreland hengiven, maa misbillige." — Treschow gennemgaaer de anklagede og ikke anklagede Artikler og betegner tilsidst Nr. 11 som den, der giver praktiske Anvisninger til at udføre de i tidligere Artikler udtalte Önsker, og „med en næsten magelös Forvovenhed søger at godtgjøre og paa vort Folk anvende, at det kan hvad det vil, naar det blot har Mod; thi Mod giver Lykke. Hvad der nemlig syntes at ligge Prof. David mest paa Hjertet er at udrydde den ædle Beskedenhed, som hidindtil har udmærket det danske Folk." „Vilde dog disse Forfattere, hos hvilke Villien vistnok ofte ikke er uædel, men hos hvem Higen efter en ilde forstaaet Popularitet og Lyst til at glimre, er større end den nu foragtede beskedne Besindighed og jevne Simpelhed, og hos hvem poli-

*) Ikke udhævet i det trykte Indlæg.

tiske Drømmerier have noget mere tillokkende, end ædruelig Virkelighed og sand Tilfredshed, skulde dog betænke den Skade, de gjøre ved, blandt en ikke tilstrækkelig oplyst og let bevægelig Mængde, at udstrøe en Sæd, hvoraf i Almindelighed kun Hovmod, Tvedragt og Voldsomhed vil fremspire" Der tilføies, at naar David havde betænkt dette, vilde han ikke have formastet sig til at tilraabe Folket: „Mod giver Lykke“. Og han vilde ikke raade Folket, idet han opfordrer til at kuldkaste det Bestaaende, „i denne Kamp at tilraabe hinanden, hvis dets Mod skulde slappes: „Det kan hjælpe“.

Haagens Svar var mandigt og vellykket. Han ytrer i Begyndelsen blandt Andet: „. . . Höit og lydeligt vil jeg forkynde, at denne Sag er Fædrelandets, at den er en Kamp om Nationens Ret til Menings-Yttring om Menneskets og Borgerens helligste Rettigheder, og at Udfaldet af den skal lære, om Dannerfolkets Tunge i den Grad er lammet, at videnskabeligt Foredrag om Landets Tilstand og almindelige Statsrets-Grundsætninger, at ærlig Opfordring til Medborgere om kraftig at virke i Samdrægtighed til Fædrelandets Tarv, straffes paa Livet, med Tab af Frihed, Ære og Embede, eller i mildeste Fald smeder den for Sandhed og Pligt varmt fölende Forfatter i Censurens Lænker“.

Denne Sags Forhandling blev fulgt med stor Interesse af Mangfoldige. Ved Dom af 18. Mai 1835 frifandt Hof- og Stads-Retten Prof. David, idet han dog tilpligtedes at udrede Sagens Omkostninger. Höiesteret stadfæstede Dommen den 2. December 1835. Resultatet fremkaldte temmelig levende Bifaldsyttringer. Man bragte David og hans Forsvarere

Hurraraab, og paa forskjellig anden Maade blev den Interesse, Sagen havde vakt, lagt for Dagen.

Hage tog Sagen meget roligt. Han skrev den 21 December 1834 til Søsteren Bolette: „Bangs (Provst) have været meget bekymrede for David og mig. Peter Bang har skrevet, at Sagen var tvivlsom. At antage at Folk, som ei have prøvet et Aar som dette, jeg har havt, skulde kunne fatte min Ligegyldighed for Sagens Udfald, vilde jo være urimeligt”. Hage var optraadt for at gavne, ikke for at vække Opsigt. Han hverken ønskede eller ventede offentlig Opmærksomhed; han gjorde tvertimod Alt for at undgaae den. Som det imidlertid saa ofte gaaer, henvendte Folk maaske netop derfor Opmærksomheden mere paa ham, end de ellers vilde have gjort. Stille og bramfri vedblev han at virke hvad han formaaede fra Roeskilde, og han sendte i Vinteren 1834—35 hyppige Bidrag til „Fædrelandet”. Disse gjendreve bedre end noget Andet Treschows Opfattelse af Artiklen: „Hvad kan det hjælpe”, thi hvad Hage skrev var saa langt fra at være ungdommelige Drømmerier, at han tvertimod fortrinsvis behandlede rent praktiske Spørgsmaal, saasom angaaende Filialbanker, Told- og Konsumtionsvæsen o. s. v. Disse Artikler udmærkede sig ligesaa meget ved det klare praktiske Blik paa vore Forhold, som ved de sunde statsoekonomiske Anskuelser, der udtaltes i dem.

Hage havde i Efteraaret 1834 lovet David, efter eet Aars Forløb, at træde ind i Bladets Redaktion. Dette Løfte, i Forbindelse med at Skolelivet blev ham mere og mere trættende, samt Lysten til at være Kilderne ved forskjellige Studier nærmere, gjorde, at

han ønskede paa længere Tid at være i Kjöbenhavn. Dette blev særlig begunstiget derved, at Svogeren, Grosserer Puggaard, der i Foraaret 1835 med Familie reiste til Italien, ønskede, at Hage i hans Fraværelse skulde føre Tilsyn med hans Handelsforretninger. Et saadant Hverv kunde Hage paatage sig, da han i lang Tid havde, som tidligere omtalt, opmærksomt fulgt Handelens Gang, og selv af og til deltaget i Spekulationer; han var engang endog næsten bestemt paa at gaae i Kompagni med Broderen Alfred, hvilket han dog atter opgav. For dem, der kjendte disse Omstændigheder, kunde det ikke være overraskende, at han vilde paatage sig en slig Gjerning. For sit Helbred ventede han deraf et godt Udbytte, da Forretningslivet vilde give ham større Anledning til at færdes i den friske Luft. Vel havde han nogen Frygt for det Trivielle i et sligt Liv, men han troede, at det vilde opveies af den Nytte, der ved det kunde stiftes. „Ikke hvad man veed“, skriver han til Broderen Alfred, „men hvad man ved sin Viden udretter, anseer jeg for afgjørende i Livet. Kun ved en kraftig Virksomhed faae Kundskaberne Liv og Værd“.

Forskjellige sammenstødende Omstændigheder bestemte saaledes Hage til at tage til Kjöbenhavn og søge Permission fra Skolen. Han sørgede for Embedets Bestyrelse i sin Fraværelse, idet han formaaede Læreren Friis til at overtage de af ham besørgede Fag, hvorpaa han i Foraaret 1835 tog til Kjöbenhavn og overtog strax Bestyrelsen af Svogerenes Forretninger. I dette Hverv vakte han Manges Forundring ved at lægge en særdeles Sagkundskab i Bedømmelsen af

Korn, Kaffe og Sukker for Dagen, og med Sikkerhed at bestyre Forretningerne.

Medens Hage udførte dette Hverv leverede han stadig Bidrag til „Fædrelandet“. Snart maatte han overtage Bladets Redaktion. David, skjönt frifunden, var afsat fra sin Post af Regjeringen, og Publikum syntes at have betalt dets Gjæld til Pressen ved den öieblikkelige Sympathi, der var lagt for Dagen för og efter Frifindelsesdommen. David erfarede i Sommeren 1835 hvor let foranderlig den offentlige Stemning er, idet han ikke kunde opnaae en ledig Post som Bankdirektör, hvortil han maatte ansees fuldkommen kvalificeret. Hage skriver herom til Broderen Alfred den 14. Juni 1835: „Adskillige af dem, der ifjor vilde vælge David til Bankdirektör, fordi han var under Aktion, ville nu ei vælge ham, fordi han er afsat, og dette vilde sætte Banken i Opposition til Regjeringen! Holten, Suhr og Treschow styre bag Kouliserne det Hele“. Disse og maaske flere Grunde bevægede David til for en Tid at forlade sit Fædreland, og Hage overtog som Følge deraf Bladets Redaktion fra 1. September 1835.

Hage leverede selv det store Flertal af Artikler til Bladet. Han behandlede ogsaa nu fortrinsvis Spörqsmaal, der vedkom Told-, Handels- og Fabrik-Forhold, Forbindelsesmidlernes Forbedring, Skole-reformen m. m.; men ved Siden deraf gav Provindsialstændernes Sammentræden den 1. Oktober 1835 ham rig Anledning til at behandle andre, tildels mere almindelige Spörqsmaal. Han talte for almindelig Værnepligt, Provindsialstændernes Forening, deres Offentlighed, Reform i Fattiglovgivningen m. m. Ved

at optage Artikler af Godseier Tutein om Forholdet mellem Godseier og Bonde, viste han sin upartiske Selvstændighed; flere af hans Venner mente at maatte beklage sig over, at han havde aabnet Bladets Spalter for en Opfattelse af Landbosagen fra en Godseiers Standpunkt.

Höist karakteristisk var hans egen Opfattelse af en Artikel betitlet „Nepotisme“, hvilken findes i Kjöbenhavnsposten for 1835 Nr. 182 og 183, og som vakte stor Opsigt. I denne Artikel paaviser Forf. först den större Fare, der er for at Magthaverne ville gjöre sig skyldige i Nepotisme under Absolutismen, end under en i Sandhed fri Statsform, og hvorledes atter i den förste den kollegiale Regjeringsform höilig befordrer Nepotismen. Han fremdrager derefter for Offentligheden flere bekjendte Exempler paa grov Nepotisme af „Purpur-“ eller „Stormænd“, og slutter med at paapege de fordævelige Fölger for Staten og for Embedsklassen, som derved er fremkaldt, idet „de moralske Baand, som ene kunne holde en Stat sammen“ svækkes, ligesom Folket maa föle Harme ved at de Midler, „det möisommeligt bringer sammen til Statens Fornödenheder bortödsles til enkelte Yndlinger af Magthaverne, ved ofte at see de nyttigste almene Anliggender betroede til Mænd, der ikke vælges efter Dygtighed, men efter Gunst, kort, ved at see Hensynet til det Heles Vel fortrængt af private Hensyn“. Midlet imod „Herskesygens og Egennyttens Dæmon“, der „lurer i Enhvers Barm“, saaat „det fordrer den höieste Anstrængelse at afföre sig alle egennyttige og egenkjærlige Hensyn og bringe dem som Offer paa det almene Vels og Sandhedens Alter“, er: „P r e s s e-

frihed, Offentlighed i alle Statens Anliggender og den paa begge sig støttende og begge støttende offentlige Menings Magt”.

Schouw havde troet, at der ved denne Artikel burde ankes over Maaden, hvorpaa unavngivne og dog skarpt betegnede Personer vare angrebne, og fremsatte offentlig denne sin Anke. Hage indrømmede i sit Svar i „Fædrelandet” Alt hvad der paa nogen Maade kunde indrømmes, og han syntes næsten at være Schouw taknemlig, fordi han havde paaanket de Feil, der maatte være i Artiklen. Svaret, hvori Kjærligheden til Schouw ret fremlyser, slutter saaledes: „Vi tilstaae endelig, at ved slige tvivlsomme Spørgsmaals Besvarelse, vilde det synes os et betænkeligt Tegn, om man ikke vandt den Mands Bifald, der ved denne Leilighed lod sin Stemme høre, en Mand, paa hvem vi ikke tage i Betænkning at anvende Grækerens Ord om Plato: Han alene er mig ligesaa meget som mange Tusinde”.

Det blev ikke derved. Hage prøvede atter og atter, om han ikke havde feilet ved den Maade, hvorpaa han var optraadt, og selve det Indtryk, Artiklen havde gjort, syntes at anspore ham til at være strengere imod sig selv. Herom vidne følgende Ord i et Brev til P. A. Tutein af 21. August 1835: „Jeg har — ærlig talt — ærgret mig dygtig over denne Artikel, Grunden dertil er, at jeg har en Ide om at være ført bag Lyset med Exemplet om Stemann. Finder jeg det virkelig saa, da maa jeg paa en eller anden Maade rette det, da Ingen kan tage til Gjenmæle. Hvorledes det da vil udtydes, seer jeg nok, men det faaer at gaae. Sandheden træder jeg nødig med Over-

læg for nær. Men afseet herfra — skjönt det ikke er let — saa harmer jeg mig over at have nedladt mig til et indirekte Angreb, og at have vist en Vei, som kan blive yderst farlig, naar Enhver veed hvem der angribes, uden at den Angrebne, af Mangel paa Navn, kan forsvare sig. Jeg havde selv overvundet min Fölelse, da jeg nedskrev det, fordi jeg ingen anden Maade saae, men Öiemedet være som det vil, saa kan det ei hjælpe at anvende uædle Midler. Jeg har havt mange bittre Öieblikke i den Henseende, medens Folk glæde sig over, at det er skrevet. Mulig kan det, som saa meget andet Galt, före til noget Godt, og dermed kan Publikum, men ikke jeg, tröste sig”.

Hages Styrke i den klare, livlige, indtrængende Fremstilling, der skaffede hans Ord villige Ören og fremkaldte hos Mange en levende Overbevisning, var allerede tidligere bekjendt. En Opposition, der blev vist mod Fædrelandet i „Kjöbenhavns flyvende Post”, gav Hage Leilighed til at vise sit Talent i at afvæbne Kritik, og det selv en heibergsk. Ikke blot Publikum men Heiberg selv syntes at faae det Indtryk af denne Feide, at den beröimte Digter befandt sig paa et fremmed Omraade, og at han ikke havde vundet Laurbær i Striden; i det Mindste forstummede hans Kritik temmelig snart, efterat Hage nogle faa Gange havde imödegaaet „Den flyvende Posts” meget hyppige Angreb.

Hage undgik i nogen Tid Sammenstöd med Censur. Forat bevare denne, i den Tid nyttige, Stilling til Ordpröveren, besluttede han sig til at udtage af Bladet nogle Bemærkninger, foranledigede ved den russiske Keisers Tale i Warschau af 10. Oktober 1835, som

erklæredes af Vedkommende for at være af politisk Indhold. Denne Artikel meddeles iblandt de efterladte Skrifter.

Fredstilstanden kunde imidlertid ikke blive af Varighed. I 2den Aargang Nr. 81 og 82 var givet Begyndelsen af en Oversigt over Begivenhederne i Europa i 1835. Da denne Oversigt blev fortsat i et følgende Dobbeltnumer blev Bladet beslaglagt, og Beslaget stadfæstedes; som Grund hertil angaves, at Indholdet som politisk stred mod Placat 2. Oktober 1810 om Meddelelse af politiske Nyheder og Efterretninger. Der paafulgte ikke Sagsanlæg. Nu udgav Hage i et lille Skrift den samlede Oversigt, der blev trykt og udgivet i Christiania. Cancelliet anlagde da Sag imod Hage for Fornærmelser imod fremmede Magter. Jeg skal senere komme tilbage paa denne Sag og dens Forhandling. Af det tiltalte Skrift foreligger Halvdelen Offentligheden i „Fædrelandet” 1836 Nr. 81 og 82, medens den anden Halvdel synes ganske forsvunden. Dette forhindrer mig, som tidligere angivet, fra at lade trykke denne Oversigt, som jeg ellers havde ønsket, da den havde blivende Værd, og vidnede ikke blot om det klare Blik paa Nutidens Forhold, men ligesaa meget om de solide historiske Forkundskaber. — En Artikel betitlet: „Rusland og Orienten” blev ogsaa beslaglagt, men den udkom i Christiania, og, skjönt beslaglagt af Censor, da den kom til Kjöbenhavn, blev den frigivet af Cancelliet. I denne Artikel udhæves Ruslands heldige Indflydelse paa Orienten i kulturhistorisk Henseende, medens de politiske Farer ved denne Indflydelse paapeges. — I en, den sidste noget beslægtet, Artikel: „England og Rusland” fremhævedes, for Tilfælde af Krig, Fordelene

for os af en engelsk fremfor en russisk Alliance. Denne Artikel lod Censor, mærkeligt nok, gaae uantastet.

Fra den 1 Juli 1836 deltog David, der var vendt tilbage til Danmark, atter i „Fædrelandets“ Redaktion, men Bladet vedblev at gaae under Hages Navn. Af Artikler i den sidste Halvdel af 1836 skal jeg blot fremhæve en, hvori det danske Sprogs retfærdige Fordringer i Slesvig forfægtes; og en, angaaende vore Presseforhold, hvori med Varme og Livfuldhed Journalistens fortrykte Stilling skildres, ovenpaa hvilken Artikel Bemærkninger gjøres om en engelsk Presselov for Ostindien, forat vise den slaaende Modsætning. I den nævnte Artikel yttres, efterat det er udhævet, at den Regjering handler klogt og forsigtigt, der afviser fremmede Magters Ministre, naar de ville besvære sig over Presseangreb, Følgende:

„. . . . Dog vi høre allerede det ængstelige Raab: „naar Regjeringen lukker Örene for slige Anmodninger, saa have vi 100,000 Mand paa Halsen“. En saadan Yttring röber en jammerlig Ængstelighed, og en fuldkommen Mangel paa Kjendskab til de europæiske Forhold. Det er dog let at see, at et Land, der vil fersvare sig, ikke er et let Bytte for nogen, selv en mægtig Fjende, og heller ikke er det vanskeligt at see, at Krig og Fred ikke beroe paa saa ubetydelige Grunde, som nogle Angreb i et eller andet Blad. Faren kommer ei fra den Kant; nei, den kommer fra en ganske anden, den fremkaldes ved Ængstelighed og Modlöshed. Lad et Folk evindeligt raabe: „vi maae tage Hensyn til vore Forhold; vi maae finde os i at den og den Minister fremkommer med anmassende Fordringer; hvad skulle vi gjøre andet end give efter? hvorledes skulle vi kunne udsætte os for en mægtig Stats Vrede? vi kunne jo dog ei forsvare os“ — etc. etc. — og den fremmede Magt vil snart høre dette Raab; den vil tabe al Agtelse og al Frygt for et saa kraft- og saftløst Folk, og hvo vilde da undre sig, om en Stat, der aldrig af sig selv vilde tænke paa direkte og indirekte at beherske den mindre, om den, sigte vi, opfordret af selve Folket, paatog sig at være dets Hovmester?

Isandhed, det skulde undre os, om det Modsatte var Tilfældet. Den, der ei agter sig selv, fortjener at ringeagtes; Andet er herved ei at sige”.

Hage virkede paa Politikens Omraade ikke alene som Journalist. Ethvert Foretagende, der lovede gode Frugter med Hensyn til det offentlige Livs Vækkelse, støttede han med Lyst og Iver. Da saaledes en Forening af Landets dygtigste og mest frisindede Mænd traadte sammen for, ved Pressen og offentlige Forsamlinger, at virke til Folkeoplysningen og en hensigtssvarende Brug af det skrevne Ord, var Hage en af de første, der sluttede sig til denne Forening.

Trykkefrihedsselskabet havde vistnok ikke noget meget klart afpræget Formaal; der var i dets Optræden snart en snart en anden Stræben fremherskende; der blev stundom spildt for megen Tid og Anstrengelse paa den indre Ordning af Selskabet, i Stedet for at Eftertrykket mere skulde have været lagt paa en vedholdende Udadvirken; men det vil aldrig kunne negtes, at saavel de udmærkede Kræfter, der vare samlede i dette Selskab, som dets Talrighed (det talte allerede i det 2det Aar 3000 Medlemmer) bevirkede, at det blev et Midtpunkt for den offentlige Virksomhed udenfor Stænderforsamlingen; at parlamentariske Former og parlamentarisk Forhandling indövedes, til ikke ringe Nytte, i dette Selskab; at selve dets Bestaaen var en moralsk Magt, der hindrede endel Slet og fremkaldte endel Godt; og endelig, at den populaire Skriftvirksomhed dannede Grundlaget for en saare nyttig Folkeliteratur. Der-som man var traadt op med større Energi og Sikkerhed, er det ogsaa meget muligt, at dette Selskab

hurtig vilde være gaaet tilgrunde, paa Grund af Tryk fraoven eller Ligegyldighed franeden; og i første Tilfælde er det et stort Spørgsmaal, om der ved dets Fald vilde være vakt den hævnende Aand. Og om der end herskede endel Uklarhed om Formaalet og Usikkerhed i dets Gjennemførelse, saa synes det dog afgjort, at Kjærlighed til Pressefrihed og Folkeoplysning foranledigede Selskabets Stiftelse.

I Begyndelsen af 1835, netop som man havde smagt og skattet den frie Prøvelses Frugter, opstod der en temmelig almindelig Frygt for at Regjeringen, der allerede blev urolig ved de frie Ytringer af Folkelivet, paatænkte væsentlige Indskrænkninger i Pressefriheden. Denne Frygt fremkaldte en Adresse til Kongen, hvori der blandt andet udtales det Önske og Haab, „at Forfatterne kun ved Lovene ere indskrænkede i deres Virksomhed, og ved Overtrædelse af disse kun ere undergivne Domstolenes Kjendelse“. Denne Adresse var underskrevet af 572 Indvaanere i Kjöbenhavn af alle Klasser, navnlig bemærkede man et betydeligt Antal Embedsmænds Navne. Ogsaa udenfor Kjöbenhavn cirkulerede lignende Adresser til Underskrift, og Hage virkede med Held for en saadan i Roeskilde. I Kongens Svar paa denne Adresse af 22 Februar 1835 forekom de Ord: „ . . . saaledes kan heller Ingen uden vi alene være istand til at bedömmе hvad der er begges (Statens og Folkets) sande Gavn og Bedste“. Dette Svar var aabenbart uheldigt affattet, thi man vilde neppe med fuldt Overlæg have valgt en slig Form, om man end nærede den Tanke, der laae i Ordene. Skjönt derfor endel vistnok blev skrevet paa Redaktionens Regning, overraskede dette Svar

dog meget, og det fandtes intet mindre end betryggende. Adressen og dens Besvarelse var vistnok ikke Hovedgrunden til Trykkefrihedsselskabets Dannelse, men der er dog al Grund til at antage, at denne blev betydelig fremmet derved; saaledes var dets Formaal ved selve Forholdenes Magt givet; det kunde derfor heller ikke andet end, ved given Leilighed, middelbart eller umiddelbart, virke for dette Maal. Selskabet blev paa denne Maade en Slags Folkerepræsentation i en vis bestemt Retning, skjönt tildels selvvalgt; – ved sine Forgreninger over hele Landet, og ved at samle de fleste Mænd, der nærede nogen politisk Interesse, blev det betragtet med Interesse af Folket og vandt endel Indflydelse, navnlig paa Stændervirksomheden.

Da Hage i Foraaret 1835 kom til Kjöbenhavn, blev han valgt til Medlem af Selskabets Bestyrelse, og senere af dets Skriftkomite. Som virksomt Medlem af Selskabet fandt Hage snart Anledning til at paa kalde dets Optræden. Ved Reskript af 22 September 1835, saaledes som Kancelliet fortolkede det, var selv en meget begrændset Offentlighed af Stænderforhandlingerne, og det der vedrörte disse, gjort umuelig. Bladene maatte ifölge det ikke meddele Forhandlingerne eller Forslag af Deputerede til Love, Adresser m. m., forinden de havde været at læse i Stændertidenden. I denne optoges paa den anden Side i förste Samling end ikke Navnene paa de forskjellige Talere, med mindre de havde stillet Ændringsforslag eller udtalt sig som Medlemmer af Udvalg, hvilket gav Forhandlingerne et forunderlig upersonligt Præg. Opfordringen i Selskabet til at optræde, for at kræve en større Offentlighed, blev dog ikke fulgt,

da man foreløbig søgte at undgaae Sammenstød med Regjeringen. Paa Grund heraf satte Hage sig paa egen Haand i Bevægelse, for at fremkalde et Andragende til Stænderne. Et saadant blev ogsaa indgivet, efterat have faaet endel Underskrifter, -- forholdsvis færre i Kjöbenhavn, flere i Provindserne og navnlig i Fyen; Embedsmænd underskrevne ikke i stort Tal, da det kongelige Svar af 22 Februar havde virket afskrækkende.

Skjönt Trykkefrihedsselskabet ikke ved dennævnte Leilighed henvendte sig til Stænderne, virkede Selskabets Forhandlinger vistnok ikke lidet paa dem, ligesom det indkomne Andragende i og for sig fik sin Betydning. Stænderne viste fra den første Begyndelse Interesse for Trykkefriheden, og de stode imod Regjeringens Forslag om Indskrænkninger i denne Borgerret, skjönt Modstanden formildedes ved ivrig Kritik af Bladene. Da Regjeringen fremkom med Forslag om at fastsætte Straf for den saakaldte „Mangel paa pligtskyldig Opmærksomhed,“ svaredesaavel Östifternes (55 mod 9 St.) som Jyllands (45 mod 2 St.) med bestemt at fraaade dette. Man havde fuldt vel indseet, at en Repræsentation uden Pressefrihed meget snart synker sammen til et Intet. Denne Stændernes Modstand udhalede Sagen, men senere udkom den paa-tænkte Lov i en noget anden Skikkelse under 1 November 1837.

Trykkefrihedssagen var ikke den eneste, i hvilken Stænderne viste Selvstændighed. Finantsvæsenets Reform var i den Tid betragtet som Hovedsagen, og der fremkom for mange og ikke for faa Forslag i saa Henseende: Tutein, Bang, Ussing og Haagen frem-

kom hver med sit Forslag, og Alle syntes begjærlige efter at give selvstændige Anvisninger til Forbedringer. Det var vistnok et stærkt Vidnesbyrd om politisk Umodenhed, at Mænd, der i Hovedsagen vilde det Samme: Offentlighed i Finantserne samt Besparelser eller, hvad der falder sammen dermed, bedre Anvendelse af Statens Midler, — at de ikke forenede sig, lagde en fælles Plan og søgte at samle Kræfterne, i Stedet for at lade Enhver gaae paa sin egen Haand. Men der var dog en vis Friskhed i denne Veddekamp af forskjellige Mænd, der hver for sig syntes at ville have Æren for at hjælpe paa Landet, og det godmodige tillidsfulde Haab til Regjeringen, at den kun behövede at höre for at ville, gav, saalænge Troen varede, de første Forsamlings Virksomhed noget tiltrækkende. Ved Siden af Finantssagen vakte Privatforslag om Værnepligtens Almindeliggjørelse, om Stændermödernes Offentlighed, Stænderforsamlingernes Forening, Talloteriets Ophævelse m. fl. Opmærksomhed; men skjönt Stænderne gik ind paa flere af disse vigtige Forslag, syntes dog saavel de som Folket især at love sig noget godt af Bestræbelserne for Finansreformerne.

De nævnte Forslag havde ikke nogen stor umiddelbar, men vel en middelbar Betydning som forberedende, og derved at de fremkaldte en nærmere Prövelse. Af større öieblikkelig Betydning bleve Regjeringens Forslag om en Kommunallov for Kjöbstæderne (Kjöbenhavn undtagen) og om Forbedringer i Toldlovgivningen, der begge forbedredes noget ved Stændernes Behandling, og derefter udgik som Love.

Som allerede tidligere antydet støttede Hage Stændervirksomheden af bedste Evne i „Fædrelandet“. Dette gjorde han, skjönt han ingenlunde fölte sig tilfredsstillet ved de fremkaldte Resultater, og i det Hele yndede en mere aaben djærv Optræden, end den Stænderne havde vist Tilböielighed til, idet de ligesom skræmmedes tilbage ved at fortsætte en Virksomhed, naar den stundom var kraftig begyndt. Hage fölte nemlig ikke blot, at man bör bringe det bedst Mulige ud af de bestaaende Institutioner, men han erkjendte Nödvendigheden af at tage Personerne som de vare, og ikke svække dem ved at fordre for meget af dem. Han betragtede Manglen paa stærke Personligheder som en nödvendig Fölge af vor historiske Udvikling og indsaae, at man, ved at stille Fordringerne for höit, kun vilde virke til at sprede Kræfterne, fjerne veltænkende men svage Mænd, og gjöre Regjeringen istand til at tilsidesætte alt Hensyn til den offentlige Stemme, naar de Mænd, der ansaaes som frisindede, trak sig tilbage, fordi Andre gik dem for vidt. Denne billige Bedömmelse af Personerne og Nedsættelse af Fordringerne til dem kunde spores i de fleste af Hages Handlinger, skjönt han ofte i den private Samtale lod sin naturlige Djærvhed og Kjækhed fælde strenge Domme over den frygtagtige Vigen tilbage for det dristige, der saa ofte bliver det heldige, Skridt.

Det er i det Foregaaende udtalt, at Provindsialstænderne, det meget ufuldkomne i Institutionen uagtet, stiftede endel saavel umiddelbar som middelbar Nytte. Til den sidste maa det regnes, at forskjellige ansete og begavede Mænd ved den kom i nærmere Beröring

med hinanden. Denne Fordel delte Stænderne med Trykkefrihedsselskabet: ved begge kaldtes Mænd, der hidtil havde været ukjendte for hinanden, til Samvirken, og de, der isolerede vare ude af Stand til at udrette Noget, vandt indbyrdes Styrke ved Tilnærmelsen. Dette er en af de store Fordele ved det frie offentlige Liv. Modstanderne af frie Institutioner føle vel dette, men pleie gjerne at fremsætte den Anke, at det i Stedet for den absolute Monark, er nogle faa Partihövdinge, der erholde Magten, naar det indskrænkede Kongedømme aflöser det uindskrænkede. De haabe paa den Maade at vække Mistillid til Friheden og stemple den som en Skinfrihed. Der ligger imidlertid en Misforstaaelse til Grund for denne Betragtning af Forholdene. Partiföorerne herske kun og herske kun saalænge de udtale deres Anskuelser og tolke deres Fölelser, der föolge dem. Der er ligesom en taus Pagt imellem Ligesindede, der bestaaer, saalænge Anskuelserne mödes, men ophörer med forandrede Anskuelser. Vel kunne höitbegavede Personer stundom fremkalde en offentlig Begeistring for dem selv, der varer noget længer end Ideernes Fællesskab, men langt hyppigere er det, at dygtige Kræfter förend Tiden bortstödes som ubrugelige, fordi de ikke ville föolge de vextende Partiluner. Og man glemmer derhos, at de, der ansees som Partihövdinge, næsten altid virke, efterat have raadslaaet og besluttet i Forening med Kjernen af det Parti, hvortil de nærmest slutte sig. I disse snevrere Raad har deres Stemme maaske havt mindre at betyde, end mangan Andens, og existerer der Usamdrægtighed ved slige forudgaaende Forhandlinger, da vil det som oftest være umuligt for Lederne at holde

sammen paa de Kræfter, der kun ere forenede ved aandelige Baand, hvilke saa let brydes, naar den Kreds, der danner det stiltiende anerkjendte Foreningspunkt, ikke længer holder sammen.

Denne stærkere Ordning af Partier var forövrigt ikke tilstede i Provindsialstændernes Forsamling, men Grundvolden i saa Henseende blev dog lagt. Hage indsaae strax Betydningen af en mere levende Sammenslutning og Samarbeiden. Han satte sig i Forbindelse med de dygtigere Kræfter og ventede sig et godt Udbytte af en mere udviklet Fællesstræben. De, med hvem han kom i nærmere Beröring, vare dog temmelig forskjelligartede Kræfter, som neppe længe kunde have samvirket, men det er jo nödvendigt, at der gaaer mange Prøver forud, inden Folk erfare, hvorvidt de samstemme, og selve disse Prøver tjene til at styrke Selvstændigheden og stöbe Personerne.

I Stændersalen sögte Öiet blandt de Deputerede först Formanden, den for Universitetet valgte: J. F. Schouw. Denne Mand, der forbandt Oldtidens Frihedssands med Kristendommens Humanitet, ungdommelig Fyrighed med den höie Ro, som den rene Sandhedsstræben bereder, var, som tidligere nævnt, fremfor Nogen agtet og skattet af Hage.

Ved Schouws Side var som Viceformand stillet: L. N. Hvidt. Kjæk og frimodig i sin Tale; Friheden og den individuelle Selvstændighed af ganske Hjerte hengiven; fast indtil Stivhed i de engang fattede Meninger, de maatte nu være for det Bestaaende eller dettes Forandring; bramfri i sit Liv, værdig i sin Gjerning: mindede ham om en romersk Senator fra Roms bedre Dage.

H. P. Hansen var Repræsentanten for den sunde, mere umiddelbare offentlige Mening, der i ham havde en kraftig og varm Talsmand.

T. A. Ussing, med det urolige Öie og den dirrende Læbe, er allerede ved anden Leilighed omtalt; han blev sig selv tro i Stændersalen, hvor han, foruden ved sin livlige, kraftige Veltalenhed, vandt Indgang ved den personlige Bearbejdelse og sit taktiske Talent.

I C. Neergaard gjenfandt Hage en Ungdoms Ven og Skolekammerat, hvis rene Villie, grundige Kundskaber og Lyst til at gavne, han altid anerkjendte.

Christian Reventlow, hørte vel ikke i alle Henseender til den frisindede Del af Forsamlingen, men hans ædle Personlighed, hans humane Grundsætninger, og hans Kjærlighed til Jean Paul, hvis Værker for ham vare som Biblen, fremkaldte et oprigtigt Venskab mellem ham og Hage.

Hage anerkjendte tilfulde P. G. Bangs ærlige Villie, hans Lyst til at gavne og hans sunde praktiske Blik, men han bemærkede om ham, at han ikke fattede „hvad en rask Benyttelse af et gunstigt Öieblik kan gjøre“, og at han var „for prosaisk til at blive opildnet af en Ide“.

En af dem, Hage mest samstemmede med, var P. A. Tutein. Dennes klare, fordomsfrie Blik, hans afprægede Personlighed, hans Kjærlighed til Friheden, blandet med en konservativ Aand: Alt dette drog Hage til ham. Selve Tuteins Stilling — som stor Godseier, der var udgaaet fra og stærkt knyttet til Samfundets Middelklasse — bevirkede, at han syntes særdeles

skikket til at være Mægler mellem de forskjellige Klasser.

Forbindelsen mellem disse Mænd kunde vistnok ikke staae sin Prøve, naar den detaillerede Gjennemførelse af Ideer fordredes, men saalænge der kun var Tale om en mere almindelig Virksomhed, om enkelte store Spørgsmaal, som de fleste sandhedskjærlige og fornuftige Mænd maatte være enige om, herskede der i Hovedsagen en Samstemmen. At saadanne Mænds Bifald og Venskab maatte virke opmuntrende paa Hage, var ganske naturligt. Han maatte sætte en sær Pris derpaa i en Tid, da det var let at vinde Manges Bifald, men vanskeligt at finde sand og oprigtig Støtte, idet de Fleste mente, at deres Gjerning var udført, naar de rakte Laurbærkrandse til Stridsmændene, men selv holdt sig tilbage som Tilskuere, der ikke havde noget Væsentligt med Sagen at gjøre. Naar det forholder sig saa, da er enkelte tænkende og virksomme Mænds Sympathi og Understøttelse af en ganske overordentlig Betydning for den, der ikke vil lade sig blænde af ydre og tildels intetsigende Livsytringer, hvilke ikke efterlade Spor, naar de ved mindste Modstand lade sig kvæle i Fødselen. Den Vægt, Hage lagde paa Sammenhold mellem dygtige og fædrelandssindede Mænd, fremlyser af følgende Ytringer til Tutein i Brev 18 Juni 1835: „Det er vigtigt, at der ei opstaaer en Adskillelse mellem de Liberale, og jeg for min Del gjør mig til Regel at ansee Enhver, der ei er imod os, for at være med os, medens det ellers hedder: hvo der ei er for os er imod os.”

Hermed være det ikke sagt, at Hage manglede Anerkjendelse. Han blev tvertimod meget hurtigt almindelig anerkjendt. Der syntes at ligge en saa dyb og modnet Overbevisning til Grund for hans Tale; der gik en saadan vemodsfuld Alvor igjennem hans Kritik; der var en saa upartisk Ligeformhed i hans Virksomhed: at Mange maatte blive grebne af Ordet, og Faa vovede ligegyldigt at ryste paa Hovedet af det. De, der kjendte Hage og hans Skjæbne nærmere, vidste derhos, hvorledes han alvorligt havde forberedt sig paa sin Gjerning, hvorledes han arbeidede, uden nogen Bihensigt, hvorledes endelig den dybeste Sorg drev ham til uafhængigt at virke for Medmenneskene: dette ble vtidlig fölt og erkjendt af nogle Faa, og fra dem udbredte denne Anerkjendelse sig i videre Kredse, thi Partilidenskaben var ei dengang bragt til det Punkt, at man kun sögte Skyggesiderne hos politiske Modstandere og stundom endog hos politiske Venner, naar de ikke i alle Sager behagede Partiet. Jeg troer, efter flere private Ytringer der foreligge, at det var en temmelig almindelig Mening, at „Fædrelandet“ havde vundet betydelig uuder Hages Redaktion. Og han havde en Tilfredsstillelse, som vistnok bliver faa Journalister til Del, den, at han modtog Bidrag fra politiske Modstandere, der viste ham den Tillid at overlade ham Artiklerne til fri Afbenyttelse og Forandring. Fölgende Ord fra H. N. Clausen i et Brev til Schouw först i 1836, der er mig velvillig overladt til Afbenyttelse af den, der skrev det, udtalte vistnok den Dom, der i Almindelighed blev fældet over Hages Virksomhed som Journalist: „Det forekommer mig,” hedder det, „som Aand og Tone i Hages

Artikler er i det Hele saadan, som den bör være: den er frimodig, men uden Bitterhed; ærlig, men uden Plathed; bestemt, men uden Partiskhed; og en saadan Forf. faaer, saa synes det mig, ikke den Lön. der tilkommer ham, naar han ikke i Landsmænds Erkjendelse finder Erstatning for den Ugunst, han paadrager sig paa höiere Steder."

Hage var strengere Dommer over sig selv end Publikum var. Hans strenge Fordringer til sig selv viste sig ogsaa i dette Forhold. Et Exempel i den Retning er allerede anført fra Artiklen om „Nepotisme.“ Den 31 Januar 1836 skriver han til David: „Stof mangler jeg ikke, men jeg er ofte meget uoplagt til at behandle det, og godt er det, at Læserne ei ere saa ilde tilfredse med hvad jeg skriver, som jeg selv.“ Tutein, der havde talt om den Tilfredshed Bladet fremkaldte, svarer han den 6 April 1836: „Hvis Publikum var ligesaa utilfreds som jeg selv med mine Artikler, saa vilde Bladet strax ophøre.“ I et Brev til Broderen Emil af 8 April 1836 hedder det: „Min Virksomhed er, om end ikke aldeles unyttig, saa dog langt fra af den Nytte som Du og Flere, for at hjælpe lidt paa mit Humör, fremstille den.“ Til Broderen Alfred skriver han 25 November 1836: „Medens Aviserne tale om min Dygtighed, föler jeg kun altfor vel, hvor ugrundet alt dette Præk er. Det danner en mærkelig Kontrast til min nærværende Tilstand, som just ei er den behageligste“ Til Sösteren Henriette udtaler han sig ofte paa lignende Maade. Saaledes d. 9 Februar 1837: „Det er ikke fordi jeg anseer, hvad jeg ellers har at gjøre, for saa vigtigt, at det skulde afholde mig fra at skrive, thi jeg veed, at Breve fornöie,

og derimod veed jeg ikke, om hvad jeg ellers skriver nytter eller fornöier Nogen." Og den 18 Marts 1837: „De fjernere Maal, man sætter sig, forrykkes saa let; de nærmere kan man lettere opnaae, og jeg troer ikke at leve ganske forgjæves, naar der blot er eet Menneske, jeg fornöier ved at leve." Den 18 Februar 1835: „Du kan være vis paa, at Ingen er saa fri for Egoisme, at han jo gjerne seer sin Roes, medens han medrette ikke gjerne hörer den ligefrem. Forövrigt gjør Sligt ikke stor Forandring med Hensyn til min Mening om mig selv. Jeg har altfor ofte hört ugrundet Dadel og Roes, til at jeg skulde agte det stort mod min egen Dom om mig selv; dog har jeg undertiden havt Nytte af Dadel, af Roes sjælden, da den ikke har fjernet den Mistillid til mig selv, som altid har plaget mig og som stedse plager mig." . . . Nogen Andel i denne Utilfredshed havde ved Siden af Selvkritiken; vistnok Betragtningen af Publikums Optræden. Hage vilde ikke saa meget anerkjendes som virke; han satte ikke Pris paa, at man bifaldt hans Planer, men at man støttede dem og søgte at udføre dem; han kunde ikke beroliges ved at man önskede den af ham og Andre begyndte Virksomhed fortsat, men kun derved at man selv, fölgende det givne Exempel, lagde Haand paa Værket: han satte kort sagt, den mindste Gjerning over tusinde, smukke og store Ord. Svag, melaukolsk, lidet tilböielig til at deltage i selskabelige Glæder, var han glad ved at hengive sig til Studier, eller samtale med aandrige nidkjære Mænd, men især var det ham en Tröst, at see Frugten af lang og möisommelig Virksomhed deri, at gavnlige Foretagender saae Lyset, og at Forbedringer

indførtes. Men den Udholdenhed, Selvvirksomhed, Opoffrelse, der hørte til at arbeide, naar der mødte Modstand, naar høiere Ugunst kunde ventes, naar Uenighed med Slægt, Venner og Standsfæller maatte bæres: den viste de Færreste. Dette var Hages største Sorg i hans Virksomhed. Thi vel vidste han, at der kræves Tid, forinden Folk kan erkjende; at der kræves endnu længere Tid, forinden det at erkjende gaaer over til at ville; og atter længere, skjönt den virkelige Villie tilsidst fører til Handling, forinden Villien fører til at handle; men naar Ordet var stærkt, — maaske altfor stærkt, — naar der taltes med tilsyneladende Begeistring, og Løfter aflagdes, da var det ham for meget, at see de Mænd, der lovede saa store Ting, være saa böielige i deres Villie, saa tilbageholdne i deres Handling. Grændsen for Betæneligheder, Vaklen og Inkonsekvens satte han saaledes der, hvor Vedkommende selv havde, ved gjentagne Udtalelser, fordret, at den skulde sættes; men uagtet hans Fordring derved lempede sig efter Forhold og Personer, svarede Vedkommendes Handling som oftest ikke til den. Og naar han saae Mænd, hvis Önsker og Planer vare strandede paa Autoriteters Modstand, vige tilbage i Stedet for at arbeide med større Kraft for det, de, efter lang Overveielse, modent havde besluttet: da sank stundom hans Mod og hans Tro paa Fremtiden, men denne sjælelige Tilstand blev dog sjældent af lang Varighed, da han snart atter opmandede sig til at see Begivenhederne fra det evige og ikke fra Öieblikkets Standpunkt. I et Par Breve til Tutein aabenbarer denne Stemning sig med temmelig betydelig Styrke. Han taler i et Brev, skrevet 1835,

om de vrangte Begreber om Forsynet, som bevirke, at saa Mange ansee sig berettigede til at lægge Hænderne i Skjødets, og tilføier: „ . . . som om der ei fra først af var sørget for, at vi kunne hjælpe os selv” Maskinen er sat i Gang ved passende Kræfter, intet Indgreb i denne Gang kan jeg siden tænke mig. Menneskeslægten maa gjennemgaae sin Udviklingsproces, ligesom ethvert andet Skabt, der har faaet de passende ydre og indre Momenter dertil.” Og den 3 Januar 1837: „Ja vel har de Ret i at udraabe: Gud see i Naade til vort arme Land! og dobbelt Ret, fordi Folket lader sig kramme som en Vante, og er saa sygelig loyalt, at det næsten harmes, naar man vil sige Sandheden. Dog — vi maae ei lade Modet falde. Saasandt der er en fornuftig Plan i det Hele, maa ogsaa i Statsforholdene Fornuften gjøre sin Ret, om ikke fuldkomment, saa dog nogenledes gjældende. Naar er mig ikke vigtigt. Jeg for min Del er beredt paa, at det kan vare meget længe, inden det skeer her, og med den Tro og dog Tillid til det Bedre, kommer man vel dog lidt videre. I det Mindste er det ingen Skam at haabe det, selv om Haabet skulde slaae feil At der Intet skeer fra Regjeringens Side, for at opfylde det saa eenstemmig yttrede Önske om Finansreformen undrer mig, efter hvad der er skeet med Pressen, aldeles ikke At den har baaret sig saaledes ad er mulig tildels en Følge af de europæiske Forhold, men jeg kan ikke frikjende Folket selv for den betydeligste Skyld i saa Henseende, da det har vist en Slaphed, som kan sættes ved Siden af Regjeringens uforsvarlige Lige-gyldighed og „laissez aller.”

Regjeringens Ulyst til at gaae ind paa nyttige Reforme, og Folkets Utilbøielighed til med Kraft at reise sig, forat betvinge denne Ulyst, ved at sætte den idelig gjentagne Fordring mod Uvirksomhedens Styrke, maatte ganske naturligt føre de Mænd, der arbeidede for en Fremgang, til dybere at føle Nødvendigheden af Statsforfatningens Forandring. Formen gjør ikke Alt, ikke engang det Meste, men den virker dog saare meget. Det Folk, der ikke har Styrke til at gennemføre Noget under Modstand og Tryk, vil ofte, under ikke altfor uheldige Forhold, arbeide med Forstandighed og Sikkerhed til Forbedring af det Bestaaende, naar det paa en Maade er tvunget til at sætte sig i Bevægelse. Og skjøndt den Frihed, der er erhvervet med Anstrængelse, og efter lange og modnende Kampe, i Reglen vil benyttes nogenlunde godt, medens den, der opnaaedes let og blev tilbragt ved Begivenheder uden fra, ofte vil hensygne og blive et let Rov for Magtens Misbrugere, — saa vil det dog ikke sjældent vise sig, at det Folk, der engang har faaet og benyttet frie Institutioner, under selve Arbeidet uifolder forhen ukjendte Kræfter, og at dets Karakter styrkes og forædles under Övelsen.

Dette bragte Hage og dem, der tænkte som han, til alvorligere end tidligere at henvende Tanken paa Indførelsen af en fri Forfatning. Öieblikket ansaaes i Begyndelsen af 1837 gunstigt. Frederik den 6te blev paa den Tid stærk angrebet af la Grippe, og Lægerne troede, at hans Liv svævede i Fare. Statsforfatningen ansaaes tildels knyttet til Frederik den 6tes Person. Pieteten mod den gamle, almindelig afholdte Konge, bevægede i hans Regjeringstid mange

Konstitutionelsindede til ikke at optræde med Bestemthed for en fri Forfatning. Kronprindsen derimod havde ved sin Virksomhed i Norge, da Forfatningen der blev vedtaget, knyttet sit Navn til Broderfolkets fri Forfatning, og denne var for det danske Folk som et Löftets Bæger, der ogsaa hos os mangen Gang blev iskjænket og tömt. Erindringen om hvad der skete i Norge blev saaledes en Forjættelse om, hvad der med Kristian den 8de maatte blive Danmark til Del. Mange troede, at han, naar han besteg Thronen, uopfordret vilde give Danmark en fri Forfatning. Andre -- iblandt dem Hage -- vare Tvivlere, da de vel vidste at skjelne mellem frisindede Anskuelser hos en Kronprinds og Udförelsen af en Konge. Men baade de Troende og Tvivlerne, iblandt de mere fremtrædende politiske Personligheder -- Bang undtagen -- vare enige derom, at hvad enten Kristian den 8de frivillig vilde indrömme en fri Forfatning eller ikke, skyldte Folket sig selv ikke uvirksomt at vente, indtil han bestemte sig, men loyalt udtale de Önsker og Forhaabninger der næredes, for at Kongen ikke skulde være uvidende om Stemningen, og forat Folket selv kunde blive sig bevidst, hvad det vilde. Forberedelser og Forhandlinger, i hvilke Hage ivrig deltog, fandt Sted; men Frederik den 6tes Helbredelse gjorde en Ende paa dem.

I en Oversigt over Begivenhederne i Danmark i 1836 („Fædrelandet“ 3die Aargang Nr. 119 & 120) seer man, ved Siden af Anerkjendelse af hvad der var udrettet i det svundne Aar, en kraftig Ansporen til en mere omfattende politisk Virksomhed fra Folkets Side, og mere Udholdenhed i at gennemföre, hvad

der engang var begyndt, samt en Paapegen af at man maatte komme de bestaaende Mangler tillivs ved andet og mere, end administrative Forandringer. Det hedder blandt Andet:

„Endnu er der intet ret Sammenhold mellem Borgerne; de staa endnu næsten saa isolerede, som før. Endnu haves intet tydeligt Begreb om Nödvendigheden af at forene Kræfterne til et fælleds Maal, og at stole paa sig selv, ei alene paa Regjeringen. Endnu er det en kun med Tungen udtalt Sætning: at den enkelte Borger, den enkelte Stand ei for sig formaaer noget Stort. Den Geistlige søger Statens Held i Religionen, den Lærde i Videnskaberne, Kjöbmanden i Handelens, Landmaunden i Agerbrugets Blomstren. Stænderne troe, at det høiere Livs Udvikling skal beroe paa dem, Journalisterne vente dette af Pressen”

Han skildrer derefter juste-milièu Partiet paa den Tid og det nedtrykkende i den fra Fortiden overleverede Tingenes Tilstand, og vedbliver:

„Kirkeus Tjenere ere saaledes aflagte, at de fleste, nedtrykte af Næringsorger, hverken kunne dyrke Videnskaberne som de burde eller rögte deres Dont med muntært Sind. Universitetet mangler Apparat og kan ei lönne sine Lærere austændigt; Skolevæsenet trænger til en Omdannelse og Udvidelse, der ei fordrer ringe Summer. Armeen er slet lønnet, mangler Apparat, og hele Forsvarsvæsenet trænger til en Reform; Handlen lider af trykkende Toldlove, som Finansnöden hindrer fra at forandre; Fabrikkerne trykkes af alle mulige Laugsbestemmelser, Agerbruget af svære Skatter”.

Han anviser nu Folket selv at stræbe fremad, og udraaber:

„Den offentlige Mening er den nyere Histories Goliath, og denne Goliath er paa Folkets Parti; hvorfor vægre vi os da for den ubetydelige Anstrengelse at bringe ham rigelig Næriug, for at sætte ham istand til at kjæmpe for os? Hvorfor bevirke vi endog ved vort Vægelsind, at han ofte truer med at forlade os og tage sig af Modpartens Sag? Er det da ikke af høieste Vigtighed for os, at han er ved Kraft og har Lyst til at stride for os? Naar Gjælden foröges, er det da ikke Folket, der skal botale? Naar Kirke og Skole lide af Mangler, er det da ikke Folket, der lider? Naar Fjenden hærjer Landet, er det da ikke Folket, der lider?

Naar fremmede Magter føre et krænkende Sprog, er det da ikke Nationens Ære, der krænkes? Naar Handel og Agerbrug sygner, er det da ikke Folket, der sygner?

Og den Næring, Kjæmpen fordrer, er just ikke kostbar, om det end ikke er ganske let at skaffe den tilveie i Overflod. Hans Næring er nemlig aandelig og ikke legemlig, ligesom hans Vaaben ikke ere legemlige, men aandelige. Hans Færd er ikke blodigt Oprør, det veed han vil føre fra, men sjelden til Maalet; hans Færd er stille og fredelig, om end tilsyneladende krigerk; det er med usynlige, fra Aandens Rustkammer hentede, Vaaben, han fægter. Og hvori bestaaer da den Næring han fordrer? Han fordrer kun, at vi skulle have Tillid til hans Magt og med forenede Kræfter arbeide til det Heles Vel. Og skulde denne Fordring være for stor? Ere vi da saa uvidende, at vi ikke skulde kjende, eller saa dovne, at vi ikke skulde ville lære at kjende, hvor stor denne Magt er? Eller ere vi saa hildede i vore Anliggender, saa overtrukne med Egoïsmens Skorpe, at vi ikke ved lidt Tid og Kraft ville bidrage til at fremme det Heles Vel? Den Enkelte føler sig forladt og ude af Stand til at foretage noget Synderligt — veed han da ikke, at Foreningen af mange Bække gjør en Aa? Han taber Modet, naar han ikke strax kan naae Maalet — veed han da ikke, at Draaben huler Stenen, naar den vedbliver at falde? Enhver Mand seer i sin Kreds Mangler og Misbrug, saa lad da Enhver, der har Öine at see med og Ören at höre med, fremføre hvad Mangler og Misbrug, han seer og hörer. Kan han ikke fremføre dem paa Prent, saa lad ham tale derom, og tale derom saalænge, til de blive almindelig bekjendt . . . Gid da Enhver vil overbevise sig om, hvor overordentlig Meget, der kan opnaaes, naar vi blot forene vore Kræfter og bruge dem paa en vedholdende uegennyttig Maade”.

De hyppige Vexlinger i Folkets Stemning; den liden Kraft, det lagde i dets politiske Gjerning; de strenge Fordringer, det stillede til Journalisten; den hadefulde Kritik, denne ofte maatte være udsat for: Alt dette virkede til at Hage vilde indtage en aldeles selvstændig Stilling overfor Publikum, beredt til, naar han dertil maatte finde sig foranlediget, at nedlægge sin Pen. Han troede, naar han ikke fra først af satte sig som Opgave at være materielt uafhængig af lunefulde Læsere, at han da kunde blive bundet

aandeligt, og tabe Noget af den individuelle Frihed, som han netop søgte at fremkalde hos Andre. I et Brev til David, den 22 Marts 1836, taler han om Betænkeligheden ved at fortsætte Bladet, men erklærer sig dog herfor, hvorpaa han ytrer: „Kun maa man have en af Bladets Indtægter uafhængig Existent, . . . jeg mener: man maa kunne holde op, hvad Öieblik Omstændighederne gjøre det tilraadeligt“. Ligeledes til Broderen Emil den 8 April 1836: „Uafhængighed beroer paa Formue, derfor er den vigtig, og for mig, som Journalist, er Uafhængighed en Nödvendighed“. Til Broderen Alfred den 14 Mai 1836: „At leve af at være Journalist er farligt, især fordi man bör være uafhængig af Publikum og kunne opgive Bladet, hvad Öieblik det skal være“.

Den Uafhængighed, Hage stræbte efter, havde han troet at kunne finde ved at ofre nogen Tid til Kjöbmandslivet. Men dette tilfredsstillede ham dog ikke ganske, skjönt han altid havde en levende Interesse for denne Virksomhed, dels for dens egen Skyld, dels fordi den lettede Deltagelsen i større industrielle Foretagender. Han vedblev ogsaa at deltage paa egen Risiko i større Handler; saaledes kjøbte han endel Korn paa en Reise i Nordtydskland i Efteraaret 1836. Med stor Iver virkede han for hensigtsmæssige Interessentskabers Oprettelse. Saaledes arbejdede han for Oprettelsen af en Forening, der satte Dampskibet „Löven“ igang; og da dette Foretagende ikke vilde svare Regning, tildels paa Grund af mindre heldig Bestyrelse, anvendte han, efter at være valgt til Foreningens Formand, megen Tid og Anstrængelse paa at redde Stumperne. Men med al hans Interesse

for Handelen vilde han dog nödig hengive sig saaledes til den, at den slugte formeget af hans Tid, og lagde Beslag paa hans Tanke. Da derfor Svogeren vendte tilbage fra Italien i Efteraaret 1836, trak han sig tilbage fra stadig Handelsvirksonhed. — Denne hans Betragtning af Kjöbmandslivet fremlyser f. Ex. af et Brev til Sösteren Bolette af 10 Juli 1835: „Jeg trænger til store Indtryk; dette daglige Kontoir-liv adspreder og trætter, og kan jeg ei med nogen Övelse opnaae större Frihed for disse Indtryk, saa bliver det mit förste og sidste Kjöbmandsaar“. Til Broderen Alfred skriver han den 25 November 1836 fra Hamborg: „Har jeg ikke lært andet paa denne Reise, saa har jeg dog lært, at det er meget vanskeligt at være en god Disponent. Jeg havde og har endnu den Overbevisning, at der ved fornuftig Selvbeherskelse lader sig udrette meget i Handelsfaget, og at det mere end de fleste andre Beskæftigelser leder til en rigtig Dannelse; men Midlet er for dyrt for mig, og jeg kommer til at afskaffe det“.

Denne Vei syntes han saaledes atter at ville forlade. Paa den anden Side vilde han nödig vende tilbage til Skolen. Hans daarlige Helbred, hans Lyst til en mere omfattende Virksomhed, det Trættende i de evige Gjentakelser i Undervisningen, virkede afskrækkende for ham, naar han tænkte paa at vende tilbage til Skolen. Han vilde dog ugjerne söge sin Afsked, forinden andet Livserhverv aabnede sig for ham; men da det stödde paa Vanskeligheder at faae Permissionen, der var udlöben den 1 Oktober 1836, forlænget, besluttede han dog at söge sin Afsked.

Denne søgte han, uden at fordre Pension, men han forbeholdt sig at erholde en saadan, dersom Alderdom eller Svagelighed skulde hindre ham i at erhverve det Nødvendige. Da Afskeden ikke kunde bevilges paa den Maade, søgte han den med Pension, hvilken blev tilstaaet ham med et Beløb af $533\frac{1}{3}$ Rbd. aarlig af Roeskilde Skoles Kasse. Han gjorde imidlertid Afkald, med det nys nævnte Forbehold, paa den til Fordel for Roeskilde Skole, og han oppebar den aldrig.

En Post, han ønskede at erholde, var den ledigblevne Post som Bibliothekar ved Classens Bogsamling, da hans Studier netop gjorde ham særdeles skikket, efter Planen for denne Bogsamling, til at røgte dette Kald; men han opnaaede den ikke.

Da dette ikke lykkedes, vendte hans Tanke sig atter til hans Yndlingsplan: at faae en Jordeiendom, der kunde sikre ham Uafhængighed, og hvor han kunde prøve at anvende Videnskaben i det praktiske Liv. Han forudsaae Jordeiendommens forøgede Værdi, og var en af de første, der pegede paa Skaane, som et naturligt Sted for danske Landmænd at tye hen; flere Gange var han opsat paa at kjøbe. Det var saaledes meget nærved at han med en Ven havde kjøbt Hillerup Gods i Fyen; men Planen gik ved tilfældige Omstændigheder overstyr. Han havde en lille Eien-dom paa Falster, der dog var for lille til at beskjæftige ham, saaledes som han ønskede, med Jordbruget; men der er neppe Tvivl om, at han, med den afgjorte Lyst han havde til Jordbruget, tilsidst havde kastet sig der-over, og paa den Maade søgt sig den Uafhængighed, han satte saa stor Pris paa.

Medens han lagde forskjellige Fremtidsplaner, havde han, maaske uden selv at mærke det, mere og mere bundet sig til Kjöbenhavn. Han fölte sig forpligtet til at arbeide for „Fædrelandet“, indtil et andet Tidsskrift opstod, der kunde udfylde dets Plads. Ved Siden deraf havde han lovet for Trykkefrihedsselskabet at udarbeide en Oversigt over Europas Historie efter 1830, hvilket Arbeide tildels krævede hans Ophold i Kjöbenhavn. Men ogsaa i andre Henseender var det ham ikke let at være fra Hovedstaden. Han havde, ved Siden af det politiske Studium og den dermed forbundne Virksomhed, ivrig beskæftiget sig med andre Studier. Saaledes havde han med Steenstrup studeret Geologi, med Dr. Ströms Bistand sögt at sætte sig ind i Kemien, og med Kamphö verner gjorde han botaniske Exkursioner. Den samme Interesse, der havde besjælet ham under de filologiske, theologiske, geografiske, statsvidenskabelige og statsoekonomiske Studier, besjælede ham under de naturvidenskabelige, og, for ret at nyde og drive disse Studier, var det ham vigtigt at være hvor han fandt Mænd, der grundigt havde lagt sig efter dem. Han levede forövrigt, som alt antydet, stille, ensomt, undgik saameget som muligt selskabelige Adspredelser; og han sögte fortrinsvis sin Tröst, naar han trængte til et Hvilepunkt, i „Jean Paul, med hvem“ skriver han, „jeg lever mere end med noget levende Menneske“, — og i det sjælelige Samliv med sin bortgangne Hustru. Han skriver 19 Mai 1837 til Brammer: „Jeg lever som skibbrudnen Mand kan leve, og glæder mig til at Livet her ei varer evigt“. Paaskjönnelsen og Savnet af Familielivet aabenbarer sig ogsaa i et Brev

til Tutein af 6 April 1836: „ . . . De huslige Glæder ere de bedste af alle, og de eneste, der i Længden holde sig, men det er kun sjældent, at de rigtig nydes, da Ensformigheden er noget de Færreste kunne fordrage, enten fordi de ei have Hjælpekilder nok i sig selv til at variere denne Ensformighed, eller fordi Mennesket ofte falder i Søvn over en Tilstand, der er for god og ingen Vanskeligheder af Betydenhed frembyder. . . . Mit Liv er forhudlet og forkludret, og kan jeg end samle Mod til at bære det, saa kan jeg dog ikke bringe nogen Levelyst ind i Sindet. Naar man kun finder Tröst i den Tanke, at Livet ei varer evigt eller længe, saa lammes let Interessen for Livets daglige Anliggender, de synes ubetydelige og jammerlige; om man end indrømmer, at det er en sygelig hypokondrisk Anskuelse, som man erkjender for feilagtig, saa er Farven dog ligefuldt sort og graa, og hint Raisonnement kan ikke gjøre Sagen lys. Det kan kun bidrage til at man ei fortvivlende lægger Hænderne i Skjødets. . . . Gud ske Lov, at jeg over meget kan glemme alle mine egne Anliggender og støtte mig ved Interesse for det Bedre. Er denne end ikke nok til at give Livet et behageligt Anströg, saa er den dog en Planke i Skibbruddet”.

Dog satte han Pris paa Livet, naar han fandt aandrige Qvinder og Mænd, og opfriskede Sindet ved at udvexle Ideer med dem. Han korresponderede med flere begavede Damer, og hans Breve til dem udmærkede sig saavel ved det lette elegante Sprog som ved den Sikkerhed, han lagde for Dagen i den ikke lidet vanskelige Opgave at skrive den Slags Breve, der halvt legende udtale betydnings-

fulde Sandheder. — Han havde derhos i Hovedstaden sin Søster Bolette, og der mødtes oftere hans øvrige Familie. Den Pris han satte herpaa, viser et Brev til Søsteren af 26 Januar 1836: „At blive her i Kjøbenhavn er mig især derfor behageligt, fordi jeg kan see Dig daglig: vi kunne da støtte paa hinanden, og mulig kan jeg bidrage Noget til at lindre de mange Timer, der kunne hvile tungt paa Dig. Hvad vi begge have gjennemgaaet, er i det Mindste udviklende, og altsaa ogsaa lykkeligt. Lad saa Alt, der ellers trækker os ned, synke tilbunds, og lad os glæde os ved det bedre Liv, der er opgaaet i os, for aldrig at forgaae eller kues af Ulykke og Sorger. Tvertimod troer jeg vort Livs Træ groer bedst i Storm og Slud”.

Endelig var der i den senere Tid udfoldet en Virksomhed igjennem Foreninger i Kjøbenhavn, som Hage enten havde deltaget i at fremme eller med stor Interesse seet fremstaae, hvilket lod ham mere og mere føle Betydningen af denne By, som Midtpunkt for nyttige Forretagender. Der var saaledes dannet Foreninger for Naturlærens Udbredelse, for Havekulturens Fremme, for Forbedring af unge forladte eller faldne Personer m. fl., der alle lovede at bære gode Frugter.

Under alt dette gik den mod Hage anlagte Sag sin Gang. Regjeringen var irriteret og lidet billig mod Pressen: den syntes bestemt paa at gaae frem med stigende Strengthed. Hage førte selv sin Sag for Hof- og Stadsretten. Indlægget var i flere Henseender en yderligere Udvikling af Artiklerne. Det

han siger om Rusland vil, netop som Begivenhederne senere have udviklet sig, have en sær Interesse, hvorfor jeg har troet at burde meddele denne Del af Indlægget. Det Övrige slutter sig mere umiddelbart til selve Artiklerne.

Ved Hof- og Stads-Rettens Dom, den 7 November 1836, blev Hage frifunden, og det Offentlige idömt Omkostningerne. Sagen blev imidlertid appelleret til Höiesteret, og Hage var, efter at have læst Præmisserne til Hof- og Stads-Rettens Dom, ikke rolig for Udfaldet, da der i dem var opstillet den Grundsætning, at selv om der ikke i et Skrift fandtes Yttringer mod en fremmed Magt, hvorved Forordn. 27 September 1799 krænkedes, saa kunde dog Straf, ifölge Injurie-Lovgivningens Analogi, anvendes, hvor dertil maatte være Anledning. Thi skjönt alle Presselove give et betydeligt Spillerum i Anvendelsen af Straffebudet, saa var det eneste Værn for Skribenten bortryddet, naar arbitraire Straffe, hvilke det vilde være næsten umuligt at kjende, kunde anvendes i hvert enkelt Tilfælde. Denne Frygt viste sig ogsaa grundet. Sagen förtes skriftlig for Höiesteret af Hage selv. Ved denne Rets Dom af 26 Juni 1837 blev Hage, — at slutte efter Hof- og Stads-Rettens Dom — for nogle Yttringer om de Franskes Konge, idömt Mulkt og den dermed fölgende livsvarige Censur. Han maatte, som Fölge deraf, ophöre at være ansvarlig Redaktör af „Fædrelandet“.

Efterretningen herom modtog han under et Ophold i Sommeren 1837 ved Badet Driburg, hvortil han var reist med Kjöbmand Schweffel fra Kiel. Han skriver til Sösteren Henriette om denne Dom, den

29 Juli 1837: „Lige gyldig ved den kan jeg ikke være, men jeg er dog for gammel til at ærgre mig over sligt. Der er mange Maader at virke paa, og Censuren kan i de fleste Tilfælde let omgaaes. At mit Blod koger af Harme óver den ubillige Lov, er begribeligt, men det har det gjort, inden jeg blev ramt af den, og det gjør det ved Tanken over al den Jammerlighed, vi ere Vidner til, indtil den historiske Resignation igjen bringer det i Ro. Muligt vilde denne Dom have stor Indflydelse paa min Fremtid, hvis jeg var stærkere; — som jeg nu er, bliver jeg hvor jeg er. Folk skulde være uvillige mod Loven, ei mod Dommen”.

Kritiken lød fra forskjellige Sider, dels mod Loven, dels mod Dommen. Enhver Skribent fólte, at hans egen Virksomhed let maatte være udsat for at standse, naar en en Mand, — der behandlede Spørgsmaalene med en saa stor Sikkerhed; der vel talte aahent og djærvt, men næsten altid holdt skarpe, hensynsløse Bemærkninger ude, og talte med en næsten smertefuld Alvor; og der holdt sig saa strengt til Sagen, uden at angribe Personerne; — naar han ikke kunde undgaae at bindes ved Censurens Lænker. I „Fædrelandet”, „Kjöbenhavnsposten” og „Folkebladet” udtalte vore dygtigste politiske Skribenter sig med Styrke og Varme angaaende den unaturlige Straf, der var overgaaet den afholdte Folkeskribent. Schouw talte i sit smukke, simple Sprog om, hvorledes han selv havde været næved at rammes af Censur, og om den Censur, der var overgaaet Grundtvig, mod dens Villie og Ónske, der i sin Tid havde maattet anlægge Sag mod ham; og han

udtaler sin Beklagelse over „at en Mand, der, med sjælden Klarhed og Livlighed i Fremstilling, forbinder udbredte og grundige historiske, statistiske og statsøkonomiske Kundskaber, og derved er bleven en fortrinlig Folkeskribent, nu er underkastet et Baand, der vil standse eller indskrænke hans heldige Skribentvirksomhed, og det for en Lovovertrædelse, som, saavidt man af den bekjendtgjorte Hof- og Stadsrets Dom tør slutte, ikke kan være betydelig. Man maa saa meget mere beklage dette, som det gjælder en Forfatter, hvis Virksomhed tyder hen paa, at han føler varmt for sit Fædrelands Vel, og at Frisindethed og Sands for Sandhed og Ret lede hans Pen” Ogsaa i Norge lød vægtige Stemmer klagende over denne Straffedom.

Disse forskjellige Udtalelser glædede Hage, men han prøvede strengt om han ogsaa fortjente den Roes, der ved denne Leilighed i rigt Maal blev ham til Del. I et Brev til Søsteren Bolette af 4 August 1837 hedder det: „Det har naturligvis fornøiet mig at see den Deltagelse, Processens Udfald har vakt, og især Schouws Ytringer, da de ere upartiske”. Flere af de øvrige Udtalelser fandt han overdrevne. Glæden over den retfærdige Anerkjendelse kunde dog ikke ganske tilbagetrænge den bittere Følelse over Maaden, hvorpaa han nu var stillet som Skribent. Man vil have seet, at han endog hentyder paa, at han med stærkere Helbred kunde være tilbøielig til at forlade sit Fædreland, for at tye hen, hvor han frit og selvstændigt kunde virke, men denne var dog visselig en forbigaaende Følelse. Erkjendelsen af Resignationens Nødvendighed, eller Nedstemningen af Fordringen paa

Lykke heri Livet, fik altid under Modgangen Overhaand hos ham. I August 1837 skriver han fra Kiel atter til Søsteren Bolette: „Det Driburger Vand har jeg om et Par Dage opbrugt, saa at det ikke længere skal holde mig (fra at reise til Kjøbenhavn). Men trænger jeg til Staalvand fra Jordan, saa trænger jeg endnu mere til Staalvand fra Aandens Skjöd. Hos mig synes alle legemlige Midler ikke at hjælpe saa meget som de aandige. Men kun sjældent er jeg nu i denne Tid istand til at bruge dem, og forövrigt ere de jo, skjöndt virksomme Midler, dog ikke tilstrækkelige. Jeg er imidlertid tilfreds med at have mange enkelte smukke Öieblikke, og andet end Lysglimt kan man dog ei forðre i denne mørke Livsnat“. I et Brev kort Tid forud, af 10 Juli, til samme Søster, ytrer han: „Vel kan man blive træt af alle disse Skjæbnens Anfald, men jeg veed, at dette er mere legemligt end sjæleligt, og saa lad det gaae. De saakaldte Ulykker skulle ei saa let böie mig; den Fordel har man dog af et Styrtebad af Skæbnen, at det gjør mindre ömfindtlig for dens mindre Anfald. . . . Det Trivielle er da ogsaa værre end det Sörge- lige“.

Da han sidst i August var kommen tilbage fra sin Reise, tog han fat paa de vante Beskjæftigelser. Han skrev om flere nyttige Gjenstande, og opfordrede Venner til at bearbejde andre. En Artikel, som først blev trykt efter hans Bortgang, meddeler jeg et Brudstykke af, da den stærkt betegner hans Opfattelse af Vanelivet. Den har til Titel: „De kjøbenhavnske Middagsselskaber“. Efterat han har opfordret Damer og Herrer til at lade Selskabslivet være beregnet

lidt mere paa Aanden, lidt mindre paa Legemet, vedbliver han:

„Dog det er en betænkkelig Opposition; det er imod den ældste Potentat, Maven, at vi vove at opponere. En Krig mod denne turde være nok saa mislig som mod virkelige Potentater; og dobbelt mislig bliver den, naar Modparten paa sin Side har de frygtelige Kjæmpere: Forfængelighed, hønnet Ambition, Skik og Brug, Naar man föler sig svag, søger man Allierede; vi söge dem i Jordens Mægtige: Damerne, hvem vi herved indbyde til en Offensiv- og Defensiv-Alliance mod hine Magter. Vi söge Damernes Alliance, sig vi, thi naar Alt kommer til Alt, saa ere de dog bedre og forstandigere end Mændene, hvem de netop derfor beherske. Mændene gaae som Möllestene i deres Systemer og Beskjæftigelser. Qvinderne svæve i en friere Atmosfære. Som mere aandige Væsener, ere de mindre Slaver af den grovere sandselige Natur end Mændene; Mad og Drikke spille derfor ikke den Rolle hos dem som hos os, og skjöndt ogsaa de ere udsatte for at stikkes af den honette Ambitions og Forfængelighedens Bremse, saa ere de dog i Almindelighed mere tilgjængelige for Sandheden, end de i Systemer og juridiske Floskler indsyttede Mænd”.

Han anviser en Angrebsplan, der er langsom, men sikker, og slutter:

„Og nu Lönnen for Deres Anstrængelser mine Damer! Deres Mænds Punge ville blive tungere; Deres Gjæsters, altsaa ogsaa Deres Mænds, Mave og Sind lettere; det huslige Liv vil blive mindre knortet, Aanden livligere, Legemet sundere: Hvilken glimrende Udsigt til at gjøre sig fortjent af Menneskeheden! Selv den mest fortjente Statsmand kan dog ikke opnaae noget mere, end at befordre Velstand, Kultur og Moralitet. Det staaer til Dem, mine Damer! at vinde denne Krands om Deres Tindinger, naar de med Mod tage fat paa Sagen, og med Udholdenhed forfølge den”.

I det sidste Möde, i hvilket han var tilstede i Trykkefrihedsselskabets Bestyrelse, opfordrede han, da Spaltninger truede med at bryde frem i Selskabet, til Sammenhold, i Ord, der ved Graven bleve gjen-givne af Pastor Gad: „Lader os forene vore Kræfter i det fælleds Forsæt at virke for en god Sag, men

ikke svække dem ved at skilles ad for smaalige Hensyn". Ligesom han her fordrer Betingelsen for at udrette Noget opretholdt, saaledes taler han i et Brev til Tutein af 2 September om sit Haab til at Sandhed og Frihed maa seire, idet han udbryder: „holder man ved til Enden, maae det gaae, forsaavidt der her i Verden kan gaaes". I samme Brev ytrer han imidlertid, at han mere end nogensinde er træt og ude af Stand til at arbeide med Kraft.

Han havde endnu ingen endelig Bestemmelse taget for Vinteren, da han vaklede imellem at blive i Kjöbenhavn og at tage til Kiel, tildels forat sætte sig ind i de forskjellige Spørgsmaal, vedrørende Holstenernes Klager, der paa den Tid bleve mere höiröstede. Det syntes, at han hos flere af de ivrigste Slesvigholstenere havde vakt en vis Tillid, da han, skjönt han ikke kunde indrömme deres Paastandes Rigtighed, paa sin praktiske Maade, under et kort Ophold i Kiel, havde bestemt sig til og allerede havde begyndt at undersøge de reiste Forfordelings-Spørgsmaal fra Grunden af. Hans Hovedbetænkelighed ved at forlade Kjöbenhavn for Vinteren var den, at han ikke kunde arbeide saa meget som han önskede for „Fædrelandet", hvis Bestaaen han, netop under de fortrykte Forhold, ansaae som önskelig.

VII.

Hages Karakter og Aand var, paa den nysomtalte Tid, fuldt udviklet. Efter at have arbeidet i Aandens Tjeneste og derved dannet sig, havde han gennemgaaet Modgangens strenge og alvorsfulde Skole. Hans Person bar Præget af det sjælelige Liv, han havde ført: — af den næsten lidenskabelige Sögen efter Sandhedens Kjerne i Alt, af den stedse tilbagevendende Lyst til at stille sig og löse de vanskeligste Opgaver, af den uegennyttige og selvforglemmende Arbeiden for Andre og for Samfundet. Hans altid livlige og gennemtrængende Blik havde faaet Resignationens Glands; det lette, noget sarkastiske Smil havde faaet et vemodsfult Udtryk; hans höie dristige Pande var endnu friere og stærkere udviklet end tilforn.

Sanddru i sin Tale, oprigtig i sin Færd, trofast i sit Löfte gik det ham nær, naar han blandt dem, han havde kjær, opdagede Spoer til det Modsatte; men skjönt han fordömte Feilen, satte han sig dog sjældent paa Dommersædet over Personen, da han, streng mod sig selv og i Fölelse af egen Ufuldkommenhed, frygtede for at kræve for meget af Andre, og derfor heller undskyldte end fordömte. Medens hans Ord saaledes löd strengt om Handlingen, var der ofte Mildhed og Overbærelse i hans Sjæl med Hensyn til Personen.

Det Ufordöiede, den lunkne Middelvei, der ikke var Maadehold, men en slöv Föleslöshed og en svag Overbevisnings Affödning, var ham uhyggelig; men skjönt han vendte sig bort fra dem, der saaledes

haltede, vidste han dog at tage denne saa almindelige Svaghed i Betragtning og lempe sig derefter.

Han var nöisom og tarvelig i sit daglige Liv; uvillig over unyttig Anvendelse af Penge; bramfri og ligefrem i sin Optræden; en stor Hader af tomme Ceremonier, salvesfulde Taler og al Slags Smiger. Hans Legemes Svaghed hindrede ham ofte i at arbeide, men hvert Öieblik han fölte sig skikket dertil stod han ved sin Pult for at lytte til Oldtidens Vise, eller opbygges af Aabenbaringen, eller mærke sig Historiens Lære, eller læse i Naturens mangebladede Bog, eller oplære for Medmennesker, hvad han selv havde lært eller prøvet. De, der nys havde forladt Hage forpint og svag, overraskedes ofte ved at see ham kort efter udsende klare og kjernefulde Ord; thi Overgangen hos ham vare ofte meget pludselige. Hans Sygelighed beskjæftigede forövrigt som oftest hans Tanke. Som mange begavede Mænd hengav han sig ikke sjældent til Grublerier over sin Sygdom, og idet han sögte at finde Sygelighedens Aarsager, forværrede han sandsynligvis, ved at tænke derpaa, sin Tilstand. Medens det svage Helbred ofte hemmede hans Kraft, drev Sorgen ham til Gjerning. Idet den udviklede hans af Naturen alvorlige og melankolske Sind, ansporede den ham uvilkaarlig til at bistaae Andre ved Ord og Gjerning; til at hjælpe materielt ved sine mangesidige Kundskaber, eller til at stötte med de Vaaben, egen Erfaring havde lært ham at bruge under Modgang. Og naar han först havde besluttet sig til at arbeide for en Sag eller en Person, da afskrækkedes han hverken af Spot eller Dadel eller Ugunst eller Forfölgelse.

En dygtig Karakter vil altid i det politiske Liv overføre de private Egenskaber. Det er derfor ikke forunderligt, at Hage blev sig selv tro, da han optraadte offentlig. Hans Optræden var som dens, der har gjort Afkald paa Alt for sig, og idet han selv Intet fordrede, kunde han bedre arbeide for Andre. Hans Ord trængte dybere ind og naaede længere, fordi man efterhaanden mærkede, at han kun fordr de for sig Retten til frit og uforbeholdent at udtale sin Overbevisning, og at arbeide for det hele Folk. Det var den Erstatning han havde faaet for et Familieliv og andre Livets Goder: at han kunde friere og mere ligegyldig for Fremtiden udtale og arbeide for Sandheden. Selvkjærlighedens Lidenskab kan muligt i Øieblikke arbeide stærkere og hurtigere naae sit Maal, men Spørgsmaalet bliver altid, hvad der staaer sig i Tidens Prøve og efterlader det varige Indtryk.

Ligesom i det daglige Liv, saaledes gik Hage som Skribent helst uden Indledning lige løs paa Sagen. Han søgte i sin politiske Virksomhed fremfor Alt et Resultat, og tog gjerne det Lidet i Haab om, at det vilde bære Frugter, der snart maatte føre til det Større. En lille Gjerning fra Regjerings eller Folks Side, var ham saaledes kjærere, end den mest almindelige Anerkjendelse eller Billigelse af det udtalte Ord. Han satte Pris paa Friheden, ikke som Endemaal, men som Middel. Han ønskede den indtrængt i Samfundsforholdene, for at Mennesket igjennem den kunde blive mere oplyst, mere selvstændigt, moralsk bedre. Han søgte saaledes fremfor Alt det, der kunde virke til Personens individuelle Udvikling, og han satte en sund og dygtig Karakter

höit over den mest uddannede Forstand; „han elskede”, som David udtalte efter hans Död, „Friheden, ikke som en Brud, der skal forskjønne Ynglingens Dage, men som en Moder, der opdrager den kommende Slægt”.

Man vil af hvad tidligere er meddelt have seet, at Hage i de alvorligste Öieblikke søgte Tröst i Religionen. At være fuldkommen troende Kristen er Ingen givet, thi det Menneske, der havde naaet saa vidt, vilde være syndefri. Vil man fordre af den sande Troende, at han evig jublende skal lovprise Gud, baade i Medgang og Modgang, og navnlig i den sidste, uden at spørge hvorfor, da var der vistnok ikke ringe Mangler i Hages Religiösitet. Ikke heller tør det siges, at han opfattede de Ord: „Du skal troe”, saaledes, at den Prövelse og Forstands Anvendelse paa Religionens Omraade, som er tilladt den Troende, kun strækker saa vidt, at Mennesket fra Troens Standpunkt, og efterat den ubetingede Underkastelse er gaaet forud, kan stræbe ved Fornuften at fatte det Aabenbarede. Det Fornuften ikke fatter staaer herefter ligesaa fast og ubestrideligt, som det Fornuften kan fatte, og som Fölge deraf kan selv den skarpsindigste Ikketroende aldeles ikke opfatte Kristendommen paa den rette Maade. Hage mente i Modsætning hertil, at Mennesket var kaldet og istand til ved Fornuftens Hjælp at prøve selve Troens Grundvold, men antog, at denne Prövelse maatte lede til Erkjendelse af Kristendommens dybe Mysterier. Men hvorledes hans Anskuelser i saa Henseende end vare, og hvorledes man end bedømmer disse Anskuelser, viste han sig i Livet som sand Troende, og de Sandheder, han mente

at kunne fatte ved Fornuften, de gjorde sig netop oftere hos ham, uafhængige af Fornuften, uvilkaarlig gjældende igjennem Følelsen. Naar Verden gik ham imod, da søgte han Styrke i at arbeide for Andre, i at beskue Menneskehedens ædleste Personligheder, i at øse af den hellige Skrifs evig friske Kilde. Og idet han i Modgangen søgte at glemme sig selv, satte han, ifølge den ægte kristelige Opfattelse — der er lige modsat Hedenskabets eller den menneskelige Fornufts — Sorgen over Glæden. Naar han mistede sine Kjæreste, da kunde han vel klage og klage bittert, men ved Hjælp af Følelsen, og ikke gjennem Prøvelsen, trængte Troen paa Gud og paa Udødeligheden uvilkaarlig ind i hans Sjæl; han søgte de Bortgangne i Lysets Rige, og fandt Glæde og sin bedste eller eneste Trøst i der at samle med dem.

Nogle Ord, der ere udtalte af den ædle Italiener Balbo om Dante maa det være mig tilladt at hid-sætte her, da de godt betegne dens Opfattelse af Menneskelivet, som her er omtalt: „Den, der handler“, siger Balbo, „griber ganske vist ofte fejl; men det samme gjør den, der af Frygtagtighed undlader at handle; og der er den store Forskjel mellem dem, at Eftertiden retter de Feil, der blev begaaet af dem, som gik for vidt, og at det Gode og Skjønne i deres Gjerning nedlægges i Fædrelandets og Menneskehedens Skatkammer, medens de Lade — mindre Mennesker end Dyr — intet Spoer efterlade sig heneden. Og den, der sagde til Mennesket, at han skulde æde sit Brød i sit Ansigts Sved, og endvidere har sagt, at Enhver skal frugtbargjøre det Pund, der blev ham betroet, — han vil visselig dømme mildt

over .det Menneske, der har anstrengt al sin Kraft, for at lyde det guddommelige Bud. Den timelige Ære er forbeholdt de store Genier, den evige Ære Enhver, der arbejder med redelig Villie. Man efterligner ikke Geniet, eller man efterligner det daarligt; men man kan altid efterfølge Dyden, og især den Dyd (Virksomhedens), som er Moderen til alle andre Dyder”.

Da Hages Kræfter vare udviklede til deres fulde Styrke, og da han havde naaet saa vidt, at Folket var villigt til at lade sig paavirke af ham, — forstummede Ordet fra hans Læber, og det efterladte Exempel skulde nu virke i dets Sted.

Nys hjemkommen fra Reisen væltede Hage paa en Kjöretour, da han, en af de förste Dage i September, fra Kjöbenhavn begav sig til sin Svogers Landsted ved Ordrup. Han stödde ved den Leilighed sit Been, der tvang ham til at holde sig inde, uden at han var sengeliggende. Endnu den 15 September havde han skrevet paa en Artikel til „Fædrelandet”. Den 16. var han ikke længer i de Levendes Tal. Han döde paa sin Bryllupsdag, kun 37 Aar gammel. Efter hans Önske skulde han begraves ved sin Hustrues Side paa Roeskilde Kirkegaard. Den 21 September samledes om hans Kiste i Roeskilde Domkirke en talrig Skare af alle Samfundsklasser fra Roeskilde og Omegn, fra Kjöbenhavn, og fra andre, tildels fjernere Steder. Pastor Jörgensen talte i Domkirken og dvælede nærmest ved Hages Fortjenester af Roeskilde og Omkreds; Stenersen Gad tolkede med levende Begeistring, hvad Hage havde været for Danmark, og udbröd: „I Sandhedens Rige, ligesom i de borgerlige Forhold, staae nogle Enkelte

i Spidsen for de Andre Fra disse Enkelte udgaae Straaler af Lys og Kraft i rige Strømme over det Hele; de ligne Stjerner af første Rang, hvis Glands straalere klarere i Nattens Mørke end de utallige Tusinder, hvis Lys, skjönt ikke forgjæves, taber sig i den store Vrimmel". Brönsted forlod Hoffets og den fornemme lærde Verdens Cirkler, for at tale Afskedens Ord som „Hages trofaste Ven". Ham tilhøre de Ord: „Ved en ret Bestræbelse for at give Andre rundeligt af Aandens gode Gaver, foröges, ordnes og forædles disse for selve Giveren; ligesom et Lys, endog i den legemlige Natur, kan antænde tusinde andre, uden selv derved at slukkes eller tabe i sin Styrke". Professor S. N. Bloch talte i Skolens Navn, som Lærer og som Ven; den yngre frisindede og dannede Slægt fandt en Talsmand i Kapitain Hoffmeier.

De Ord der löde ved Graven fandt Gjenklang overalt i Danmark. Enhver fölte, at en ærlig og begavet Sandhedens Stridsmand var gaaet bort. Frederik den 6te skal, efter hvad der er mig berettet, have sagt i sit saa simple og tiltrækkende Sprog: „Det gör mig ondt, at den Mand er död; han mente det ærligt". Partilidenskaben og Partihadet forstummede ved hans Grav. Naar der undtages en lille Strid om, hvorvidt Hage kunde kaldes en „stor Mand", blev der, saavidt jeg veed, ikkun talt i een Retning om ham og i Anledning af hans Död. Om Begravelsesdagen mindede en Digter, som dengang var Journalist, i en Række af Aar efter Hages Död.

Ifølge Hages Testament tilfaldt hans Bogsamling Nykjöbing Skole, der tilmed til Forögelse af Bogsamlingen erholdt en Jordlod ved Stege paa 12 Tdr. Land, og ifølge Hages Families Bestemmelse en Kapital paa 1500 Rbdlr.

Til Minde om Johannes Hage er et Monument udfört i Marmor af Bissen opstillet i et Familiekapel i Stege Kirke. „Friheden” er fremstillet ved en qvindelig Figur med ædel Simpelhed; paa Foden af Monumentet findes som Indskrift Apostelens Ord: „Hvor Herrens Aander, der er Frihed”. Kapellet, hvori Monumentet er opstillet, er med megen Smag dekoreret i Fresco af Hilcker.

ATLANTERHAVET.

Det atlantiske Oceans uhyre Dal adskiller Europa fra dets yppige rask opblomstrende Datter Amerika, men Skibsfartens stedse stigende Hurtighed og Sikkerhed rykker begge Verdensdele bestandig nærmere til hinanden og gjør at Afstanden ligesom forsvinder. Fra Phöniciernes og Carthagernes første Forsög paa at beseile Afrikas mod Atlanterhavet vendte Kyster, maatte et Par Aartusinder hengaae, inden Skibsfarten kunde naae den Fuldkommenhed, som den nu har, da man fra de nordlige Dele af Fristaterne kommer til Europa i en Tid af omtrent 3 Uger, en Tid, som man i Oldtiden brugte til en ubetydelig Reise, fordi man frygt- somt maatte snige sig langs Kysterne. Havet, der i Begyndelsen var en Hindring, er nu blevet et Befordrings- middel for fjernere Landes Samkvem. Tusinder af Skibe ile nu over Atlanterhavet for at ombytte Produkterne af Europas Kunstflid med Amerikas vegetabiliske og mine- ralske Rigdomme. Europa modtager — for blot at nævne een vigtig Artikel — aarlig omtrent 1000 Millioner Pund Sukker fra Amerika. Alene til at over- føre dette behöves omtrent 2500 Skibe. Forbindelsen er saa livlig, at der fra Ny York — for at tage det

Punkt, der staaer i størst Beröring med Europa — hver Uge paa en bestemt Dag gaaer en Paket til Liverpool, foruden dem, der gaae til Håvre og Hamburg. Lægges man dertil de mange Handelsskibe, der uophörlig gaae mellem Ny York og Liverpool, vil man kunne gjøre sig et Begreb om den livlige Forbindelse, der finder Sted mellem disse to Punkter. Havanna og Rio Janeiro ere de to andre Hovedpunkter for begge Verdensdelenes Samkvem.

Havet har dets Veie saavel som Landet. De store Kommunikationslinier tillands bestemmes for største Delen ved Bjergmasser, Floder, Örkener, Lav- og Höilande. Ofte ere de physiske Forhold af den Beskaffenhed, at de store Veie i mange Aarhundreder beholde samme Retning. Dette er f. Ex. Tilfældet i de store afrikanske og asiatiske Sandhave, hvor Örkenens Sön drager med Örkenens Skib, Kamelen, ad den samme Vei, som i Aartusinder har tjent til at forbinde de til disse Sandhave stödende frugtbare Lande. Det bevægelige Hav frembyder vel større Frihed; men ogsaa her bestemmes dog de i visse Egne fremherskende Strömme og Vinde nogenlunde den Vei, Skibene pleie at tage. Disse store Veie over det atlantiske Ocean kan det maaske interessere Læseren at kjende i et kort Omrids. Mange af de Phænomener, man daglig hörer omtale, forklares heraf med Lethed.

Mellem Vendekredsene blæser paa det aabne atlantiske Ocean, i nogen Afstand fra begge Fastlandene, en regelmæssig östlig Vind, Passaten, der Norden for Æquator er en Nordost-, Syden for Linien en Sydostvind. Disse Vinde ere adskilte ved den

saakaldte stille Region, (region des calmes), hvor Vindstille og heftige Tordenveir, især i en vis Del af Havet, standse Seiladsen. Denne Region falder ikke sammen med Æquator; den findes fra c. 3° til c. 8° N. B. Staaer Solen over den nordlige Halvkugle, saa er den nordlige Grændse saavel for Sydostpassaten som for den vindstille Region mere nordlig for Æquator, idet første naaer til c. 4°, sidste til c. 12° N. B. Er Solen derimod over den sydlige Halvkugel, er denne Grændse mere sydlig (c. 2° og 6° N. B.). Denne Passat blæser med saa stor Regelmæssighed, at man kun har meget faa Exempler paa vestlige Vinde i denne Region.

Langs de store Continenters Kyster herske selv i denne Zone andre Vinde; saaledes ere langs Vestkysten af Sydafrika sydlige og sydvestlige Vinde meget hyppige. Det var for at undgaae disse, at Cabral styrede vestligt og dermed førtes til Brasilien.

Forlade vi denne den regelmæssige Östvinds Region, finde vi under höiere Bredegrader foranderlige, dog især vestlige Vinde, der i den tempererede Zone saavel af det nord- som syd-atlantiske Hav ere fremherskende, og rimeligt foranlediges ved den varme Luft, der strömmar af fra oven mellem Vendekredsene og först i den tempererede Zone naae Jordens Flade.

Ikke mindre forskjellig er Strömmens Retning i Atlanterhavet.

Fra det indiske Hav löber en Ström omkring Sydspidsen af Afrika (Lagullas Strömmen kalde de Engelske den) ind i det atlantiske Ocean, hvor den tager en nordlig og nordvestlig Retning, og omtrent under Æquator eller lidt nordlig derfor möder en nordfra

kommende Ström, der fra høiere Bredegrader bevæger sig mod Syd og Sydsydvest, langs Afrikas Vestkyst. Disse to Strømme mødes og tage nu under Navn af Æquinoctialstrømmen en vestlig Retning. Den iler med temmelig stor Hurtighed og med en Temperatur, der paa mange Steder vidner om, at den kommer fra høiere Bredegrader, paa begge Sider af Æquator, dog mest Syden for den, over imod Amerika, afsender midtvejs imellem Afrika og Amerika en Arm mod Nordvest, men længere over mod Amerika deler Hovedmassen sig i to Arme, hvoraf den ene gaaer mod Sydvest, langs med Amerikas Östkyst ned ad Ildlandet til, den anden mod Nordvest langs Sydamerikas Nordkyst ind i Antilhavet. I Bunden af dette Hav støder den paa Fastlandets Kyst, der som en Dæmning sætter sig mod Strømmen. Den nødes herved til at tage en nordlig Retning, følger Krumningerne af den mexikanske Kyst forbi Mississippis Munding, og gaaer mellem Floridas Kyst og Cuba. Efter saaledes at have snoet sig i en Halvcirkel, kaster den sig med nordlig Retning i Bahamakanalen og følger Kysten af Nordamerika, indtil den östlig for Boston, omtrent $41\frac{1}{2}^{\circ}$ N. B. og 47° V. L. F. vender sig mod Öst. Det er den sydlige Rand af den store Nyfoundlandsbankø, der nöder Strømmen til at tage denne Retning, i hvilken den nu med lidt sydlig Afvigelse gaaer imellem c. 37° -- 41° N. B. til de vestlige Azorer. Den kjendes især paa den høie Temperatur, som den, formedelst den Hurtighed, hvormed den löber, overalt fører med sig fra den mexikanske Havbugt, der, som et indesluttet Hav og som et Hav i den varme Zone, har en meget høi Temperatur. Denne Hurtighed er

paa det smalleste Sted (imellem Floridas Östkyst og Bahamaöerne, c. $26\frac{1}{2}^{\circ}$ N. B.) saa stor, at den undertiden i Juli og August løber over en Miil i Timen eller 7 Fod i Sekunden, en Hurtighed som kun stærkløbende Floder have. Elben og Odern f. Ex. løbe kun omtrent 3 Fod i Sekunden. I den varmeste Tid løber den hurtigst, rimeligvis fordi Nordostpassaten da blæser stærkest og sammenpresser Vandet i den mexikanske Havbugt. I Mai 1804 bemærkede Humboldt paa dette snevre Sted en Hurtighed af fem Fod i Sekunden, uagtet en meget stærk Modvind blæste. Vel aftager den, jo mere Strømmen gaaer mod Nord og Öst, men den er stedse betydelig, især langs Amerikas Kyst, og lige til de vestlige Azorer skal den endnu løbe 1 à 2 Fod i Sekunden. Ved dette stærke Løb vedligeholder den en Varme, der er flere Grader höiere, end Oceanets, som den gjennemløber, ligesom en Flod løber igjennem et Land. I den varmeste Maaned er Strømmen selv under 40° N. B. kun et Par Grader kjøligere, end Havet under eller nær Æquator. Til 31° N. B. förer den samme Varme, som findes i den mexikanske Bugt 21 à 22° R. Sjelden skal den findes under 15 à 16° C selv i dens nordligste Udstrækning og i de koldeste Maaneder. Rennell beretter i et efter hans Död udgivet Værk over Strømmene i det atlantiske Hav, at Sir P. Broke, der i Octbr. og Novbr. 1811 blev opholdt en 3 Uger i Golfstrømmen mellem $38\frac{1}{2}$ — $40\frac{1}{2}^{\circ}$ N. B. og 43—46 V. L. G., fandt at hans Thermometers Gang blev usikker formedelst den varme Damp, der hvilede over Strømmen, idet Luften over den havde Sommervarme, medens den udenfor Strømmen ei var langt

fra Frysepunktet. Denne store Varme bliver især paafaldende, naar man sammenligner den med Havets Temperatur paa Nyfoundlands Banker, hvor det er 7 à 8° R., medens Golfstrømmens er 17 à 18° R., og Havet udenfor denne Ström og Bankerne 15 a 16° R.. Den høie Temperatur er et Middel for Sömændene til at vide, om de ere i Strømmen eller ikke, men den giver Anledning til voldsomme Storme, idet Luften over den opvarmes, fortyndes og fortrænges af den koldere, sværere Luft. Dog, det er ikke blot den høie Temperatur, der udmærker denne mærkelige Ström. Ogsaa den kraftige indigoblaae Farve, den Mængde Tang, der paa flere Steder findes i den*) og dens stærke Saltholdighed adskille den fra Oceanets andre Vande. — Den har tilsandet Mexikos Östkyst og höist rimelig dannet de fleste Bahamaöer. Ved deres Form, deres Beliggenhed for hinanden og de mange Rader af lave Skjær og Grunde, hvormed de ere forbundne, lignede meget Alluvialöer og Sandbanker, dannede af Floder. Disses Oprindelse skyldes, efter Rennells Mening, Golfstrømmen, der i en tidligere Periode synes at have taget sit Löb igjennem de östlige Bahamakanaler og siden forandret sit Löb ligesom Floder, der före Dynd med sig, ofte skabe Banker paa et Sted og udhule sig en Seng paa et andet.

*) Varec, Sargassum, findes i det atlantiske Hav især paa to Steder, hvor den synes at voxe paa store Banker langt under Havfladen. Den ene Banke findes, efter Humboldt, noget vestligt for Azorerne mellem 35—36° N. B. Masser af Tang, der lösrives fra denne Banke, drives ofte ned til 24, ja 20de Grad N. B. Dette med Tang opfyldte Hav kaldes af Spaniere og Portugisere Már de Sargázo.

Vi forlode Golfstrømmen ved Azorerne, men den spores endnu længere østligt, skjönt Hurtigheden formindskes meget. Mod Sydost løber en Arm af den nedad Afrikas Kyst til, blander sig i den mod Vest ilende Æquinoctialström og danner saaledes et stedsevarende Kredsløb fra Öst til Vest, og fra Vest atter til Öst. Til at fuldføre dette Kredsløb vil et Legeme, drevet alene af Strømmen, bruge noget over halvtredie Aar. Men ogsaa til Europas vestlige og nordvestlige Kyster naaer en Arm af Strømmen, efter Nogles Mening altid, efter Andres kun da, naar Vestvinde have blæst vedholdende i nogen Tid. Franklin fandt den paa sin Overreise 1776 fra Philadelphia til Frankrig at naae næsten lige til den vestfranske Kyst. Capt. Sabine fandt den 1822 ved engelsk Kyst. Efter Scoresbys og Andres Mening naaer den ikke blot til Irlands og Skotlands, men ogsaa til Norges Vestkyst. Den langs Norge mod Nordost gaaende Ström skulde da være den østligste Arm af Golfstrømmen. Heraf vilde da den höie Temperatur kunne forklares, som Scoresby fandt i Havet ved Spitsbergen, da Vandet i en Dybde af 100 à 200 Favne ofte var 3 à 4° varmere, end paa Overfladen, istedetfor at det Modsatte pleier at være Tilfældet. Hvad der ogsaa understötter denne Formodning, er den Omstændighed, at der ikke sjælden paa disse nordlige Landes Kyster findes adskillige Gjenstande opdrevne, som komme fra det æquinoctiale Amerika. Imidlertid maa man erindre, at der ogsaa uden for Golfstrømmen i höiere Bredegrader gaaer en Ström fra Vest til Ost. Ligesom nemlig de vestlige Vinde i de

höiere Bredegrader have Overvægt over de andre, saaledes har Vandet ogsaa saavel i den sydlige som nordlige Halvkugles tempererede Regioner for det meste en Bevægelse fra Vest til Öst. Mulig kan derved Legemer, der egentlig drives mod Öst af Golfstrømmen, föres til disse nordlige Landes Kyster, naar en stærk Vind driver dem paa Golfstrømmens Udkanter ind i den Region, hvor Vandet har den omtalte östlige Bevægelse.

Förend vi omtale nogle andre mindre vigtige Strömmen i Atlanterhavet, ville vi see, hvilken Indflydelse dette Vandets og Vindens Kredsløb har fra Öst til Vest og fra Vest til Öst.

For at benytte Æquinocstialstrømmen og Passaten pleie Skibe, der fra Europa seile til Vestindien eller andre Egne af det tropiske Amerika, först at seile næsten ganske sydligt, for saasnart som muligt at naae den Region, hvor Vinden blæser stadigt fra Öst. At gjennemskjære Atlanterhavet i en lige sydvestlig Linie er ikke almindeligt, om man end har Exempler paa, at Overreisen ad denne Vei har været kortere. Saaledes kom f. Ex. Admiral Gravina, der siden faldt i Slaget ved Trafalgar, i Aaret 1802 paa denne kortere Vei til St. Domingo flere Dage för den franske Flaade, der gik den sædvanlige Vei, uagtet Gravina havde opholdt sig nogen Tid i Ferrol. Men de fleste Skibe pleie at seile til Madeira eller noget sydligere, för de tage den vestlige Retning. Ved Overfarten fra de canariske og capoverdiske Öer til Vestindien eller de nordlige Dele af Sydamerika behöve Matroserne knap at röre ved Seilene. Man seiler i

denne Deel af Atlanterhavet, siger Humboldt, som om man foer ned ad en Flod, og det er troligt, at det ikke vilde være noget meget voveligt Foretagende at gjøre denne Reise i en aaben Chaluppe. Dette rolige, stille Hav, hvor Östvinden blæser saa regelmæssigt, at det betragtes som et Særsyn, at enkelte Söfarende her have mödt vestlige Vinde, kalde de spanske Sömænd el Golfo de las Damas o: Damehavet. Ligesaa regelmæssig som Vinden, ligesaa stadig er Luftens og Havets Temperatur i denne venlige Region. Thermometret forandrer sig hele Aaret igjennem kun nogle faa Grader og i Dögnets Löb kun omtrent 1°. Fra den 22de Grad seer den Reisende Havet bedækket med flyvende Fisk, der svinge sig 12 ja 18 Fod höit i Luften, og ofte falde ned paa Dækket. De uhyre Finner og Svømmeblærer sætte dem istand til med Lethed at bevæge sig i Luften, hvor de lystigt tumle sig i store Skarer, men ofte blive til Bytte for Fregatfuglen, Albatrossen og andre Fugle, der gribe dem i Flugten.

Mærkelig er Nordostpassatens Indflydelse paa de canariske Öer, hvor den hersker fra April til Octbr., uagtet disse Öer ligge udenfor Vendecirklen. Den er saa stadig, at man fra Teneriffa til Ferro, der ligger Sydvest for hiin, knap bruger een Dag; Tilbagereisen varer ofte 8 à 10 Dage. Faa Mennesker leve derfor mere eensomt end Ferros Beboere.

Af de Skibe, der fra det æquinociale Amerika vende tilbage til Europa, benyttes Golfstrømmen ikke saa udelukkende, som man skulde vente. Den Hjælp, som Strømmen yder Skibene, opveies nemlig tildeels ved de voldsomme Storme, der paa Atlanterhavet intetsteds ere hyppigere end over Golfstrømmens

varme Vand. Om Vinteren hersker desuden langs Nordamerikas Östkyst heftige Nordenvinde. Rennell ansaae det for fordeelagtigst, vel at bruge Golfströmmen igjennem Bahamastrædet, men forlade den under c. 28° N. B. og seile Syden for den 33°, mellem den og Nordostpassatens Nordgrændse. De engelske Krigsskibe have nu, efter Rennell, Ordre til ved Farten fra Vestindien at holde sig paa denne Brede og under en vis Meridian at overskjære Golfströmmen.

Af dette Kredslöb forklares mange interessante Phænomener. Kort för Humboldt kom til Teneriffa, havde Havet paa St. Croix's Rhed opkastet en Stamme af *Cedrela odorata* (vælgende Ceder), der endnu havde sin Bark. Dette Træ, siger Humboldt, voxer i Amerika udelukkende mellem Vendekredsene eller de nærmest dertil grændsende Egne. Rimeligt var det lösrevet paa Kysten af Terrafirma eller af Honduras. Var det kommet lidt sydligere, istedetfor at stöde paa Teneriffa, vilde det rimeligviis have gjort hele Touren tilbage til Amerika, en Formodning der bekræftes ved et Tilfælde, der indtraf i Aaret 1770. Et lille Skib ladet med Korn og fra Lanzerota bestemt til Teneriffa, drev netop tilsöes, da Ingen var omborü. Det blev af Vind og Ström drevet til Amerika, hvor det strandede i Nærheden af Caracas.

I det 15de Aarhundrede gav Golfströmmen Columbus sikker Tegn paa vestlig liggende Lande. To Liig, hvis Træk röbede en ubekjendt Menneskerace, bleve nemlig mod Slutningen af det nævnte Aarhundrede indkastede paa Azorerne's Kyster. Omtrent paa samme Tid samlede Columbus Svoger, der var Gouvernör paa Porto Santo, paa Kysten af denne Ö Bambusstykker

af betydelig Størrelse, som Strømmen og Vinden havde hidført fra Vesten. Baade Ligene og Bambusrørene opvakte Columbus's Opmærksomhed – ; han formodede at begge Dele hidrørte fra et mod Vest liggende Fastland. Antilliske Træfrugter kastes meget ofte i Land paa Azorerne; og ikke sjældent paa Skotlands, Irlands og Norges Kyster. Paa Hebridernes Kyster har man ofte fundet Frø af adskillige Væxter, der groe paa Jamaika, Cuba og det nærliggende Fastland. Masten af et engelsk Krigskib (Tilbury) der i Syvaarskrigen brændte ved Domingo, blev fundet paa Skotlands Kyster. Ofte seer man i disse Egne flere Sorter Skildpader, der beboe Antilhavet. Capt. Sabine fortæller, at Fade med Palmeolie, der med Capt. Lopez i Afrika ved Skibbrud gik tabte, ere blevne fundne ved de skotske Kyster. Den afrikanske Eiers velvedligeholdte Mærke lod ingen Tvivl om at de vare de samme. Ved Æquinoctialstrømmen og Passatvinden vare de først drevne mod Vest til Amerika og med Golfstrømmen atter mod Öst til Europa. En Flaske udkastet af et amerikansk Skib, nær Öen Ascension (7° 55 S. B.), blev fundet paa Vestkysten af Guernsey. Den blev fundet 10 Maaneder efterat den var udkastet, vistnok en kort Tid för denne Reise; men vanskeligt er det at forklare, ad hvilken Vei den ellers skulde have naaet Europa.

At der i de höiere Bredegrader udenfor Golfstrømmen, er en fremherskende Bevægelse af Vand og Vind mod Öst, have vi allerede nævnt, og yttret den Formodning, at denne i Forening med Golfstrømmen kan forklare, hvorledes disse Gjenstande fra det æquinoctiale Amerika kunde naae Vesteuropa. Fra

det nordlige Amerika fører denne i højere Bredegrader herskende Strøm og Vestvind forskjellige Gjenstande til Europa. Saaledes fortæller Wallace i sin Beretning om Örkenöerne, at der to Gange mod Slutningen af det 17de Aarhundrede drev Eskimoere i Land paa disse Öer. De vare i deres Skindbaade drevne tilsöes og maatte overlade sig til Strömmens og Vindens Magt. — Hvor vigtig en Indflydelse disse have paa Farten mellem Europa og Amerika i højere Bredegrader, beviser de engelske Sömænds Yttring, at det til Amerika gaaer opad Bakke, fra Amerika nedad Bakke. Ogsaa betaales, saavidt vides, med de liverpoolske og nyyorkske Paketter Farten til Amerika 5 Guineer højere end fra Amerika til Europa.

Et Par Ord om de andre Strömmen. Langs Siberiens Nordkyst gaaer der, idetmindste i Sommerhalvaaret, en Strøm mod Vest, henad Spitsbergen til, og staaer efter al Rimelighed i Forbindelse med den Polarström, der fra Spitsbergen gaaer mod Sydvest ned ad Grönlands östlige og sydlige Kyst til. Her forener den sig med den fra Baffinsbugten kommende Ström, sætter langs Labradors Kyst mod Syd til Newfoundland's Banker. Hermed kan bedst den Mængde Drivtømmer forklares, der findes paa Spitsbergens, Jan Mayens og Islands Kyster. Det lösrives sikkert af de siberiske Floder, föres af disse til Havet, og ved den vestlige Ström til hine Egne. Det er ogsaa den fra Spitsbergen mod Sydvest gaaende Ström, der fører de svære Iismasser ned til Östgrönlands sydlige Kyst, der herved i flere Aarhundreder har været ütilgjængelig, medens den nordlige Del af Kysten ikke sjældent har været besøgt, og, efter Capt. Graahs

Mening, rimeligvis hvert Aar vil kunne naaes. Man blev opmærksom paa denne Ström, da en Mængde hollandske Hvalfangere, der i Aaret 1777 bleve inde-sluttede af Isen noget fra Spitsbergen, med denne Ström dreve i Isen til Grönlands Sydkyst. Saavel denne som den baffinske Ström bringer fra det grönlandske Hav, Baffins- og Hudsonsbugten svære Is-masser ned til Nyfoundlands Banker, hvor de ikke sjeldent findes, medens de i det atlantiske Havs östlige Dele ere meget sjeldne. Denne Ström kunde let före Islænderne i Middelalderen ned til Amerikas Fastland. Af det her Anförte, vil man nu let forklare sig den paafaldende lave Temperatur, som Havet har paa Nyfoundlands Banker.

Omkring Gibraltarstrædet har Atlanterhavet i en temmelig stor Afstand en östlig Bevægelse, da den stærke Uddunstning, som foregaaer i Middelhavet, foraarsager en bestandig Tilströmmen af Atlanterhavets Vand. Denne gennem Gibraltarstrædet ind-gaaende Ström følger Africas, Syriens og siden Lilleasiens Kyster. Den har tilsandet mange berönte Havne, f. Ex. de phöniciske, Ephesuses o. a.

Det er ikke blot paa Kommunikationen, at Atlanterhavets Strömme og Vinde have saa stor en Indflydelse; ogsaa de tilstödende Landes Temperatur betinges for en stor Deel ved disse. Det er betegnende, at Europa, og især Vesteuropa, har under samme Bredegrader, som Östamerika, en langt höiere Temperatur end dette. Dette skyldes Atlanterhavet. De vestlige Vinde nemlig, der her i Europa og overhovedet i den hele tempererede Del af Jorden ere fremherskende, komme til os over Atlanterhavet og medbringe den höie

Temperatur, som det har, ikke blot som Hav, men som et af Golfstrømmen delvis opvarmet Hav. Havet afkjøles, som bekjendt, aldrig saa stærkt som Landet; vel opvarmes det heller ikke saa stærkt som dette, men dog ikke saa meget mindre, at dette skulde kunne opveie den Indflydelse, som den mindre Afkjøling har. Det bidrager til at nedsætte de tilstødende Landes Sommertemperatur, men forhøier deres Vintertemperatur, hvilket formedelst de omtalte Vindforhold og den dermed nøie forbundne Regntid især er Tilfældet i Vesteuropa. — Nogle Temperaturangivelser ville oplyse dette. Under 45° N. B. har Atlanterhavets Flade i Januar en Middeltemperatur af 12° C. Mailand, der omtrent ligger under samme Brede, har knap 1° ; og Amerikas Östkyst i Januar $\div 7^{\circ}$ C. Under den Brede skal Havvandet i den nævnte Maaned ikke synke under $9,8^{\circ}$ C., medens Luftens Temperatur paa Amerikas Östkyst kan synke næsten til Qviksölvets Frysepunkt (c. $\div 40^{\circ}$ C.). Under 50° N. B. har Atlanterhavet i Januar, efter Rennell, en Vintertemperatur, som Luften selv i Marseilles milde Klima ikke naaer. Mellem $65-70^{\circ}$ N. B. er, efter Rennell og Sabine, den aarlige Middeltemperatur af Oceanets Overflade endnu over 5° , medens Luften, selv i Europa, under den Brede i Uleå, Umeå og Enontekes kun er fra $+0,6$ til $\div 2,8$. Selv under den 80° N. B. synes Middeltemperaturen af Havet kun at være et Par Grader under Frysepunktet. Under $78-79^{\circ}$ N. B. har Scoersby, selv i streng Frost, fundet Havvandets Temperatur mellem Isen et Par Grader over Frysepunktet. Vi have omtalt den Ström, der, rimelig en Fortsættelse af Golfstrømmen, sætter op

mod Nordost langs Norges Kyst; denne er af uberegnelig Gavn for Europa, da den holder Havet i dets Nærhed frit for Is, der derimod i uhyre Masser trænger sig ned ad Grönlands Kyster. Polarisens Sommergrændse eller den Linie, hvor Isen om Sommeren findes længst mod Syd, er ved Siberien allerede under c. 75° N. B., ved Spitsbergen derimod først under 80 à 81° . Selv midt om Vinteren er Farten fra Europas nordlige Dele til Spitsbergen mulig.

Luften, der staaer i Beröring med dette varme Hav, antager dettes Temperatur, og da, som sagt, de fremherskende Vinde komme til Europa over Atlanterhavet, saa deler vor Verdensdel dette Havs höie Temperatur. Hvormeget Europa skylder dette Hav, vil bedst sees af en Sammenligning med Östamerika og Östasien, der have et strengt Continentalklima. Ligesaa fordelagtigt nemlig, som Strömme og Vinde virke paa Europas Klima, ligesaa ufordelagtigt virke de paa Amerikas. Strömmen, der holder Europas Nord fri for Is, förer store Ismasser ned til Amerikas Östkyst. Golfströmmen virker noget, men ei betydeligt, paa Temperaturen, da Vinden i Almindelighed blæser fra Landet. Vestenvindene ere nemlig ogsaa her i den tempererede Zone, der er Gjenstanden for nærværende Sammenligning, fremherskende. De medbringe det indre Nordamerikas strenge Kulde, uden i samme Forhold at forhöie Sommerens Temperatur. — I Faktoret York ved Hudsonsbugten — under samme Brede som det Nordlige af Preussen og Curland — finder man selv i den varmeste Sommertid ved Bröndgravning i en Dybde af 4 Fod overalt Is. Medens Nordkaps ($70^{\circ} 10'$ N. B.) Middeltemperatur er 0° ,

har Melville Öen ($74^{\circ} 45'$ N. B.), hvor Parry overvintrede næsten $\div 17$; Ingloolik paa $69^{\circ} 20'$ $\div 14$; Ustjansk i Östsiberien paa $70^{\circ} 48'$ næsten $\div 15$. Medens Thermometret i en lang Række af Aar i Palermo ikke er sunket under Frysepunktet, har man i det Indre af Nordamerika under samme Brede i ubetydelig Höide over Havet ei sjældent havt en Kulde af 20° . Vegetationen viser ogsaa Præget heraf. Medens Kornet trives i Europas nordvestlige Egne hinsides Polarcirklen, kan det i de östlige Dele af Amerika og Asien knap dyrkes til den 60° . Paa Vestkysten af Irland trives Myrten i fri Land; paa Sydkysten af England *Camelia japonica* og andre Planter, der ingen Vinterkulde kunne taale. Intetsteds synker nemlig i England Vinterens Middeltemperatur under 0° . Öen Uist (c. 60° N. B.), en af Hebriderne, har en Vintertemperatur af $+ 4$. Hvor forskjelligt fra Siberien! Jakutzk under c. 62° har, efter Erman, saa streng en Vinter, at Qviksölvet i 3 Maaneder næsten bestandig er frosset. Denne Atlanterhavets Indflydelse paa Temperaturen bliver især da kjendelig, naar Sydvestvinden om Vinteren længe og stærkt har blæst. Da drives Golfstrømmens varme Vand til Europas Kyster og forhøier Temperaturen mere end sædvanligt. Saaledes fandt Sabine, der i Januar 1822 gik til Madeira, Havet ved Englands Kyst et Par Grader varmere end sædvanlig. Netop denne Vinter fra 1821—22 udmærkede sig ved heftige Sydveststorme og en meget høi Temperatur. Paa fransk og engelsk Kyst var Vinteren 5 à 6 Grader varmere, end sædvanlig. Ogsaa her i Danmark var dette Tilfældet. Siberiens Mittel-

temperatur er, efter Schouw, — 0, 7° C.; i 1822 var den næsten + 4°.

Europa, især Vesteuropa, har da et atlantisk Klima. For at vise dette har Humboldt i sin Reises sidst udkomne Bind sammenstillet følgende Resultater:

Nordlig Brede.	Kontinentalluftens Temperatur i den vestlige Del af det gamle Kontinent.	Atlantiske Ocean. (Vandets Temperatur).	Kontinentalluftens Temperatur i den østlige Del af Amerika.
25 °	24° 4 C.	23 ° C.	
30 °	22, 0.	21, 2.	19, 4.
35 °	19, 3.	18, 8.	16, 0.
40 °	16, 5.	16, 7.	12, 5.
45 °	13, 0.	14, 0.	8, 2.

Ligesom Havet forhøier de højere Bredegraders Temperatur, saaledes bidrager det til at formindske de varme Egenes Hede. Mellem Vendekredsene ere Kysterne altid kjøligere end Lavlandet i det Indre.

Atlanterhavets vækkende og oplivende Kræfter forøges betydeligt ved dets dybe Indskjæren i de tilstødende Lande. Kaster man et Blik paa Kortet, vil man see, at det især er i den nordlige Halvkugle, hvor dette finder Sted. Hudsonsbugten og Östersöen, Antilhavet og det middellandske Hav ere disse store Indsnit, hvis Vigtighed skjønnes selv ved det flygtigste Bekjendtskab med den uhyre Kommunikation, for hvilken de, især de to sidste, bane Veien.

Det fordelagtige Forhold til Havet har Europa tildels at takke for sin høie Kultur. Ingen Verdensdel er i Forhold til Størrelsen saa meget og under saa gunstig en Himmelegn indskaaret af Havet. Syd-

europa er spaltet i Halvøer af Middelhavets forskellige Arne, og netop Landene om Middelhavet have, som vi vide, været Sædet for en meget tidlig Kultur. Phönicier, Karthager, Ægypter og Græker have i Oldtiden tumlet sig paa dette Hav og udvexlet med hinanden Produkter og Ideer. Rommerrigets kjærnefuldste Provindser omgave dette Hav, og i Middelalderen er det atter ved dets Kyster at vi maae søge den livligste Handel, mindre Raahed og velindrettede Smaastater. Genua og Venedig, Florentz og Pisa, Amalfi og Barcellona, Constantinopel og Alexandrien ere vigtige Navne i den Tids Handels- og Kulturhistorie. Ved Columbusses dristige Farter fik Europas forhen mod Orienten vendte Blik en anden Retning. Den nye Verden udfoldede sine uendelige Rigdomme for de forbausede Eventyreres Blik; Interessen for Middelhavet tabte sig; Barbarerne udbredte sig hurtigt over dets sydlige og vestlige Kyster; Verdenshandelen trak sig til Atlantehavets Kyster og fik her et Sving, som den aldrig før havde havt. Stödet var givet — Kræfterne udviklede sig i alle Retninger — med Handelen og Sibsarten opblomstrede Industrien og Videnskabelighed. Men Atlantehavets Kyster bleve ogsaa — og rimeligvis netop herved — Frihedens Hjem. Grækenland sendte i Oldtiden Kolonier til Lilleasien. Det ungdommelige Mod og den rastløse Virksomhed, der besjælede de udvandrede Eventyrere, bröde snart de fyrstelige Lænker og fremmede i det nye Hjem en Handel, Velstand og Kultur, som Moderlandet selv ikke kjendte Mage til, og som virkede fordelagtigt tilbage paa dette. Som det gik ved Ægæerhavets, saa gik det ogsaa ved Atlantehavets Kyster. I

tusindvis strömmede Folk fra det med Mennesker opfyldte Europa til den nye Verden. Baandene, som fængslede de nye Kolonier til det gamle Moderland, fandtes trykkende; de bleve brudte, og den gjen-vundne Frihed, der virkede saa velgjörende paa dens Födeland, yttrede ogsaa sin Indflydelse paa det i Despotismens Lænker stivnede Europa. Frankrig bröd sine Lænker, og hele Vesteuropa er nu enten fri eller i en Gjæring, hvoraf man kan vente at Friheden vil fremgaae. Det kontinentale Östeuropa savner tildels Havets vækkende Kraft; det hviler endnu under de absolute Formers Tryk. En afgjörende Kamp synes at forestaae mellem Öst og Vest, mellem de liberale og absolute Principer. Vi önske og haabe, at Vesten maa seire. Beskjæmmes vort Haab, kan Friheden tage til sit Hjem i den vestlige Verden, der föler sig tryk bag sit Værn: Oceanet.

DE ENGELSKE KOLONIER

PAA

NYHOLLAND.

(Förend efterfølgende Afhandling meddeles, maa jeg give nogle Oplysninger, der nærmest skulle angaae de statistiske Forhold; de kunne forøvrigt ikke gives ganske nøiagtigt for den sidste, og altsaa vigtigste Tid.)

Aaret 1848 var rigt paa politiske Omvæltninger i Europa; det var ikke mindre rigt paa materielle Omvæltninger i den saakaldte nye Verden. Kaliforniens Rigdom paa Guld, der i det nævnte Aar blev fundet, gav et nyt og overordentligt Stöd til Udvandringer. Disse, der i de senere Aar vare foregaaede stadig og i temmelig stort Tal, fik nu saavel en ny Retning som en mægtig Udvidelse. Tidligere gik Hovedstyrken fra Europa til de forenede Stater, medens mindre Grupper søgte deres Lykke i Kanada, Sydamerika og Australien. Efter 1848 drog Kalifornien, der nu var bleven et Led i de forenede Staters Kjæde, Massøn af Udvandrere til sig. Ikke blot Europæerne, men Nord- og Sydamerikanere, Australiens Öboere, selv Östasiens ellers saa lidet bevægelige Stammer, søgte deres Lykke i det guldbeströede Land.

Det er en ganske eiendommelig Tiltrækningskraft Guldet har. Naar man undtager den første Tid, i hvilken et ringe Antal, der er heldigt i at støde paa rige Guldlag, frit kan udsøge sig de bedste Pletter, forat grave efter eller udvaske Guldet, er Guld-søgningen ingenlunde af de behageligste Beskjæftigelser. Der hører store legemlige Kræfter til at udholde de Anstrengelser, som Guldgraven og Guldvasken fordre, og de Savn Vedkommende, især i den første Tid, ere udsatte for. De, der saaledes vende tilbage med Lommerne fyldte med det skinnende Metal, have ofte, ved den høiede Stilling og ved at maatte staae i Vand under Arbeidet, faaet et Knæk, der ikke let forvindes.

Naar Guldsögernes Antal er steget betydelig, stige Levnetsmidler og alle andre Livsfornödenheder i Reglen til en høi Pris, saaat der skal Held til at tjene mere som Guldgraver end paa anden Maade. Endelig er den af alle Folkeslag og af alskens Eventyrere blandede Befolkning sjældent meget rolig eller ordentlig eller fuld af Agtelse for Andres Eiendom eller Person. Men uagtet alle Farer og Vanskeligheder, udöver Guldet, saalænge Staten ikke har bemægtiget sig Guldminerne og driver dem for egen Regning, en for Mangfoldige uimodstaaelig Tiltrækningskraft. Ligesom Guldsmagerkunsten i sin Tid bragte begavede Folk til at spille Tid og Anstrengelse, vove Sundhed og Formue paa at udfinde, hvorledes man kunde lave Guld, saaledes troer den, der seer Guldet glimre i det Fjerne, let i dets Besiddelse at have Grundpillen for sin timelige Lykke, udenat gjøre sig Regnskab for, hvor meget det vil koste ham at naae

det. Dertil kommer, at naar en Enkelt har været særdeles heldig, da blænder hans Lykke altid Mange; det er som et Lotteri, hvori Enhver ønsker at have et Lod, skjönt han veed, at kun Faa kunne trække de heldige Numere. Heraf maa man forklare sig, at saa talrige Skarer vandrede til Kaliforniens Guldminer, og at kun forholdsvis Faa foretrak det roligere, i Længden mere tilfredsstillende og indbringende Hverv, at dyrke Kaliforniens rige Jord eller drive et nyttigt Haandværk o. s. v.

I August 1851 fandtes Guld i stor Mængde i Australien. Nu böiedes Udvandringens Ström tildels derhen. Östaustralien, med Sidney som Hovedstad, var allerede dengang en blomstrende Koloni; Sydaustralien, med Adelaide som Hovedstad, og Provindsen Victoria i Sydvest-Australien, med Melbourne som Hovedstad, vare i stærk Opkomst. Man fandt Guld alle tre Steder; i ringere Mængde ved Adelaide; rige Miner næsten overalt i Victoria, og det paa let tilgængelige Steder i Nærheden af Melbourne og Byen Geelong; og efter et i England nys udkommet Kort, er der Guldminer paa Ostkysten fra den 37te til den 27de Grad S. B., og man skal have fundet Guld flere Grader nordligere. I Australiens Kolonier er det lykkedes hurtigere og bedre end i Kalifornien at opretholde Lov og Orden, saaat deres Guldminer, afseet fra at de ansees som nok saa rige og lettere tilgængelige end de kaliforniske, lokke Udvandrerne endnu stærkere end disse.

Blandt Udvandrerne möde vi i den nyeste Tid tvende Racer, der ere saare forskjellige, men som paa en mærkelig Maade ligne hinanden deri, at de tidligere

vare meget utilbøielige til at forandre deres vante Liv, og som Følge deraf ogsaa til at søge Lykken udenfor deres Fædreland, medens de nu begge udvandre i store Skarer: Irlænderne og Kineserne. De første, der vare fattige, ligegyldige for Fremtiden, tilfredse med den simpleste Føde og det usleste Hjem, foretrak deres skjønne Ö, som de i deres poetiske Sprog kaldte „Havets Perle“, for ethvert andet Sted i Verden. Naar deres Kartoffler svigtede, som i 1847; maatte Englænderne klæde og føde dem, og da det var endnu lettere at faae Bröd tilsendt fra England, end at dyrke Kartoffler, bleve de i Hungersaaret nok saa gjerne i deres Hjem som forinden. Da Planerne om et særligt Parlament og den övrige Uafhængigheds-Stræben imidlertid viste sig som uiværksættelige; da man udvidede flere engelske Skattelove til Irland, der hidtil havde været fritaget for dem; og da vigtige Love om de pantsatte Eiendomme bleve givne, hvorefter forarmede Godseiere kunde beröves deres Eiendomme ved Salg af Pantekreditorerne: da steg Lysten til Udvandringer. Kjærligheden til Hjemstavnen var inderlig knyttet til Familiefølelsen; naar først Familien opløstes i Hjemmet, drev den samme Følelse, der tidligere holdt tilbage, Irlænderne til de Steder, hvor deres Nærbeslægtede vare gaaede hen. Ethvert Hul, der blev ladet aabent ved en Udvandring, førte saaledes en ny efter sig. Med Glæde og urolig Længsel efter det Nye, saae man saaledes Folk forlade den fædrene Plet, som de tidligere hang ved med en utrolig Fasthed — en Fasthed, som de, der ikke fattede Lyssiderne ved den irske Karakter, ofte misforstod.

En mærkelig Forandring med Hensyn til de udvandrede Personers Karakter og Stilling i Samfundet er nu ogsaa foregaaet, og dette gjælder navnlig om den irske Udvandring. Tidligere var Udvandringen, især til Australien, nærmest indskrænket til dem, der havde vanskeligt ved at erhverve det Nødvendige i deres Hjem, eller som ved ulykkelige Forhold havde tabt Lysten til at blive der, eller som ved deres Liv og Optræden paa en eller anden Maade havde brudt med deres Omgivelser. Saaledes saae Australiens lovende Kolonier ved Siden af Forbryderne kun de Personer, som det gamle Hjem af en eller anden Grund ikke havde Brug for. Mange af disse Udvandrere bleve, naar de i nogen Tid havde været i Kolonien, flittige, ædruelige og velstaaende Mænd, og deres eget foregaaende Liv, eller deres raa men kraftige Natur, gjorde det muligt for dem, at trives ved Siden af og at benytte paa en fordelagtig Maade de Forbrydere, Moderlandet sendte dem. Begge Parter vare saaledes vel tjente med de dengang bestaaende Forhold. Nu udvandre derimod til alle Verdens Kanter daglig Tusinder fra England og Irland, der ingenlunde ere Befolkningens Udskud. Man seer ikke længer med et mistænksomt Öie paa den, der vil söge sin Lykke andetsteds. Efter hvad der berettes, er det af Arbeids- og tildels af Middel-Klassen nu fortrinsvis de mere oplyste, de velhavende, de begavede, de selvstændige Mænd og Qvinder, som ere de förste til at udvandre. Dog maa det altid erindres, at det mere kommer an paa et kraftigt Legeme, en Arm, der kan före Öxen, Spaden eller Hammeren, end paa at kunne före en Pen, eller at udmærke sig ved gode

Manerer. Der synes at være vendt op og ned paa Alt: her er Tömreren, Smeden, en dygtig Kokkepige, Tjener eller Qvæghyrde, — de mest begunstigede, medens som oftest Gouvernanten, Oxfordstudenten, Kontoirbetjenten falde i Elendighed, og, paa Grund af selve deres höiere Dannelse, ikke saa let antages til simplere Arbeide. En Opfordring i en Melbourne Avis betegner klarere, end noget Andet, dette Forhold. Den menneskekjærlige Journalist, der i Europa sandsynligvis vilde have talt de arbejdende Klassers Sag, tilraaber Mænd og Qvinder i Australien: at de dog ikke maae vægre sig ved at antage unge Mænd og Piger i deres Tjeneste, fordi disse havde modtaget en höiere Dannelse og været godt vante. „Times” siger om disse Udvandringer: „at der i Australien vil findes bedre Selskab, end i de fleste mindre engelske Byer. De Dovne og de Uoplyste lades tilbage, medens den begavede og ædle Aand tager Flugten til en friere og mere tiltrækkende Atmosfære.” Disse Ord ere særligt fremkaldte ved at betragte den irske Udvandring: Irlænderne have forædlet Udvandringen, til Gjengjæld for at de ved den ere blevne forædlede. Ofte drager en kraftig arbeidsom Sön forud, for at aabne hans Nærbeslægtede Veien ved at samle Penge til deres Overreise, eller ved at berede dem et nyt Hjem i en lille Eiendom, som han opdyrker, indtil den kan modtage dem, der bleve tilbage.

Denne Udvandring i Skarer, der i faa Aar ere stegne til c. 2 Millioner Irlændere, har vel den Skyggeside, at saa Mange forlade deres Hjem, men ved Siden deraf seer man i den det Hellige i Familiebaandet, den indbyrdes Kjærlighed og det trofaste

Sammenhold prøvet, næret og styrket. Og medens man var uhyggelig ved Irlænderens Lediggang og Svineri; medens man beklagede den Nød og Elendighed, der saa hyppig hjemsøgte ham, og den Undertrykkelse, hvorpaa der indtil den nyeste Tid var Exempler, eller hvoraf der i alt Fald var dybe og uudslettelige Spor, maa man nu glæde sig over at see dem, — der hjemme knurrede over Skjæbnen, — som glade og tilfredse Væsener, i nye og lovende Omgivelser, og man kan ikke forundre sig over, at de, efterat Forsøget engang er gjort og lykkedes, næsten med en uimodstaaelig Magt drages til de fjerne Kyster.

Det andet Folkefærd, hvis Udvandring maa vække sær Opmærksomhed, er Kineserne. Disse har man til den nyeste Tid betragtet som Jordens ubevægeligste Folk. De kom saare sjældent videre end til Sydostasiens Öer; og de søgte at holde alle Andre, som de i Reglen henævnedes med det lidet høflige Navn „Barbarer“, ude fra det „himmelske Rige.“ I Kinesernes Handel, Agerdyrkning og anden Industri, i deres Sæder, Skikke og religiøse Ideer, er der en Vedholden ved det Overleverede, som man forgjæves søger hos noget andet Folk. maaske Japaneserne, som vi dog ikke noksom kjende, undtagne. Men ogsaa de lokkedes af Kaliforniens og senere af Australiens Guld. Man saae dem i store Skårer drage til Guldminerne, hvor de udmærkede sig ved deres Flid, Sparsommelighed, Snuhed, sindrige Arbeidsfordeling og det indbyrdes Sammenhold. Ligesom Irlænderen holdt Kineseren Familie- og Venskabs-Forbindelsen i Ære, men forskjellig fra hin arbeidede han kun til en vis Tid i det fremmede Land, og

vendte, naar han fölte sig nogenlunde tilfredsstillet, tilbage til sit Hjem med de indvundne Skatte. De bragte det endog saavidt, at de vakte Amerikanernes Jalousi og Utilfredshed; og de maatte anvende al deres Skarpsindighed paa at vise deres Ret til at söge Lykken i et Land, der var aabnet for Alle, naar de holdt dets Love i Ære.

Denne Kinesernes Vandring fra Vest mod Öst og Sydost staaer i en mærkelig Strid med den Lære, som havde vundet mange Tilhængere, at Folkevandringen vilde vedblive, som i de foregaaende Aarhundreder, at bevæge sig fra Öst mod Vest eller Sydost mod Nordvest. Muligt staaer denne Bevægelse hos dette forunderlige Folk i nogen Forbindelse med den omfattende Revolution, der langsomt men sikkert gaar for sig i selve Kina. Dersom det nuværende Dynasti fordrives og giver Plads for et nyt, vil Forbindelsen med den övrige Verden sandsynligvis faae et stort Opsving, og paa den anden Side kan man vente, at de, der ligge under, ville i store Skarer söge til de nye Riger, som aabne Armene for Alle, der söge et Tilflugtssted. En Forandring af den Natur vil muligt fortynde Befolkningen saa stærkt, at det frugtbare Kina vil lokke Höiasiens Stammer, der, hvis indre Kampe eller ydre Tryk tvinge dem fra Hjemstavnen, da maaske snarere ville falde over det mindre forsvarskraftige Kina, end som fordem vove sig imod Europas nu stærkere organiserede Stater. Paa den Maade kan Englands, Ruslands og Fristaternes Tilnærmelse i Östen, og de Brydninger og Sammenstöd deraf kunde föolge, muligt frembringe overraskende Resultater og Folkebevægelser, der blive væsentlig

skjellige fra dem, der bebudes os af Folkevandrings-Profeterne.

Hvorledes dette end maatte stille sig, synes saa meget at kunne siges: at der er anvist Australien en saare betydningsfuld Rolle i Fremtiden, og at der vil være Plads for mange Millioner, og det alene i de hidtil bekjendte Strækninger, medens der gives uhyre Strækninger i det Indre, som endnu ikke ere betraadte af nogen Europæer. For Öieblikket anslaaes den samlede Befolkning af Indvandrere i Australasien til omtrent 500,000 Mennesker.

Af de enkelte Kolonier have de nordlige kun gjort saare ringe Fremgang, og det samme er Tilfældet med de vestlige. Disse, der i 1836 havde en Befolkning paa 2040 Mennesker, talte i 1844 4350. Til Private var der indtil 1839 overladt, uden Betaling, 1,561,903 Acres (1 Acre = 6 Skpr. Land); kun 29,353 vare overladte Vedkommende mod Betaling. Af al denne Jord vare kun 2,578 Acres benyttede til Kornavl, deraf Störstedelen til Hvede. Faareavlen udgjorde Hovednæringsveien. I den sidste Tid har man gjort Forsög med at transportere Forbrydere til Vestkolonierne, dog ikke i stort Antal; en ny Lov, hvormod senere, vil snart foröge dette Antal.

En langt vigtigere Rolle spiller van Diemens Land. Denne Ö var 1838 befolket med 45,764 Mennesker, deraf 31,932 Mænd og 13,832 Qvinder. Af Mændene vare de 16,069 Forbrydere, af Qvinderne 2,064. D. 31 December 1844 var Indbyggertallet 57,420, deraf Mænd 39,604, Qvinder 17,816.

Denne Ö er ret vel skikket til Agerbrug. De fleste af vore Konsorter trives meget godt der. Den vigtigste Artikel er Hvede, hvoraf der i 1844 avledes omtrent 100,000 danske Tdr. Efter Hvede indtager Havre Forrangen, derefter Byg, medens Bönner og Ærter kun findes i ringe Mængde.

Hvalfangsten fra Öen van Diemens Land er temmelig betydelig. Udbyttet er dog formindsket i de senere Aar. 1837 var det höiest: £ 135,210; det faldt i 1844 til 53,657. — Uldudförslen, der i 1836 udgjorde 727,258 £ engelsk, var i 1842 3,297,360 £. — Den samlede Udförsel ansloges i 1838 til £ 581,475, Indförslen til £ 702,956.

Den först grundlagte Koloni i Australien var, indtil den allersidste Tid, ogsaa den mest blomstrende, nemlig Östaustralien eller Ny-Syd-Wales, med Sidney som Hovedstad. Ved Folketællingen 1841 havde den 128,718 Indbyggere, deraf 85,168 Mandfolk 43,550 Fruentimmer. Den store Forskjel i Antallet af de to Kjön hidrörer fra, at næsten alle Forbryderne, der ere komne til Kolonien have været Mænd, ligesom der blandt tidligere Udvandrere var et større Antal Mænd end Qvinder. Naar den yngre Slægt tages for sig, stiller Antallet sig ganske anderledes: af Personer under 21 Aar var der 22,691 Mandfolk og 21,294 Fruentimmer. I 1844 ansloges Befolkningen til 173,377, deraf 106,309 Mandfolk og 67,068 Fruentimmer. 19,175 af dem vare Forbrydere; i de sidste Aar har Kolonien været fritaget for at modtage Transporterede.

Förend 1831 blev i denne Koloni Landjord uddelt uden Betaling, paa den Betingelse at den blev

opdyrket eller forbedret, men fra den Tid begyndte den engelske Regjering at sælge Jorden. Fra 1832 til 1841 solgtes 1,923,631 Acres til en Gjennemsnitspris af 7 sh. pr. Acre (omtrent 4 Rbd. for en dansk Tönde Land); Priserne vexlede fra 5 sh. $4\frac{3}{4}$ d. til 1 £ 12 sh. 11 d. Det, der blev indvundet ved Salget, medgik dels til at overføre Udvandrere, som ikke selv kunde bære Reiseomkostningerne, dels til Salgs- og Udstyknings-Omkostninger, dels til at forbedre de Indfödtes Tilstand.

Letheden ved at erhverve det Nödvendige i denne Koloni viser sig ved fölgende Meddelelser: Af 23,200 Udvandrere i 1841 vare 1ste Januar 1842 kun 46 uden Beskjæftigelse. Af 4163 voxne Udvandere, der vare frit overförte, vare kun 30 uden Beskjæftigelse d. 14 Mai s. A. Af Udvandrerne henregnedes i 1841 $\frac{7}{10}$ til Jordbrugere eller Arbeidere ved Jordbruget.

Indtægten af Ny-Syd-Wales, der i 1836 var £ 330, 579; steg i 1841 til £ 632,675; men faldt atter i 1844 til £ 455,844, tildels paa Grund af en Standsning i Salg af Kronland.

Hovedproduktet i denne Koloni var tidligere Uld. Faareavlen trivedes fra först af fortræffeligt, og den har gjort store Fremskridt. De umaadelige Græsgange afgive Næring til en uendelig Mængde Faar, og disses Uld er af fortrinlig Art. Udförslen af Uld, der i 1836 belöb sig til 3,963,241 £ engelsk (1 £ omtrent $\frac{9}{10}$ £ dansk), steg i 1844 til 13, 541,173 £. — Hvalfangsten er ikke tiltaget i de senere Aar, men den er dog endnu en vigtig Industrigren. — Værdien af den

samlede Indførsel, der i 1836 beløb sig til £ 1,237,406,
 steg i 1840 til £ 3,014,189,
 men faldt i det næste Aar og var i 1843 kun £ 1,550,544.

Udførslen, der i 1836 var £ 748,624,
 var i 1840 £ 1,399,692,
 og i 1843 £ 1,172,320.

At Indførslen var højere end Udførslen hidrørte dels deraf, at de frie Udvandrere altid førte ikke ubetydelige Værdier med sig, dels deraf, at det, der indførtes fra England, for en stor Del blev betalt med Vexler trukne af Koloniens Regjering, der med dem dækkede Udgifter ved Forbryder-Indretningerne.

Skjönt Ny-Syd-Wales udviklede sig betydelig, skjönt den engelske Regjering gjorde store Opoffrelser, for at befordre Udvandring; skjönt private Kompagnier anvendte Kapitaler for at drive Bank- og andre Forretninger, som vare vigtige for Koloniens Opkomst; og skjönt endelig Transportationen derhen afskaffedes, hvilken tidligere var gavnlig for Kolonien, men i den seneste Tid afskrækkede mange fra at udvandre til den og besværede dem, der vare udvandrede, — saa frygtede Mange i England dog for at denne, for Moderlandet saa vigtige, Koloni vilde gaae tilbage, i Stedet for frem, navnlig paa Grund af manglende Arbeidskraft.

Guldets Opdagelse fjernede snart denne Frygt. I Nærheden af selve Sidney, i vestlig Retning imellem 34 og 32^{1/2}^o S. B.; og imellem 149 og 150° Ö. L. Greenwich, findes mange og rige Guldaarer, af hvilke

f. Ex. Louise, Meroo og Merinda Gruberne have givet meget stort Udbytte. Baade Syd og Nord for Sidney findes ogsaa mange Miner, hvoraf flere bearbejdes. Vel ere de ikke saa stærkt besøgte af Lykkesøgere, som de i Provindsen Victoria, der ligge bekvemmere, men de ere dog rige og let tilgængelige nok for at sikkre Ny-Syd-Wales en stedse stigende Udvandring. Efter de seneste Efterretninger maa man slutte, at Guldgravningen ikke har forhindret, at Uldet er blevet klippet i rette Tid, og Produktet skal sidste Aar have været rigt, dog har jeg ikke seet nøiagtige Angivelser i saa Henseende.

Den største Fremtid synes dog at være beredt Syd-Australiens Kolonier. Af disse er der tvende Hovedgrupper: Syd-Australien i snevrere Betydning, med Adelaide til Hovedstad, og Provindsen Victoria med Melbourne til Hovedstad.

Den første af disse Kolonier har et herligt Klima, rig Jordbund, der maaske frembringer den bedste Hvede i Verden; Bugten St. Vincent har gode Havne, og Australiens største Flod Murray løber ud, i den sydostlige Del af Kolonien, i Alexandria Søen. Da Murray, — der udspringer ved $36\frac{1}{2}^{\circ}$ S. B. og 148° Ö. L. G., der omslynger hele Nord-siden af Provindsen Victoria, og er bred og seilbar for mindre Skibe noget ind i Landet, — sandsynligvis vil komme til at spille en stor Rolle i Australiens Udvikling, og dens Bredder om ikke lang Tid ville blive befolkede og opdyrkede, saa vil den mægtigt bidrage til at hæve Provindsen Syd-Australien.

Denne Provinds har derfor draget endel Udvandrere

til sig, og netop saadanne Udvandrere, som en ny Koloni fortrinsvis maa ønske sig. Ved Slutningen af 1840 vare 15,040 Personer udvandrede dertil, og Indbyggertallet var i 1844 steget til 17,366. Ved Udgangen af 1841 var der solgt 288,817 Acres Land for £ 267,988. De indkomne Penge anvendtes til at bringe Kolonister ud, og til at forsyne disse med Arbeidere.

I denne Del af Australien er der vel Guldminer, og det endog meget nær Adelaide, men langtfra saa mange eller saa rige som i Victoria. „Der er“, skriver en Kolonist, ”nok for at holde paa dem, der engang ere bosatte, ikke nok for at drage alskens Eventyrere til Kolonien” Man kan saaledes i denne Koloni regne paa en. skjönt roligere og langsommere, saa dog nok saa sikker og heldbringende Fremgang af Kolonisationen, som i de andre Distrikter. Agerdyrkerne ville foretrække at gaae herhen, medens andre Kolonister lokkes af Faarehjorderne og Guldminerne til Ny-Syd-Wales og Victoria. Allerede nu forsynes Sidney for endel med Korn fra Adelaide, og i 1852 erholdt Byen Melbourne i Victoria derfra Korn til en Værdi af £ 250,000, hvilket var c. Halvdelen af hele Kornindførslen.

Men hvad end Fremtiden bærer i sig, er Kolonien Victoria den, der for Öieblikket har tildraget sig den störste Opmærksomhed; der er det at vi see Kolonisationen foregaae med Kæmpeskridt; derhen vende de Fleste, der söge den hurtige, skjönt mere usikre Lykke, deres Tanke. Paa Sydsiden af Victoria finde vi Bugten Port Philip; ved den ligger den

anselige By Melbourne, og den rask fremadskridende Geelong. Faa Mile fra disse Byer, der allerede indbyrdes forenes ved Dampskibe og snart faae deres Jernbane, ligge de rigeste Guldminer, man hidtil har kjendt (Byerne ligge omtrent paa 38° S. Br. og mellem 145 og $144\frac{1}{2}^{\circ}$ Ö. L.; de vigtigste Miner mellem 38 og 37° S. B. samt 144 145° Ö. L.). Til Minerne före gode og bequemme Veie fra de nævnte Byer. Af de hidtil bearbejdede Miner omtales som de rigeste „Alexander” og „Balarat”; paa sidste Sted har man fundet Guldklumper paa over 100 ø; men i det Hele har „Alexander” hidtil givet det rigeste Udbytte. Af de övrige Miner i Victoria nævnes især „The Ovens” mellem 37 og 36° S. Br. 147° Ö. L. Fra det sidste Sted föres Guldet tildels til Sidney, ellers gaaer næsten alt Guldet fra Victoria over Melbourne. Minernes Rigdom vil bedst sees af Udförslens Störrelse, efterat de bleve opdagede, ligesom Koloniens forbausende Opblomstren bedst vil fremlyse ved at sammenligne de nuværende Forhold med dem, der forefandtes et Par Aar tilbage.

I 1851, forinden Guldets Opdagelse, havde Befolkningen i Victoria naaet det meget anstændige Tal: 95,000. Byen Melbourne talte 23,000 Mennesker. Indtægten af Kolonien var £ 380,000. Indförslen beløb sig til £ 1,056,000, Udförslen til £ 1,424,000.

I 1852 steg Befolkningen til 200,000 Mennesker. Melbourne havde heraf 80,000. I Minerne arbejdede 100,000. Indtægten steg til £ 1,577,000. Indförslens Værdi var £ 4,044,000; Udförslens £ 7,452,000. Störstedelen af Udförslen var Guld. Og til den over Mel-

bourne førte Guldmasse, som blev officielt angivet, maa endnu föies Alt, hvad der blev udført af Private, og det der tillands gik over Sidney og Adelaide. Vedkommende Embedsmænd have troet at kunne anslaae den hele Udførsel fra Victoria, Alt iberegnet, til en Værdi af £ 15 Millioner, hvoraf de 14 Millioner vare Guld.

Man anslaaer den hele i Australien, fra August 1851 til 31 December 1852, samlede Guldmængde til 4,891,000 Unzer, med en Værdi af 19—20 Mill. £. Det sees altsaa at Victoria, efter den Beregning, skulde have leveret over $\frac{2}{3}$ af hele Belöbet, og skal man dömmе efter Udbyttet i de förste 3 Maaneder af dette Aar, tör det antages, at Victoria vil i 1853 levere ligesaa meget som hele Australien i 1852, det vil sige: mere end tre Gange saa meget som hele Verden förend 1848, efter hvilken Tid, foruden Victoria, Kalifornien, Ny-Syd-Wales og Syd-Australien ere mödte hver med sine Skatte.

Naar det er let at erhverve en höi Daglön, uden at komme i Afhængighedsforhold til Andre, da stiger Arbejdslönnen: Faa tilbyde, Mange kræve Arbeide. Naar Erhvervet lettes, og naar Befolkningen stiger hurtigt, da blive Livsfornödenhederne vanskelige at faae; thi Ingen vil dyrke Jorden, uden at erhverve ligesaa meget som han kan erhverve ved at gaae til en Guldmine. Naar Mange behöve Levnetsmidler, naar forholdsvis Faa kunne levere dem, og naar de, der behöve dem, baade kunne og ville betale godt, hvilket altid er Tilfældet hvor Erhvervet betydelig lettes, da er det altsaa nödvendigt, at, i alt Fald til en Tid, de förste

Livsfornödenheder blive kostbare. Først naar den almindelige Konkurrence fra andre Lande afhjælper Misforholdet mellem Søgning og Tilbud, kunne Priserne dale.* Man vil derfor ogsaa finde, at Levnetsmidlerne i Australien, især i Victoria, have været meget dyre. Imidlertid have Priserne vexlet stærkt, og da statistiske Berægninger endnu mangle, vil det være vanskeligt at nævne Middelpriser. Noget stadigere have Priserne paa Arbeide været. Nogle af disse skulle meddeles, saaledes som de stillede sig i Melbourne 1 Januar 1853. Man vil deraf see, at flere, selv simplere Arbeider, lønnede sig langt bedre end Guldsøgning. Man anslaaer den egentlige Indtægt for en Guldgraver til 3 £. Kun de, der ere blevne sært begunstigede af Lykken, og som have drevet Guldgravningen planmæssigt, efter en større Maalestok, med Indsigt og Dygtighed, have erholdt et bedre Udbytte. Mangen Dagleier og Tjenestekarl hos os vilde sandsynligvis finde sig noget tarveligt aflagt, selv om han betænkte de mange forøgede Udgivter, ved at sammenligne følgende Lønninger med de hos os almindelige:

Tjenestefolk i Byerne.	Aarlig Løn med Kost.
For et Ægtepar uden Familie	Rbd. 540—675.
For et Dito med Dito	— 540—595.
Faarehyrde	— 324—360.
Dygtig Tjenestekarl	— 270—315.
Gartnerkarl	— 540—595.
Tjenestepige	— 180—315.
Kokkepige	— 315—450.

Ugentlig Løn
med Kost.

Oxedriver	Rbd. 23—30.
Kok.....	— 18—27.
Opvarter	— 9—13.
Staldkarl	— 9—13.

Ugentlig med Kost.

Tjenestefolk paa Landet	Rbd. 9—13.
-------------------------------	------------

Daglig uden Kost.

Tömrer.....	Rbd. 8 à 9.
Smed, der er vant til at skoe Heste ...	— 9 à 13.

Söfolk erholde i Hyre for en Reise til London i Alt.....	Rbd. 450,
eller for hver Maaned	— 126.
Kystfarere faae maanedlig.....	— 72.

Skjönt Guldsögerne ofte ere noget eventyrlige og urolige, er Ro og Orden dog ret godt opretholdt i Victoria. Vanskeligt er det vel undertiden for vedkommende Autoriteter, naar der paa eengang strømme Skarer til et enkelt Punkt, at holde disse inden Lovens Grændser. Slige Strömninger foregaae, naar der tilfældigvis er gjort en rig Fangst paa et Sted; dette anmeldes strax med fede Bogstaver og i et pathetisk Sprog i nærmeste Bys Avis, og trækker let Tusinder fra andre Steder til det, hvor Lykken har tilsmilet en eller flere Sögere. Men det synes dog at Guldgraverne i Australien i det Hele ere en noget bedre Race, end den, der findes i Kalifornien, hvortil der

navnlig i Begyndelsen fra Sydamerika styrtede mange af de mest fortvivlede Eventyrere. Efter nogen Tids Forløb antager Guldgravningen ogsaa overalt en mere sund og forretningsmæssig Karakter, hvilket meget letter Autoriteterne i Opfyldelsen af deres Pligter.

Agerbruget kunde blive af sær Betydning for Victoria, netop fordi saa Mange, der trænge til Jordproduktet, uden selv at frembringe det, søge derhen. Man skulde ogsaa troe, at den engelske Regjering maatte gjøre Alt, for at bevæge Agerdyrkere til at udvandre; thi kun derved kunde Kolonien erholde en mere stræbsom, nøisom og moralsk Befolkning, ved Siden af Guldgraverne. Jordbrugets stærke Udvikling er for enhver Koloni, som for ethvert Land, en stor Velsignelse: det bliver næsten en Nødvendighed for den fortsatte Bestaaen af en Koloni som Victoria. Der synes imidlertid at hvile en ulykkelig Stjerne i saa Henseende over Victoria; for endel skyldes dette den forrige Kolonialministers, Lord Greys, Stivsind.

Allerede tidligere klagede Kolonisterne over, at tildels ifølge Regjeringens feilagtige Foranstaltninger, var der en for høi Pris paa Jord. Man havde i de 15 Aar, der endte med 1850, hetalt i Victoria en Acre Jord i Gjennemsnit med næsten Rbd. 18, medens den i Syd-Australien kun kostede neppe 10 Rbd., uagtet det sidste er et bedre Kornland, end det første. Lord Grey forøgede Øndet ved at opstille og gennemføre, mod Kolonisternes kraftigste Modstand, det Princip: at al Jord skulde betales med mindst 9 Rbd. pr. Acre. Da Salgene paa slig Betingelse ikke vilde lykkes,

toge Stormænd, der fandtes blandt Kolonisterne, uden videre Jorden i Besiddelse til Qvæg- og Faareavl, og fik, ifølge en Lov af 1847, en Slags Stadfæstelse af Regjeringen paa Besiddelsen for 14 Aar, med Ret til, efter disses Forløb, atter at fornye den noget besynderlige Kontrakt. Paa denne Maade kom Jorden i Nærheden af Byerne i faa Monopolisters Haand. Vel skulde man troe, at der var Land nok at faae, om end noget længere fra Byerne; men det har altid vist sig i nye Kolonier, at Udvandrere have en forunderlig Skræk for at komme for langt fra de Steder, der allerede ere befolkede: Mænd, der ikke betænkte sig paa for stedse at sige Farvel til det fædrene Hjem, og vandrede Tusinde Mile bort, frygte for at være nogle faa Mile fra en Befolkning, der er dem fremmed, om de end alene ved denne Fjernelse kunde naae Hensigten med deres Udvandring, og faae Erstatning for alle dermed forbundne Offre. Dette er nu engang saa, og hvor urigtigt det end kan være, maa det tages i Betragtning ved de Koloniallove, der gives. Dette har Grey ikke villet gjøre, og han har, ved sin Anordning af Forholdet, vakt den høieste Forbittrelse blandt Alle, der søge deres Lykke i Victoria, og ønske at kjøbe Jord. Denne Forbittrelse er saa stærk, at det ikke er umuligt, at Regjeringen bliver nødsaget til paa en eller anden Maade at raade Bod paa dette Onde.

Ogsaa i en anden Henseende har der i de senere Aar været Strid mellem Kolonien og Regjeringen, navnlig da Grey var Kolonialminister. Anskuelserne om Transportationen af Forbrydere er nu en ganske anden end tidligere. Medens Transportationen forhen anpristes af Alle, som en fortræffelig Maade at frie Landet for Lovens Overtrædere, skaffe Kolonien Arbeide og forbedre selve Forbryderne, -- er der nu kun Faa, som ville opretholde den i fuld Udstrækning, medens de Fleste ville have den betydelig indskrænket, og Mange ville ganske have den afskaffet. Blandt disse sidste maae nævnes den nuværende Kolonialminister, Hertugen af Newcastle, og Ministren for de offentlige Arbeider, Sir W. Molesworth. Og i selve Kolonierne er Modstanden mod at tage Forbryderne meget levende. Klagerne over Transportationens Ulykker lyde fra alle Kanter, og stedse stærkere. Indbyggerne i Van Diemens Land have i flere Adresser nedlagt den kraftigste Protest mod at modtage flere Forbrydere; den lovgivende Forsamling paa Öen har negtet at votere Skatter, naar Transportationen ikke ophørte, og man har frygtet for at det vilde gaae der som paa Kap, at det vilde blive umuligt at sætte Forbryderne, der vare underveis, iland til Trods for Indbyggernes Modstand. Den nuværende Regjering har erkjendt Nödvendigheden af i dette, som i Alt hvor en bestemt og almindelig Mening er fremherskende i Kolonierne, at lempe sig efter disse, og besluttede strax ikke at sende flere Ladninger Forbrydere til Van Diemens Land. Ganske nylig har Regjeringen besluttet at benytte de endnu

lidet befolkede vestaustraliske Kolonier til Forbryderkolonier, dog skulle kun 800 Forbrydere sendes dertil, og kun de, der efter den bestaaende Lovgivning skulle idømmes 14 Aars Transportationsstraf og derover, skulle undergaae denne Straf i Forbryderkolonier.

Forandringen i Anskuelserne om Transportationen er foregaaet meget naturligt. Da Kolonierne vare tyndt befolkede, Arbeidskraften meget vanskelig at erholde, Anvendelsen for den overordentlig stor, og Livsfornödenhederne billige, — da var det i sin Orden, at Kolonisterne gjerne benyttede sig af det billige Arbeide, som de erholdt ved Forbryderne, og rakte Regjeringen en velvillig Haand, naar denne sögte paa visse Trin af Straffen at anbringe Forbryderne til privat Arbeide, under den Privates Ansvar. Regjeringen paa sin Side sparede endel Udgifter, og dens Arbeide lettedes betydelig. Forbryderne endelig fandt paa denne Maade en Formildelse i deres Straf; der aabnedes dem Adgang til at lægge en Skilling tilside, naar de vare flittige; Fristelsen til at flygte var ikke saa stor, da et umaadeligt, dengang lidet befaret, Hav adskilte dem fra den övrige Verden, og de i det Indre af Landet vilde finde Vanskelighed ved at erhverve det Nödvendige, og ofte staae ene i store ubefolkede Strækninger, ligesom Samlivet med de Indföde ikke kunde være lokkende. Under disse Omstændigheder var der en Spore for dem til at blive, hvor de engang vare, og arbeide godt der. Efter udstaaet Straffetid bleve de saaledes ofte stræbsomme Mænd, og de valgte i Reglen at blive, hvor de vare kjendte med Forholdene og taalelig ansete, i Stedet for at prøve Lykken i

deres Fædreland, der havde udstødt dem. Saaledes bleve mange Forbrydere, efter udstaaet Straf, virksomme og velhavende Folk.

Da Befolkningen steg; da Udvandrerens Karakter tildels forandredes derved, at det blev almindeligt, at dygtigere og agtværdigere Mænd udvandrede; da Velstanden forøgedes; da nye forhen ukjendte Rigdomskilder bleve fundne, -- da bleve Fristelserne større, Leiligheden til at begaae Forbrydelser og til at undvige under Straffetiden lettet: som Følge deraf blev det, der var Kolonisterne til Nytte, en Plage for dem. I Ny-Syd-Wales søgte man og erholdt Fritagelse for at modtage Transporterede; et lignende Løfte blev under Grey i 1846 givet Van Diemens Land, men han havde ikke ment det saaledes, som man havde opfattet hans Ord, og det blev ikke opfyldt. Imidlertid opdagedes Guldet. Nu strömmede store Skarer til Australien, og for de værste Forbrydere kunde den lange Søreise, der tidligere betragtedes med Rædsel, efterat den var bleven almindelig ikke længer være meget afskrækkende. Det tidligere lidet befolkede Land trækker nu ved sine Rigdomme Udvandrere fra alle Kanter og opfordrer Forbryderne til at afkaste Straffeaaget. Opsynet med Forbryderne bliver saaledes vanskeligere under de forandrede Forhold; Straffen taber en stor Del af dens Vægt som Afskrækkelsesmiddel; Forbrydernes Forbedring vanskeliggjøres; Kolonisterne betragte dem som farlige Urostiftere og Eiendomsforstyrreere, som ved deres Nærværelse ligesom kaste en Skygge paa alle Andre, der ere i Kolonien.

Et Vidnesbyrd om den Lethed, Forbryderne have

ved at undkomme, har Hertugen af Newcastle nys leveret, idet han har oplyst, at i de første 9 Maaneder af 1852 vare ikke mindre end 1413 Forbrydere undløbne fra Van Diemens Land, forat søge Lykken i Guldminerne, hvor man havde taget 738 af dem og ført dem tilbage.

Transportationen kan dog ikke pludselig ophøre. England er ikke forberedt i saa Henseende. Vel er der store Straffeanstalter i England og paa flere Punkter i engelske Besiddelser, saasom Gibraltar og Norfolk Öen (hvilke sidste vel maae adskilles fra Forbryderkolonierne, da de mere ligne almindelige Straffeanstalter); men dels kunne de ikke modtage alle de Straffedömte, dels sætter man stor Pris paa at blive fri for de farligste Forbrydere, der i andre Lande, efter mangeaarig Straf, kastes tilbage i det Samfund, der var Vidne til deres Forbrydelse. Som alt sagt har man besluttet at prøve Vestaustralien, der allerede i 3 Aar har modtaget nogle, skjönt kun faa Forbrydere, og derhen vil det vel ogsaa i nogen Tid lade sig gjøre at sende dem; men naar ogsaa disse Kolonier stige i Folkemængde og Velstand, hvad da? England maa i saa Fald atter søge andre bekvemme Steder f. Ex. i Nordaustralien, eller det maa finde sig i at beholde Forbryderne i Fængsler hos sig selv. Naar Forbryderarbeidet foregaaer paa en hensigtsmæssig Maade, kan en stor Del af Udgiften ved Fængslerne indvindes; og naar et Land ikke kan faae Forbryderne af Syne, bliver det nödt til at anstrenge sig dobbelt, for at virke til deres Forbedring, og derved gjøre dem saa uskadelige som muligt. Ved Transportationen troer

man altfor let, at Forbedringen er foregaaet, naar man blot selv ikke mærker noget til den, der blev ført bort, efterat hans Straffetid er omme.

Den store Fremtid, der er beredt de australiske Kolonier, og den Betydning, de allerede have naaet, har naturligvis gjort, at, den engelske Regjering har henvendt Opmærksomheden i en særdeles Grad paa dem. Udvandringen dertil begunstiges mere end til andre Kolonier; Postforbindelsen søges lettet ved Kontrakter med Dampskibs-Kompagnier, eller ogsaa benyttes de mangfoldige hurtigseilende Skibe*) dertil; der arbeides paa at skabe bedre indre Forbindelser mellem de enkelte Steder i Australien; — Kolonisterne, der endnu ere grebne af den første Ruus, fremkaldt ved Guldopdagelsen, og saaledes ikke ere oplagte til at indføre de mange Forbedringer, som man overalt i England anseer for nødvendige, ansføres til ogsaa at tænke paa Fremtiden. Men fremfor Alt lader man Kolonierne nyde de uskatterlige Goder, som Selvregjering, Pressefrihed, Forsamlingsfrihed o. s. v. medføre. Man griber nødig ind i de indre Anliggender,

*) I „Times” af 12 Septbr. d. A. anmeldte to Dampskibs-Kompagnier deres Skibes Afgang til Nyholland: eet Skib for hvert Kompagni hver anden Maaned. Derefter fulgte Anmeldelser om 146 Udvandrerskibe til Nyhollands Kolonier (desforuden 6 til Ny-Zeeland). Dette i een Avis paa een Dag!

da Erfaringen noksom har lært, at Kolonier derved enten hensygne eller blive opsætsige og tilbøielige til at lösrive sig.

Mærkeligt er det forøvrigt at see, hvorledes netop for Öieblikket et Slags Aristokrati har dannet sig f. Ex. i Ny-Syd-Wales. Man er der meget opsat paa at have et förste lovgivende Kammer af regjeringsvalgte Medlemmer, forat bevare Indflydelsen i de nuværende Stormænds Hænder, medens Massen af de nye Udvandrere er mere demokratisk stemt.

Kolonisterne i Australien have paa deres Maade vist Taknemlighed mod Moderlandet, og knyttet Baandet nöiere, saasom ved at opkalde Provindser, Grevskaber, Byer o. s. v. efter Moderlandets forskjellige Steder, eller efter beröimte eller höitstaaende Personer. De frygte end ikke for at gjöre det rigtig godt ved at bruge det samme Navn flere Gange, saaledes finder man „Victoria”, „Albert”, „Wellington”, „Peel”, „Russell”, „Melbourne” m. fl. Navne gjentagne Gange.

Den humane og forstandige Politik, England har fulgt, forklarer os tildels de engelske Koloniers Flor. Paa den Maade har England seet sig istand til, ved Siden af de mange vigtige faste Punkter, der giver det en saa fremragende Stilling saavel i Europa som i andre Verdensdele, at udstrække sine Arme over en stedse videre Kreds. Den engelsk-nordamerikanske Race gaaer saaledes, ved den frie Udvikling af de individuelle Kræfter, frem med Kjæmpeskridt. I Amerika er denne Race den fremherskende; overalt har dens Sprog, hvor den er talrigst, fortrængt de övrige Sprog; i Australien er den saa godt som eneherkende; den har 150 Mill. Mennesker under sit

Herredømme i Indien; den gjør større og større Fremskridt i Kina; den har besluttet at see lidt ind til Japaneserne; paa Afrikas Kyster har den flere og værdifulde Besiddelser; i selve Europa er den Forjæmperen for den liberal-konservative Politik, der, uagtet megen Frem- og Tilbagegang, dog lidt efter lidt vinder Indgang overalt. Kun een Hersker gjør et Slags Forsøg paa at møde de engelsk-nordamerikanske Stammer: den russiske Magthaver, der søger at samle de slaviske Stammer om sig. Medens den engelsk-nordamerikanske Race, med Biblen under Armen, fortrinsvis bruger Plougens og Öxens fredelige Vaaben, forat trænge frem og indtage nye Riger, gaaer Medbeileren frem med Sværdet i den ene Haand og Svöben i den anden; og for de slaviske Stammer skinner Billedet af en Krone, der skal betvinge alle andre, og i Kronen findes et Kors, dog ikke det beskedne Selvfornegtelsens Kors, men det glimrende Kors, der betegner den græske Kirke, som den i Verden eneberettigede, hvis Hoved Keiseren er.

De første simple, tilsyneladende lidet mægtige Vaaben, ere den nyere Tids; den sidstnævnte Slags Vaaben finde vi derimod flere Aarhundreder tilbage lige til Middelalderen overalt, hvor et Rige har naaet en stor Udstrækning, og har havt Herskere med ærgjerrige Planer og en Befolkning, som har ladet sig tilfredsstillende ved at tilhøre et stort Rige og styres af en Hersker, der vil og kan udstrække sine Arme, hvor han seer et modent Bytte.

Gaaer den engelsk-nordamerikanske Race af med Seiren, da vil en lysere Fremtid aabne sig: de, der nu staae tilbage, ville da snart gaae frem, thi alle de nye

Opdagelser og lettede Forbindelser bringe Landene hinanden nærmere. Faaer den russisk-slaviske Race Overherredømmet i Europa, da maae vi læse Fremtiden i de Landes Skjæbne, der fra en høiere Kultur faldt tilbage, fordi de beseiredes af eller blandedes med raae Stammer, som bruge Aarhundreder for at naae det Kulturtrin, de Overvundue allerede indtage.

H. HAGE.

Skizze af de engelske Kolonier paa Nyholland.

I.

Koloniernes Historie afgiver nogle af Verdenshistoriens interessanteste Partier. Det muntre friske Liv, den ofte vidunderlige Opblomstren vederqvæger det Öie, der trættes ved ældre Staters forholdsvis forknyttede Tilstand. Kolonierne fremstille Slægtens Ungdom, muntre Virksomhed, dristige Foretagender; Benyttelse af hidtil ukjendte Hjælpekilder have udmærket mangfoldige saavel af Nutidens som Oldtidens Kolonier, og medens de gamle Stater, ligesom den aldrende Mand, have rystet paa Hovedet og tvivlet, saa have hine handlet og udført det, der for disse syntes og derfor ogsaa var en Umulighed. Skilsmissen fra Hjemmet, fra Familie og Venner, fra de sædvanlige Beskjæftigelser, forudsætter en Karakterkraft, der lover ualmindelige Frugter. Det gamle Vaneliv ophører; nye Baner betrædes; nye Lande opsøges; nye Have befares; Skove skulle ryddes, Floder gjøres seilbare; nye Handelsveie skulle aabnes,

en ny Dyrkningsmaade af Jorden udfindes, med et uvant Klima skal der kjæmpes, med fremmede Folkefærd skal der pleies Samkvem; de gamle Erfaringer ere ikke tilstrækkelige; Tænekraften maa anspændes for at opfatte de nye Forhold. Under saadanne Forhold maa man blive friere og kraftigere udviklet, og naar nu en heldig Beliggenhed, en rig Jord, et gunstigt Klima komme den større Dygtighed til Hjælp, hvad Under da, om der fremgaaer Virkninger, som forbause den övrige Verden. Hvo tænker ikke her ved paa de græske Kolonier? Fra Sahara til Alperne, fra Pyramiderne til Kaukasus besatte Grækernes muntre, daadrige, vandrelystne Slægter det ene Punkt efter det andet. Lyst og Nöd drev Grækeren ud af Hjemmet; det ukjendte Lands Eventyr vinkede ham, og i Bevidsthed om sin overlegne Kraft, gik han dem muntert imöde; Politiken havde sin Andel; nye Stater eller nye Former skulde grundes i Lande, der ikke ved ældre Institutioner lagde Skaberaanden Hindringer i Veien. Saaledes besattes Middelhavets rige Kyster med græske Sværme; heldigt var næsten altid Valget af Stedet; rigeligt lönnede den jomfruelige Jord og det ligesaa jomfruelige Hav ethvert Arbeide; med næsten utrolig Hurtighed formerede disse Sværme sig, begunstigede af et herligt Klima og Jordens og Havets rige Gaver; med den opblomstrende Handel og Söfart gik Videnskab og Kunst Haand i Haand; overalt viser sig i disse Kolonier en rig Livsfylde, som man for-gjæves i Historien söger Mage til. Romerne fulgte efter; ogsaa de havde deres Kolonier, skjöndt meget forskjellige fra Grækernes. Afhængige af Moderstaten udbredte de deres Herredom og omdannede deres Om-

givelser, men de havde ikke den Tillokkelse, som de græske.

Norden og Östen kunde ikke med Individer virke indgribende paa den mere dannede Syd; de udgjöde deres Masser over den, og Middelhavets rige Bækken maatte optage Nordens raae, men kraftige Sönnner. De Gamles Kolonier vare ukjendte i Middelalderen; naar der vandredes, saa skete det i Masser (Kors-togene); kun Hanseforbundets Handelsanlæg minde fjernt derom; Skandinavernes Tog gik ei ud paa Handel og Agerbrug, men paa Plyndring og Krig, fra hvilke dog enkelte, f. Ex. de af politiske Grunde til Island og Færöerne foretagne Udvandringer, gjöre en Undtagelse.

I Midelhavet stödde Skandinaver og Arabere sammen; begge havde samme Öiemed: at plyndre og erobre, og begge naaede deres Maal i Middelhavets Kystlande. Over Afrikas, Asiens og Europas Kyster udbredte Araberne sig dels som Erobrere, dels, skjönt sjeldnere, som fredelige Kolonister. Ogsaa Kinas og Bagindiens Beboere have delt Vandrelysten, men efter en mere indskrænket Maalestok, end Europæerne; medens hine have selv i de nyeste Tider holdt sig til de dem nærmest liggende Lande, og især til det ostindiske Archipelag, saa have Europæerne udbredt sig over hele Jorden. Med sin manglefingerede Haand griber Europa Oceanets Töiler og har med det Samme besteget den Pegasus, der bærer det let til alle Folkefærd. Saalænge Middelhavets Kyster fremböde Plads nok for de vandre- og handelslystne Folk, og saalænge den kultiverede Del af den europæiske Menneskehed var indskrænket til dette rige Bækken, saalænge kunde

Handels- og Vandrelysten ikke godt faae noget oceansk Sving. Men da Atlanterhavets Kystbeboere stege i Kultur, da de vare blevne fortrolige med det i Begyndelsen saa afskrækkende umaalelige Hav, der i Aarhundreder forgjæves havde indbudt sine Beboere til at prøve de vaade Veie, der førte over dets Ryg, saa forandrede Scenen sig; istedetfor et Middelhavs Kyster blev nu den hele Verden Skuepladsen for Europæernes Virksomhed. Lige fra Afrikas Omseiling og Amerikas Opdagelse, har Europa udsendt sine Folkestrømme til Landene hinsides Havet. Især har Amerika lige fra det 16de Aarhundrede været det forjettede Land, hvorhen alle de, der enten have følt sig trykkede af den gamle Verdens politiske eller religiøse eller pekuniære Forhold, eller som have været besjælede af en ungdommelig Lyst til Eventyr, have vendt deres længselsfulde Blikke.

Brændende af Tørst efter Guld og Eventyr ilede Spaniere og Portugisere til Öst og Vest, næsten vidunderlige vare de Gjæringer, som disse fuldbragte, -- Gjæringer, ved hvilke man ei kan andet end dvæle med Deeltagelse, om man end ei kan billige de Bevæggrunde, der især førte dem over Havet. Ogsaa den betænksomme, men dristige Hollænder gav efter for Stødet Men af alle Nutidens Folkefærd staae Englænderne som Kolonisatorer överst. Grækernes Drift til Handel og Söfart, deres Lyst til at grunde nye Stater, deres Higen efter Eventyr og Bevidsthed om deres Överlegenhed, hvorhen de end kom paa Jorden, synes hos Englænderne at have parret sig med Romernes kraftige Udholdenhed, deres praktiske, prosaiske Dygtighed, deres verdenshistoriske Politik

og deres uhyre Nationalfølelse. Medens Spanieren forsmaaede ved stadig Flid at aflukke Jordan dens Rigdomme, medens han bestandig higede efter Minernes phantastiske og hurtigbringende Skatte, Tusinder og atter Tusinder ved denne Stræben tilsatte Alt: saa grundede Englænderne i de mindre glimrende, men ikke mindre indholdsrige Nord-Colonier, der ikke havde at kjæmpe med Minernes Fristelser, der ikke bleve undergravne ved den uafsladelige Higen efter hurtig Berigelse, men som, henviste til Agerbrug, Handel og Fiskeri, behøvede Flid og Udholdenhed for at naae hint Maal. Og de naaede det paa denne tilsyneladende langsomme Vei i langt høiere Grad end deres minerige Naboer. Med vidunderlig Hurtighed blomstrede de op, tiltrods for Moderlandets urigtige Handelslove; Sønner blev myndig og emanciperede sig.

Et nyt Amerika aabnede sig for Englænderne i Australlandet og Sydhavets Ökrands. Den Tid, synes nu kommen, da alle overbefolkede Lande for Alvor tænke paa at skaffe deres hungrende Masser et Afløb hinsides Havet. Afstanden skrækker ikke meer; man er blevet fortrolig med Havet; nye Veie ere udfundne, der afkorte Seiladsen, nye Midler til at bevare Sundheden selv paa de længste Reiser, og en Verdensomseiling, der, for ikke stort mere end et halvt Sekel siden, gjaldt for et vanskeligt, ja meget voveligt Foretagende, hörer nu til Hverdagsbegivenhederne. Vest-europæeren hörer nu hjemme paa Verdenshavene, ligesom Grækerne för og tildels endnu paa Middelhavet.

De Gamle havde Agerdyrknings- Handels- og Krigskolonier, ligesaavel som den nyere Tid; de katholske

Nationer havde Religionskolonier, men Englænderne ere de første, der have fattet Ideen om egentlige Forbryderkolonier. At mange baade yngre og ældre Folkeslag have bestemt enkelte fraliggende Öer ja hele Lande til Straffesteder er sandt nok; men regelmæssigt at udsende Forbryderne dels for at rense Moderlandet, dels for at opdyrke fjerne Lande og derved humanisere Dyrkerne, det er Englændernes Idee, og denne Idee er egentlig først i Australien bragt til Udførelse. Thi de tidligere Deportationer til Nordamerika skete alene i det Öiemed at befrie Moderlandet for Bærmen af sin Befolkning; hvilket noksom fremgaaer af den höist mangelfulde Methode, man dengang anvendte. Først da de amerikanske Kolonier vare tabte, tænkte man paa at udfinde et andet beqvemt Deportationssted og valgte dertil det af J. Banks saa meget anbefalede Botany-Bay. —

Den 23 Mai 1787 seilede den første Forbryderflaade fra England; 565 mandlige og 192 qvindelige Forbrydere vare bragte ombord. Captain Arthur Phillips var udnævnt til Gouvernör over N. S. Wales og omliggende Öer. Efterat have opholdt sig i 2 Maaneder paa Teneriffa, i Rio og paa Kap for at indtage Forfriskninger, Huusdyr og allehaande Frö og Planter, som ansaaes nyttige for den nye Coloni, naaede Flaaden d. 18 Januar 1788 Botany Bay. Da man fandt Egnen ufrugtbar, skjönt sund, gik Phillips til det faa Mile Norden derfor liggende Port Jackson, som Cook ikke havde undersøgt og hvor Phillips til sin Forundring fandt en af de fortræffeligste Havne i Verden, idet en rummelig Bugt med utallige Smaabugter, der danne de herligste Havne, strække sig c. 3 Mile ind i Landet

Ved en af de mindre Bugter valgte Phillips Stedet til Koloniens Hovedstad, som han efter Expeditionens driftige Ophavsmand (Lord Sydney) kaldte Sydney. Heller ikke her er Jordbunden frugtbar; med ikke ret mange Undtagelser bestaae Nyhollands Kyster enten af Sanddüner eller Sandsteensklipper, og denne Beskaffenhed er ialmindelighed herskende flere Mile ind i Landet.

Den nye Koloni maatte i de første Aar kjæmpe med overordentlige Vanskeligheder, og kun den fortræffelige Gouvernørs Karakterkraft reddede den fra Undergang. De Deporterede vare — ubegribeligt nok — saa slet valgte, at der knap mellem dem fandtes de fornødne Haandværkere; Landmænd vare endnu sjeldnere; Mange vare gamle eller svagelige. Hertil kom at Kolonien i Begyndelsen mistede flere af de medbragte Huusdyr; Tilførslerne fra England udebleve i de første Aar flere Gange saa længe, at Kolonien var udsat for alle en Hungersnöds Rædsler; i lang Tid levede man paa halve Rationer, og selv dette Quantum blev (i 1790) endnu mere reduceret. En fri Kolonist, der i Gouvernør Phillips Tid, kom til Kolonien, fortalte Lang at hans Ration for en temmelig lang Tid kun havde været eet Mais-hoved om Dagen, og at han i 3 Aar havde levet i Kolonien i den Tro, at han snart skulde døe af Hunger. Mærkværdigt er det, at der i denne Periode, hvor Døden hvert Öieblik kigede ind i alle Huse, og hvori selv de stærkeste Mænd havde ondt ved at bestaae, ikke fandt noget Selvmord Sted; først da Overflod igjen indfandt sig. blev Livet en Byrde Med Forbryderne gik det Bedre, end man skulde have

ventet: kun mindre betydelige Forseelser vare almindelige; hyppigst havde man at gjøre med Forsög paa at flygte dels tillands, dels tilsöes.

Strax efter at Phillips havde sat sig fast ved Port Jackson, sendte han en lille Afdeling til den for sin Frugtbarhed bekjendte Ö, Norfolk. Denne Koloni blev et Par Aar efter stærkt formeret, da Hungersnöd truede Sydney; men ogsaa Norfolk havde at lide af denne Plage. Kolonisterne bleve nogle Aar derefter af ubekjendte Grunde flyttede til v. Diemens Land; nu er imidlertid Oen igjen bleven koloniseret.

Gouv. Phillips forlod i Slutningen af 1792 Kolonien, der bestandigt vil bevare Mindet om denne ved sin Karakterkraft, Uegennyttighed og Menneskekjærlighed udmærkede Mand. Man tænke sig Vanskeligheden ved at danne Grundlaget til et Samfund af Materialier, som Samfundet havde udstödt, under Omstændigheder, som de för skildrede, og man vil indrömme. at den forholdsvis gode Tilstand, hvori Phillips forlod Kolonien, afgiver et meget hæderligt Vidnesbyrd for ham.

Ogsaa hans Elftermand Hunter*), var en duelig Mand. Under ham kom en Del frie Colonister til Landet, især efter Gouvernör Phillips Anbefaling. Agerdyrkningen gjorde vel betydelige Fremskridt, og Hungersnödens Skrækkebilleder begyndte at forsvinde, men de egentlige Landmænds Tal var dog endnu kun meget ringe, og flere Gange var Kolonien udsat for en overordentlig Vexel i Priserne paa Livets förste Fornödenheder. De höie Priser paa Qvæg standsede

*) Hunter kom först 1795 til Kolonien; i denne Mellemtid havde nogle Officerer regjeret.

Agerbrugets Fremskridt; 1796 kostede en Hest £ 90, en Ko £ 80, et Kolonialfaar £ 10. Dog havde Kolonien i denne Henseende et stort Held; man opdagede nemlig 1 stor Flok forvildet Qvæg i en frugtbar Egn Syd for Sydney, som netop deraf fik Navn af Cowpasture. Denne Flok stammede fra de faa Stykker, der strax efter den første Transports Ankomst vare forsvundne. Kolonien skred imidlertid frem, men desværre tiltog Drikfældigheden i en overordentlig Grad. Rum blev betragtet som det bedste Tuskmiddel; alle andre Varer kunde man let skaffe sig derfor, og intet kraftigere Middel til at faae Folk til at arbeide var der, end at give dem Spiritus. Handlen hermed var saa indbringende, — at selve Officererne af N. S. Wales Korpset gave sig af hermed, og det blev efterhaanden Skik, at hver Officeer i Forhold til sin Rang skulde have et vist Quantum Rum af de kongelige Magaziner, ja, at Handelsskibene først maatte lade dem vælge, hvad de ønskede, før de solgte til Andre. Det skrækkeligt tiltagende Spiritusvæsen var ikke det eneste trykkende Onde; Misforholdet mellem Mænd og Qvinder medførte et ligesaa stort, og en almindelig Demoralisation truede ogsaa Koloniens frie Beboere.

Under King (1800—1806) gjorde nogle hundrede Forbrydere et Forsøg paa ved Magt at skaffe sig Frihed; de bleve imidlertid let betvungne og mærkeligt nok er dette Forsøg det eneste voldsomme, der er gjort, saalænge Colonien har bestaaet. I det Aar, King forlod Landet, oversvømmede Hawkesbury Floden sine Bredder og anrettede store Ödelæggelser. Den største Del af Hösten gik tabt, og da Colonien ikke var beredt paa et saadant Tab, steg Prisen paa Bröd

til en saadan Höide, at over 1 Rbd. skal være betalt for et Pund grovt Meel i Sydney. Det var derfor, at Kings Eftermand, Kapitain Bligh, i længere Tid var nødt til, naar han gav de sædvanlige Selskaher, at anmode Gjæsterne om at tage Bröd med sig. Bligh, der er Læserne bekendt fra det Oprör, der bröd ud paa det af ham förte, fra O'Tabiti til Vestindien med Planter bestemte, Skib, — et Oprör der gav Anledning til Öen Pitkairus Besættelse, — gjorde sig i den Tid, han styrede Kolonien (1806–8), al mulig Umage for at standse Officerernes Rumhandel og i det Hele det Monopol, de efterhaanden havde tilsneget sig; sörgede ogsaa for at de fattige Kolonister fik hvad de behövede for taalelige Priser af de kongelige Magaziner, men opbragte dermed dem, der havde beriget sig ved hiit System, i den Grad, at Korpset gjorde formelig Opstand og afsatte Gouvernören. Mærkværdigt nok havde denne Oprörsakt ingen videre Følger; ingen Blodsudgydelse fandt Sted; Gouvernören bevogtedes i sin Bolig til et Skib seilede til England. Sagen er blevet meget forskjelligt bedömt; det synes som om Bligh ikke kan frikjendes for vel stor Streng-
hed, om end hans Hensigter vare gode, og den Maade, hvorpaa han skjulte sig for Oprörerne, skal ikke indgyde Agtelse for ham.

Medens Sydney udvidede sig, havde man ikke forsömt at undersöge de nærmeste Egne, skjönt Midlerne manglede til at gjöre det i det Store. Efterhaanden opdagedes saaledes Floderne Hawkesbury og Hunter, hvis Bredder bestaae af den rigeste alluviale Jord, og snart bleve Koloniens vigtigste Kornkamre. Bass opdagede alt i Slutningen af det forrige Aar-

hundrede det efter ham benævnte Stræde, og Flinders undersøgte: Sydkysten af Fastlandet, paa samme Tid som Péron. — V. Dimens Land koloniseres i Begyndelsen af 1804. — Tidligere var et Forsøg gjort paa grunde en Koloni ved Port Phillips, men Egnens Magerhed forhindrede dets Fuldførelse.

De største Opdagelser og Udvielser skete imidlertid under Lachlan Macquarie, der styrede Kolonien fra 1809—1821. — Flere Forsøg vare allerede før hans Tid gjorde paa at trænge over de blaae Bjerge, da det endelig lykkedes 3 Mænd (Wentworth var een af dem) at naae Vestsiden. En skrækkelig Torden havde nærmest bevæget dem til Forsøget, som strax havde til Følge, at store Flokke af Qvæg bleve drevne over Bjergene. For at lette Forbindelsen lod Macquarie strax begynde paa en Vei, som ogsaa med overordentlig Anstrengelse blev fuldført i en utrolig kort Tid, skjönt 50 Mille (vi bruge dette Ord for at betegne engelske Mile, af hvilke $4\frac{3}{5}$ omtrent ere lige med en dansk Miil) af den gaaer over et yderst vanskeligt bjerget og nögent Strög. Saaledes bleve de fleste Foretagender i Macquaries Tid drevne; og selv de, der have meget at indvende mod hans Forsøg paa at omdanne Forbrydere til Agerdyrkere, og mod de store Udgifter, hans Bestyrelse medførte, maa tilstaae, at der i hans Foretagender viste sig en Friskhed og Kraft, som det endnu gjør godt at tænke paa. Macquarie gik selv ad denne Vei til Vestsiden og valgte Stedet til Byen Bathurst paa en rig Slette ved Lachlan Floden.

Foruden denne betydelige Vei havde han dels anlagt, dels forbedret Veien til Paramatta og derfra

til Hawkesburys Bredder. Ogsaa anlagde han en Vei til det nydannede Etablissement Liverpool ved George Floden og fortsatte den siden længere mod Syd. Det Indre blev undersøgt af Oxley, der fulgte Lachlans Macquaries Löb, indtil Sumpe og Rörskove hindrede hans videre Fremtrængen; Staden Hastings, med Port Macquarie mod Nord, Argyle Districtet mod Syd, blev ogsaa undersøgt; og Parker King foretog, de sidste Aar af Macquaries Regjeringstid sine Reiser, for at undersøge især Nordvestkysten af Australlandet. For Skolevæsnet sørgede han med stor Omhu; omtrent $\frac{1}{8}$ Deel af Kolonialindtægten anvendtes under ham til dette Öiemed, og 1820 grundedes Georgsskolen i Sydney for 500 fattige Börn.

Kolonien gjorde i hans Tid umaadelige Fremskridt; Agerbruget, men især Qvægavl, skred rask frem, og Handel og Fiskeri begyndte ret at komme i Sving. Det var mere Emancipister, end frie Udvandrede, der bevirkede dette, og Gouvernören beskyldtes af disse for at nære en eensidig Forkjærlighed for hine, fordi han ingen Forskjel gjorde, men viste respectable Emancipister den samme Forekommenhed, som de Uplettede, f. Ex. indbød dem til sit Bord o. dsl. Unegtelig gik han vel vidt deri, da han fordrede af Andre, at de ogsaa skulde omgaaes Emancipisterne; men Grundsætningen selv kan ikke andet end være ærefuld for ham; og at Emancipisternes Klasse var vigtig nok til at tages Notits af, beviser den Omstændighed, at den større Deel af al Eiendom var i deres Hænder. Wentworth har gjort et Overslag derover for 1820. Da det i flere Henseender er interessant, hidsætte vi

Resultatet i Noten*). Men denne Fremfærd opvakte den største Forbittrelse hos Rigoristerne, der troede sig besmittede ved Beröringen med Alle, der havde været Loven hjemfaldne; de bagtalte Gouvernören paa det Skammeligste og anvendte al deres Indflydelse i London paa at faae Sagen fremstilt i det værste Lys for Parlamentet. Det var især Macquaries kostbare Administration, man haabede skulde hjælpe til at fælde ham. Virkelig lykkedes det dem at faae en Commissær udvalgt til at undersøge Koloniens Tilstand, og denne Commissær (Bigge) gik frem med en saadan Partiskhed, at han endog overgik Rigoristernes dristigste Forventninger. Macquarie forlod Nyholland 1821 savnet af Alle, der interesserede sig for Koloniens Vel.

Under hans Eftermand F. Brisbane, kom mange frie Emigranter til Landet. Af den nylig meddelte lille Tabel vil man have seet, hvor ubetydeligt disses Tal hidtil havde været i Forhold til Emancipisternes; Frastanden fra England, overdrevne Forestillinger om Selskabets Farlighed o. a. desl. havde afskrækket Folk fra at komme. Uformuende havde af Regjeringen för faaet fri Reise, et Stykke Land og Levnetsmidler

*)	Emancipister.	Frie Udvan- drede.	Forskjel til Fordeel for Emancipister.
Beboere, voxne	7,756.	1558.	5,998.
Börn	5,859.	878.	4,981.
Aeres af Land i Cultur.	29,028.	10,737.	18,271.
— Græsgange	212,235.	198,369.	13,866.
Huse i Byen	1,200.	300.	900.
Horn-Qvæg	42,988.	28,582.	14,406.
Skibe	15.	8.	7.
Capitalen i Handel	150,000.	100,000.	50,000.

At alle slige Angivelser kun maa betragtes som Tilnærmelser til det Rigtige er en Bemærkning, vi vel ikke behöve at gjöre.

for en vis Tid efter Ankomsten. Dette ophørte med Aaret 1818. Regjeringen søgte nu især at opmuntre Mænd af Formue til at udvandre; i Forhold til Kapitalen, man kunde anvende paa Landets Kultur, fik man Jord og flere Lettelser med Etableringen. Dermed kom endel Kapitalister til Landet, som kunde beskjæftige de Forbrydere, Regjeringen ei behövede til de offentlige Arbeider. I Begyndelsen af Brisbanes Tid var man saa forlegen med dem, at Enhver der forpligtede sig til at beskjæftige og underholde et vist Antal, fik en Gave af Jord i Forhold til Antallet, ialmindelighed 100 Acres pr. Mand. Men med Emigranternes tiltagende Mængde forandredes dette og Regjeringen var ikke engang istand til at tilfredsstille de Begjæringer der bleve indgivne om at faae Forbrydere, uden at knytte Fordring paa Land.

Under R. Darling (1825–31) leed Kolonien meget af en mageløs Törke og endnu mere af Følgerne af overdrevne Qvægspekulationer. Aarene 1824 og 1825 ere, som man veed, bekjendte i Englands Historie for det Raseri, der kom over Folk til at danne Kompagnier af alle Slags. Ogsaa et australisk Agerdyrkningskompagni kom istand med en Kapital af £ 1 Mill., der af Regjeringen erholdt en Million Acres Land. Dette Kompagni sendte en Mængde Mennesker ud for at opdyrke Landet, men især for at drive Qvægavl i det Store. Qvæg skulde nu kjøbes; Prisen steg; Enhver vilde have Andeel i de store Rigdomme, som disse Spekulationer syntes at love; Mænd af alle Stænder indfandt sig paa Sydneys Torve for at overbyde hinanden, naar Qvæg blev falbudet; Alles Tanker, Alles Bestræbelser gik ud paa

til enhver Pris at faae Del i det „gyldne Vlies.“ Hvo der ei havde Penge pantsatte sine Eiendomme, og alle Kreditmidler bleve opbudne for ei at gaae glip af dette Berigelsesmiddel. Det faste Haab, man havde til en hurtig Berigelse, förte ogsaa til en mere overdaadig Levemaade; i Haab om let at kunne betale, paadrog man sig Gjæld. Betalingstiden kom; Hjordene gave ei det forventede Udbytte; man maatte sælge Alt; Priserne paa Qvæg faldt saa lavt, som de för ikke havde været; Agerbruget forsömtes, og dels derved dels ved en indtrædende langvarig Törke stége Kornpriserne meget höit. Ogsaa dette trykkede mange af de Familier, der over Qvægspeculationer havde forsömt Agerbruget, og mangfoldige saae sig, trængte af deres Kreditorer, nödtte til at forlade Alt.

Den omtalte Törke varede næsten 3 Aar (1827—29), og er den alvorligste, der endnu har hjemsögt Kolonien. Dr. Lang anförer som et Beviis paa dens Heftighed, at en Lagun paa hans Brödres Marker, der för Törken i den ene Ende havde 18 Fod Vand, allerede i Törkens förste Aar blev saa udtörret, at den i de to sidste kunde besaaes.

Denne Törke gav tildels Anledning til en vigtig Expedition til det Indre. Oxley var ved sine Undersögelser af Macquarie Floden bleven standset ved store oversvömmede Strækninger, der bragte ham til at troe, at Floden tabte sig i en stor Sö i det Indre. For at bestemme dette tvivlsomme Punkt blev Kapt. Sturt mod Slutningen af 1828 sendt til de samme Egne. Han fandt Macquarie tabende sig i store Rörskove, mellem hvilke den udbredte sit Vand; hist og her viste sig smaa Flodsenge, der syntes at være

bestemte til at före Floden videre, men noget sammenhængende Løb fandt man ikke. Derimod opdagedes en anden temmelig betydelig Flod: Darling. Aaret efter (1829—30) undersøgte Sturt den alt tidligere bekjendte Morumbidgee, der falder i Murray, som han fulgte til dens Udløb i Alexandria Söen. Tidligere havde Oxley opdaget Brisbane Floden, og Cunningham flere Floder paa Vestsiden, ligesom ogsaa Mitchel undersøgte nogle af disse af Cunningham besøgte Egne.

Darlings Eftermand Bourke, der, saavidt vides, endnu styrer Kolonien, har bestræbt sig for at forminske den Spænding, der hersker mellem de forskjellige Partier. Kolonien skred ogsaa under ham betydeligt frem, og vi skulle nu med nogle statistiske Notitser söge at oplyse dens nuværende Tilstand. Men hverken denne eller dens raske Opblomstren bliver os tydelig, med mindre vi kaste et Blik paa Landets Natur. Thi heri og ikke i nogen sjelden dygtig Bestyrelse maa Grunden til dens hurtige Udvikling og tilkommende Storhed söges; har den end havt det Held i den förste, og altsaa vigtigste Periode, at have nogle udmærkede Gouvernörer, saa kan dette dog paa ingen Maade forklare Sagen, og den engelske Regjering har, især i Begyndelsen, gjort sig skyldig i mange betydelige Misgreb og ofte vist en ubegribelig Skjödeslöshed og Ligegyldighed i dette Anliggende. At vi med de her meddelte Notitser om Landets Natur kun have til Hensigt at oplyse Koloniernes Tilstand, ville Læserne erindre, da det ellers vil synes dem latterligt paa nogle faa Blade at behandle et saa vidtlöftigt Emne.

II.

Kalde vi i den nyere Geografies Sprog det Land meget uddannet, hvor de faste og flydende Former ere paa det Mangfoldigste og ret have gjennemtrængt hinanden, saa maa man kalde Australien en meget udannet Verdensdel. Australien har ikke Europas mange i Havet langt udgaaende Halvøer, ikke dets herlige Middelhav, ikke dets mange seilbare Bugter; det har heller ikke Amerikas store Flodsystemer, eller, naar vi blive ved Europa, ingen Floder, saavidt vi vide, der kunne sammenlignes med Östeuropas. Vel er Forholdet til Oceanet ikke saa slet, som man skulde troe; men Kystringen er dog i det Hele meget ensformig, og hvad Fortrin det i denne Henseende har for Sydamerika, forsvinder ganske mod dettes pragtfulde Floder. Kun for det afsluttede Afrika har det heri afgjort Fortrinet. Kysterne ere for störste Delen lave, undtagen paa Östsiden; næsten overalt er det en nøgen med Düner eller med nøgne Sandstensklipper besat Kystrand, der stirrer den Søfarende imöde, næsten overalt er Kysten flere Mile ind i Landet af en afskrækkende Ufrugtbarhed. Vel mangler den ikke Havne, som man för har sagt, men dog ere store Strækninger slet forsynede dermed; hvor Dünedannelsen fremhersker, mangle de for det Meste; paa Östsiden, paa nogle Strækninger af Syd-kysten og endelig paa Nordvestkysten findes de fleste. Hvad Bjergsystemet angaaer, da kjende vi kun Noget til Östsiden, saa godt som Intet til de andre Sider.

Langs Östkysten gaaer en Bjergkjede (de blaa Bjerge) i en Gjennemsnitsafstand fra Havet af 10 à

15 danske Mile; mod Sydost synes de at være høiest og bære her paa flere Punkter evig eller dog den største Del af Aaret liggende Sne, men i det Hele er Höiden ikke betydelig, og Punkter paa 6 à 7000 Fod ere ei meget hyppige. Landet mellem disse og Havet — der her netop er os vigtigst — hæver sig ikke betydeligt; uden synderlig tiltagende Höide gaaer det bölgeformigt næsten lige til Bjergenes Fod. Selve Bjergmassen har ingen udviklet Daldannelse, men ikke faa dybe og lange Kløfter; i det Hele savnes ogsaa i Bjergdannelsen den Mangfoldighed, der findes i de andre Verdensdele. Mod Vest leirer der sig til disse Bjerge Höisletter, der knap ere 2000 Fod over Havet, men som ved den rigeligere Vanding og det kjøligere Klima dog ere meget forskellige fra Østsiden. Lidt efter lidt forsvinde Höisletterne; mod Vest bliver Landet bestandig lavere og ödere; Sletter udbrede sig saa jevne, som Havets ubevægede Flade; kun hist og her kan en Gruppe af Höie hæve sig, i Almindelighed saa skarpt afskaaret, at de see ud som Fjelde eller Öer, omgivne af Oceanet. Det er i disse ensformige, triste, for alt Liv ugunstige Flader, at Floderne Lachlan, Macquarie, Darling og Murray fortsætte deres sövnige Löb, og det er her, at de 3 førstnævnte synes, i det Mindste i den tørre Aarstid, at forsvinde, idet de udbrede deres Vande imod Rørskove og Sandsletter. Thi efterhaanden forsvinder ved disse alt Spor af Floddal eller Flodseng; de udbrede sig, fordunste i den tørre Tid, og kun Kjeder af Smaasöer eller Damme blive tilbage, der tyde paa en til andre Aarstider rigeligere Vandmasse; i Regntiden oversvømme de derimod Alt vidt og bredt og

gjøre store Strækninger til virkelige Søer. Selv den af disse Floder, der naaer Havet (Murray), naaer det kun paa en ufuldkommen Maade. Saaledes virke Floderne her ikke saa velgjørende, som i andre Lande; tvertimod de lægge ofte store Hindringer i Veien for Samfærdslen. — Östkystens Floder ere formedelst Bjergenes Nærhed ved Havet kun ubetydelige; de vilde være endnu ubetydeligere, naar ikke nogle af dem løbe en Strækning parallelt med Bjergene*).

Ved en saadan Dannelselse af Kyst og Flod, Bjerg og Slette, kunde Australien vanskeligere end andre Lande føre raae Slægter til Kultur; Landets Natur er paa en Maade mere passiv end activ, mere skikket til at omformes af Mennesket, end til at omforme ham, hvilket endmere vil vise sig, naar vi gjøre Bekjendtskab med dets Plante- og Dyreverden. Her

*) Da Östkysten for Tiden er den vigtigste, og vi oftere i det Følgende komme til at tage Hensyn til Floderne og Bugterne paa denne Kyst, nævne vi her de vigtigste Floder med de Bugter, hvori de udgaae, mellem Sydspidsen (39° og 27° S. B.) Vi begynde fra Syd, betegne Flod med R., Bugt med B. og tilføie den omtrentlige Bredegrad, for at lette Søgningen paa Kortet:

Clyde R., der falder i Bateman B., circa 36° S. B.

Shoalhaven R.,	— — —	Shoal Haven,	—	35
Georges R.,	— — —	Botany B.,	—	34
Hawkesbury R.,	— — —	Broken B,	—	$33\frac{1}{2}$
Hunter R.,	— — —	Port Hunter	—	33
Manning R.,	— — —	Farquhar & Harrington & Inlet,	—	32
Hastings R.,	— — —	Port Macquarie	—	$31\frac{1}{2}$
Brisbane R.,	— — —	Moreton B.,	—	$27\frac{1}{2}$.

Af Bugter paa Östsiden, som ere vigtige, men som ikkun modtage ubetydelige Vandløb, udhæve vi:

Jervis B. circa 35°

Port Jackson — $34. 57.$

Port Stephens — $32\frac{3}{4}$

ville vi, för vi gaae videre, udhæve dets Stilling som ægte oceanisk Verdensdeel. Ligesom Europa ved sin Stilling til de andre Verdensdele synes kaldet til at beherske Fastlandet, saaledes synes Australien kaldet til Oceanets Herredømme. Sydafrika og Sydamerika rage vel ogsaa frem i Sydhemisphærens uhyre Vandmasser; men Sydafrika kan ved sin Mangel paa Öer, med sin Höilandsdannelse og Mangel paa et stort Flodsystem aldrig virke saa indgribende, som Australien, der er omkrandset af Öer paa flere Sider, og har adskillige betydelige Havne. Sydamerika rager saa langt frem, at det snarere virker standsende end fremmende paa Havforbindelserne, hvorimod Austral- landet vel gaaer saa langt frem i Oceanet, at det kan virke indgribende derpaa, men ei naaer saa kolde Regioner, som Sydamerika. Især Östkysten synes kaldet til at beherske den oceaniske Handel; Nordvest- kysten mere til den store asiatiske Mellemandel.

Naar vi skulle omtale Landets Klima, maae vi indskrænke os til Östkysten^{*)}. For Sydney (34° S. B.) angives følgende Forhold:

Vinter	10° R.
Foraar	14, 9.
Sommer	17, 8.
Efteraar	13, 3.
Aar	14°.

Inde i Landet er der, selv paa Östsiden af Bjergene, nogen Forskjel, idet Sommeren er varmere og Middelt- temperaturen i det Hele er lidt höiere. Da hine Tal

^{*)} I almindelighed forstaae vi hermed den Del, der er koloniseret af Englænderne, fra 27° til Sydspidsen.

ikke ere tilstrækkelige til at give et Billede af Klimaet, ville vi tilføie nogle Sammenligninger.

Allerede af den ikke meget høie Sommertemperatur og den temmelig høie Vintertemperatur sees det, at Sydney har, hvad man kalder, et Kystklima. Tunis ($36\frac{3}{4}^{\circ}$ N. B.) har vel samme Vintertemperatur, men en meget høiere Sommervarme, nemlig $22, 3^{\circ}$ R. Nærmest kommer det sydlige Australien Siciliens Klima; Palermo har samme Sommervarme som Sydney, lidt kjøligere Vinter, meget kjøligere Foraar (c. 12°), men varmere Efteraar; Middeltemperaturen omtrent 1° lavere. Dog er Sydneys Klima meer end Palermos et Fastlands-klima, og Variationerne altsaa større, om end Middelvarmen ei er meget forskjellig. Spørge vi nu om Sydneys Forhold til Kjøbenhavn, saa er vor Sommer-temperatur ikke fuldt saa høi som Sydneys aarlige Middelvarme, 1° lavere end denne Byes Foraars- og $\frac{1}{2}^{\circ}$ høiere end dens Efteraarsvarme; vor Mai's Temperatur er $\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end Sydneys Vinter. Selv naar vi tage vor varmeste Maaned, Juli, er dens Temperatur ei fuldt saa høi som Sydneys Foraar. Dens Sommer kommer de italienske Byers nærmest, dog er den knap saa varm som f. Ex. Mailands, medens Paramattas er lidt varmere.

Det australiske Foraar begynder i September, der i Slutningen er smuk, men især gjelder Oktober for en ved sin tempererede Varme behagelig Maaned, November er allerede hed og tör; de hede Nordvestvinde, som hjemsøge Sydney, begynde at indfinde sig, men ogsaa de afvexlende Land- og Sövinde. Sommeren (December, Januar og Februar) er for en Nordeuropæer temmelig trykkende; dog formildes

Varmen paa Kysten dels ved de regelmæssige Sø- og Landvinde, dels ved Luftens Tørhed. I Almindelighed er Thermometret om Middagen ei over 22° R.

Efteraarets Indtrædelse ledsages af stærke Regnskyl, der forfriske det ved Sommerens Hede rent fortørrede Planterige og medfører Udseendet af et nyt Foraar, saaledes som ogsaa i det sydlige, ja tildels, skjönt langt mindre, ogsaa i det nordlige Europa er Tilfældet. Imod Slutningen af den regnfulde April er en Kaminild om Morgen og Aften behagelig. Imod Enden af Mai begynder det klare, stadigere Veir, der udmærker den australiske Vinter, der for Nordeuropæeren skal være den behageligste Tid. Dagene ere behagelige, ikke kolde, kun kjølige; Nætterne derimod meget kolde. Ved Kysten falder ingen Sne.

De høiere Egne paa Vestsiden (f. Ex. Bathurst) saavel som de sydlige ogsaa temmelig høitliggende Strøg (f. Ex. Argyle) have en strengere Vinter; Sne falder ikke sjeldent, skjönt den tører hurtig bort. I de nordligere Strøg er naturligvis Temperaturen høiere.

Østvindene synes paa Østkysten at herske om Sommeren, Vestvindene om Vintren, som man ogsaa af Landets Stilling til Havet maatte vente. Om Sommeren blæser undertiden her paa Kysten en overordentlig hed Nordvestvind, der ofte virker meget skadeligt paa Vegetationen. Heden er saa stor, at Thermometret, naar det blæser, ofte stiger over 40° R.; det er som kom de af en hed Ovn; Luften fordunkles, Støvskyer hvirvles op, og Alting udtørres af deres brændende Aande. Holde de længe ved, saa for-

aarsage de undertiden Græs- og Skovbrande. Til-lykke vare de ikke længe, de ere ikke hyppige paa Kysten, og det Indre synes for det Meste at være fri for dem.

Regnforholdene ere ei nöie undersøgte; vi have for faa lagttagelser til at bestemme dem. Rime-ligt er det, at der i Gjennemsnit falder nok saa megen Regn her, som i det sydligste Europa — rimelig ei under 25 Tommer — men ved dens ulige Fordeling, ved Jordbundens Törhed og den stærke Uddunstning, faaer Vegetationen ei saa megen Nytte deraf, som man kunde vente. Efter Sydeuropas Forhold maatte man vente, at den meste Regn i Sydney falder om Efteraaret og Vinteren, og dette synes ogsaa at fremgaae af de faa Beretninger, vi have derom.

Östsidens og, som det synes, det hele tempererede Strögs Klima er meget sundt, og Europæeren behöver her ikke at frygte Tabet af Sundhed, hvormed saa mange fremmede Himmelegne true; tvertimod synes Nyhollands Klima sundere end Europas. Febre ere sjeldne; det er næsten kun i de fugtigere, rigere Egne at de omtales; Mæslinger, Kighoste, Skarlagens-feber, Smaakopper (?) ere her ukjendte. Dysenteri er den mest herskende Sygdom, men frygtes kun af drikfældige Personer; Fordöielsesbesværligheder, der avles i de lave, varme Egne, forsvinde i Höilandenes renere, kjöligere Luft. Skjönt der omtales en epidemisk Influenza, der for endel Aar siden bortrev mange Europæere, og nogle andre Onder, saa ere dog Alle enige i at rose Klimaet som usædvanlig sundt. Muligt hidrörer det for en stor Del derfra, at der kun er faa Sumpe, og at Forraadnelsen af Plante-

dele kun er ubetydelig, især sammenlignet med den, der gaaer for sig i Amerikas Urskove.

Spørge vi om de karakteristiske Træk ved den australiske Planteverden, saa føler man først Traugen til at kjende de geognostiske Forhold, med hvilke Vegetationen staaer i den nøieste Forbindelse. Ogsaa her ere vi næsten blottede for Efterretninger. Østkysten (den af Englænderne besatte Del) bestaaer af den kulførende Sandsten, ligesom Sandstenen i det Hele, med enkelte Afbrydelser af Granit og Porphyr, synes at danne Kysterne, hvor den ofte fremtræder i de vidunderligste Former, som Taarne, Bastioner o. desl., medens paa uhyre Kyststrækninger et Kalk- og Sandstensconglomerat er fremherskende. Ogsaa denne frembyder de mærkeligste Phænomener; Dünerne bestaae for en Del heraf; Træer belemres med den fine kalkholdige Sandstensstøv og stirre i deres forstenede Skikkelse som vidunderlige Spøgelser paa den forbausede Fremmede. Begribeligt kan Vegetationen ved denne Sandstens Fremhersken paa Kysten ikke være rig; en afskrækkende Ödhed hersker virkelig næsten overalt; kun hvor Graniten træder til Havet, bliver Planteklædet smukt og saftrigt. I de blaa Bjerge ere de ældre Dannelser fremherskende, Sandsten i nogle, Granit, Porphyr o. desl. i andre Strækninger af dem, og disse sidstes Fremhersken ved Bjergmassens vestlige Fod har stor Del i Vegetationens store Rigdom. En mærkværdig Kalkstensdannelse med store Knokkelhuler gaaer i en betydelig Længde parallel med de blaa Bjerge; længere i det Indre synes de yngre Sandstensdannelser at blive

fremherskende, og med disse de indre australiske Örkener at begynde.

Den australiske Planteverden giver, med stor Artsrigdom, dog et meget ensformigt Skue, hvortil Grunden dels er den, at et Par Familier ere saa udbredte, at de, naar der tages Hensyn baade til Tal og Masse, i de undersøgte Egne udgjøre over Halvdelen af hele Vegetationen, dels det tørre og skarpe eiendommelige Præg, som karakteriserer de fleste Planter fra denne Verdensdel. Træerne have ikke mange, men lange, opadstræbende Grene, og som ikke danne den brede Krone, der gjør vore Træer saa skyggefulde; en Mangel, der bliver end mere iöinefaldende ved de smalle, tørre Blade, der staae vertikale, saa begge Sider ere ligemeget udsatte for Lysets Paavirkning, men ere uden Glands og Friskhed. Denne Karakter afpræger sig paa en höist besynderlig Maade i Acaciernes Gruppe; thi medens disse udenfor Australien prange med overordentlig rige og skjönne Löv, som bestaae af en stor Mængde fütbyggede Smaablade, ordnede paa begge Sider af en fælles Bladstilk, vise Australiens Acacier kun i den allerspædeste Alder denne udviklede Bladform. Med Aldren forsvinde alle Smaabladene, og Træernes Krone dannes ene af de flade opretstaaende Bladstilke. Skjönt disse ere ligesaa brede, som Bladene paa vore fleste Piletræer, danne de dog en saadan Modsætning til de övrige rigtbelövede Arter af denne Gruppe, at man almindelig betegner dem med Navnet „bladlöse Acacier“. Disse, som höre under de Bælgbærendes Familie, ere, næst Eucalyptusslægten eller overhovedet de Myrtheblomstrende, de mest fremherskende.

De saakaldte bladløse Acasier spille en meget vigtig Rolle. Ikke mindre karakteristisk for den extratropiske Del af Landet -- thi her tale vi naturligvis kun om de Landet mest karakteriserende Planter -- er Proteaceernes Familie, der i flere Henseender kunne sammenlignes med vore Naaletræer, idet de næsten alle findes i en tør, stenet Grund, paa Bjergsider, eller paa sandige Sletter, have stive og vedvarende, undertiden naaleformige Blade, og Frugterne ofte samlede i en Art af Kogle; dog naae de aldrig Naaletræernes betydelige Høide og voxer ikke saa selskabeligt.

En meget udbredt og høist mærkværdig Form er *Casuarina*; vort Skavgræs (*Equisetum*), tænkt som Træ, giver nærmest Billedet af dets frappante Udseende. — Ligheden med andre Landes Vegetation er i det Hele meget ringe, thi uagtet Artsrigdommen er stor, findes efter R. Browns Undersøgelser neppe $\frac{1}{10}$ af Australiens Planter i andre Verdensdele. Kaplandet frembyder de fleste Tilnærmelser, hvilket fornemmelig viser sig i Proteaceernes Familie, som paa Kap har ikke faa, skjøndt andre Arter, end Australien, og i den ligeledes meget udbredte og karakteristiske Familie *Epoerider*, som har en stor Lighed med Lyngens Familie, der paa Kap spiller en saa stor Rolle. Denne Tilnærmelse er imidlertid temmelig fjern, som allerede sees deraf, at de paa Kap aldeles fremherskende tykbladede Saftplanter og prægtige Løgvæxter næsten ganske mangle i Nyholland. Endnu fjernere er Tilnærmelsen til Sydamerika.

I denne korte Angivelse have vi nærmest taget Hensyn til den Del, vi i disse Bemærkninger be-

standig have for Öie: den tempererede Del, men mærkværdigt er det, at der mellem den tropiske og tempererede Del finder langt større Overenstemmelse Sted, end man var berettiget til at vente. De Egne, der i Nyholland have en ægte Tropevegetation ere ikke hyppige; kun meget faa Palmearter findes i Nyholland, og den asiatiske uendelige Plantefylde synes kun pletvis at forekomme, hvor Fugtigheden er ualmindelig stor; men paa den anden Side gaae de tropiske Former længere mod Syd, end Tilfældet er i den nordlige Hemisphære; den træagtige Bregne findes f. Ex. endnu i van Diemens Land.

Ikke blot i enkelte Former, men ogsaa i Maaden, hvorpaa disse ordne sig indbyrdes, viser sig Australiens Eiendommelighed. Skjönt Sletterne ingenlunde ere fattige paa Græsser, fremtræde disse dog ikke i saa store Masser, som i det nordlige Europa. Græsgangene have saaledes ingen egentlig Grönsvær, men enkeltstaaende smaa Hobe af Græsser, og skjönt disse give et meget kraftigt Foder, fordrer Kvægets Underholdning et stort Areal.

Medens de europæiske Skove bestaae af nogle faa Træsarter, danne hundreder Arter af Eucalyptus, Acacier og Proteaceer Nyhollands Skove. Man skulde deraf vente et meget varieret Udseende, men da enkelte Former ere saa overveiende*), at de næsten ene bestemme Totalindtrykket, faaer Vegetationen derved en paafaldende Ensformighed, der imidlertid er ligesaa eiendommelig som Landets Physiognomi i

*) R. Brown erklærer, at Eucalyptus Arter udgjøre i det Mindste $\frac{1}{6}$ af Australiens Skove.

andre Henseender. Vi have seet, at de for en stor Del smalle, spidse, stive Kroner, med tørre, mørke, eviggrønne Blade, give Skovene, især naar de ikke blomstre, et temmelig mørkt Udseende, og de kunne fra denne Side ingen Sammenligning taale med vore Skoves lysegrønne saftfulde Friskhed, og endnu mindre med Amerikas og Östasiens uendelige Urskove. Barken er ofte affaldende, og da den nye Bark ganske ligner Overfladen af et dødt Træ, som man har taget Barken af, og den gamle Bark hænger tør omkring Stammen, saa undrer man sig over den Masse af døde Træer, indtil man bemærker sin Vildfarelse ved at see den grønne Top. At disse Spøgelser ikke forskjønne Skovene er begribeligt. Sjelden staae Træerne i Nyholland saa tæt pakkede som i hine Lande; i de tempererede Egne ere Træerne for en stor Del saa vidt fra hinanden, at en Jæger med Sikkerhed kan gallopere mellem dem, ja at man uden Vanskelighed kan føre en Vogn mellem dem; Englænderne sige om mangfoldige Egne, især der, hvor Underlaget er Granit og Porphy, at de ligne deres aabne Parker i England, og ofte er der saa faa Træer paa det uryddede Skovland, at de ikke have stort mere, end de bruge til Opførelse af deres Hus o. desl.

Uagtet hverken Træer eller Buske mangle skjønne Blomster, saa synes de dog i det Hele at mangle Vellugt, og vist er det, at i de hidtil undersøgte Egne er en paafaldende Mangel paa spiselige Frugter*);

*) Schouw bemærker (Pltg. 391) at denne Mangel især kommer deraf, at Undergruppen af Rasacæ og Pumacæ mangler.

vel har man i de senere Aar opdaget nogle, men deres Tal er yderst ringe. Naturen synes paa en Maade at have raadet Bod herpaa ved at forsyne Blomsterne med en stor Mængde Honningsaft; Forhold, der ikke er uden Indflydelse paa Dyreverdenen.

Australien har vist sig gunstig for al Kolonisation, og dette synes ogsaa at gjælde for Planterne. Thi ikke blot vore europæiske Frugt- og Sædarter, Kjøkkenurter og Zirplanter ere med meget Held indførte, men andre Verdensdeles Planter udbrede sig med en saadan Raskhed, at R. Brown 15 Aar efter Koloniens Stiftelse fandt mange indførte Planter vildtvoxende i saadan Mængde, at han fristedes til at antage dem for oprindelige. Saaledes findes nu — for at anføre Exempler — den syriske Silkeplante, det kapske Söilekirsebær og vor almindelige Klöver meget udbredte som vildtvoxende i Australien.

Ikke mindre eiendommelig, men langt fra saa rig, er Australiens Dyreverden. Medens i den tropiske Del af det Australien omgivende Hav Zoophyter, Straaldyr og Molusker ere meget talrigere og mere udmærkede, end i den ikke tropiske Del, har denne sidste Overvægt i Henseende til Havpattedyr, og rimeligvis ogsaa talrigere Fiskeskarer.

Insekterne ere baade talrige og eiendommelige, men lidet undersøgte. Fluer og Mosquitos mangle ikke, de store Myrer, Termiter, ere udbredte over hele Landet og bleve allerede bemærkede af de første Reisende, der ofte antog deres Lerhöie for de Indfødtes Hytter.

Reptilklassen er i Nyholland neppe talrig, dog ere Firben og Slanger ikke sjældne. De fleste Floder

og Søer vrimle af store Skarer af Svømmefugle, blandt hvilke den Fremmede med Forundring bemærker den sorte Svane. Duer ere meget hyppige: i de af Engländerne undersøgte Egne viste en vis Art (the crested pigeon) sig overalt, hvor Landet var udsat meget for Oversvømmelser.

Sangfugle mangle næsten ganske, men glimrende Farver ere des hyppigere, især hos Papegøierne, der i store stöiende Skarer ere udbredte over hele Landet, og tilligemed Casuaren — den nyhollandske Struds — omtales af alle Reisende. Rovfugle ere sjeldne og indskrænke sig til nogle Ugler og Falke. — Mange af Landfuglene leve af Blomsternes Honningsaft, som de opsamle ved Hjælp af en særegen dannet penselformig Tunge.

Er der ingen Mangel paa Fugle, saa er Pattedyrenes Klasse desto fattigere: de allerfleste høre til Pungdyrenes saa höist udmærkede Familie: Kænguru*) Opossum o. a.; men mest udmærket er dog det for Nyholland eiendommelige Næbdyr, der med sit Andenæb snadrer i Dyndet og dog viser sig som Pattedyr med at die sine Unger. Farlige Rovdyr findes slet ikke; kun den vilde Hund kan blive Hyrderne skadelig.

Det sunde Klima, Overflød af Næring og Mangel paa Rovdyr foraarsager, at fremmede Dyr udbrede sig endnu hurtigere end de indførte Planter. Horn-

*) Kænguruen tæmmes uden stor Vanskelighed og holdes ikke sjældent af Kolonisten for Morskabs Skyld. Ved Maaltiderne stille de sig ofte bag Stolen for at faae Konfekt og minde ved et venskabeligt Puf eller Öreflgen den, der glemmer at give dem lidt. Ofte komme de ogsaa for at randsage Lommorne og kaste Folk, der ei tænke paa slig Visitation, med et kraftigt Sæt til Jorden, for at see om der er Noget for dem at hente.

qvæg og Svin ere allerede forvildede, Raadyr og Kaniner have Jagtelskere indført; Rotter og flere skadelige Insekter have uopfordrede fulgt Kolonisterne.

Saa fattigt som Landet er paa spiselige vilde Frugter og Dyr, saa fattige ere dets Beboere*). Hvo kjender ikke af Reisebeskrivelserne den hæsle Nyhollænder med de sorte, i de fleste Egne, glatte Haar, den sorte Hudfarve, den flade Næse, de store Næseboer, de sunkne Öine, de tykke Öienbryn, de tykke Læber, de udstaaende Kjæver, den store Mund, de lange tynde Ben og Arme? Hvo har ikke hört om den usle Maade, hvorpaa de friste Livet, hvorledes de begjærligt söge Blöddyr, Reptilier o. desl. naar Floden nægter dem Fisk, Sletten Vildt? Sin Hytte, sine Fiskeredskaber, sin utrolige Færdighed i at fiske og jage, og bruge Spydet, sine skarpe Sandser, sin Lethed ved at orientere sig o. desl. har han tilfælleds med alle saakaldte vilde Folk. Deres Skjönbedssands faaer man et Begreb om, naar man hörer, at de næsten altid udtrække een eller to af Fortænderne, og medens andre Vilde ved regelmæssig Tatovering troe at pynte sig og ligesom iföre sig et Klædebon, saa opnaaer Nyhollænderen dette ved at saare sig paa flere Steder af Legemet; thi Skrammer ere hans Pynt. Ensomt vandre de om i det indre Lands uhyre Sletter, ofte stammevis; men ofte ogsaa — især i de magre Egne — familievis, og afbryde

*) Det synes afgjort, at der er mere end een Race. Vi have her taget Hensyn til de tempererede Deles Beboere, som Englænderne især have beskrevet; men om end Stammer, der af nogle Reisende henføres til en anden Race, staae lidt höiere i Kultur, saa er Forskjellen dog ikke meget betydelig.

Örkenens natlige Stilhed med deres melankolske Sange. I deres Forhold til Englænderne have de snart vist sig venlige, snart fjendtlige. Ofte have Englænderne i Koloniens tidligere Periode givet Anledning til Strid; ofte have ogsaa Frygt og Misforstaaelser været Grunden dertil; men i det Hele synes det, at den Sorte har Lyst til at prøve Kræfter med den Hvide, og først naar han har erfaret, at han er svagere, først da holder han Fred.

Hang til Tyveri og Utroskab have de reisende Englændere hyppigt bemærket, men ogsaa truffet de modsatte Egenskaber; uvenlige ere de i høi Grad. Da det er almindeligt at forestille sig de Vildes Sundhedstilstand som misundelsesværdig, ville vi dog henvise til Fleres, især Sturts Reiser, der næsten overalt fandt dem plagede af de afskyeligste Hudsygdomme, især Spedalskhed. Tilgængelige for Kultur have de hidtil ikke vist sig; vel indfinde de sig, naar den første Forbauselse har sat sig, uden Frygt i den Reisendes Leir, ogsaa færdes de uden Frygt i de engelske Kolonier, men deres vante Levemaade have de, hidtil idetmindste, ligesaalidet som Amerikas vilde Beboer opgivet, og kunne de end bringes til at smage det civiliserede Liv, saa vende de dog snart tilbage til Örknens og Skovens Stilhed. Hvorvidt de have indladt sig med Englænderne, ville vi siden faae bedre Leilighed til at omtale.

Ihvor ubetydelige end disse Vink ere, saa ville de dog hidrage til at kaste Lys over det Spørgsmaal, som Enhver maa opkaste sig: hvorledes Landets Natur maa antages at virke paa dets nye Beboere? Og her troe vi man vil dele vor Mening, at Nyholland

med al sin Eiendommelighed dog er mere skikket til at dannes end til at danne. Der gives Lande af en saa vækkende Natur og Beliggenhed, at de i høi Grad maae bidrage til deres Beboeres Dannelse. Grækernes Kultur var høist mærkværdig; men hvor sjeldent finder man ogsaa et Land af saa interessant et Physiognomi, og saa fortrinlig en Beliggenhed, som Grækenland, hvor Hav og Land, Bjerg og Dal have indgaaet en Forening, som under en saadan Himmelegn ikke findes igjen paa vor Klode. Intet Under da, at det ei blot uddannede sine Beboere og de siden tilkommende Kolonier, men ogsaa siden, da gamle Grækenlands Befolkning næsten ganske blev udryddet og slavoniske Folkestrømme oversvømmede Landet, kunde give disse raae Stammer et ganske eiendommeligt Præg, der i mange Henseender minder om gamle Grækenland. Anderledes Australlandet; dets Eiendommelighed bestaaer i dets Ensformighed og i dets Mangel paa vækkende Træk; de oceanagtige Sletter, de snigende Floder, der drukne sig i Rørskove og Sumpe, de simple Bjerg- og Kystformer — alt dette hvor modsat Grækenlands og i det Hele Europas Natur? Og nu dets Plante- og Dyreverden! Medens Amerikas kjæmpemæssige Vegetation fremkaldte en Kamp paa Liv og Død, har Kolonisten i Nyholland let ved at udrydde Skoven, ja ofte kan han strax skride til at besaae Jorden. I Amazongebetets Skove (selvas) er den naturlige Vegetation saa uhyre, at man kun med største Vanskelighed kan faae Noget til at groe, fordi Alt vil groe; i Nyholland har man snarere det Modsatte at frygte. Medens Kolonisten i andre Lande

maa leve i idelig Frygt for eller Kamp med vilde Dyr, og har Vanskelighed ved at beskytte sit og sine Hjordes Liv, saa har han her ingen farlige Rovdyr at frygte; kun den vilde Hund kan blive Hjorden farlig.

Heller ikke Landets oprindelige Beboere lægge ham Hindringer iveien; de Indfødte trække sig tilbage fra de Egne, Europæerne besætte, og ligesom andre Landes raæ Beboere, synes Nyhollænderne ved Europæernes Ankomst at indvies til Undergang.

Under saadanne Forhold er det intet Under, at Englænderen saa hurtigt har fortrængt Australieren, Koen Kænguruen, vore Cerealier og Frugttræer Eucalyptussen og Mimosaen, kort at den europæiske Civilisation saa hurtigt har udbredt sig, og at et nyt England er grundlagt i den sydlige Hemisphære, mere rent og ublandet end paa noget andet Sted paa Jorden.

III.

Vi ville nu gjøre Bekjendtskab med Moderkolonien paa Östkysten.

Dens Grændser ere saa ubestemte, at man ei kan angive dem; hidtil have imidlertid Kolonisterne næsten ganske holdt sig mellem 31 og 36° S. B. og ikke eller dog kun i enkelte Tilfælde overskredet den 149° Ö. L. Greenwich.

Englænderne have delt Landet i Counties. Af disse mærke vi mellem Havet og de blaae Bjerge:

Cumberland med Hovedstaden Sydney og de mindre Byer Paramatta, Liverpool og Windsor.

Northumberland med Newcastle og Maitland.

Dernæst Camden, og dels i Bjergene dels paa Vestsiden: Argyle; ganske paa Vestsiden: Bathurst, Ruxburgh o. s. f.

Folkemængden kunne vi ikke nøiagtigt angive, den ansloges for 3 à 4 Aar siden til circa 60,000 og dens Fremskriden angives saaledes med afrundede Tal:

1788	1,000,
1810	8,300,
1821	29,800,
1828	36,600,
1833	60,800.

Denne Befolkning er naturligvis meget ulige fordelt; den største Masse er samlet i Sydney og tilhørende Distrikt, hvor noget over Halvdelen skal være, i Northumberland circa 4600, i Bathurst 3500, i Argyle 2850 (alle Angivelser for 1833). Sydney skal da have havt 16,000, Paramatta 2600, Maitland circa 1500, de andre Byer under 1000. Før vi tale om de forskjellige Klasser i Samfundet, ville vi kaste et Blik paa Næringsveiene.

Agerbruget blomstrer især ved Floderne Hunter og Hawkesbury, hvis rige Alluvialbredder give Kornet mangefold tilbage. Af Cerealier ere Hvede og Mais de vigtigste; for Havre og Byg er Klimaet

kun i de koldere Egne passende. Den stærke Tørke gjør, at Kornet undertiden mislykkes, og Sydney maa da have Tilførsel fra van Diemens Land. Men rimeligvis vil man finde rigelig Erstatning i andre Artikler. De Planter, man i det gamle Hjem er vant til at dyrke, pleier man ogsaa i det nye Land at foretrække, og saaledes er det ogsaa gaaet her; men man begynder allerede at udvide Kulturen. Ret heldige Forsøg ere gjorte paa at dyrke Oliventræet og Vinranken; Vinplanter fra Frankrig, Madeira og Kap ere allerede indførte, og den Vin, man har vundet, roses for dens behagelige forfriskende Syrlighed. Tobak dyrkes allerede nu temmelig meget; man har forlangt en Nedsættelse af den høie Told, der i England hæves af denne Artikel, om den end indføres fra Kolonierne. At Klimaet er passende for Kulturen af Bomuldsbusken, Valmuen og Morbærtræet derom er neppe nogen Tvivl, og rimeligvis ville Opium, Bomuld og Silke, naar Befolkningen tiltager, blive vigtige Artikler. Fortrinligt trives alle den varmttempererede Zones Frugter. Oranger dyrkes allerede nu med Held; Ferskener haves i saadanne Masser, at Svin ofte fødes dermed; Meloner ere naturligvis ret hjemme her, desuden en Hærskare af andre Frugter: Kirsebær, Blommer, Æbler, Pærer, Morbær, Jordbær, Mandler, Valnødder, kort saavel Mellem- som Sydeuropas Frugter dyrkes her med større eller mindre Held. Flere af Landets egne Planter ville rimeligvis ogsaa afgive vigtige Indtægtskilder. Mange Træer udsvede en Gummi, der sættes ved Siden af den arabiske; mange give en fortrinlig Bark; en egen Eucalyptus (*euc. mannifera*), der især i de høiere Egne, Argyle

og Bathurst skal være hyppig, giver en stor Mængde Manna, Bladene af det saakaldte Theetræ (*Mellenca linarifolia*?) have længe været brugte som Surrogat for den chinesiske Thee.

Naar Kysten længere mod Nord bliver opdyrket, vil Kolonien selv frembringe Sukker, Kaffe og andre tropiske Produkter. Allerede nu er der en Straffekoloni ved Moreton Bay (27° S. B.), hvor disse Artikler rimeligvis kunde dyrkes. Dels ved den store Forskjel i Bredegrader, dels ved Landets forskjellige Höide vil Kolonien være istand til at frembringe de mest forskjelligartede Produkter, og dermed danne en livlig indre Handel. Argyle og Bathurst ligge næsten 2000' over Havet, have altsaa i flere Henseender et Klima, som om de laae 6 à 7 Bredegrader sydligere: omtrent paa v. Diemens Lands Brede. Ved övre Murray vil rimeligvis lignende eller endnu höiere Egne blive bekendte.

Men den vigtigste Næringsvei i Kolonien er Qvægavl. Medens Amerikas tætte Urskove qvæle Græs-væxten, saa ere Nyhollands Skove ialmindelighed saa aabne, at Græsset godt kan trives under Træerne, der i den hede Dags- og Aarstid give Qvæget en behagelig Kjölighed. Mange Egne ere ogsaa af Naturen aldeles blottede for Skov. Af de indenlandske Græsarter roses især den vilde Havre og det saakaldte Kængurugræs. Det groer ei saa tæt som hos os, mere buskvis end i tæt Grönsvær, hvorfor der til samme Antal Qvæg her behöves langt större Areal end i Europa; Klimatets og Jordbundens Törhed er især passende for Faareavl, og denne er allerede nu bleven Koloniens vigtigste Erhvervsgren. Faar ere

forskrevne fra England, Sachsen, Kap og Bengalen; Nyhollands og v. Diemens Lands Uld foretrække de engelske Manufacturer for de fleste andre Landes. Det er især paa Vestsiden af de blaa Bjerge, hvor de store Faareflokke findes. Sletterne omkring Bathurst, Wellington Dalen, Liverpool Sletterne, Egnen om Georges Söen og ved övre Morrumbidgee ere beröimte i Kolonien for denne Avl. Mange af de rigere Kolonister, der have deres Etablissementer paa Östsiden, sende, naar deres Flokke formere sig saa stærkt, at de ei kunne födes paa Östsiden, en Del deraf under et Par Opsynsmænd til Vestlandet. Enten betaler man Intet for Græsninge: eller en höist ubetydelig Kjendelse for at være vis paa at beholde Ströget, man har valgt, indtil det sælges. Kun det første Aar forsynes disse Faarehyrder med Meel o. desl. fra Hjemmet; ialmindelighed indhegner de strax ved Ankomsten til det en Plet, som de besaae med Hvede og Mais, og hvor de da höste det Fornödne. Selv meget törre Aar ödelægge ikke Hjordene, naar de blot kunde finde drikkeligt Vand; ja under den skrækkelige Törke fra 1827—29 formeredes Hjordene overm ade stærkt, og man kan gjøre sig et Begreb om Koloniens Dygtighed til at nære Qvæg, naar man hörer, at man 6 Maaneder efter hiin næsten treaarige Törkes Ophör kunde kjøbe et Pund Kjöd i Sydney for 3 farthings (3 Sk. d. M.).

Den Fremgang, Qvægavlen har havt, vil oplyses med fölgende Tabel. Med Undtagelse af Aaret 1788 afrunde vi Tallene.

	Heste.	Hornqvæg.	Faar.	Sviin.
1788.	7.	7.	29.	78.
1800.	160.	1,000.	6,100.	Aug. mangler.
1810.	1,100.	11,300.	34,500.	9,000.
1821.	4,000.	68,000.	120,000.	29,000.
1828.	12,500	263,000.	536,000.	Aug. mangler.

Udførslen af Uld fra Nyholland og v. Diemens Land tilsammentagne skal være tiltaget i følgende Forhold.

1810.	167 ø.
1815.	73,000 ø.
1820.	100,000 ø.
1821.	320,000 ø.
1830.	1,970,000 ø*).

Heste trives ogsaa godt; fra England, Kap, Chili og a. St. har man indført Stamdyr, og Kolonien kan nu forsyne sig selv, og udfører aarligt til Calcutta.

Skovhugst og Mineralarbeide ere ogsaa Indtægtskilder. Flere af Landets Træsarter afgive godt Bygningstømmer; Jern og Kul findes i Mængde, og en overordentlig stor Fordel er det, at meget rige Kolonier findes lige ved Udløbet af den seilbare Flod Hunter. Byen Newcastle er anlagt, som dens Navnesøster i England, lige ved eller over Kulgruberne. Allerede nu forsynes Sydney med Kul herfra til meget

*) Disse Tal (lidt afrundede) ere tagne af M. Martins History of Australasia Lond. 1836, det Nyeste vi have ihænde over denne Materie; men desværre ere Angivelserne i denne Bog ei altid nøiagtige. Feilen i den meddeelte Tabel kan imidlertid ikke være stor. (De stemme nogenlunde med de senere meddelte Oplysninger. Udg.)

lave Priser. Til at bearbejde Jernminerne fattes endnu Hænder.

Vigtigere end Mineralarbeidet er imidlertid Fiskeriet. Det er især Hvaler og Kaskelotter og Sælhundene man efterstræber, og det sydlige Ocean har hidtil ikke ladet mangle herpaa. Denne Næringskilde er af umaadelig Vigtighed, — Östsidens Kolonier ere især skikkede til at benytte den. De ville rimeligvis snart overgaae Amerikanerne, der i 1835 havde 238 Skibe paa Sydsöfiskerierne. Sydney, der i 1826 kun havde 5 à 6 Skibe ude paa den Fangst, havde i 1834 udrustet 40 Skibe paa Kaskelotfiskeriet, der uden Sammenligning er det vigtigste; rimeligvis er der nu over 50 ude paa denne Fangst alene fra Hovedstaden. Vigtigheden af denne Erhvervsgren vil sees deraf, at der af Fiskeriets Produkter udförtes i 1832 for c. £ 150,000 til England, af denne Sum var c. £ 120,000 for Spermacetolie.

Allerede i Slutningen af forrige Aarhundrede havde Kolonien knyttet Handelsforbindelser med Ostindien, Kina, Sydamerika, de asiatiske, og australiske Öer. Samkvemmet med disse Egne, men især med Moderlandet og v. Diemens Land, er nu meget livligt. Fra England indføres alle Slags Manufactur- og Fabrikvarer, Spiritus, Vine, Böger; fra Brasilien, Mauritius, Ostindien Sukker; fra Kina The; fra v. Diemens Land Hvede og Kartoffler; fra Ny-Zeeland dette Lands Hör (*Phormium tenax*) og Tømmer. Paa denne Ö have flere Huse i Sydney anlagt Saugmöller og Skibsbyggerier, og Öen vil sikkert snart blive af stor Vigtighed. De vigtigste Udförselsartikler ere Uld og

Spermacetolie, men ny-zeelandisk Hör, noget Tømmer og Provisioner fortjene ogsaa at nævnes. I Aaret 5 Januar 1833 var Værdien af samtlige

Indførsler c. £ 600,000*).

Udførslen c. £ 380,000.

Af Udførslerne var

Uld for c. £ 73, 500.

Fiskeriprodukter for c. £ 146,000.

hvorved bemærkes, at Ulden er meget lavt vurderet, da det udførte Quantum var 1,515,156 æ.

Hvor betydeligt Handlen i et kort Tidsrum har tiltaget vil sees deraf, at

Indførslen i 1825 var c. £ 300,000.

— 1832 — £ 600,000.

Udførslen i 1825 — £ 80,000.

— 1832 — £ 380,000.

Hvor vigtig Handlen med disse Kolonier er for England vil sees deraf, at medens Indførslerne til og Udførslerne fra Kanada og Kap, der nærmest kunne sammenlignes med disse, aarlig kun udgjør £ 4 à 5 pr. Menneske, saa udgjøre de i N. S. Wales og v. Diemens Land £ 16 à 20. Til de to sidste Steder afsætter England Varer for idetmindste £ 7 pr. Menneske; til de førstnævnte knap for £ 2.

Til Sydney hørte efter de sidste Angivelser, vi have seet, 94 Skibe med en Drægtighed af 13,890 Tons. Sydneys Bestemmelse, engang at blive Australoceanets Hovedstad, antydes allerede nu ved dens Skibes Besætning. Tahitier, Ny-Zeelændere tjene

*) Heraf var c. £ 80,000 britiske og fremmede Varer, der vare indførte og igjen udførte.

ikke sjældent paa dens Skibe; saaledes var der allerede i 1824 paa et Skib, hvorved Lang gjorde Reisen til England, en Matros fra Rajatea og en anden fra Ny-Zeeland. Denne sidste anses for den bedste Styrmand ombord.

Handlen giver den koloniale Regjeringskasse de vigtigste Indtægter; de vare for Aaret 1832 c. £ 136,000, hvoraf Tolden gav c. £ 95,000 og af disse igjen Tolden for Spiritus £ 81,585. Udgifterne for samme Aar c. 127,000. Koloniens hurtige Tilvæxt vil sees af Følgende

	Indtægt.	Udgift.
1815	20,700.	17,700.
1820	28,500.	32,700.
1822	44,700.	45,900.
1832	136,000.	127,000.

England udreder Omkostningerne med Forbrydernes Transport og deres Underholdning i Kolonien, naar de ei tjene hos Private; ligeledes underholder det Militairet; men Kolonien bestrider aldeles sine egne Udgifter, ja udreder endog Adskilligt, der kunde synes at maatte tilfalde Moderlandet.

Det er især denne Finantsvæsenets opblomstrende Tilstand, der har bevæget Kolonien til i de senere Aar med Iver at forlange en ordentlig repræsentativ Forfatning (a colonial assembly). I N. S. Wales er Regjeringsformen denne: Gouverneuren har ved Siden af sig et executivt og et legislativt Raad. Medlemmerne af hiint have tillige Sæde i dette, der dannes af de fornemste Embedsmænd og 7 Private, der alle vælges af Kronen paa Livstid. Gouvernören har Forslagsret i den lovgivende Forsamling, men

ethvert Medlem kan anmode ham om at indbringe en Lov. Enhver Lov maa sendes til den överste Domstol, der undersöger om den ei strider mod tidligere Love, og indrollerer den, naar den stemmer dermed. Gouvernören og dette Raad have Ret til at paalægge Skatter for lokale Öiemed. Forhandlingerne bekjendtgjøres i de offentlige Blade, og hvert Quartal trykkes Regnskaberne for de koloniale Indtægter og Udgifter.

Hvad Retspleien angaaer, da bemærke vi kun, at en Overdommer med 2 Assessorer danner den saakaldte Supreme court (Höiesteret), hvorfra der i vigtige Sager kan appelleres til England. Jury har idetmindste hidtil ikke været almindelig brugt; saasnart een af Parterne exiperede kunde Jury ei dömmе, og Sagen gik til den sædvanlige Ret; nu skulle de være mere almindeligt indførte. Striden mellem Emancipisterne og de frie Emigranter gav rimeligvis Anledning til at Juryen för kun dannedes af Officerer.

At der hersker fuldkommen Religionsfrihed, men at tillige den episkopale Kirke er med Hensyn til Indtægter stærkt begunstiget, behöve vi knap at anföre. For faa Aar siden erholdt den episkopale Geistlighed c. £ 68,500 og den episkopale Kirkes Skoler c. £ 6,600; ja! i 1828 siger Lang, at disse Etablissementer kostede £ 22.000, medens den presbyterianske Geistlighed kun fik nogle faa hundrede £ af Regjeringen. Imidlertid er der adskillige presbyterianske Geistlige i Kolonien, da der blandt de Udvandrede findes mange Skotlændere. Ogsaa Katholiker og Methodister ere hyppige. Den episkopale Kirkes altfor store Overvægt er dog bleven noget formindsket derved, at en Lov, som bestemte en syvende Deel af alt Landet for den episkopale

Kirkes Geistlighed og Skolevæsen, er bleven forandret derhen, at den samme Andel af Landet vel anvendes til Bedste for Kirke og Skoler, men ei udelukkende for den episkopale Kirke.

For Ungdommens Opdragelse er der i Forhold til Koloniens Alder gjort særdeles meget. Omtrent en ottende Deel af Koloniens Indtægter anvendes til Kirke og Skolevæsen. Elementarskoler er der i de fleste Districter; 2 store Skoler for forældreløse Børn og for de høiere Stænder, foruden adskillige Privat-instituter; 2 offentlige Anstalter i Sydney, nemlig Sydney College og Australia College, det sidste stiftet af Presbyterianere, medens de andre Anstalter ere episkopale. Skjönt alle disse Skoler lade meget tilbage at ønske, saa ere de dog et Beviis paa at man föler Trang til Dannelselse. Ligesom i Amerika klager man her over, at de unge Mennesker, som besøge de høiere Skoler, for tidligt forlade dem, en naturlig Følge af den større Lethed Kolonien frembyder til en uafhængig Existents. Disse Skoler ville især derved blive vigtige, da i Indien bosatte Engländerne ville sende deres Børn til Sydney, istedetfor til England, for at opdrages.

Der er desuden en Skole for Mechanikere, en grundig Industriskole, og flere Selskaber ere stiftede til at befordre nyttige og velgjørende Öiemed, f. Ex. et for at fremme christelig Kundskab, et Bibelselskab, et methodistisk Missionsselskab, et velgjørende Selskab, et Selskab, for at understøtte Emigranter, et Have- og Agerdyrkningsselskab o. fl. a. Til et Bibliothek er der i Sydney lagt Grunden ved Subscription, og flere Steder har man forenet sig for at danne Læse-

selskaber. Kun i Sydney har der hidtil været udgivet *Aviser*. Foruden Regeringstidenden (*Gouvernement Gazette*), der indeholder alle officielle Foranstaltninger, udkom der i 1835 4 Dag- eller Ugeblade og 1 Maa- nedsskrift. Om deres Tal nu er større, vide vi ikke.

Skjönt Kolonien kun er et halvt Sekel gammel, saa er der dog gjort meget for at lette den indre Forbindelse. Forskjellige Veie gennemskjære de opdyrkede Distrikter, over de blaa Bjerge til Hunter Floden o. a. St., og paa flere Stationer gaae Diligencer. Saaledes afgaaer der hver Dag Diligence fra Sydney til Parramatta, Windsor, Liverpool, et Par Gange ugentlig til Bathurst; Dambaade gik allerede for et Par Aar siden til Hunter og Hawkesburyfloden, og rimeligvis ville snart alle de vigtigere Punkter paa Kysten blive satte i Forbindelse ved Dampskihsfart.

Befolkningen falder med Hensyn til Bevæggrunden til deres Udreise i 2 Hoveddele: de frie Emigranter og de Deporterede, hvilke sidste igjen deles i Emancipister, der have udstaaet deres Straffetid, og Converts, eller Canaries, gouvernement-men, som de, der endnu ikke have udstaaet den, kaldes. Med Hensyn til Födestedet gjöres Forskjel mellem Currency \circ : de i Kolonien Födte, og Sterling \circ : de der ere födte i Moderlandet. Farven skjelner mellem Europæerne og Nyhollænderne.

Af Emigranterne hörer en temmelig stor Del til den mere formuende Klasse; naar simple Dagleiere ville udvandre, gaae de til Amerika, hvorhen Reisen er billigere, og hvor Daglönnen er höiere. Til Nyholland er der gaaet Mange med smaa Kapitaler: da den Kapital, der i England knap giver Livets Ophold, i

Nyholland let skaffer dets Bekvemmeligheder. Denne Klasses Udvandringer har Regjeringen begunstiget ved at tilstaae Enhver, der godtgjorde at have en vis Formue, Land i Forhold til Formuen, ialmindelighed 640 Acres for hver £ 500, dog saaledes at 2540 Acres vare det Høieste Nogen kunde faae. Inden 7 Aars Forløb skulde en fjerde Part være sat paa Jorden, og fra den Tid betales en Afgift af 5 pCt. af Værdien, en Acre vurderet til 5 sh., altsaa af 2540 Acres £ 32. Derved har en i Forhold til Koloniens Befolkning talrig, formuende Middelstand dannet sig. — Imidlertid ere Emancipister i Besiddelse af Koloniens meste Formue. Mellem dem og de frie Emigranter har hidtil været et meget spændt Forhold; en stor Del af Emigranterne har nemlig skyet al Omgang med Emancipisterne, og have derfor faaet Navn af Exclusionists; dog begynder dette at tabe sig noget og man seer respectable Emancipister af og til at vælges til Medlemmer af private Foreningers Bestyrelse. En stor Del af denne Klasse roses for overordentlig Driftighed og de udmærke sig ikke sjelden ved en skrupuløs Nøiagtighed i deres Handel og Vandel, en Omstændighed der ved første Öiekast forundrer, men som er ganske naturlig, da disse Mennesker vide, at Mistanken er mere paa sin Post mod dem, end mod Andre, der ei have hiin ydre Plet paa sig, og de derfor let kunne begribe Nødvendigheden af den strengeste Opfyldelse af deres Forpligtelser.

Currency er en interessant Race; de roses for deres aabne, mandige, ærlige Karakter; Drukkenskab, saa almindelig blandt Fædrene, er sjelden blandt dem; kun Faa have været straffede for Lovovertrædelse.

De ere af temmelig høi Væxt og bleg Ansigtssfarve, ligesom Euglændernes Afkom i Amerika; de modnes tidligt, have hurtig Fatteevne, ere modige og virksomme i al deres Færd. Handel og Søfart foretrække de for Agerbrug. Currency Pigerne (Currency lasses) ere af mild, beskeden Karakter, lettroende, som de fleste Naturbörn; Kydskhedens Gudinde dyrkes sjeldent, desto ivrigere Havets af dem, der leve nær dette Element, hvori de tumle sig med en Færdighed, som minder om Reisebeskrivernes Fortælling om O'Tahiti.

Hvad Convicts angaaer — man tillader sig at bruge dette Ord — da maa vi omtale denne Sag lidt nøiere. At skulle leve med Forbrydere er en Tanke, der maa afskrække Enhver, der tænker paa at udvandre til Nyhollands Östkyst, og som ikke nøiere kjender Forholdene. Imidlertid gjør man sig herom urigtige Forestillinger. Maaden, hvorpaa Forbryderne beskæftiges, er denne: De værste af dem, især de, der gjøre sig skyldige i nye Forseelser i Kolonien, maae arbeide paa Veie, Broer og andre offentlige Arbeider, eller bruges til under streng Opsigt at rydde raat Land for Kolonisterne, eller sendes til de saakaldte Straffekolonier (penal settlements), hvor der ingen frie Kolonister leve, og hvor de bruges til at dyrke Jorden, opføre Bygninger, anlægge Veie, kort: forberede Landets Kultur. Men de allerfleste Convicts fordeles som Tjenestefolk blandt Kolonisterne, og Søgningen er saa stærk, at Regjeringen sjeldent kan tilfredsstille de derom indgaaende Begjæringer. Hos Kolonisten boe de i egne Hytter, have for det meste en lille Have til Grönsager, faae et vist Quantum Meel og Kjöd ugentlig, og hvert Aar nogle

visse Klædningsstykker; for det meste giver Kolonisten dem ogsaa Thee, Sukker og Tobak, som dog tilbageholdes ved slet Opførsel. Naturligvis hører der meget til at vænne Mennesker, der ere vante til Lediggang og al Slags Uorden, til stadigt Arbeide; kun med Klogskab og Udholdenhed kan det lykkes; ofte maa Kolonisten afgive Tjeneren igjen til det Offentlige, eller ogsaa denne løber bort; men lykkes det i et Aars Tid at holde ham til Stedet, saa bliver der ofte en ret flink Arbeider af ham. At dette ei sjeldent skeer maa forundre, naar man betænker, at de allerfleste ere aldeles ubekjendte med Landvæsnet; — thi af Landarbeidernes Klasse deporteres kun Faa — og at de afskye en Sysse, der fordrer stadigt Arbeide, uden at have noget af det Pikante, som i deres forrige Levemaade var saa tillokkende for dem. Man skulde troe det usikkert at boe sammen med saadanne Mennesker, men Erfaringen bekræfter det ikke. Grunden er vel den, at de vide sig bestandigt bevogtede, og at de ved den mindste Forseelse ville blive straffede, medens de have Udsigter til en taalelig Fremtid, naar de faae et fordelagtigt Vidnesbyrd af Herren. Der meddeles dem da tickets of leave 3: Tilladelse til enten paa en vis navngiven Tid eller saalænge de opføre sig godt at arbeide paa egen Haand; ofte forvandles denne til en Eftergivelse af den övrige Straffetid. Man bestjæles maaske sjeldnere af disse stemplede Tjenestefolk, da man passer langt bedre paa dem, end paa de ustemplede; endelig maa man erindre, at Mange, især Irlændere, deporteres for politiske Forseelser, hvor den moralske Brøde sjelden er stor. — At Afsendingen af Convicts ogsaa virker heldigt til at for-

mindske Forseelserne, derom er ingen Tvivl, og især fra denne Side maa dette System, der tidt er blevet dadlet, fortjene Roes.

Naar man seer Tallet paa Kriminalsager for Sydneys Domstole, maa man erindre, at her paatales Forseelser, som intetsteds ellers angives, ja knap ændses. Sjældent forekomme oprørende Lovovertrædelser; besværligst for Kolonien vare de Plyndringer, som de til Skovene og Bjergene flygtende Convicts begik, men disse have betydeligt aftaget. Det stadige Arbeide forekom mange af disse Mennesker saa utaaleligt, at de hellere vovede Alt, end bleve i den Tilstand. De flygtede, snart sammenrottende sig til Overfald af tilsøes eller tillands isolerede Kolonister, snart søgende at naae andre Lande. Især i Koloniens første Aar var det hyppigt at see Convicts rømme til Skovene i Haab om at naae f. Ex. Kina; ja de naive Irlændere haabede at naae „grønne Erin“. Til Kina reises mod Vest eller Nord; til Irland mod Syd, hvorfra de kolde Vinde blæse. Især bleve Expeditionerne til Irland hyppige, efterat en Irlænder, der havde fulgt Macquarie paa en Reise til de sydlige Bjerglande, havde troet at see Connaughts (et irsk Grevskabs) blaa Bjerge og meddelte sine Landsmænd denne glædelige Opdagelse. At mange Flygtninger aldrig mere kom tilbage var dem et uigjendriveligt Beviis paa at de lykkeligt havde naaet deres Bestemmelse *).

*) De latterligste Tildragelser fortælles i denne Anledning. En Irlænder var flygtet, vandrer 14 Dage à 3 Uger omkring i Skovene og opdager endelig en Hytte — hvem skal han see uden — sin troe Halvpart! En Anden gjorde ligeledes en Cirkel og landede nær

Ikke sjeldent bemægtige de sig Baade og rømme, naar de ere heldige, til en eller anden Ö; saaledes kom adskillige fra v. Diemens Land og Nyholland til Öerne i Bassesstrædet, hvor de fristede Livet med at fange Sælhunde o. desl. Ogsaa nogle Skibe ere blevne tagne. Men mærkeligt er det, som vi för bemærkede, at Convicts kun een Gang have gjort Forsög paa at overfalde deres Bevogtere og tilkjæmpe sig Friheden.

De omtalte grovere Tilfælde formindskes imidlertid Dag for Dag, især siden Darling indførte et Politi af Indfødte for at opspore de Bortløbne. Med ufeilbarlig Sikkerhed forfølge de Sporet, selv om det er skjult med nok saa megen Omhu; om Flygtningen end har taget Veien over nøgne Fjelde og dybe Floder, om han end har gjort Alt for at vildlede sine Forfølgere, saa vide dog disse sorte Naturmennesker, trods den bedste Hund, at finde ham. Denne Foranstaltning har betydeligt bidraget til at sikkre Kolonisterne. Hvad Sydney angaaer, da ere dens Gader ganske sikre, uagtet de ved deres Beliggenhed indbyde til Overfald. Det var Convicts-selv, der fra Begyndelsen af forlangte Tilladelse til at bevogte Byen, og naturlig kunde man ei faae et flinkere Politi, da det nu blev en Æressag for dem at holde god Vagt.

Medens vi omtale Selskabets Bestanddele maae vi ei glemme de Indfødte, forsaavidt de ere komne i Beröring med Europæerne. Som bekjendt ansees de

det Sted, han havde forladt. Han opdager sin Oberst og bliver henrykt over at ogsaa han er kommen til Kina, indtil han med stor Möie begreb sin Feiltagelse.

Sorte ved Port Jackson for at staae lavere i Kultur, end flere andre Egnes. Uagtet deres Tal betydeligt er aftaget, saa er der dog Endel endnu, selv i Omegnen af Sydney. Disse ere, siger Cunningham i sin interessante Skildring, blevne saa afhængige af de Hvide, at de ikke godt kunde bestaae, naar de skulde undvære hvad de nu betle, stjæle eller fortjene hos Europæerne. Nogle gjøre et eller andet Arbeide for Kolonisterne f. Ex. hjælpe ved Hösten, Andre fiske og sælge deres Fangst i Byerne, Andre bruges af Kolonisterne til at opsøge bortløbet Qvæg og til at jage. Endel gaae omkring paa Sydneys Gader og betle; de skulle overgaae alle andre Landes Tiggere, da de med den mest ufortrødne Udholdenhed forfølge deres Offer. Alle forstaae de godt Engelsk og kunne ogsaa tale det ret godt, især ere de stærke i Skjeldsord, og det engelske Tyvesprog lærte de med stor Hurtighed allerede i Koloniens første Aar. De have en forunderlig Lethed ved at efterligne Alt hvad de see, kunne let antage en værdig Mine og Holdning, og ere snue i at bedømme hvad der kan være til deres Fordeel. Qvinderne have en Art Klædning mest af Opossum Skind; Mændene gaae nøgne selv paa Sydneys Gader til stor Skræk for nysankomne Damer; thi de Sydneyske tage Sagen ganske simpelt. Undertiden seer man dem dog med et eller andet Klædningsstykke, men desværre urigtigt anbragt, f. Ex. et Par Buxer om Halsen. De vide let at gjøre Forskjel mellem de forskjellige Klasser af Europæerne og behandle disse eftersom deres Rang fordrer det. De skulle være livlige, uregjerlige og, som ogsaa det Foregaaende antyder, ikke slet begavede med Forstand, men alligevel

leve de næsten som Dyr. Hevngjerrige ere de i høi Grad, som alle Vilde, og fornærmes de af en Europæer, lade de deres Hevn gaae ud over den første Hvide, de møde. For en Snees Aar siden begik de Sorte i Cumberland de skrækkeligste Ugjerninger, indtil de bleve aldeles betvungne af de Hvide. Naar de først have overbevist sig om disses overlegne Magt, leve de siden i god Forstaaelse med dem.

Den Last, der mest gaaer i Svang i Kolonien, er Drukkenskab. Hele Forbruget af Spiritus er meget stort, det seer man af Indførselslisterne; i 1832 f. Ex. angaves c. 373,600 Galloner, eller omtent $1\frac{1}{2}$ Mill. Potter; antages Befolkningen da at have været 600,000 kommer der omtrent 25 Potter paa hvert Menneske*). I Sydney var der 1833—34 ikke færre end 217 Rum-boutiker (licenced publichouses, da de maae løse Tilladelse, hvorfor aarlig betales £ 25), vistnok et stort Antal for en Befolkning af høist 18000 Mennesker. Imidlertid turde en Sammenligning med flere nord-europæiske Byer f. Ex. Stockholm, Kjöbenhavn, Berlin, vise et lignende eller endnu værre Forhold mellem Folkemængden, og vi have derfor mest taget Hensyn til flere Forfatteres Klager over de Mange, der ved Drik tilsætte Helbred og Formne. Rum har i lang Tid været betragtet som rede Penge i Kolonien; ved en egen Lov var det tilladt Kolonisten at betale sine Arbeidere (de frie naturligvis) for endel i

*) Noget, skjönt ei Meget, destilleredes dengang i selve Kolonien Men foruden Spiritus indførtes der i samme Aar 161, 410 Galloner eller c. 2700 Oxehoveder Viin, og at der indsmugledes en betydelig Deel Spiritus, derom kan med den høie Told ikke være nogen Tvivl.

Rum, det bedste Middel til at faae Arbeidet raskt gjort og tillige til at holde dem til Stedet, da de ellers, naar de havde fortjent noget, gaae til det næste Værtshus for at faae sig en Perial. De fleste Convicts, der efter udstaaet Straffetid fik Jord, hvilket för var Brug, have tidlig eller sildig drukket den bort. Imidlertid er denne Last i Aftagende, og man maae erindre, at det næsten alene er Arbeidsklassen blandt Emancipisterne, der gjør sig skyldig heri. At de Sorte gjerne drikke, naar de kunne faae Noget, behöve vi knap at anföre; det er Tilfældet med alle raae Stammer, der have levet i længere Tid blandt Europæerne. — At Currency ligesaa meget udmærker sig ved Ædelmodighed, som mange Emancipister ved det Modsatte, have vi alt för bemærket.

Sydneys Beboere ere bekjendte for deres Proces-syge; Advokaternes Stand er derfor talrig og velhavende. Deres Stridbarhed er ogsaa gaaet over i deres selskabelige Liv, der forbittres eller rettere for nogle Aar siden blev hæsligt forbittret ved deres evindelige Kjævlerier og bagtalende Tunger. Disse Familiestridigheder fandt især, og finde endnu for endel Sted mellem Selskabets forskjellige Klasser, og Macquaries Forsög paa at hæve Emancipisterne gjorde Svælget endnu større, da han betragtede Alle, der ei fulgte hans Princip o: at omgaaes respektable Emancipister ganske som de frie Emigranter, som sine personlige Fjender, istedetfor at lade Sagen have sit eget Fald. Hans Efterfølgere fulgte det modsatte System, og havde saagodtsom ingen Omgang med Emancipisterne, der fölte sig dybt krænkede ved denne Tilsidesættelse og ved Udelukkelsen fra

næsten alle Magistratsposter, private Foreningers Bestyrelse o. s. v. Imidlertid er denne Spænding meget formindsket og vil rimeligvis lidt efter lidt tabe sig.

Vi have naturligvis kun udhævet de Træk, der syntes os at karakterisere Sydney fremfor andre Byer, og ville for at nævne nogle gode Egenskaber, kun tilføie, at Beboerne roses for stor Renlighed og Orden i deres hele Husvæsen. Deres Boliger ere hyggeligt, ofte elegant udstyrede, Dörre og Meubler af den nyhollandske Ceder, Gulvene belagte med Tepper af Uld eller Bambus; sjældent gaaer man ved Middagstid forbi et Hus uden at see en reen Dug paa Bordet; deres Dragt ere de ligeledes omhyggelige for at have reen og net. Denne Art af Kultur er i vore Öine vigtig nok til at fortjene Opmærksomhed.

Kolonisterne have naturligvis overført Moderlandets Forlystelser til deres nye Fædreland: Baller, Koncerter, Komoedier, Væddeløb o. desl. mangle ikke.

För vi gaae over til de andre Kolonier, kaste vi et Blik paa Sydney, Koloniens Hjerte.

Sydney, Sædet for Regjeringen og hele Koloniens Handel og Skibsfart, ligger ved en af de mange Smaabugter, som forgrene sig fra den større Port Jackson. Dette pragtfulde Bassin er ved en Radrøstige Sandstensklipper adskilt fra Havet, med hvilket det kun ved en smal Aabning staaer i Forbindelse. Omgivelserne af Sydney ere i høi Grad interessante, skjönt Jordbunden for det meste er tör og ufrugtbar; men de mange romantiske Smaabugter, de drøstige Klipper, de smukke Buskvæxter og Træer, der bedække dem, den herlige Udsigt, der aabner sig

snart over Oceanet, snart over Botany Bay*) og Port Jackson, den stærke Afvexling af Bjerg og Dal — Alt dette giver Egnen en Tilløkkelse, som indtager selv den, der kommer dertil med Fordomme mod Stedet, og Egnens naturlige Skjønhed forøges end mere ved de mange smukke Landhuse, der hist og her pippe frem, og ved det virksomme Liv, der rører sig i mangan Bugt og Dal. Sydneys Havn modtager de største Skibe, der kunne ligge lige ved Landet; Husene ere byggede paa Affaldet af Höiene og i Dalene, og de smukke hyggelige Boliger danne en interessant Kontrast mod Omgivelsernes Vildheld. Byen tæller allerede mange Anstalter, som man i en saa ny Koloni ei skulde vente, f. Ex. (i 1834) 4 Dampmeelmøller, store Garverier, Rebslagerier, Jernstøberier, Sæbefabriker o. desl. Daglig gaae, som vi have seet, Diligencer til de omliggende Byer og Dampskibe til Maitland o. fl. St. Paa dets Torv falbydes alleslags Levnetsmidler i største Overflødighed, især en Mængde forskjellige Frugter og Grønsager, og smukke Bygninger ere opførte til de Sælgendes og Kjøbendes Bekvemmelighed. Et Bevis paa Byens Opkomst er, at Husleien, uagtet Alt hvad der bygges, er høi, omtrent som i London, og at Byggepladser, der ligge bekvemt, ofte betales med overdrevne Priser. I Aaret 1831 solgtes 2 Acres Land i Byens Hovedgade for £ 7,800; Byggepladse 60' i Front og 80' dybe, betaltes i 1830 med £ 600 à 1500. „At saa stor en By i saa kort Tid”, siger Sturt**), „kunde opføres

*) Botany Bay er kun ved en Landtunge, hvorpaa Veien gaaer til Havet, skilt fra Port Jackson.

***) Two expeditions into the interior of Southern Australia by C. Sturt. London, 1834.

i dette fjerne Land, derom havde jeg ved min Afreise fra England intet Begreb. Det er imidlertid ikke et overfladisk Blik, der kan give et rigtigt Begreb om denne driftige Byes Handelsvirksomhed. For at vurdere denne rigtig maa man tage en Baad og gaae fra Sydney Cove til Darling Harbour (tæt derved). Man vil da overbevise sig om, at det ikke er ved den første Bugt alene at den australiske Handel har reist sine Varehouse og Værfter, men at hele Udstrækningen af den østlige Kyst af det sidste rummeligere Basin er ligesaa bepakket med Varehouse, Dokker, Möller og Værfter, hvis solide Udseende vilde gjøre selv Liverpool Ære. Hvor Folk for 30 Aar siden flokkedes til Kysten for at byde et Skib velkomment, er det nu ikke usædvanligt at see 30 til 40 Skibe paa een Gang ligge for Anker, samlede der fra alle Verdens Hjørner”.

De andre Byer nævnte vi før; de fortjene ingen nøiere Skildringer; at de have deres Kirker, Skoler, Fængsler, Vertshuse o. desl. er en Selvfølge.

IV.

Kolonien paa Van Diemens Land.

Denne Ö, der ligger mellem $41^{\circ} 20'$ og $43^{\circ} 40'$ S. B., og hvis Fladeindhold angives til omtrent 1200 Qvadratmile, har et interessantere Physiognomi end de fleste Egne som vi kjende paa Fastlandet. Syd- og især Sydostsiden er stærkt sønderlemmet, Fjorde og Halvøer afvexle med hinanden; høie Granit- og Basaltfjelde træde her mægtigt frem i det stormende Hav. Nordsiden er meget lav, Vestsiden for en stor Del høi, men ei saaledes kløftet som Sydostsiden. -- Som man kan vente, frembyder den høie, bugtrige Kyst mange fortrinlige Havne og Ankerpladser. Ligesom Kysten saaledes har ogsaa det Indre af Landet den største Afvexling; sammenhængende Bjergmasser træffes ikke hyppigt; enlige Fjeldspidser rage overalt, især i Udkanterne, frem; hist og her danne sig smaae Höilande; Midten af Öen har et mildt Udseende, Høie og Dale afvexle med hinanden, og ensformige Sletter trætte her ikke Öiet. Bjergene ere stærkt skovklædte, dog frembyde

de ogsaa paa mange Steder smukke aabne Græs-gange, hvor kun det til Skygge og Læ ønskelige Antal Træer findes.

Basalt synes at være mest fremherskende; paa mange Steder langs Kysten danner den steile Höider, og den særegne Söiledannelse forekommer ikke sjelden f. Ex. ved Orgelforbjerget, saakaldet fordi de runde, tætstaaende Söiler ligne Orgelpiber. Ogsaa de to Forbjerge, der danne Port Arthur paa Sydkysten af Tasmans Halvö (Sydostsiden af Öen), nemlig Kap Pillar og Kap Raoul, frembyde interessante Basaltformer. Det förste bestaaer, som Navnet antyder, af höie Basaltsöiler, der have en saa regelmæssig Form, at de synes opförte af Menneskehænder. Kap Raoul seer ud som en uhyre gothisk Ruin; dets svære Söiler hæve sig som Taarne, mod hvis mørke Vægge Havet bryder sine skummende Bölger. Kalksten, Stenkul, Stensalt, og adskillige Metaller, især Jern, anföres blandt Öens Naturrigdomme.

Landet er meget rigeligt vandet; Dervent, der har sin Munding paa Sydost-, og Tamar der löber ud paa Nordsiden, ere de vigtigste Floder, der igjen optage en Mængde andre. Jordbunden er i det Hele frugtbar; thi vel gives der endel nøgne Fjeldsider, men disse findes mest paa Udkanterne; den störste Del af Öen har en frugtbar med Leer blandet Muldjord. Klimaet er for en Nordeuropæer behageligere end Sydneys, det ligner Fastlandets i de höiere sydostlige Dele. Sommeren er kjölig. om Vinteren har man nok Frost, men Kulden bliver aldrig betydelig; de törre, hede Nordvestvinde, der hjemsöge Sydney, kjendes ligesaalet som den Törke, der undertiden

plager hine Egne. Som en Følge af det frugtbare Jordsmon og det fugtige Klima er Vegetationen meget kraftig; den ligner imidlertid særdeles meget Fastlandets mod S. O. Ogsaa her hæver Eucalyptussen sin høie Krone mod Himlen, ogsaa her sees Acacien, Casuarinen, Proteacerne, og selv den træagtige Bregne har naaet Öen. Men heller ikke her findes Frugter af Betydenhed i vild Tilstand.

Dyreverdenen er i det Hele ei synderlig forskjellig fra Fastlandets; dets vilde Beboere ere vel i Legemsbygning meget forskellige fra Nyhollænderne, idetmindste som disse ere paa den sydlige af Englænderne besatte Del, men i Kultur staae de paa samme Trin, og have ligesaa lidt som deres Brødre paa Fastlandet lagt Europæerne nogen alvorlig Hindring i Veien.

De store Fordele, som det kjølige Klima, den frugtbare Jordbund, de fiskerige Bugter, de seilbare Floder og gode Havne tilbyde, gjøre det begribeligt, at Kolonien paa v. Diemens Land i Forhold til den Tid, den har bestaaet, er gaaet nok saa hurtigt frem som Fastlandet. Det er Nyhollands England. Grunden til Kolonien blev lagt 1803. I Begyndelsen af 1804 kom den bekjendte Collins til Landet med en oprindelig for Port Phillip bestemt Koloni. Han anlagde Hobarttown ved Dervent, og endnu i samme Aar York, der siden blev forladt. Saavel Collins, der døde 1810, som ogsaa en af de senere Gouvernører, Oberst Sorell, har store Fortjenester af Kolonien. Indtil 1825 stod den under Sydneys Gouvernør, men da dette medførte megen Uleilighed, blev Öen ophøiet til en egen af Sydney uafhængig Provinds.

Ogsaa denne Koloni har havt store Vanskeligheder at kjæmpe med. I de første Aar led den ligesom Sydney, særdeles meget af Mangel paa Levnetsmidler; siden plagedes de frie Kolonister overordentligt af de saakaldte Bush-rangers 3: Forbrydere, der flygtede til Bjergene og Skovene, og derfra plyndrede Kolonisternes Hjorde og Huse. Først efter de største Anstrengelser og efterat det Onde havde naaet en frygtelig Höide, lykkedes det at udrydde dette Röverpak. Fra den Tid er Kolonien skredet meget rask frem, som man af følgende Bemærkninger vil see.

Landets Befolkning deler sig, ligesom i den ældre Koloni i Indfødte og Europæere, og disse igjen i frie Emigranter og Deporterede. Folkemængden er i stærkt Tiltagende, der var i*):

	Frie.	Fanger.	Total.
1804	78.	400.	478.
1816	1,269.	629.	1,898.
1825	6,365.	7,239.	13,604.
1 Jan. 1835	20,886.	11,938.	32,824.

Man seer, at henved 12,000 skulle være Convicts. Disse behandles her som i Sydney, idet de enten arbeide hos Private eller ved offentlige Foretagender. Det ubehagelige Forhold, der finder Sted i Sydney mellem Emancipister og frie Emigranter, er ikke i v. Diemens Land, tildels maaskee fordi her ei har

*) Vi have været nødte til at tage denne Liste af M. Martin; af andre Kilder slutte vi, at den omtrent er rigtig. (I 1830 var Folketallet 24,279, hvilket tyder paa, at de af Forf. opgivne Tal ikke fjerne sig meget fra det Rigtige. Udg.)

været gjort saa voldsomme Forsøg paa at nærme disse to Klasser til hinanden.

De vigtigste Næringsveie ere Agerbrug, Qvægavl, Søfart, Handel og Fiskeri, hvortil Landet er ganske fortrinlig skikket. Skjøndt Sommeren, som sædvanlig paa disse Bredegrader, kun har liden Regn, saa er der dog ei den ødelæggende Tørke, som undertiden skader Sydneys Agerbrug, og Floderne oversvømme ei saaledes som paa Fastlandet deres Bredder. Hvede dyrkes i Mængde, og hermed forsyner Öen ofte Moderkolonien; Byg og Havre dyrkes ogsaa med stor Fordel; Gjennemsnitshösten pr. Acre lader til at være af Hvede 20, og af de andre Sorter 30 Bushels. Havre og Kartofler, der ei finde passende Klima ved Sydney, udföres regelmæssigt dertil fra v. Diemens Land. Men de finere Produkter, som Viin, Olie, Tobak, Oranger og de mange andre, der fordre et varmt Klima, lykkes ikke paa v. Diemens Land, der i det Hele i sine Produkter har megen Lighed med Gamle-England. Vigtigere er dog Qvæg- og Faareavlen; i Slutningen af 1834 skal Kolonien have havt circa

7,000 Heste,
74,000 Stkr. Hornqvæg,
1,000 Geder,
766,000 Faar*).

Qvæget finder fortræffeligt Græs paa Affaldene af Bjergene, og de mange Höie, der findes paa hele

*) I 1836: 8,000 Heste,
74,500 Stkr. Hornqvæg.
2,000 Geder.
907,000 Faar.

Öen. Ved at indføre forædlet Qvæg har man søgt at forbedre Racen.

Ligesom i Sydney drives Fiskeriet med stor For- del, og Spermacetolie udgjör tilligemed Uld de vigtigste Udførselsartikler. Hvor blomstrende disse Næringsveie allerede nu ere, vil man see deraf, at Udførslen i 1834 for v. Diemens Land angives til omtrent £ 200,000. Hvor stærkt Handelen skal have tiltaget, viser M. Martin i følgende Tabel*):

	Udföræel.	Indförsel.
1824	15,000.	60,000.
1827	60,000.	150,000.
1830	146,000.	255,000.
1834	203,000.	476,000.

Erindrer man sig Sydneys Ud- og Indförsel, saa vil man finde, at v. Diemens Land i Forhold til sin Folkemængde har en stærkere Omsætning end Sydney. Af de £ 200,000, som ansees for Værdien af de i 1834 udförte Artikler, udgjorde Uld omtrent Halvdelen, Fiskeprodukter over en fjerde Part.

Handlen fremmes ved 3 Banker, der gjöre temmelig store Forretninger. Disses Oprettelse har gjort Ende paa det Uvæsen, der för herskede, idet Privatfolks Anfordringsbeviser cirkulerede som Penge.

Kolonien styres, ligesom N. S. Wales, af en Gouvernör, der har et Raad af 6 Mænd (de fornemste Embedsmænd) ved Siden (det executive Raad); disse 7 i Forening med 8 Privatmænd udgjöre det lovgivende Raad.

*) At den ei maa betragtes som officiel, vil man slutte af vor tidligere Bemærkning om denne Forfatter. (Den er dog bekræftet ved senere Angivelser. Udg.)

Finantserne ere i god Orden, og Kolonien kan bestride sine egne Udgifter. Blandt Indtægterne, der anslaaes til omtrent £ 90,000, ere, ligesom i Sydney, Toldindtægterne de vigtigste, ogsaa her giver Tolden af Spiritus og Tilladelse til at destillere og sælge Spiritus det Meste i Kassen. De fleste andre Varer indføres mod en Told af 5 pCt. af Værdien. — En ikke ubetydelig Del af disse Indtægter anvendes til Kirke- og Skolevæsnet (efter den Angivelse, vi have seet, circa £ 10,000 for Aaret 1834); ogsaa her er den episkopale Kirke og dens Skoler godt udstyrede; Dissenters faae vel nogen Hjælp af Kolonialkassen, men maae dog fordetmeste hjelpe sig selv. Elementære Skoler findes rundt omkring i Kolonien; 2 egne Skoler (the Kings orphan schools) optage forældreløse Børn. Af private Opdragelses- og Undervisningsanstalter er der en stor Del, efter Angivelse ikke færre end 27 i Aaret 1834; disse besøges mest af mere formuende Folks Børn. — Et i Forhold til Folkemængden betydeligt Antal Blade udkommer paa v. Diemens Land, der nævnes en halv Snes mest Ugeblade, foruden nogle Maanedssblade. I Udstyr og Størrelse skulle de röbe engelsk Herkomst. — Flere nyttige Selskaber have dannet sig; et Bibelselskab, 2 Missionsselskaber, en Forening for at fremme Søndagsskoler, for Haandværkeres Undervisning, 3 Læse- og Bibliothekselskaber, et Traktatselskab og flere andre lignende.

I Forhold til Öens Folkemængde ere Byerne baade talrige og stærkt befolkede. Hobart Town, Hovedstaden, ligger ved Dervent Floden eller rettere en Arm af Havet (en Firth), hvori Dervent falder. Denne

Bugt frembyder en af de bedste og sikreste Ankerpladser i Verden, den kan modtage et meget betydeligt Antal Skibe. Bag Byen hæver sig en Række af Høie med Wellington Bjerget i Baggrunden. Byen skal have omtrent 1300 Huse, der ved deres nettede Udseende minde om England. Disse beboes af cirka 13,000 Mennesker. At Byen har Kirker og Skoler, Fængsler og Vertshuse, Banker og Skibsværfter, Möller og andre simple Fabriker; at den er Sædet for Regeringen, for Domstolene, for Öens vigtigste Handel og Skibsfart; at de fleste af de nævnte Selskaber findes her, at de fleste Blade udkomme her, er Noget, som Læseren allerede vil have formodet.

Paa den anden Siden af Öen er **Launceston**, der ved en god Vei er sat i Forbindelse med Hovedstaden. Den ligger ved Sammenløbet af de 2 Floder, der samlede danne Tamar. Dens fortrinlige Beliggenhed ved en Flod, der kan modtage store Skibe, og midt i et frugtbart Strög, forklarer tilstrækkeligt Byens trivelige Tilstand. Den skal allerede tælle 4000 Mennesker, og har en civiliseret Byes sædvanlige Indretninger. — Foruden disse tvende er der adskillige mindre Byer, som vi her forbigaae som mindre vigtige.

V.

Kolonier i Vestaustralien.

De engelske Kolonier ere ikke indskrænkede til Östkysten; ogsaa paa Vest-, Syd- og Nordkysten have de besat flere Punkter, dels for at afholde andre Nationer fra Landet, dels for at befordre deres Handel og Skibsfart. Paa Vest- eller rettere Sydvestkysten ere Kolonierne endnu svage; de vigtigste ere de ved Svane-floden og Kong Georgs Sundet. Det er dette Strög, omtrent mellem 32 og 35° S. B. og 115 og 118° Ö. L. G., som Englænderne kalde Vestaustralien. Da Forskjellen mellem Naturforholdene paa Vest- og Östsiden ikke er meget stor, idet Bredegraderne ikke ere meget forskjellige, saa ville vi indskrænke os til nogle faa Bemærkninger om dette Strög.

Vestaustraliens Kystströg udmærker sig fortrinlig ved den för omtalte Art af Bugter, som optage Floder, men kun ved en smal og næsten altid fladvandet Aabning staae i Forbindelse med Havet, fra hvilket de forresten ere adskilte ved en smal Landstrimmel, — omtrent som Hafferne i Östersöen.

Ved at kaste et Blik paa et Specialkort*) vil man overbevise sig om Hyppigheden af denne mærkværdige Form; i det nævnte Strøg finder man saaledes Melville Water, hvori Svanefloden munder, Peels Inlet, Port Lescherault, Port Vasse, Hardyinlet (ved Flinders Bay), Kong Georgs Sund foruden flere, der paa anførte Kort ei have Navn, og sikkert er der adskillige, som endnu ikke ere undersøgte. Det er en nøgen uvenlig Kyst, ikke høi, men steil, med de omtalte karakteristiske Düner af Kalk og Sand; frygtelige Brændinger pidske denne „jernbundne Kyst“ (côtes de fer). Havne er der ikke paa dette Strøg af Vestsiden; thi Indgangen til hine Laguner eller Haffer er kun tilgængelig for Baade; men ved Udløbet af Svanefloden er en ypperlig Rhed, og paa Sydsiden giver Kong Georgs Sundet en god Havn.

Bag Dünerne, der indfatte Kysten og som ofte naae en temmelig stor Höide, udbreder sig et meget sandigt og ufrugtbart Strøg. Dette nærmer sig til en Bjergmasse, Darling Range, som frembyder saavel paa de lavere Höider som hist og her (ei overalt) i Dalene frugtbar Jord. Længere østlig skal nok en Bjergmasse hæve sig, der ligesom den forrige og ligesom de blaae Bjerge paa Östsiden stryge i syd-nordlig Retning. Ogsaa mellem denne og Darling Range skal Landet have et mere gunstigt Udseende. Langs Floderne findes rig alluvial Jord, og Landet synes ikke slet forsynet med Floder, der vel ikke

*) I Journal of the Royal geographical Society in London 1ste Bind 1831 findes et saadant Kort.

ere dybe, men nyttige til Baadfart og for Vanding af Landet. Selv det sandede Strøg saavel som Dünerne skulle ikke være ganske blottede for Vegetation; endel Buskvæxter skulle findes der, hvilke give Faaret Næring. Englænderne vare forbausede saavel her som paa Östkysten ved at see Vegetationsprocessen gaae for sig paa en Jordbund, som de vare vante til at betragte som aldeles ufrugtbar. Det er derfor vanskeligt at dömmе om et saadant Lands Produktivitet; dog synes det afgjort, at der vel er mange Egne skikkede til Agerbrug, især langs Floderne, og mellem Bjergene, men at Landet i det Hele, især langs Kysterne, kun er skikket til Qvæg- eller Faareavl. Forresten maa man erindre, at man fra Vest mod Öst kun er trængt fremad 30 (danske) Mile mod Landet; N. for Svane-floden har man gjort nogle Smaatog, og ganske nylig skal man være stødt paa nogle frugtbare Strøg, men det er dog kun Egnen mellem Svane-floden og Kong Georgs Sundet, der er blevet lidt nöiere skjönt langfra tilstrækkelig undersøgt. Her endnu mere end paa Östsiden træde vi paa ubekjendt Grund.

Ogsaa her bestaaer Planteverdenen for det Meste af Myrhaceer, Leguminoser og Proteaceer (flere end paa Östsiden). Eucalyptusserne og de bladløse Aca-cier skulle ogsaa her være meget fremherskende. Det nærende Kængurugræs mangler ikke. — Dyre-verdenen er den samme som paa Östsiden.

Klimatet ved Svane-floden er ikke meget forskjelligt fra Sydneys. Paalidelige Iagttagelser have vi endnu ikke derfra, men dels af dem, vi have, dels af Ligheden i Bredegraderne kunne vi slutte, at

Forskjellen ikke er stor. Ogsaa her er Heden og Törken i Sommermaanederne meget besværlig, Nordvindene meget hede; Sydvestvindene spille her naturligvis Sydostvindenes Rolle paa Östkysen; ogsaa her er Klimatet, skjönt ofte trykkeude hedt, meget sundt; selv de store Besværligheder, hvormed Kolonisterne i Begyndelsen maatte kjæmpe, medførte ikke nogen slet Sundhedstilstand.

Kolonien ved Svane- og Canningfloden blev anlagt 1829. Regjeringen tilstod alle dem, der ankom dertil inden Udgangen af 1830, Land i Forhold til den Kapital de vilde anvende paa Jordens Kultur, nemlig 40 Acres for hver £ 3, saaledes anvendte, og desuden 200 Acres Land for hver voxen Arbeidsmand, en Kapitalist paa sin Bekostning førte ud. Den af Landets Undersögelse fortjente Kapitain Stirling blev Gouvernör. Flere Rigmænd, f. Ex. Peel, anvendte strax betydelige Pengesummer paa den nye Koloni, og ved Enden af 1829 var der allerede 850 faste Kolonister, og af Kapitaler, der gave Adgang til at erholde Jord, £ 41,550. Ved Svanefloden blev Grunden lagt til 2 Byer: Perth og Freemantle, senere har man paa Östsiden af Darling Range grundet en ny By York. Som alle slige Anlæg, har Kolonien havt mangfoldige Besværligheder at kjæmpe med, men den förste og vanskeligste Tid er nu overstaaet, og Kolonien vil rimeligvis skride godt frem, om end ei i det Forhold, som de paa Östsiden.

Kort efterat Kolonien ved Svanefloden var grundlagt, besatte man derfra enkelte Punkter paa Kysten. Saaledes bleve smaae Etablissementer dannede ved Murray Floden, der löber i Peels Inlet, ved Port

Leschenault og Öst for Kap Leeuwen blev Grunden lagt til en ny By, Augusta, ved Blackwood Floden. Tidligere var Kolonien ved Kong Georgs Sundet grundet (1826); den stod först under Sydney, men blev nu lagt under Svaneflodens Gouvernör. Her er en god Havn bestaaende af 2 Afdelinger; Egnen sandig nær Kysten, bedre inde i Landet; Klimatet kjöligere end ved Svanefloden, Törken ei saa vedholdende, Moskitoerne ikke saa besværlige. Disse Smaakolonier talte efter en Angivelse i et engelsk Blad, ved Udgangen af 1834, ialt 1875 Mennesker, 162 Heste, 500 Stykker Hornqvæg, 3545 Faar og 492 Geder og Svin. Kolonialindtægterne vare efter den Angivelse i hint Aar £ 2,300. Af Uld havde man udfört for £ 500, Sælskind for £ 500.

VI.

Kolonier paa Nordkysten.

Mangel af Beretninger tillader os kun at nævne Anlægget paa Melville Öen, som blev grundet 1825. Hensigten hermed var i Særdeleshed at skaffe Skibene der gaae Nord om Nyholland et Anlöbssted, og trække det nye ostindiske Archipelags Handel til sig. Hertil syntes ogsaa Stedet vel skikket, da Malaiernes utallige Fiskerskibe komme til denne Del af Havet for at söge Teepangen, en Holothurieart, der er en meget vigtig Artikel i Handlen paa Kina. Dette Öiemed blev dog, som det lader, ikke opnaaet, og Kolonien led meget af Mangel paa godt Vand. Om den endnu bestaaer eller hvorledes den bestaaer, derom kunne vi ikke for Tiden give nogen Oplysning.

VII.

Kolonier i Sydaustralien.

Den Del af Nyholland, der for Öieblikket tiltrækker sig den største Opmærksomhed, er den sydlige især den omkring Spencers og St. Vincents Bugterne med foranliggende Öer. Allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede gjorde den franske Expedition under Bandin opmærksom paa den udmærkede Havn Lincoln (de Franskes Port Champagny). Men især efterat Sturt havde opdaget Murrayflodens Udløb fik man Begreb om Vigtigheden af dette Strög, og det er hertil, at der nu skeer stærke Udvandringer. För vi omtale den Plan, Regjeringen har lagt, ville vi sige nogle Ord om Landets Beskaffenhed, forsaavidt de yderst faa og magre Beretninger tillade det.

Ved et Blik paa Kortet vil man see, at de nævnte Bugter St. Vincents og Spencers Golf skjære sig dybt ind i Landet; den sidste, der gaaer over 30 danske Mile mod Nord, naaer til c. 32¹/₂ S. B. Disse Bugter adskilles ved Yorks Halvö, og Öst for St. Vincents Golf, mellem Bugten og Söen Alexandrina, er en (ubenævnt) Halvö, der vender sig mod Kap Jervis. Ligeoverfor dette Forbjerg ligger Kænguru Öen. I

Alexandrina Søen løber Floden Murray; Søen staaer ved en Kanal i Forbindelse med Havet og minder strax om den før omtalte Lagundannelse, som er saa almindelig paa disse Kyster; Kanalen er ogsaa her useilbar, ja Sturt fandt den ufremkommelig selv for Baade. Den sidst omtalte Halvö, der ender med Kap Jervis, er ialmindelighed frugtbar; smukke Bjerger og Dale, Rigdom paa rindende Vand, kraftig Vegetation. Landet ved Spencers Golf er kun lidet undersøgt; frugtbare ere ikke de hidtil bekjendte Strög; men af stor Vigtighed er den fortræffelige Havn, som findes paa Vestsiden af Bugten, Port Lincoln nemlig, der med fuldkommen Sikkerhed kan modtage de største Flaader. Tæt ved Landet er her 10 à 12 Favne Vand. (Péron).

En smuk Ö, Boston (Lagrange) ligger foran den og hjælper til at danne Havnen. Egnen omkring Port Lincoln skildres af de Franske gunstigt; efterat have roest den paa Nyhollands Kysten saa usædvanlig gode Havn, tilfoier Péron: „Endelig har Naturen, som om den til Gunst for denne Havn vilde forandre det ensformige og öde Præg, som er paatrykt Naboegnene, dannet disse Kyster af smukke Höie og beklædt dem med tætte Skove. Vel have vi intet Drikkevand opdaget, men den kraftige og friske Plantevæxt og Landets Höide synes at indestaae for, at der findes Kilder. Man kan uden Betænkning paastaae, at intet Punkt af Landet er mere skikket til at optage en europæisk Koloni.”

Skjönt de engelske Beretninger ere enige i Alt, hvad Péron siger om Havnens Godhed, saa afvige de

dog i Skildringen af Landets Beskaffenhed, som de ikke ville rose saaledes som det her er skildret. — Lige for Kap Jervis ligger den betydelige Kænguru Ö, vigtig for sin fortræffelige Rhed og Havn, Nepean Bugten paa Nordsiden, og tillige for den store Mængde Salt, der her dannes af Naturen. Et Skovbelte skal trække sig omkring Öen, der i Midten har store skovløse Sletter. Jordbunden siges af Nogle at være frugtbar, af Andre sandig.

Naar der spørges om frugtbare Strög, saa fortjener Murrays Dal fortrinlig Opmærksomhed. Denne Flod har efter al Sandsynlighed sine Kilder i det høie Alpeland i det sydøstlige Hjørne af Fastlandet, og dannes rimeligvis ved Sammenløbet af flere Floder. Den optager bl. a. Morumbidgee, som Sturt fulgte ligefra Bjerglandet til dens Udløb i Murray. Landet langs disse to Floders Bredder fandt han af den forskjelligste Beskaffenhed: nær Udspringet af Morumbidgee var det et velvandet Bjergland med trivelig Vegetation; lidt efter lidt træde det Indres öde, eensformige Sletter frem; Rör og Polygonium viste sig i store Masser; men længere nede mod Udløbet fik Landet et frugtharere Udseende og Alluvialjorden tiltog i Rigdom og Udstrækning: meget af denne fandt Sturt udsat for Oversvømmelser, men ogsaa mange Strækninger, som ikke kunde naaes deraf. „Under alle Omstændigheder, siger Sturt (vol. 2. 182) indeholder Murraydalen Land af den allerrigeste Beskaffenhed, en Jordbund, der er af rent vegetabilsk Stof og saa sort som Ibenholt.”

Om end altsaa Omegnen af Spencers Golf skulde vise sig at være saa ufrugtbar, som de fleste af

Nyhollands Kystströg var, saa er der dog ingen Tvivl om, at denne Egn frembyder meget store Fordele for en Kolonies Anlæggelse. Dybtgaaende Bugter, foranliggende tildels frugtbare Öer, ypperlige Havne og Ankerpladser, en stor Flod, der leder dybt ind i Landet, et behageligt, sundt Klima, et fiskerigt Hav og et Land, der næsten overalt er skikket til Faareavl, paa mange Steder til Agerbrug — alle disse Fordele vil man ikke let finde forenede paa et enkelt Sted. Vel er det sandt, at Nöglen til Indlandet, Murray, ikke flyder umiddelbart ud i Havet, og at Lagunen og Kanalen har meget fladt Vand, men Fordelen at kunne befare Floden med Baade paa en meget lang Strækning er under alle Omstændigheder betydelig. De Rapider, der findes i den af Sturt undersøgte Del, kunne vel besværliggjøre, men ei hindre Transporten med Baade. For Tiden er der imidlertid godt Land i Nærheden af Havet i stor Overflödighed. De Næringsveie, som Sydney skylder sin blomstrende Tilstand, Hvalfangst og Faareavl, ville ogsaa her blive af störste Vigtighed og efterhaanden som Befolkningen stiger, ville en Mængde værdifulde Artikler kunne frembringes: Bomuld, Tobak, Viin, Olie, Silke o. desl. Hvad der er gjort for at kolonisere denne Egn, ville vi nu see; man har her fulgt en anden og udentvivel bedre Methode end ved de andre Koloniers Anlæggelse, hvorfor vi troe det Umagen værd at dvæle lidt herved.

Allerede i Aaret 1831 havde flere rige Privatmænd i England forenet sig om at grunde en Koloni i Sydaustralien, men deres Underhandlinger om Privilegier, som de dertil behövede, förte dengang ikke til noget

heldigt Resultat. 3 Aar derefter lykkedes det et andet Selskab at bringe et Lovforslag til en Kolonies Oprettelse for Parlamentet, hvor det ogsaa efter nogen Modstand i Overhuset gik igjennem. Ved denne Lov autoriseres Kongen til at oprette Syd-Australien til en britisk Provinds. Grændserne for den bestemtes til 132—141 Ö. L. Greenwich, mod Nord den 26de Bredegrad, mod Syd Oceanet. En Kommission blev nedsat der skulde sørge for at sælge eller bortleie Jorden i den nye Koloni; Belöbet skulde anvendes til at före fattige Arbeidere ud til Kolonien. Ingen, der for Forbrydelser er domfældt i England, maa föres derhen; naar Befolkningen stiger til 50,000 indföres en egen Kolonial-Regjering; indtil da har Gouvernören med sit Raad den lovgivende Myndighed, saaledes at Lovene confirmeres af den engelske Regjering. Kun Landets Opmaaling og Salg staaer i denne Koloni ikke under Gouvernören, men under en Kommissær, der er afhængig af den efter hiin Lov nedsatte Komite i London. En egen dertil ansat Embedsmænd skal sørge for at vedligeholde en god Forstaaelse med de Indföde.

Den för nævnte Komite bestaaer af 12 Medlemmer foruden Præsidenten, der for Tiden er den bekjendte Oberst R. Torrens. Dens Bestræbelser gaae ud paa at realisere den i Loven angivne Plan: at sørge for at Kapitaler og Arbeide i et rigtigt Forhold ledes til den nye Koloni; at Arbeiderne ikke sættes istand til strax at forlade Kapitalisterne, for at blive deres egne Herrer og derved forarme baade sig selv og dem de tjente. For at opnaae dette Maal, har Komiteen taget

endel meget hensigtsmæssige Bestemmelser, som det vistnok vil interessere vore Læsere at erfare.

Indtil den 1 Marts 1836 bestemte Komiteen Prisen for hver Acre Land til 12 sh.; efter denne Tid til 20 sh. Til første Pris solgtes for £ 35,000. Efter 1 Marts 1836 skulde alt Land sælges i selve Kolonien; dog kan den, der ønsker at kjøbe, deponere den Sum, han vil anvende derpaa, i London, og derfor faae Tilladelse til for hver £ 16, han anvender paa Kjøb af Land, at erholde fri Reise for en Arbeider, forudsat at Kolonien ikke er overfyldt dermed. En udvandrende Kapitalist eller en Rheder, der fra en engelsk Havn udruster et Skib til Kolonien, kan faae Tilladelse til, paa Komiteens Bekostning, at udføre Emigranter, der have de fornødne Egenskaber (s. ndf.), saavel som Matroser, der forpligte sig til at blive idetmindste 3 Aar i Kolonien, for at fare paa Kysten, tage Del i Fiskerierne o. desl. — Det Nærmere erfares af følgende Detail.

Landet vil blive opmaalt, efterhaanden som Kolonisationen skrider frem; Kort optages; en Beskrivelse forfattes; et Kontor aabnes, hvor Enhver kan see hvad Land der haves til Salg, af hvad Beskaffenhed, hvor det ligger o. s. v. Naar Nogen ønsker at kjøbe, udfylder han en trykt Blanket, hvori han henviser til Kortene, for at betegne, hvad han ønsker. Prisen er bestandig fast, f. T. £ 1 pr. Acre. Idet han indgiver Begjæringen, deponerer han 5 pCt. af Beløbet; naar Salget skeer, betaler han Resten contant. For hver 40 Acres man kjøber, kan man faae Græsning paa en Quadratmille mod en aarlig Afgift af 10 sh.; de, der ei kjøbe Agerland eller som ønske Græs-

gange i større Forhold end det fornævnte, betale for denne Græsningsret 40 sh. pr. Kvadratmille. Sælges slikt Land kan han faae andet.

Alt, hvad der indkommer for Salg eller Leie af Landet, samles til et Udvandringsfond, der anvendes til at skaffe fattige Folk fri Reise til Kolonien fra England. For at opnaae denne Gunst, fordres der, at de skulle være bekendte for Ædruelighed og Arbeidsomhed, være i en Alder af 15--30 Aar; kun ved dygtige Haandværkere og Landmænd sees ei saa nøie paa Aldren. Gifte Folk foretrækkes; Ugifte forkastes ikke. De gaae ud med den bona fide Forpligtelse at arbeide som Daglønnere, Tjencre, Haandværkere, Fiskere, Matroser i Kolonien. Arbeidernes Koner faae fri Reise; for Börn, der ei ere 15 Aar gl., betales noget Vist (for Börn under 2 Aar Intet, fra 2—15 Aar £ 5). Men Forældre, der gaae ud paa egen Bekostning, kunne erholde fri Overfart for deres Börn og Andre, der ere afhængige af dem, naar disse gaae ud som Arbeidere for dem og have den foreskrevne Alder. — Personer, der ikke kunne komme i Betragtning til at faae fri Reise af Udvandringsfondet, kunne ledsage de frie Kolonister mod at betale £ 15. De fattige Udvandrere kunne ved deres Ankomst til Kolonien henvende sig til Komiteens Agent, der vil sørge for at skaffe dem til deres Bestemmelsessted, hjælpe dem til Arbeide hos Private, og i alt Fald, mod en noget lavere Daglön, give dem Arbeide for Regjeringens Regning. De have forresten ved deres Ankomst fuldkommen Frihed til at arbeide for hvem de ville, medmindre de iforveien have indgaaet andre Forpligtelser.

Man seer af det her Anførte, at den, der kjøber Land, egentlig kjøber Arbeide, hvad enten han selv fører Arbeidere ud eller ikke; thi selv i sidste Tilfælde komme Komiteens Bestemmelser ham tilgode, da han med langt større Sikkerhed i denne Koloni kan regne paa at faae Arbeide for moderat Betaling. Det er altsaa et kun tilsyneladende ugunstigt Vilkaar for Kapitalisten, at Landet her betales med höiere Priser, end i de andre Kolonier. Uden tvivl er denne Methode meget hensigtsmæssig. Grunden til at Svaneflods Kolonien ikke lykkedes var den, at man bortgav Landet for Intet eller solgte det for saa ringe en Penge, at enhver Arbeider strax eller efter meget kort Tids Forløb kunde blive sin egen Herre. De forlode da Kapitalisterne, der med deres hundrede Tusinder af Acres Land, vare nær ved at sulte ihjel, og nu maatte gjöre den sørgelige Erfaring, at Land, der ei kan dyrkes, er Intet værd. Arbeiderne maatte naturligvis ogsaa lide derved; de sultede paa deres Eiendomme, istedetfor at de kunde tjent godt og været godt fodrede, havde de vedblevet at arbeide for Kapitalisterne. Da Erfaringen saaledes har lært, at det er lige skadeligt for Kapitalisten og Dagleieren, naar denne har altfor stor Lethed ved at blive sin egen Herre, saa har Komiteen besluttet ei blot intet Land at bortgive, men ogsaa at forhöie Prisen derpaa, hvis det her nævnte Öiemed skulde gjöre det nödvendigt.

Det sydaustraliske Kompagni, som er oprettet i London, har til Hensigt at operere i den nye Koloni. Dets Fond er bestemt til £ 500,000, i Aktier à £ 25. Efter en Beretning fra Slutningen af 1836

var der allerede den 22 Jan. s. A. tegnet £ 200,000, og Direktionen benyttede sig af sin Fuldmagt til at forhøie Aktiernes Pris til £ 26. Med £ 200,000 begyndte man sine Operationer. 13,770 Acres Land bleve kjøbte à 12 sh., og for Beløbet bleve Arbeidere af alle Slags i Löbet af 1836 udførte til Kolonien.. Hensigten er paa Bygrunden at opføre Vare- og Vaaningshuse, som udleies til Kolonisterne; at opdyrke Landet, som da sælges eller udleies; at drive Faareavl og Fiskeri, især Hvalfangst; at salte Kjød og Fisk, dels for at sælge til Hvalfangerne og andre Skibe, dels for at udføre disse Artikler; at oprette een eller flere Banker, der dels skulle lette Handelsoperationer, dels gjøre Laan paa faste Eiendomme.

Saavel de Udvandrende, som adskillige Privatmænd i England, have samlet Fonds for at faae Præster og Skolelærere.

1. 2

1

1

1

1

DEN RUSSISKE KEISERS TALE

I

WARSCHAU

den 10. Oktober 1835.

Warschau den 10. Oktober.

Da den russiske Keiser i Aaret 1833 vendte tilbage til sit Rige fra Kongressen i München-Grätz, og ved denne Leilighed besaae de Arbeider som vare i Værk, forat gjöre Modlin til en af Europas stærkeste Fæstninger, indfandt sig der en Deputation fra Warschau forat bede Keiseren bæere Hovedstaden med sin Nærværelse. Han vægrede sig ved at modtage Deputationen: „Han var kommen til Polen, forat see sin Armee, som han var tilfreds med; men da han ikke havde Grund til at være det med Warschau, vilde han først da vise sig der, naar Beboerne havde gjort sig værdige til denné Opmærksomhed”. Han kom heller ikke til Byen Warschau, men steg af i Citadellet, besaae Arbeiderne og Tropperne, og reiste igjen med de Ord til Gouvernören: „Jeg er kommen for at see Citadellet uden at komme ind i Warschau; jeg vil at Beboerne skulle vide det”.

I ikke bedre Lune mod Polerne var Selvherskeren, da han i næstforrige Maaned besøgte Byen Warschau, første Gang efter Urolighederne i 1830 og 1831. Begge Gange syntes han ikke at have været tilfreds med de Underhandlinger, der baade i 1833 og nu i Sommer vare i Gang imellem de tre østlige Magter. Man vil erindre, at i August 1833 havde Kongen af Preussen en Sammenkomst med Keiseren af Österrig i Theresienstadt, medens Metternich og Ancillon vare i Töplitz, og i September havde Keiserne af Rusland og Österrig et Möde i München-Grätz, som ogsaa bivaanedes af Begges Premierministre. Hvad der forhandlede her er indhyllet i Mörke; Stof kunde ei mangle til Overveielse; thi baade Vestens og Östens (Tyrkiets) Anliggender beskjæftigede dengang alle Fyrsters Opmærksomhed. Kun saa meget synes vist, at Ministerkongressen i Wien 1834 blev aftalt ved disse Möder, ligesom disse rimeligvis bleve foranledigede for en stor Del ved de Liberales Uroligheder i det vestlige Tydskland. Lignende Sammenkomster af Fyrster og Ministre have vi seet i Aar, ogsaa her har et uigjennemtrængeligt Mörke indhyllet Forhandlingerne; men man har Grund til at formode, at Keiseren af Rusland ikke har været tilfreds med Österrigs Grundsetninger. Flere Omstændigheder tyde herpaa, især Österrigs Vægning ved at sende Tropper til Kalisch, den russiske Keisers uventede Reise til Wien og hans Afreise derfra efter een Dags Ophold o. a. M. Sandsynligt har altsaa Nikolaus havt en eller anden stor Plan i Værk, hvortil han har ønsket Österrigs Medvirkning, men ikke erholdt den. Muligt har han

herover været i ondt Lune, og dette Lune have Polerne havt Leilighed til at bemærke, i den Tale, hvormed han modtog den Deputation af Warschaus Borgere, der önskede at lyköske ham til hans Nærværelse.

De engelske og franske Journaler have udtömt sig i Bemærkninger over denne Tale, og sögt at vise hvilke Fölger den i en nær eller fjern Tid vil have. Uden just at gaae for vidt, kan man dog ikke nægte, at den er et af dette Aars betydningsfuldeste Aktstykker

Den vil vistnok bidrage til at sætte det vestlige Europa i en endnu skarpere Modsætning til Rusland, end den, der allerede finder Sted; den vil aabne Öinene paa mange tyske, ei blot Folk, men ogsaa Fyrster; thi kunne end disse sidste önske i Rusland at finde en Stötte for Haandhævelsen af deres fyrstelige Rettigheder, saa ville de dog neppe gaae til Yderligheder; den vil ventelig gjöre et dybt Indtryk paa Preusserne, og vistnok ogsaa paa det Folk, der i flere Henseender har Skjæbne tilfælles med Polerne: Ungarerne; og ligesom Talen selv beviser, at Polen ikke er saa rolig, som Keiseren, efter de Aareladninger, han har forordnet, kunde önske, saaledes vil den mere end noget andet bidrage til at vække Polens hele Kraft til Modstand mod Rusland. En Række af Handlinger har, om end de vise Had og Forbittrelse, ofte ikke saa megen Virkning, som et enkelt Ord; hine vise Sindelaget kun stykkevis,

dette röber det ligesom i dets Helhed. Klöften, som opstaaer i det Öieblik, hvor et saadant Ord udtales, bliver uendelig meget større, end den för har været. Saaledes vil sikkert ogsaa denne Tale gjøre Dybet, som adskiller Rusland fra Polen, langt dybere, end det var, för disse Ord vare til.

Talen er haard og röber den dybe Harme, som Keiseren föler over Polens endnu hemmeligt fortsatte Bestræbelser för at befrie sig; men den har idetmindste den Fortjeneste, at den er saa tydelig som faa diplomatiske Aktstykker. Istedetfor at Meningen ofte indhylles i de mest forblommede Udtryk, og den övede Tunge veed at skjule Sjælens dybe Harme, saa bærer hvert Ord i denne Tale Præget af den Mægtiges Forbittrelse over de Undergivnes afmægtige Befrielsesforsög; hvert Ord viser, at Keiseren enten har ladet sig overrumple af sin Heftighed eller og ikke har anseet det for Umagen værd at skjule sine Fölelser. Det hele jernhaarde Præg, som er paa-trykt disse Ord, synes ved förste Öiekast at staae i en skjærende Modsætning til Keiserens Forsikringer om at han vil Polernes Vel. „Jeg har forlængst glemt de mod mig og min Familie udövede Fornærmelser. Mit eneste Önske er, at gjengjelde Eder Godt for Ondt, at gjøre Eder lykkelige tiltrods for Eder selv, det har jeg svoret for Gud, og jeg bryder ikke mine Eder. — Opfører Eder godt, opfylder alle Eders Pligter, saa skal min faderlige Omhu udstrække sig over Eder, og uagtet det som er skeet, vil min Regjering stedse vaage over Eders Velfærd“. Under-

ligt tager den „faderlige Omhu“ sig ud ved Siden af: „Jeg har oprettet dette Citadel og herved erklærer jeg, at jeg ved den mindste Opstand vil lade dets Kanoner tordne paa Byen. Warschau skal da blive ödelagt og visselig ikke af mig igjen opbygget“. Man kunde ansee det Hele for Hykleri eller bitter, haanende Spot, naar man ei erindrer sig, hvor ofte Mennesker give sig af med at fremme Andres Lykke, ved at fordre at de skulle være lykkelige paa en vis bestemt Maade. Denne Art af Omhu for Andres Vel, som kun er en egen Form af Egoismen, har til alle Tider, baade i det huslige og offentlige Liv anrettet stor Ulykke. Det er den skjæve Aandsretning, der gjør, at Husfaderen forlanger, at Alle i hans Kreds skulle glæde sig ved, hvad han finder Behag i, der bringer Fyrsterne til at indtvinge Folkene i Statsformer, som de fra deres Standpunkt finde de mest betryggende og lyksaliggjørende. Det er i Grunden ogsaa denne Anskuelse, der har drevet Menneskene til, i deres religiöse Fanatisme at opoffre dem, som tænke anderledes. „Bedre dog at Legemer forgaae, end at Aanden skulde forgaae“, tænkte den fanatiske Katholik, naar han saa Kjættene bestige Baalet. Omtrent fra dette Synspunkt betragte vi denne Tale. Keiseren önsker, at Polerne — naturligvis efter at have gjort Bod og Bedring — skulle vorde lykkelige; men de skulle være russisk, ikke polsk-lykkelige. „Blive de — saa tiltaler han Deputationen — ved deres Drömme om en afsondret Nationalitet, om Polens Uafhængighed, og alle saadanne Chimærer, saa ville de kun paadrage dem

större Ulykke". Keiseren indbyder dem til at ud-
 drømme deres Frihedsdrømme under de russiske
 Palmers Skygge: „det er en sand Velsignelse at
 høre til dette Land og nyde dets Beskyttelse". Og
 Keiseren vilde have Ret, naar Mennesket lod sig
 nøie med hvad der kan tilfredsstille hans dyriske
 Liv, og naar den, hos hvem Intelligentsen er vakt,
 kunde vende tilbage til den lavere Existents. Men
 endskjönt hele Folkeslag saavel som det enkelte
 Menneske begynde med en næsten dyrisk Til-
 værelse, skjönt der selv i de mere udviklede
 Nationer er en stor Masse af Saadanne, som kun
 have Tankerne henvendte paa det legemlige Livs
 Sysler, skjönt selv de mere kultiverede Folkeslags
 Historie viser, at Indgreb i Eiendomsretten vækker
 en mere almindelig Modstand end Krænkelser af de
 ædlere Menneskerettigheder, saa er det dog ogsaa
 vist, at der er en Linie, som ei lader sig overskride
 uden at Aanden, selv hos raae Folkefærd, vækkes af
 sin Slummer; der er i Folkenes, som i de Enkeltes
 Liv, Tidspunkter hvor Aanden fremtræder i sin hele
 Kraft, og, næsten med Foragt for den blot legem-
 lige Tilværelse, ved forbausende Daad beviser sin
 høiere Oprindelse! Og ere end de Blade, hvorpaa
 Historien har bevaret saadanne Minder, faa mod
 dem, hvor det væmmelige Billede af de uædleste
 Lidenskaber, den jammerligste Svaghed møder os,
 saa er deres Tal dog stort nok til at opretholde
 Troen paa Menneskets høiere Natur, til at be-
 geistre os for et aandigere Liv. Af saadanne Blade
 har Polernes Historie ikke saa ganske faa; at

den vil faae flere, derom tvivle vi ikke. Deres Nationalitetsfølelse er traadt under Födder, men ikke udslukt; deres Religion er tilsidesat, men Følelsen for den varm og stærk; deres Statsforfatning er kuldkastet, men Mindet om den gamle Frihed, om Forfædrenes Daad og Storhed, lever endnu blandt alle Polens Sønner — og blandt alle Polens Döttre.

BRUDSTYKKE AF ET INDLÆG

TIL

DEN KGL. LANDS-OVER- SAMT HOF- OG STADS-RET.

. . . **E**ndelig er det Rusland, mod hvis Majestæt jeg skal have forsyndet mig, idet jeg skal have tillagt det russiske Kabinet et vedvarende Erobrings-system og en paa Svig og Vold baseret Politik. Hvad Erobringssystemet angaaer, da støtter Aktor sig især paa Side 44, hvor det hedder, „at Rusland lige fra Peter den Stores Tid har anvendt al sin diplomatiske og militære Styrke paa at bemægtige sig de Punkter, der enten vare nödvendige for dets Forbindelse med den övrige Verden eller for at sikkre dets Grændser“, og Side 54, hvor der forekommer: „Det (Rusland) veed hvad det vil; det vil udvide sig og bekjæmpe Friheds-Ideerne“ o. s. v.

Segur fortæller i sine Memoirer, at han, da han skulde tiltræde sin diplomatiske Löbebane, gik til den spanske Gesandt i Paris, Grev Aranda, forat bede om Raad. Den gamle Greve tog et Europas Kort. „See paa dette Kort“, sagde han, „De seer der alle de europæiske Stater, deres Udstrækning, deres Grændser. Undersög dem lidt nöiere; De vil see, at intet af disse Lande har en regelmæssig Figur, en fuldstændig Kvadrat, et regelmæssigt Parallelogram,

en fuldkommen Cirkel. Man bemærker altid nogle fremspringende Punkter, nogle Fordybninger og Huller. — Forstaaer De? See denne Kolos af Rusland: mod Syd er Krim, en Halvö, der skyder ud i det sorte Hav og som tilhørte Tyrkerne; Moldau og Walachiet (og Besarabien) ere fremspringende Punkter og have Kyster mod det sorte Hav, som vilde passe godt til den russiske Ramme, især naar man tilföiede Polen. Kast nu Öiet imod Nord; der er det klipperige Finland; det tilhörer Sverrig, og dog er det meget nær ved St. Petersborg.

Lad os nu gaae over til Sverrig: seer de Norge? Det er en stor Stribe, der af Naturen hörer til det svenske Gebet, men denne Stribe er under Danmarks Höihed. Vi reise nu til Preussen. Bemærk hvor langt, skröbeligt og snævert dette Kongerige er; hvor mange Huller der ere at fylde mod Sachsen, Rhinen o. s. v.! Og nu Österrig! Det har Belgien, som ved hele Tydskland er adskilt derfra, medens det er nær ved Baiern, som ikke tilhörer det. De seer Österrig igjen midt i Italien, men hvor langt er det fra dets Ramme der er udfyldt, hvor smukt vilde ikke Venedig og Piemont udfylde den! Dog nok herom. De forstaaer nu, at alle disse Magter ville bevare deres fremspringende Punkter, fylde deres Huller, kort arrondere sig, eftersom Leiligheden tilbyder sig. Nu vel min Kjære, een Forélæsning er nok, thi heri bestaaer hele Politiken”.

Denne Lære, at Staternes Politik for en stor Del bestemmes ved deres Beliggenhed og Figur, en Lære, der af Aranda er fremsat med bizar Eensidighed, denne anvende man paa Rusland, og man vil see: at

det netop i Hovedsagen er, hvad vi have sagt om Ruslands Udvidelsessystem. „Det søger — have vi sagt — „at bemægtige sig de Punkter, der enten vare nødvendige for dets Forbindelse med den övrige Verden, eller for at sikkre dets Grændser“. Hvad er naturligere end dette? Da Peter den Store besteg Ruslands Throne, stod Rusland kun ved det hvide Hav i Forbindelse med den övige Verden. For at bestaae, maatte det erobre nogle Provindser ved Östersöen og det sorte Hav, idetmindste kunde Rusland uden disse naturlige Grændser aldrig udvikle sine Kræfter, hvilket da kommer ud paa Eet. Men selv nu da disse Provindser ere russisk Eiendom, maa Beliggenheden opfordre Regjeringen til Udvidelser. Sundet og Dardanellerne ere de Veie, ad hvilke Rusland skal udtuske sine Produkter med den övrige Verden; disse Veie kunne let lukkes, og naar de lukkes, er Rusland i störste Forlegenhed. Altsaa blot for med Sikkerhed at bestaae, maa Rusland see at have idetmindste een af disse Veie i sine Hænder. Sundet er ei saa let at faae, kan desuden paa flere Maader lettere omgaaes; vigtigere ere Dardanellerne, altsaa maa det see at faae Tyrkiet i sin Magt, direkte eller indirekte. Denne Mening har jeg udviklet flere Steder, og bl. A. i Nr. 80 Side 693 yttret: „Sundet og Dardanellerne ere den russiske Kjæmpes Aandehuller; tilstop dem og Kjæmpen vil udsættes forat kvæles“, og i selve det tiltalte Skrift Side 54 har jeg viist, hvad Indflydelse dets Beliggenhed maa udöve paa dets Politik. Ruslands Udvidelsessystem grunder sig da, meer end ved de fleste andre Stater, paa dets Beliggenhed, og er saaledes en Nödvendighed. Men

selv om dette ikke var saaledes, og saaledes af mig udtrykkelig fremstillet, selv da vilde det være høist besynderligt at finde det strafværdigt, naar en Forfatter ligefrem betragter en Regjering som erobrende. Mange af de Mænd, Historien har tillagt Navnet „den Store“, have netop været Erobrere, og deres netop ved Erobringerne viste Kraft har især været det, der har imponeret Andre og erhvervet dem Navnet „Stor“. Skal det altsaa betragtes som Forseelse mod fremmede Fyrsters Majestæt, at tillægge dem, hvad hele Historien igjennem er bleven anset for noget Stort? Alexander erobrede det persiske Monarki og fik Navnet „den Store“; Mithridates Landene omkring det sorte Hav, og blev kaldt „den Store“; Frederik den Anden erobrede Slesien og hed „den Store“ o. s. v. Hvis det skal findes strafbart, at jeg har talt om Ruslands Udvidelseslyst, saa vil en Diplomat, hvis Loyalitet ikke er mistænkt, ogsaa blive strafværdig i den danske Presselovs Öine. I den för anförte Skrivelse til Fyrst Hardenberg, Wien den 22 Oktober 1815, yttrer Fyrst Metternich sig saaledes: „il s'agit de fixer des bornes aux vues, que la Russie développe d'une manière aussi inquiétante pour le repos de l'Europe qu'elles sont contraires aux règles des traités d'alliance avec l'Autriche et la Prusse“. — I et andet officielt didhörende Aktstykke, en Skrivelse fra Hertug Ernst af Sachsen-Coburg-Saalfeld til Lord Castlereagh i Anledning af Preussens Paastand paa at faae hele Sachsen (Klüber 7—15) hedder det: „Vous voulez diviser la Russie et la Prusse! Vous n'y parviendrez pas. — Il y a entre les deux souverains des liens personnels, qu'il n'est au pouvoir de personne de

rompre. L'affection à part vous unissez leurs intérêts, quand vous pensez les séparer; car la Prusse sera appuyée par la Russie dans ses projets d'aggrandissement en Allemagne, projets par lesquels elle saura bientôt franchir les limites, que vous prétendez lui assigner aujourd'hui, et elle appuyera de son coté les dessins de la Russie sur l'empire Ottoman. L'Allemagne sera détruite, l'Empire ottoman renversé, la paix de l'Europe ébranlée et tout cela par suite de votre plan".

Det andet Punkt, Aktor lægger Vægt paa, var dette, at jeg skulde have tillagt den russiske Regjering en paa Svig og Vold baseret Politik. Han sigter til, hvad jeg Pag. 54 og 55 derover har sagt. Det der Anførte er af den Natur, at jeg er overbevist om, at enhver Diplomat vilde ansee det for en Lovtale, ikke for en Dadel. Jeg har udtrykkelig udhævet den Klogskab og Udholdenhed, hvormed Rusland forfølger sine Planer, og viist hvorledes i mine Tanker Beliggenheden opfordrer til en aarvaagen Politik og de indre Forhold gjøre det muligt, at henvende hele Opmærksomheden paa de ydre Anliggender. At man i Politiken ikke altid følger Morallovens Bud, med andre Ord, ikke altid respekterer den strenge Retfærdigheds Fordringer, er en Yttring, der er saa triviel, at endog den mest aarvaagne Censor ei fatter Mistanke. Og her skulde det være strafbart at omtale den russiske Regjerings kloge og udholdende Politik, om hvilken jeg ikke engang har brugt hin trivielle, men ligesuldt sande Yttring?

Side 47 har jeg, for at oplyse det Afhængigheds-

Forhold, hvori Tyrkiet staaer til Rusland, berettet, hvad der tildrog sig i Anledning af nogle Ordeners Uddelelse. Herved skal jeg have imputeret den russiske Regjering en foragtelig Politik. Denne Beskyldning er ligesaa ugrundet som den forrige. Jeg har nævnt hvad Skridt den russiske Minister Butenieff i den Anledning foretog sig og aldeles ikke omtalt den russiske Keiser. Men vor Straffelov udstrækker tillykke ikke sine beskyttende Vinger ogsaa over fremmede Magters Ministre; det er da kun regjerende Personer, eller Regjeringen, forsaavidt som Regenterne ere Sjælen i disse, om hvilke den værner. Om Butenieff har gjort en slet Streg og jeg fortalt den, kan altsaa slet ikke vedkomme vor Presselov. Jeg har intetsteds sagt, at Butenieff havde sin Herres Ordre til at gaae saavidt som han gik.

Er der altsaa nogen Skyld, saa falder denne paa Ministeren. Forresten lader Aktor til i dette Sted at have seet noget ganske Andet, end Ordene antyde. Aktor vilde nemlig kun da have Ret, naar jeg havde udtrykt mig saaledes: „Den russiske Keiser gav sin Minister Ordre til i Tyrkernes Fastemaaned at besørge nogle Ordener og Medailler uddelte blandt endel Officerer og Soldater, der havde været tilstede ved Unkiar Schelessi. Han gav denne Ordre, fordi han vidste hvor forhadte disse Hæderstegn vilde være Tyrkerne, og i hvor stor Forlegenhed Sultanen derved vilde komme. Han valgte Rhamanzan, fordi Folk ved den lange Faste og det natlige Liv blive tilbøielige og faae Leilighed til Oprør”. Men saaledes har jeg ikke fremstillet Sagen, og da Aktor alligevel synes at have seet den fra denne Side, saa maa han have

en meget slet Mening om den russiske Politik, og saaledes bliver det Aktor, ikke mig, der her har forsyndet sig. „I de Reflexioner — hedder det endelig — Forfatteren Side 50 anstiller med Hensyn til Polen, imputerer han umiskjendelig den russiske Keiser en saa oprørende Adfærd imod dette Land, at samme derved, efter Forfatterens Mening, har Grund til Opstand” o. s. v. De almindelige Reflexioner, som forekomme Side 50, kunne aldeles ikke berettige Aktor til at udlede denne Mening af mine Ord, og hvad angaaer den Ret Polerne efter mine Ord skulde have til Oprör, da veed jeg ikke om Aktor udleder det af denne Sætning: „Af saadanne Blade (som opretholde Troen paa Menneskets höiere Natur) har Polens Historie ikke saa ganske faa; at den vil faae flere, derom tvivle vi ikke”, i Forbindelse med Slutningen. Jeg overlader den ærede Ret selv at dömmе, om der i alt dette er det Mindste, der berettiger Aktor til at tyde det saaledes som han har gjort. Med Hensyn til Keiserens Adfærd mod Polen, da har jeg skildret nogle af de Forholdsregler, han har taget imod dette Land, uden at inklade mig paa at bedømme, om de ere retfærdige eller uretfærdige. Ogsaa her gjelde de almindelige Bemærkninger, jeg för tillod mig at gjøre om den forskjellige Maade, hvorpaa slige Gjenstande bedømmes. Det er nemlig aabenbart, at Keiseren maa see Polernes Adfærd i et ganske andet Lys, end enten Polerne selv eller det övrige Europa. Han anseer Polerne for Oprörere; de ansee sig som uretmæssigen undertrykte; Polerne kunne ei glemme deres Stats forrige Selvstændighed, eller Maaden, hvorpaa den gik til Grunde. Keiseren

derimod betragter Polen som en retmæssig Acquisition til det russiske Rige. Russerne dele deres Keisers, den største Del af Europa Polernes Anskuelse; hvor forskjelligt maa da Alt, hvad der har Hensyn til disses Sjæbne, blive bedömt? Og hvor vaklende maa ikke Begrebet om Ret og Uret saa blive, naar man gaaer ud fra forskjellige Forudsætninger?
